GLASUL BUCOVINEI

*

THE VOICE OF BUKOVINA

The Romanian Cultural Institute

THE VOICE OF BUKOVINA

QUARTERLY REVIEW OF HISTORY AND CULTURE

CHERNIVTSI – BUCHAREST

2019, No.3-4
Year XXV. No. 103, 104

Editor-in-chief: ALEXANDRINA CERNOV
Honorary Member of the Romanian Academy

EDITORIAL COMMITTEE: Univ. Prof. PhD. Mircea Anghelescu (Bucharest), Assist. Prof. PhD. Harieta Mareci (Suceava), PhD. Marian Olaru (Rădăuţi), Assoc. Prof. PhD. Florin Pintescu (Suceava), Univ. Prof. PhD. Ion Popescu-Sireteanu (Jassy), Univ. Prof. PhD. Ştefan Purici (Suceava), Univ. Prof. PhD. Adrian Dinu Rachieru (Timişoara), Arcadie Suceveanu (Chişinău), Vasile Tărâţeanu, Honorary Member of the Romanian Academy (Chernivtsi), PhD. Constantin Ungureanu (Chişinău), PhD. Alexandru Ovidiu Vintilă (Suceava), PhD. Dorin Popescu (Constanța)

EDITORIAL OFFICE: PhD. Marin Gherman (Assist. Chief Editor)
PhD. Cristina Paladian

Institutul Cultural Român

GLASUL BUCOVINEI

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ DE ISTORIE ŞI CULTURĂ

CERNĂUŢI – BUCUREŞTI

2019, Nr. 3-4
Anul XXV. Nr. 103, 104

Redactor-şef: ALEXANDRINA CERNOV
Membru de onoare al Academiei Române

COLEGIUL DE REDACŢIE: prof. univ. dr. Mircea Anghelescu (Bucureşti), lector univ. dr. Harieta Mareci (Suceava), dr. Marian Olaru (Rădăuţi), conf. univ. dr. Florin Pintescu (Suceava), prof. univ. dr. Ion Popescu-Sireteanu (Iaşi), prof. univ. dr. Ştefan Purici (Suceava), prof. univ. dr. Adrian Dinu Rachieru (Timişoara), Arcadie Suceveanu (Chişinău), Vasile Tărâţeanu, membru de onoare al Academiei Române (Cernăuţi), dr. Constantin Ungureanu (Chişinău), dr. Alexandru Ovidiu Vintilă (Suceava), dr. Dorin Popescu (Constanța)

REDACŢIA: dr. Marin Gherman (redactor-şef adjunct)
dr. Cristina Paladian

TABLE OF CONTENTS

BUKOVINA – HISTORICAL AND SOCIAL PROCESSES

Dorin Popescu, *Closer to the Languages of Europe* 9

Marin Gherman, *Transformations and Metamorphoses of the Bukovinian and Ethno-National Identity: The Case of the Romanians of the Cernăuți Region* 13

Vladimir Acatrini, *135 Years Since the Foundation of the School in Bahrinești* ... 17

Ștefan Broască, *Some Thoughts on the Margins of One Album About the Architecture of Cernăuți* 26

FROM THE HISTORY OF THE NATION

Mircea-Gheorghe Abrudan, *The Priest, Academician Ioan Lupaș, a Transylvanian Scholar Three Times Imprisoned for „The Romanian Law"* 34

Valeria Cijevschi, *Mother's Ie / Traditional Romanian shirt/ (Unpublished memoirs of one Bukovinian woman, deported with her whole family to the Kazakh steppes by the Soviets)* 43

THE ARCHIVE OF BUKOVINA

Filip Ţopa, *The Fairytale of Bukovina,* Vol. VI, abstract VII (typed manuscript) .. 58

CONFERENCES

Natalia Luchiniuc-Proţiuc, *The International Lounge of Romanian books in Cernăuţi (September 2019)* 94

Maria Toacă, *Cernauca, Toporăuţi and Hotin, Places Where the Romanian Past has Built Cathedrals* 103

Dorin Popescu, *Broken Destinies from the Romanian Historical Homeland in an Aftermath for the Country* 108

Marin Gherman, *The International Conference „Bukovina – Identity and Transformation"* 113

BOOKS. MAGAZINES

Maria Toacă, *The Historian Mihai Iacobescu, a Model of Excellence in Service to Bukovina* 116

Emilian Dranca, *Between Hitler, Stalin and Antonescu. The Germans of Romania in Waffen-SS* 121

ESSAYS

Ana-Cristina Mihaiesi, *...Resembling an Oak Tree when It Buds* 127

S U M A R

BUCOVINA – PROCESE ISTORICE ŞI SOCIALE

Dorin Popescu, *Mai aproape de limbajele Europei* …… 9

Marin Gherman, *Transformări şi metamorfoze ale identităţii bucovinene şi etno-naţionale: cazul românilor din regiunea Cernăuţi* 13

Vladimir Acatrini, *135 de ani de la înfiinţarea şcolii din Bahrineşti* …….... 17

Ştefan Broască, *Câteva gânduri pe marginea unui album de arhitectură a Cernăuţiului* ……..……..…… 26

DIN ISTORIA NEAMULUI

Mircea-Gheorghe Abrudan, *Preotul academician Ioan Lupaş, un cărturar ardelean de trei ori întemniţat pentru „legea românească”* …… 34

Valeria Cijevschi, *Ia mamei (Memorii inedite ale unei bucovinence, deportată de sovietici în stepele Kazahstanului împreună cu întreaga familie)*……. 43

ARHIVA BUCOVINEI

Filip Ţopa, *Povestea Bucovinei,* Vol. VI, fragment VII (manuscris dactilografiat) 58

CONFERINŢE

Natalia Luchiniuc-Proţiuc, *Salonul internaţional de carte românească la Cernăuţi (septembrie 2019)* ……. 94

Maria Toacă, *Cernauca, Toporăuţi şi Hotin, locuri pe unde trecutul românilor înalţă catedrale*..... 103

Dorin Popescu, *Destine frânte pentru ţară în vatra istorică românească* 108

Marin Gherman, *Conferinţa internaţională „Bucovina – identitate şi transformare”* 113

CĂRŢI. REVISTE

Maria Toacă, *Istoricul Mihai Iacobescu, model de slujire prin excelenţă Bucovinei* …… 116

Emilian Dranca, *Între Hitler, Stalin şi Antonescu. Germanii din România în Waffen-SS* 121

ESEU

Ana-Cristina Mihaiesi, *…Ca şi stejarul când înmugureşte* .....…… 127

POETRY

Mircea Lutic, *Poems* *131*
Ilie T. Zegrea, *Poems* *137*
Marin Gherman, *Poems* *142*
Vladimir Robu, *Poems* *149*

PROSE

Anatol Viere, *The Babylonian Love* (an abstract from the novel-crossword) *156*

EVENT

Iuliana Gorea Costin, *The „Corneliu Coposu" Gala – a Charity Concert in Bucureşti Supporting the Romanian Schools of Cernăuţi* *192*
Nicolae Şapcă, *The „Mihai Eminescu" Theatre Troupe from Chişinău Has Conquered the Hearts of the Cernăuţi Romanians* *194*

TO COLLABORATORS *198*

POEZIE

Mircea Lutic, *Poeme* …… *131*
Ilie T. Zegrea, *Poeme* …… *137*
Marin Gherman, *Poeme* …… *142*
Vladimir Robu, *Poeme* …… *149*

PROZĂ

Anatol Viere, *Dragostea babiloneană* (fragment din romanul-integramă) *156*

EVENIMENT

Iuliana Gorea Costin, *Gala „Corneliu Coposu" – concert caritabil la Bucureşti pentru susţinerea şcolilor româneşti din Cernăuţi* *192*
Nicolae Şapcă, *Trupa teatrului „Mihai Eminescu" din Chişinău a cucerit inimile românilor cernăuţeni* *194*

CĂTRE COLABORATORI *199*

Foto coperta I, IV: ***Fosta Reședință a Mitropoliților Dalmației și Bucovinei, astăzi Universitatea Națională din Cernăuți***

MAI APROAPE DE LIMBAJELE EUROPEI*

Dorin Popescu**
Constanța

În ultimele zeci de ani, mirajul Europei nu a încetat să fascineze țările din centrul și estul ei, pe o arie geografică în extensie liberă, de la Varșovia la Tbilisi. Țările din fostul lagăr sovietic s-au regăsit în Europa după multe suferințe și compromisuri, iar statele satelitare Moscovei, din sfera directă de influență a acesteia (URSS, CSI, Eurasia etc.), joacă în acești ani șansele asocierii pe termen lung (chiar definitive) la proiectul european.

Aderarea la Europa (după caz, apropierea de Europa) se produce, teoretic, prin asumarea principiilor și valorilor ei, prin însușirea „limbajelor" ei. Alfabetul apropierii geopolitice de Europa îl reprezintă setul minimal de criterii de aderare, așa-numitele criterii de la Copenhaga, cărora li se adaugă principiile, valorile și obiectivele UE stabilite (anterior și ulterior) prin Tratate, precum și normele și standardele sectoriale ale UE prevăzute de diferite documente specifice ale legislației europene.

---

* Alocuțiune susținută la cea de-a XVII-a ediţie a Universităţii de Vară Izvoru Mureșului (12-17 august 2019, Complexul Sportiv Național Izvoru Mureșului, județul Harghita), în cadrul secțiunii tematice privind situația românilor din Ucraina, „Provocări privind păstrarea identității la românii din Ucraina. Jumătate de milion de români în pericol de asimilare. Poziția României" (13 august 2019).

** **Dorin Popescu** este președinte al Asociației „Casa Mării Negre" (centru analitic de politici publice la Marea Neagră), din iulie 2017; fost diplomat (cu misiuni diplomatice efectuate la Moscova, Cernăuți și Sarajevo); analist politic, eseist, critic literar și cadru universitar (fost lector la Universitatea „Andrei Șaguna" din Constanța). A absolvit cursurile Facultății de Litere și Teologie a Universității „Ovidius" din Constanța, doctor în filologie.

Experiența ultimelor două decenii confirmă însă că mirajul Europei nu este dublat de însușirea limbajelor ei (principiilor, valorilor, normelor, standardelor ei) de către țările candidate, iar apropierea de Europa a statelor din estul continentului se produce într-un regim semi-subversiv, de sabotare permanentă a obligativității însușirii acestor limbaje.

Tendința de a evita implementarea limbajelor europene este proprie tuturor țărilor candidate din ultimele valuri ale extinderii (precum și din cel în curs), deși indicii de manifestare a acestei tendințe sunt diferiți ca expresie și dinamică în aceste state. Pentru țările care au aderat la UE în ultimele două valuri, această tendință s-a metamorfozat într-un proces centrifug față de Europa însăși și față de principiile și valorile ei, proces care a generat așa-numitele iliberalisme din estul european. Pentru țările care aspiră la aderare din fosta URSS, iluzia că aderarea reprezintă un *menu à la carte*, cu posibilități multiple de evitare a standardelor incomode, este încă puternică în mentalul colectiv.

Refuzul însușirii limbajelor europene, coroborat cu ispita evitării limbajelor incomode, reprezintă cauza principală care a generat tulburările actuale în situația minorităților naționale într-o serie de state de orientare (declarată/teoretică) europeană, inclusiv Ucraina.

În momentul de față, toți cei trei actori implicați în procesele de manageriere a drepturilor comunității românești din Ucraina (România ca stat, Ucraina ca stat și

comunitatea însăși) manifestă carențe sistemice în derularea actului managerial în raport cu exigențele limbajelor europene în domeniu.

Statul român a manifestat capacități reduse în a transmite Ucrainei expertiza considerabilă pe care o deține în domeniu, expertiză care de altfel face din această țară o permanentă poveste de succes a Europei în planul drepturilor minorităților etnice. Mai mult, diplomația românească pare a nu fi găsit nici acum cheile potrivite pentru a apropia decidenții de la Kiev de spiritul și litera Europei.

Statul ucrainean s-a folosit de conflictul din raioanele sale estice (Donbas) pentru a adopta o serie de măsuri sistemice cu efecte directe în planul restrângerii drepturilor minorităților etnice (adoptarea Legii-cadru privind educația / septembrie 2017, adoptarea legii privind facilitarea utilizării limbii de stat / mai 2019 etc.). În

acest context, din ce în ce mai multe voci ale minorităților etnice vorbesc despre un posibil proces de asimilare etnică.

Comunitatea românească din Ucraina pare a privi în general cu pasivitate și resemnare tendința de reducere a drepturilor specifice ale membrilor ei, consimțind de facto măsurilor de limitare a acestor drepturi.

În acest triunghi echilateral al responsabilităților, fiecare parte utilizează un limbaj al eschivelor, identificând exclusiv vinovății și responsabilități externe, cu gestionarea unor retorici sofisticate de de-culpabilizare: la București se discută despre inerții și pusee ale unei posibile mentalități sovietice în societatea și executivul ucrainean, la Kiev se sugerează existența unor obiective de agendă ascunsă ale Bucureștiului, comunitatea se plânge constant că nici unul dintre părinții ei (țara de provenienţă și Patria Istorică) nu i-ar percepe cu adevărat nevoile și crizele etc.

În fond, Europa oferă soluții, chiar modele, pentru protejarea drepturilor minorităților naționale. Un astfel de model îl reprezintă chiar România.

Există în Uniune o legislație stufoasă a domeniului, practici reglementate, instituții, norme și standarde specifice. Trebuie doar cunoscute, însușite, traduse, asumate și implementate: nu trebuie reinventată roata în secolul înaltelor tehnologii.

Consolidarea disponibilității și capacității de însușire și aplicare a limbajelor europene reprezintă singura modalitate sistemică de reducere a crizelor ontologice a minorităților etnice și de evitare a asimilării acestora. Oricare altă soluție va fi conjuncturală, va depinde de „bunăvoința" agendei politice a unui guvern, de presiuni externe etc.

O apropiere reală a Ucrainei de Europa trebuie să producă beneficii și șanse egale pentru toți cetățenii ei, nu doar pentru etnicii ucraineni. O apropiere sigură a Ucrainei de Europa este una care nu va provoca turbulențe inutile și riscante între minorități și majoritate, între minorități și stat. Cu un conflict în desfășurare și cu tensiuni și disparități majore în interior, cu vectori geopolitici diferiți și nevoi și așteptări opuse ale diferitelor categorii ale populației, un nou conflict intern, de tip interetnic, poate fi fatal Ucrainei și construcției ei statale.

Manualele de geopolitică vorbesc în mod insistent despre un proces politic realist/pragmatic care se produce ca reacție la politici pozitive și bune practici în domeniul minorităților etnice: fidelizarea acestora. Respectarea drepturilor minorităților naționale într-un stat democratic / de drept / european reprezintă nu numai o condiție ontologică a statului, nu numai o probă a unei societăți evaluate mental, nu numai îndeplinirea unui criteriu politic de aderare, nu numai o normă etică a societății, ci și un proces deliberat care produce maximalizarea fidelizării minorității respective față de statul de provenienţă. O minoritate care are asigurat confortul minim de viață în condițiile specifice tiparului său cultural nu va resimți nostalgii izolaționiste/secesioniste și va răspunde firesc și plenar angajamentului implicit de a fi parte a proiectului de țară al statului-gazdă.

Soluția geopolitică ideală la situația-cadru în care se află, în momentul de față, comunitatea românească din Ucraina este astfel însușirea și implementarea, de către Ucraina, în calitate de stat care aspiră la statutul de membru al Uniunii Europene, a normelor și limbajelor specifice Uniunii, inclusiv/prioritar în domeniul protecției drepturilor minorităților etnice. Obligația prioritară a Bucureștiului este să se asigure că normele, practicile, standardele și convențiile europene în domeniu, precum și posibilele consecințe ce decurg din nerespectarea acestor limbaje și practici, sunt

înțelese la Kiev. Obligația prioritară a comunității este să participe la acest proces cu celeritate și responsabilitate, în calitate de beneficiar activ, conștient și responsabil.

Timp de aproape doi ani, în limbajul de specialitate al analizelor privind reacția externă la măsurile restrictive ale autorităților ucrainene în domeniul minorităților etnice (măsuri menționate anterior) se menționează un posibil model hard, al Budapestei (care a generat inclusiv blocarea episodică a parcursului de apropiere a Ucrainei de UE și NATO) și deopotrivă unul soft al Bucureștiului (care a preferat tactica testării prudente a unui posibil sprijin european în domeniu). Între modelul hard și soft aș opta pentru (și aș recomanda totodată) un model pro-activ, unul în care diplomația românească se folosește în mod creativ și responsabil de limbajele europene în domeniu (pe care le aplică ea însăși) pentru a le traduce în spații care nu au încă lectura exactă a acestora. În acest domeniu, cu siguranță Bucureștiul nu s-a ostenit prea mult sau rezultatele sunt (încă) neconcludente.

O apropiere reală a Ucrainei de Europa și de limbajele ei, cu sprijinul de interpret/traducător și intermediar al României, poate schimba în bine actuala paradigmă negativă a situației comunității românești din Ucraina.

O mimare a apropierii Ucrainei de Europa și de limbajele ei poate fi fatală acesteia, proiectului ei de țară.

Însă limbajele Europei trebuie să vorbească în același timp la București, Cernăuți, Ismail, Slatina și Kiev…

SUMMARY

The Romanian state has shown reduced capacities in transmitting Ukraine the considerable expertise it holds in the national minorities' rights of, which, in fact, had made this country a permanent success story of Europe.

The Ukrainian state has used the conflict in its eastern districts (Donbas) to adopt a number of systemic measures with direct effects regarding the plan of the ethnic minorities' rights' collapse. In this context, more and more voices of ethnic minorities have been talking about a possible process of ethnic assimilation.

The Romanian community in Ukraine seems to be generally regarding the tendency of reduction of the specific rights of its members with passivity and resignation, by de facto consenting to measures limiting these rights.

In this equilateral triangle of responsibilities, each party uses an evasive language, identifying exclusively external guilt and responsibilities, with the hint of sophisticated inculpability rhetoric: in Bucharest, per say, there are discussions about the inertion of a possible Soviet mentality in the Ukrainian society and executive power, whereas in Kiev, there is a suggestion of the existence of hidden agenda objectives in Bucharest, the community is constantly complaining that none of its parents (the country of provenance and the historical homeland) would not really perceive its needs and crises, etc. Europe offers solutions, even models, to protect the rights of national minorities after all. Such a model has been represented by Romania itself.

TRANSFORMĂRI ȘI METAMORFOZE ALE IDENTITĂȚII BUCOVINENE ȘI ETNO-NAȚIONALE: CAZUL ROMÂNILOR DIN REGIUNEA CERNĂUȚI*

Marin Gherman*
Cernăuți

La 7 august 1940 Uniunea Sovietică creează din zone istorice diferite o nouă unitate administrativ-teritorială – regiunea Cernăuți. Aceasta include nordul Bucovinei, Ținutul Herța și nordul Basarabiei, formând o regiune nouă, artificială din punct de vedere istorico-politic. Timp de 80 ani în regiunea Cernăuți au avut loc diverse procese de omogenizare etnică, unificare lingvistică și ștergere a memoriei istorice.

Din păcate, observăm în presă, în discursuri politice și chiar în articole științifice utilizarea sintagmelor „regiunea Cernăuți" și „Bucovina" (cu o variantă suplimentară – „nordul Bucovinei") ca fiind sinonime, ceea ce nu corespunde misteriosului adevăr istoric. Mai mult decât atât, întâlnim deseori panouri în școli sau afișe prin satele herțene sau nord-basarabene în care aceste localități sunt numite „sate pitorești ale Bucovinei".

Stema Ducatului Bucovina

Extinderea identității bucovinene tradiționale (formată mai ales după anexarea unei părți a Țării de Sus a Moldovei de către Imperiul Habsburgic) asupra unor zone care nu au aparținut vreodată Bucovinei istorice are o serie de explicații și, spre deosebire de tendințele asemănătoare manifestate în județul Suceava, generează primejdii identitare

---

* Alocuțiune susținută la conferința științifică internațională „Bucovina – identitate și transformare. Patrimoniu construit și peisaj cultural" (a XXVII-a sesiune anuală de referate şi comunicări ştiinţifice) în data de 5 octombrie 2019, la Rădăuți.

Marin Gherman este politolog, jurnalist, poet. Președinte-fondator și coordonator de proiecte al Centrului Media *BucPress* – asociație a jurnaliștilor români din Ucraina, cu sediul la Cernăuți și filială în regiunea Transcarpatia, care include patru organe de presă: Agenția de știri *BucPress*, Radio *Cernăuți*, revista „BucPress" și *BucPress TV*. Doctor în ştiinţe politice (teză de doctorat susținută în 2014). Redactor-șef adjunct la revista trimestrială de istorie și cultură „Glasul Bucovinei" (Cernăuți – București). Redactor la postul de radio „Ucraina Internațional". Membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și al Societății Scriitorilor Români din Cernăuți. Publică studii științifice în reviste de specialitate din România, Republica Moldova, Germania și Ucraina (peste 100 de studii până în prezent). Este coautorul monografiilor *Instituțiile societății civile și capitalul social în noile state membre UE* (Editura Universității Naționale „Iuri Fedkovici", Cernăuți, 2015) și *Sprache Politik und Konflikte in der Ukraine, Republik Moldau und Georgien* (*Politici și conflicte lingvistice în Ucraina, Republica Moldova și Georgia*) (Leipzig, 2017). Fondator al Institutului de Studii Politice și Capital Social – un centru analitic de expertiză politologică și sociologică din Cernăuți.

pentru etnicii români.

În primul rând, consolidarea și răspândirea identității bucovinene asupra întregii regiuni Cernăuți are loc din considerente geopolitice, înscriindu-se în cadrul politicii de unificare identitară și ștergere a „carcasei" memoriei istorice a popoarelor autohtone. Au de suferit în urma acestei politici etnicii români, care, alături de majoritatea ucraineană, învață la orele de *istorie a ținutului natal* pagini din trecutul zbuciumat al Bucovinei. Deci, satele nord-basarabene și cele din fostul județ Dorohoi, care sunt părți componente ale regiunii Cernăuți, nu au în sistemul local de educație informații despre istoria acestor ținuturi. Conducerea școlilor de acolo nu prea demonstrează dorința de a include cursuri ale istoriei satului natal în grila de materii facultative. Toți elevii învață *pagini din istoria Bucovinei* în interpretarea istoricilor ucraineni, cu toate că, pentru herțeni de exemplu, istoria Bucovinei în secolul al XIX-lea nu este o *istorie a ținutului natal*. Așadar, nu excludem implementarea acestui concept de sorginte geopolitică în Ucraina ca fiind o metodă de consolidare a unei memorii geospațiale și istorice comune, astfel încât diferențele de odinioară să dispară pentru totdeauna, chiar și din mentalul colectiv subregional.

În al doilea rând, Bucovina ca sinonim al regiunii Cernăuți este activ promovată de agențiile de turism și de secțiile de economie turistică ale autorităților locale. Deseori, pentru a simplifica mesajele publicitare, turiștii sunt invitați în Bucovina și nu în „nordul Bucovinei, Ținutul Herța și nordul Basarabiei".

În al treilea rând, *sinonimizarea* amintită este și o consecință a incompetenței jurnaliștilor. Nu de puține ori, în presa de limba ucraineană, putem întâlni informații despre „frumoasa cetate bucovineană Hotin" sau despre „satul Mogoșești din Herța, cu un folclor bucovinean autentic". Adesea aceste erori nu au vreun substrat politic, ci sunt o consecință directă a incompetenței celor ce scriu, a nedorinței acestora de a învăța puțină istorie. Este actuală problema lipsei de acces la informații veridice despre trecutul românilor din aceste teritorii. Mai mult decât atât, în majoritatea școlilor cu predare în limba română nu se predă *Istoria Românilor*, iar această situație complică și mai mult „labirinturile identitare".

De ce aceste procese care țin de transformările identitare regionale sunt foarte importante în contextul evoluțiilor istorice și sociale care se referă la comunitatea românească din Ucraina? Merită menționat faptul că românii din regiunea Cernăuți nu au reprezentat în trecut un tot / întreg colectiv. Imperiul Habsburgic, Imperiul Rus, Regatul României au influențat în mod direct mentalitățile oamenilor, perceperea lor politică și modul de viață. Fiecare stat nou, care a stăpânit teritorii aparte ale actualei regiuni Cernăuți, nu a reușit în sec. al XX-lea să se mențină prea mult geopolitic; fiecare stat a încercat să le ofere oamenilor cetățenie, adică identitate civică etc. Turbulențele politice, războaiele și neîncrederea în „noii stăpâni" au determinat consolidarea rolului primordial al identității etnice în comparație cu identitățile politice. Identitatea etnică / lingvistică asigura o zonă aparte a confortului, a refugiului în sine, un perimetru stabil al regăsirii și liniștii. Din aceste considerente, este tot mai necesară cercetarea substraturilor identitare ale locuitorilor din regiunea Cernăuți. Cu un oarecare regret precizăm că în tot mai multe lucrări științifice întâlnim abordări simpliste (mai ales în sociologie), care încearcă să creeze din românii din regiunea Cernăuți un cadru unicat de sondaje, un perimetru exclusiv și unic de cercetare, fără să fie analizate substructurile identitare.

Luând în calcul procesele istorice și evoluțiile actuale din regiunea Cernăuți, menționăm unele tendințe sintetice care indică transformările și metamorfozele profunde ale identității bucovinene și etno-naționale:

1) Extinderea identității bucovinene (în mod natural, dar și politic) asupra altor zone istorice din regiunea Cernăuți.

2) Extinderea și acapararea de noi spații ale identității politice ucrainene. Ne referim la modelul coexistenței identității etnice și a celei politice (de exemplu: „Sunt etnic român, sunt cetățean al Ucrainei").

3) „Deconturarea" diferențelor identitare subregionale (de exemplu, o uniformizare a percepțiilor sociale și formelor de comportament determinate de coexistența în cadrul aceleiași regiuni timp de 80 de ani – cazul nordului Basarabiei și Ținutului Herței).

4) Crearea și consolidarea pozițiilor identității bucovinene „din regiunea Cernăuți". Ne referim la o identitate izolată de partea de sud a Bucovinei, de parcă aceasta nici nu ar exista. Este o etapă logică a clivajului format în perioada URSS-lui de divizare în *Nordul* și *Sudul Bucovinei*, facilitat de refuzul de a utiliza noțiunea de *Bucovina istorică*. Tendința are drept consecințe necunoașterea, de către locuitorii regiunii Cernăuți, a faptului că mai există o mare parte din Bucovina pe teritoriul altui stat, iar presa continuă să scrie despre șeful Administrației Regionale de Stat Cernăuți ca despre „un guvernator al Bucovinei".

5) Separarea veche *români / moldoveni* continuă să fie actuală. Potrivit recensământului din 2001, în Ucraina locuiesc 150.989 de români (0,31% din populație) și 258.619 de moldoveni (0,54%). Recensământul păstrează divizarea veche în *români* și *moldoveni*, iar aceste cifre sunt folosite în continuare în rapoartele autorităților centrale, regionale și raionale. Potrivit aceluiași recensământ, marea majoritate a *moldovenilor* (adică a românilor declarați la recensământ „moldoveni") locuiesc în regiunea Odesa (123.751 de locuitori), căreia îi urmează regiunea Cernăuți (cu 67.225 de locuitori „moldoveni"). În același timp, recensământul din 2001 arată că *românii* locuiesc preponderent în regiunile Cernăuți și Transcarpatia, iar în Odesa au fost identificați doar 724 de etnici români.

Analizând aceste tendințe, precizăm că perpetuarea practicii sovietice de împărțire a comunității românești în două etnii separate are, totuși, o scuză teoretică (dreptul la identitate, existența statului Republica Moldova și extrapolarea identității politice asupra celei etnice), însă nu are nicio scuză în ceea ce privește includerea în anchetele recensământului a unei limbi care nu există – „limba moldovenească". Au trecut 18 ani de la ultimul recensământ efectuat în Ucraina, au fost adoptate o serie de legi care au ca scop să realizeze reforme pro-europene, iar cursul de integrare europeană și euroatlantică a fost fixat în Constituție. În același timp, principiul vechi de dezbinare și stăpânire nu a fost abandonat – din motive pragmatice, geopolitice chiar. Din punct de vedere geopolitic, acțiunile Kievului sunt absolut corecte, dacă luăm în calcul doar interesele și scopurile acestui stat. Însă menținerea prin diverse metode a limbii și identității „moldovenești" vine în contradicție cu principiile europene declarate și consfințite de Constituție.

Și aici situația diferă de Republica Moldova. Pe de o parte, Kievul ar recunoaște „limba moldovenească" ca fiind aceeași cu limba română, economisind astfel fonduri pentru manuale, programe școlare, cursuri de perfecționare a cadrelor didactice și stabilind o relație „mai caldă" cu Bucureștiul. Pe de altă parte, divizarea comunității românești în *români* și *moldoveni* permite Ucrainei să negocieze cu România strict despre drepturilor celor 150.989 de români (0,31% din populație), iar interesele celor 258.619 de „moldoveni" ar reprezenta o prioritate a relațiilor diplomatice bilaterale cu Republica Moldova, și ea destul de divizată lingvistic. Separarea celor două dosare este convenabilă Kievului, permițându-i să iasă învingător la mai multe

ședințe bilaterale, inclusiv cele referitoare la divizarea artificială a comunității românești, argumentul principal al liderilor ucraineni fiind voința și dorința reală a „moldovenilor” din Ucraina de a-și păstra limba și identitatea. Ce-i drept, această voință este alimentată și susținută de Kiev la modul superlativ.

Pentru românii din Ucraina, cheia succesului ar putea constitui șubrezirea permanentă a identității lingvistice *moldovenești* prin afirmarea puternică a identității lingvistice românești și, ca o primă etapă, promovarea, de către instituțiile statului român, a unei politici de sprijin pe cale largă a minorității lingvistice românești din Ucraina, minoritate care include întreaga comunitate etnică, indiferent de felul cum sunt catalogați oficial membrii ei – *români* sau *moldoveni*. Aici trebuie menționat și faptul că, în plan diplomatic, Bucureștiul pare a fi oarecum dezinteresat de acest subiect, care necesită o politică pro-activă nu numai în nordul Bucovinei, dar și în sudul Basarabiei, o politică fermă, eliberată de sentimentul că a izbândi o ameliorare substanțială a situației este o utopie. Situația nu poate să se amelioreze dacă nu sunt adaptate circumstanțelor metodele de luptă. Pentru a învinge într-o bătălie, ostașul trebuie cel puțin să se prezinte pe câmpul de luptă… Elaborarea de către România a unei strategii, în comun cu românii din Ucraina, privind renașterea și consolidarea identității lingvistice românești, este mai mult decât necesară. În același timp, nu poate să ne lase indiferenți slăbiciunea diplomației românești în privința promovării limbii române și demonstrării în fața întregii lumi că așa-zisa „limba moldovenească” este doar un grai al limbii marelui Eminescu.

În această analiză au fost conturate doar unele direcții ale unor ulterioare cercetări în domeniile sociologice, sociolingvistice, sociopsihologice și geopolitice. Sunt tendințe sociale dinamice care trebuie analizate în cadrul unor proiecte de cercetare ample, iar o radiografie a tendințelor subregionale referitoare la comunitatea românească din Ucraina este mai mult decât necesară.

SUMMARY

On the 7th of August 1940, the Soviet Union created from different historical areas a new administrative-territorial unit - the Chernivtsi region. This has included the northern Bukovina, Herţa County and the northern Bessarabia, forming a new, historically and politically artificial region. Various processes of ethnic homogenization, linguistic unification and deletion of historical memory have taken place in the Chernivtsi region for the last 80 years.

Firstly, the consolidation and dissolution of the Bukovinian identity over the entire Chernivtsi region takes place from the point of view of the geopolitical considerations, enlisting within the policy of identity unification and deletion of the “carcass” of the historical memory of the native people.

The research of the identity substrates of the inhabitants of the Chernivtsi region has become of a bigger necessity. With some regret, we specify, that in a good few scientific works, we come across simplistic approaches (especially in sociological works), which are attempting to create of the Romanians in the Chernivtsi region a unique framework of surveys, an exclusive and unique research perimeter, without having analysed the identity substructures.

135 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA ȘCOLII DIN BAHRINEȘTI

Vladimir Acatrini*
Cernăuți

Nordul Moldovei, care în anul 1775 a fost desprins din trupul țării pentru a forma o regiune separată în cadrul Imperiului Austriac, regiune care, după separare, va primi statut de provincie și se va numi Bucovina, avea școli puține, dar bine cotate în principat. Aici funcționa o școală domnească la Siret, o școală episcopală la Rădăuți, mai multe școli mănăstirești la Moldoviţa, Putna, Voroneţ și mai multe școli parohiale.

La sate, școala se făcea în timpul iernii, când muncile agricole erau terminate. În lipsa preotului, învățământul îl făceau „dascălii ambulanți" (numiți și „dascăli pe roți"), care țineau, pe rând, cursuri cu fii de boieri sau țărani mai înstăriți în mai multe localități. În ținutul Sucevei, tradiția învățătorilor ambulanți exista cu mult timp înainte de anexarea provinciei de Imperiul Habsburgic. Școlarizarea dura până când ucenicii învățau „tot ceea ce știa dascălul": cititul, scrisul şi socotitul. Așa ar fi fost și în satul Bahrinești, sat vechi din Bucovina, atestat documentar într-un hrisov de danie al voievodului Ștefan cel Mare și Sfânt al Moldovei, emis către Mănăstirea Moldoviţa la 31 august 1458.

Învățământul organizat și supravegheat de stat a fost introdus în Bucovina de către noii guvernanți austrieci. Prima lege privind introducerea învățământului de stat a fost adoptată în timpul împărătesei Maria Tereza în 1774 și a fost continuată, într-o formă revizuită, în anii 1804 şi 1855.

---

* **Vladimir Acatrini** s-a născut în 1988, în satul Bahrineşti, regiunea Cernăuți. A absolvit Facultatea de Istorie a Universității din Cernăuți. În prezent este bibliotecar la Biblioteca Universității din Cernăuți, Secția de Bibliografie și Informații. Colaborează cu biblioteca de carte românească din Cernăuți „Glasul Bucovinei". Președinte al Societății Bibliotecarilor Bucovineni (Cernăuți), președinte al filialei ASCIOR Bucovina. Doctorand la Academia Națională de Științe Pedagogice din Kiev.

La 13 decembrie 1811, Comisia Aulică de Studii din Viena cere guvernului galițian să vină cu propuneri privind înființarea în Bucovina a unor școli triviale, iar la 10 aprilie 1813 guvernul de la Viena transmite guvernului de la Lemberg proiectul de dezvoltare a învățământului primar în Bucovina. Proiectul prevede înființarea a 17 școli primare, printre care și școlile din Camenca (cu satul Cerepcăuţi) și Volcineţ (cu satul Bahrinești). La acea dată, aceste localități aveau 815 copii de vârstă școlară. Din păcate, proiectul nu a fost implementat decât parțial.

Abia în anul 1869, odată cu adoptarea noii Legi a învățământului din Imperiu, se vor deschide în Bucovina zeci de școli noi. În mediul rural și urban vor apărea, una după alta, școli primare cu predare în limba maternă, iar în principalele localități urbane – școli secundare.

La Bahrinești s-a construit în 1883 o școală cu o clasă. Deschiderea a avut loc la 20 septembrie 1884. Limba de instruire era româna. Pe timpul acela vornic (primar) în satul Bahrinești era Mihai Isopescul, strămoșul autorului acestor rânduri. Din anuarele bisericești din acea perioadă aflăm numele învățătorilor: Emilian Antonowiez (1887), Ilie Prelipcean (1888), Iftimiu Prelipcean (1889).

În 1894, conform datelor statistice, satul avea 114 copii – 58 de băieți și 56 de fete – toți români ortodocși. Școala era frecventată de un număr de 78 elevi: 44 de băieți și de 34 fete. Funcția de director era deținută de învățătorul Alexandru Dunic, născut la 2 august 1858 în Milișeuți. Învățător de religie și inspector școlar local era Ştefan Seleski, iar preot – Ismail Seretian.

Învățătorul Ion Cijevschi împreună cu familia la Bahrinești

Din raportul lui Alexandru Dunic de la 9 aprilie 1899 aflăm că în anul de învățământ 1896/97 în sat existau 130 de copii de vârstă școlară, dintre care 117 umblau la școală (106 români, 6 poloni, 3 nemți și 2 ruteni). În anul de învățământ 1897/98 în sat erau deja 154 de copii de vârstă școlară, dintre care 133 de copii umblau la școală. Iar în anul de învățământ 1898/99 satul avea 173 de copii de vârstă școlară, dintre care doar 141 de copii umblau la școală.

Un rol important în dezvoltarea învățământului în Bucovina i-a revenit lui Constantin Mandicevschi, originar din Bahrineşti. Ca să ne dăm seama de înaltul profesionalism al acestui fiu al Bahrineștilor, vom da următorul exemplu. În anul 1901,

prin rezoluție împărătească, au fost numiți membri în Consiliul Școlar Provincial, organ superior de control școlar, următoarele persoane: neamțul Eduard Reiss, doctor în filozofie, consilier gubernial; românul Constantin Mandicevschi, director al Şcolii reale superioare ortodoxe din Cernăuți și ucraineanul Stefan Smal-Stocki, doctor în filologie, profesor la Universitatea germană din Cernăuți.

Conform Protocolului visitației canonice protopresviteriale din 25 aprilie 1904, pct. 4, în satul Bahrinești locuiau 191 de familii, cu 1215 persoane, dintre care 117 băieți și 89 de fete erau de vârsta școlară. Conform aceluiași protocol, pct. 5, subintitulat *În prevința scolei popolare*, școala era frecventată de 82 de elevi și 60 de eleve. În 1907, școala a fost reconstruită, adăugându-se spații pentru încă 4 clase. Potrivit datelor statistice din 1913, la Bahrineşti funcționa o școală română cu 5 clase, unde învățau 231 de elevi, din care 19 de religie romano-catolică și 212 de religie ortodoxă. După naționalitate – 212 erau români, 17 poloni, 2 germani. Director era Anton Petrican.

În perioada Primului Război Mondial (1914-1918) școala a funcționat cu intermitențe, iar după Unirea Bucovinei cu România și-a reluat funcționarea în regim normal sub același director.

Primul document depistat în fondurile Arhivei de Stat a Regiunii Cernăuți, care se referă la problema introducerii limbii polone ca obiect de studiu la școala din Bahrinești, datează din 30 septembrie 1913 și este de fapt „izvodul copiilor obligatori și celor frequentați cu limbă de converzație polonă de la școala din loc" (Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți, fond F-213, inv. 1, dosar 87, fila 10.). Profesorul Anton Petrican în adresarea sa către Consiliul școlar al Țării trimite și o statistică pentru ultimii ani școlari în care sunt evidențiați copii vorbitori de limba polonă: „1908/1909 – de 20 băieți și 17 ferte, 1909/1910 – 21 de băieți și 17 fete, 1910/1911 – 18 băieți și 17 fete, 1911/1912 – 24 băieți și 20 fete, 1912/1913 – 17 băieți și 17 fete. Total: 100 băieți și 88 fete" (fila 11).

A doua oară această problemă va fi ridicată în 1919 de același Anton Petrican. Documentul fiind foarte sugestiv îl vom reproduce integral:

„*Diriginţa* şcoalei *primare din Bahrineşti la 20 Martie 1919*

Nr. 39

Referitor: Întroducerea *limbei polone ca obiect de studiu la şcoala din loc.*

Ad nr. 321 din 10 Martie 1919.

Cătră

Consiliul şcolar districtual în Siret

Vă raportez respectuos cumcă chestia despre întroducerea *limbei polone ca obiect de studiu la şcoala din loc. nu ie actuală şi cumcă* până-n prezent nu s-a întrodus *limba polonă din cauză că numărul copiilor poloni nu ie suficient.*

Anton Petrican, diriginte" (fila 8.)

La rândul său, Consiliul școlar districtual în Siret trimite o adresa la Consiliul școlar al Țării din Cernăuți în care se precizează același lucru: „*Se reînapoiază cu raportul că chestia nu mai e actuală, lipsind numărul necesar de elevi cu limba maternă polonă ca obiect de studiu la şcoala din Băhrineşti*" (fila 9).

Astfel a luat sfârșit această încercare de a crea pentru copiii polonezilor din localitate o condiție mai favorabilă în studierea limbii materne, ceea ce, de fapt, a grăbit contopirea lor cu românii autohtoni de aici sau a grăbit plecarea lor definitivă din această frumoasă localitate bucovineană.

Profesor la Bahrinesti, deși pe scurt timp, a fost domnul Vasile Balintescu, despre care multe informații încă nu cunoaștem, dar suntem la faza de documentare.

Știm că a a fost învățător și publicist.

Vasile Balintescu urmează Gimnaziul la Suceava și Școala Normală din Cernăuți (1893). Învățător la Bahrinești, Baineț și Șcheia (și director școlar). A publicat articole în revista *Școala* din Cernăuți (1907-1908). A scris trei broșuri cu povestiri pentru copii (*Istorie pentru copii*). A avut o activitate deosebită în domeniul învățământului. Lucrări: *Istorie pentru copii. Broșurile I-II*, Cernăuți, 1908, 92 p.; *Broșura III*, Suceava, Societatea Școala Română, 1914, 84 p.

Este interesant să aflăm diverse informații despre activitatea membrilor Cercului Cultural „Ioan Gh. Sbiera", ai învățătorilor școlilor din satele de pe malul drept al râului Siret, teritoriu al Plasei Siret, numit Zona Baineţ, datorită poziției centrale a acestui sat.

Cercul a fost înfiinţat în martie 1925 de un grup de 34 de învățători români și de alte etnii care lucrau în școlile din această parte a Plasei Siret. Sediul cercului a fost stabilit în satul Baineţ, dar activitățile se desfășurau, rând pe rând, în toate satele din zonă. Preşedinte al cercului a fost ales directorul școlii din Baineţ, învățătorul gr. I Dionisie Cijevschi, vicepreşedinte înv. gr. I Terapont Samuşco, de la școala din Cerepcăuţi, iar secretar, înv. gr. I Aspasia Smuc din Baineţ.

Din acest cerc făceau parte învățătorii din școlile satelor Baineţ (6 învăţători), Bahrineşti (6), Cerepcăuţi (5), Climăuţi (3), Fântâna Albă (2), Muşeniţa (2), Vicşani (2), Volcineţul Vechi (7) şi Volcineţul Nou (1). În viziunea ministerului de resort, cercurile culturale au fost create cu scopul de a răspândi cultura românească și de a cultiva limba română în rândul locuitorilor țării recent reîntregite şi aveau un profund caracter patriotic, deoarece activitățile lor se adresau atât elevilor, cât şi adulților români şi de alte etnii. Activitățile din cadrul acestor cercuri se desfăşurau de regulă duminica şi de sărbători şi aveau două componente: una didactică (lecţii deschise, referate, comunicări etc.) şi cealaltă obștească (conferințe, simpozioane, serbări etc.), care se desfăşurau în şcoli, în casele naţionale sau în curtea bisericii (când timpul permitea). Dintre titlurile lecțiilor deschise ținute în cadrul cercului amintim: „Mihai Eminescu – poetul nostru național", „Teatrul școlar", „Vasile Alecsandri şi opera sa", „Bucovina – provincia noastră natală", „Suprafață piramidei", „Mircea cel Mare", „Duşmanii şi prietenii livezilor şi pădurilor", „Bună-cuviință", „Igiena personală"

etc. Referatele pedagogice prezentate la aceste activități au avut următoarele titluri: „Mişcarea pedagogică şi culturală din România”, „Noua lege şcolară”, „Creşterea copilului în epoca noastră”, „Şcoala, izvor al ştiinţei, moralei şi al patriotismului”, „Părerile ţăranilor asupra şcolii” etc. Cercul a funcționat pană în anul 1938.

Conform *Anuarului învățământului primar din regiunea Cernăuți, pe anul 1929* întocmit de inspectorul-șef Emilian Săhleanu, în satul Bahrineşti exista o școală de stat construită în 1883 și deschisă la 20 septembrie. Din *Anuar* aflăm că școala era de șapte clase și avea două săli pentru uz general și patru săli de clasă. Ea nu dispunea de atelier și nici de grădiniță. Potrivit datelor recensământului, în sat existau 113 băieți și 129 de fete; 99 de băieți, și 118 fete erau catalogați ca elevi. În realitate, la școală umblau 92 de băieți și 104 fete.

Învățători la școala din Bahrinești erau: Anton Petricean (cu o vechime de 35 de ani în învățământ), Ion și Domnica Cijevschi (ambii învățători de „gradul I”, cu o vechime de 20 de ani), Silvea Piţul (detașată de la școala din Climăuți, cu o vechime de 8 ani în învățământ). Directorul Anton Petricean a cumulat într-un timp și funcția de inspector școlar. Din același *Anuar* mai aflăm că învățătorii erau obligați să susțină examene de capacitate (pentru diploma de Școală Normală), de definitivat (conform uzanțelor bucovinene) și de înaintare (promovare) în sistemul educațional.

Conform Recensământului din anul 1930 (29.12.1930, volumul I și X), în sat locuiau 572 de bărbați dintre care 382 (66 %) știau carte, și 645 de femei, dintre carte doar 373 (56 %) știau să scrie și să citească. Studii extrașcolare aveau 42 de persoane, studii primare – 640 de persoane, studii speciale – 15 persoane, studii profesionale – 7 persoane și doar o singură persoană avea studii universitare. Satul avea 206 copii de vârsta școlară - 89 de băieți și 117 fete, dintre aceștia, 43 nu frecventau școala.

În perioada românească, diriginți (directori) ai școlii din Bahrinești au fost învățătorii Anton Petricean (din timpul Austriei până în 1931), Ion Cijevschi (1931-1937) și Ion Crâșmaru (1937-1940).

Despre Ion Cijevschi știm că s-a născut la 14 iunie 1885, a absolvit Institutul pedagogic din Cernăuți în 1908. Din gazeta *Foaia Poporului* aflăm că în 1911 dl. Ioan Cijevschi e numit învățător definitiv la Bahrinești. Mai știm că, în perioada interbelică, el a fost membru al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Despre Ion Crâșmaru nu avem date biografice, dar știm că, în perioada directoratului său, la școală s-au făcut reparații capitale, s-a cumpărat material didactic pentru programa de științe ale naturii și pentru programa de fizică. Membru al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina în perioada interbelică. În anii 1931-37 a fost director la școala din Bahrinești.

În anul de învățământ 1940/1941, sistemul de educație a fost reorganizat după modelul sovietic. Școala din Bahrinești a avut în această perioadă 150 de elevi. Școala

avea 2 învățători, ambii evrei. Unul dintre ei, Iosif Șlaim, era diriginte în clasa a 4-a. Lângă școală, se afla pichetul de grăniceri, stabilit în casa parohială, rămasă fără preot. Cu ajutorul pichetului a fost amenajat terenul sportiv.

În anii războiului director a fost Doamna Moraru. Nu cunoaștem amănunte despre anii de învățământ 1941-1944. Se știe, însă, că din cauza războiului în aceeași sală de clasă învățau împreună elevi din 2-3 clase. Fiecare elev avea carnet școlar unde la sfârșitul fiecărui semestru se introduceau notele la religie, citire, gramatică, istorie, geografie, științele naturii, matematică, anatomie, caligrafie, desen, muzică, educație fizică și muncă tehnică. Separat se puneau note pentru conduita școlară și pentru frecvență.

După 1944, învățământul general devine obligatoriu. În sat se face evidența copiilor de vârstă școlară, după care aceștia sunt repartizați pe clase, dându-li-se manuale și caiete.

Anul școlar 1944/45 a fost mai special. Elevi de diferită vârstă învățau împreună. Pentru ei totul era nou: cărțile, alfabetul. Nouă era și ideologia. Manuale erau puține. Se simțea acut lipsa de cadre didactice.

În perioada sovietică, școala a căpătat alt statut. Limba de educație a fost declarată limba „moldovenească”. În realitate, aceasta era aceeași limbă română, numai că avea alfabet chirilic.

Prima directoare în anii de după război a fost Elena Smuc (09/1944- 08/1947). În această perioadă, au funcționat învățătorii Toma Isopescu și Nicolae Topală. Elena Smuc a fost înlocuită de Mihail Reihter (1947-1951), căruia i-a luat locul, pentru un an, Mihail Gnip (1951-1952), după care au venit la conducere, fiecare pentru un singur an școlar, Orisea Broască (1952-1953) și Denis Gorbatiuc (1953-1954).

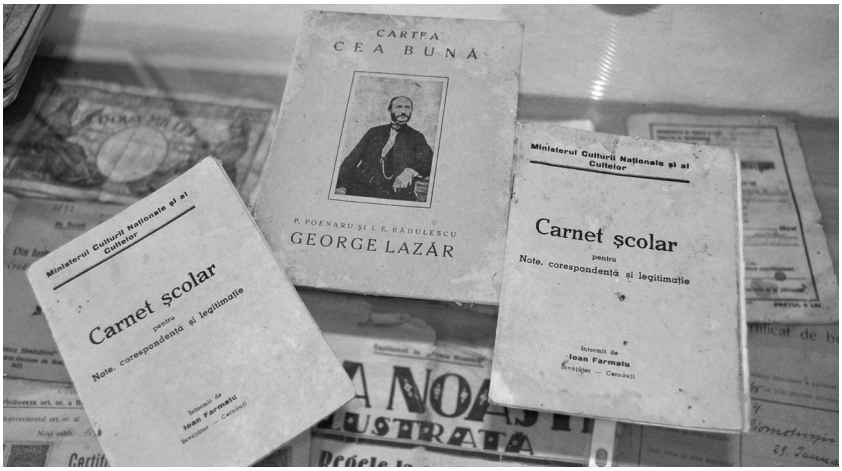

Acestora le-au urmat la conducere Petru Rubaneț (1954-1959), Mircea Broască (1959-1973, 1975-1979, 1987-1990) și Mihai Acatrini din 1990.

O bună perioadă de timp școala a funcționat ca pe vremurile vechi, cu șapte clase. Apoi a trecut la opt clase, numindu-se școală medie incompletă. Într-un timp a avut statut de școală politehnică. În 1976 de pe băncile școlii pleacă prima generație de absolvenți ai școlii medii de zece clase. De atunci satul Bahrinești are școală medie de cultură generală.

În perioada postbelică în școală au funcționat peste 150 de cadre didactice. Dacă

am aduna vechimea lor în învățământ la școala din Bahrinești am obține o sumă fabuloasă de peste o mie de ani.

Printre absolvenții școlii sunt nume cunoscute precum Mihai Prepeliţă, poet, prozator, dramaturg, pictor; Mihai Patraş, profesor, doctor în economie; Eugen Patraş, doctor în drept; Eugen Lati, romancier, scenarist, traducător; Ioan Broască, narcolog, membru fondator şi preşedinte al Asociaţiei Medicale Românești din Cernăuți „Isidor Bodea”; Ştefan Broască, istoric, critic literar, vice-preşedintele Societăţii „Aron Pumnul” ș.a.

În perioada 1960-1991 a fost construită aripa nouă a clădirii centrale a școlii, o ospătărie, o sală sportivă și un atelier școlar. În 1990 a fost construită o clădire pentru clasele mici. În anii 2003-2005 şcoala a participat la un proiect internaţional sub egida Fondului Ucrainean de Investiții Sociale. Cu banii primiți de la Banca Mondială a fost reconstruită clădirea școlii. Școala din Bahrinești a mai avut de câștigat și din așa-numitele „investiții verzi” în anii 2011-2012, urmare a Protocolului de la Kyoto. În anul 2016, în curtea școlii a fost săpată o fântână nouă, a fost înnoit sistemul de termoficare.

Un eveniment important în istoria Bucovinei și al satului Bahrinești a fost participarea la hramul satului pe data de 30 mai 1999 a Regelui Mihai al României împreună cu familia sa. El a luat parte la sfințirea bisericii din satul Băhrinești, fiind invitat de săteni. A fost prima vizită a regelui în nordul Bucovinei (ca simplu cetățean) după 1944.

Din anul 2017 la școală funcționează muzeul istorico-etnografic, cu o sală a istoriei familiei Mandicevschi. Directorul Mihai Acatrini, captivat de istoria satului, a pus bazele muzeului. Pe data de 10 iunie 2019, la Kiev a avut loc o expoziție dedicată Familiei Mandicevschi în istoria Bucovinei. Evenimentul s-a desfășurat la Institutul de Educație pedagogică și Educație pentru Adulți al Academiei Naționale de Științe Pedagogice din Ucraina „Ivan Ziaziun”.

La finele lunii martie 2019, Școala din Bahrinești a participat la concursul „Cel mai bun website al instituțiilor de învățământ din Ucraina” care a avut loc la Kiev. Au participat 1500 de școli din toată țara. Școala din Bahrinești a luat locul trei pe țară la categoria „Website-urile școlilor rurale”.

Școala din Bahrinești este unica instituție de învățământ cu predare în limba română care a participat la acest concurs național. La ceremonia de decernare a premiilor directorului instituției i-a fost înmânată o diplomă de merit.

La ora actuală, în școală învață 165 de elevi, instruiți de 27 de cadre didactice (85% cu studii superioare). Școala este amenajată cu mobilier nou, cu materiale didactice, are un cabinet de calculatoare moderne, un atelier pentru activități practice. La școală se organizează seminare pedagogice, aici își fac practica studenți de la Facultatea de Istorie a Universităţii Naţionale „Iuri Fedkovici” din Cernăuţi. Elevii şi profesorii participă la diferite concursuri unde ocupă locuri premiante în clasament

raional sau regional. Conform rezultatelor din ultimii ani, școala se află în topul primelor 10 instituții de învățământ mediu general din raionul Hliboca.

Procesul de învățământ se desfășoară conform modelului clasic de școală cu educație în limba română. Începând cu 1 septembrie 2018, predarea materiilor în clasa I se face după programa nouă.

În 2019 a fost sărbătorită împlinirea a 135 de ani de la fondarea școlii. Au participat elevii școlii, colectivul pedagogic, parohul bisericii din localitate, invitați din România și Republica Moldova, dar și foști absolvenți și profesori ai acestei instituții de învățământ. La 20 septembrie 2019 directorul școlii Mihai Acatrini a întâlnit oaspeții dragi precum Irina-Loredana Stănculescu, consulul general al României la Cernăuți, diplomatul Teofil Rendiuc, Eugen Pătraș, vice-președintele Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi", Elena Pilihaci, preşedintele

Asociaţiei Cadrelor Didactice de Etnie Română din regiunea Cernăuţi, Vasile Rauţ, preşedintele Societăţii „Golgota" a românilor din Ucraina, rapsodul Marcel Grijincu din Horodnicul de Sus, judeţul Suceava, jurnalistul Sergiu Barbuţa, profesorul Eduard Ogranovici, jurnaliștii Maria Toaca și Vasile Carlaşciuc ș.a. Din partea autorităţilor raionului Hliboca au participat preşedintele Consiliului Raional Petro Panciuk, adjuncta şefului învăţământului Inna Ţurcan, reprezentantul puterii executive Vitali Kolomyeţ.

Directorul Colegiului Naţional „Vasile Alecsandri" din Bacău, prof. Călin Boambă și directorul şcolii gimnaziale din Negrileşti, judeţul Galaţi, prof. Daniel Mihociu, au încheiat două parteneriate, în baza proiectelor educaţionale pentru afirmarea limbii române. Directorul Liceului tehnologic „Ştefan cel Mare" din Cajvana, judeţul Suceava, prof. Nicolae Robu, și-a exprimat dorința de a semna un acord similar. Elevii şcolii, îmbrăcaţi în costume naţionale româneşti, îndrumaţi de directorul-adjunct Elena Adruhovici și de profesorul de muzică Veceslav Codiţă, au bucurat oaspeţii cu un minunat concert. Mai întâi au interpretat capodopera „Cântă cucu-n Bucovina", scris de compozitorul Constantin Mandicevschi. Au urmat alte creații muzicale și, în premieră, imnul şcolii. Directorul şcolii Mihai Acatrini a abordat în fața reprezentanților autorităților raionale necesitatea acordării şcolii din Bahrinești a numelui renumitului pedagog Constantin Mandicevschi.

SUMMARY

In 1883, in Bahrineşti, a school with just one class was built. The opening took place on the 20th of September 1884. The teaching language was Romanian. During that time the vornic (mayor) of the village of Bahrineşti was Mihai Isopescul. From the church directories of that period, we learn the names of the teachers: Emilian Antonowiez (1887), Ilie Prelipcean (1888), Iftimiu Prelipcean (1889).

An important role in the development of education in Bucovina had returned to Constantin Mandicevschi, originating from Bahrineşti. To realize the high professionalism of the above son of Bahrineşti , we will bring the following example: in the year of 1901, by the Royal Decree, members of the Provincial School Council, Upper School Inspection Body were appointed, among them the following persons: the German Eduard Reiss, PhD in philosophy, the province advisor, the Romanian Constantin Mandicevschi, Director of the Real Superior Orthodox school in Chernivtsi, and the Ukrainian Stefan Smal-Stocki, PhD in philology, Professor at the German University of Chernivtsi.

An important event in the history of Bukovina and the village of Bahrineşti took place on May 30, 1999, during the anniversary of the village, when King Mihai of Romania with his family was invited by the villagers for the sanctification of the church in Bahrineşti. It was the first visit of the King to the North of Bukovina (as a mere citizen) after 1944. At the present time, the school has 165 pupils, trained by 27 teachers. According to the results during the recent years, the school has positioned itself in the top 10 performing schools in Hliboca district. The educational process has been conducted according to the classical school model with Romanian as teaching language. From September 1, 2018, the teaching of the material for the 1st grade has been executed after the new curriculum.

CÂTEVA GÂNDURI PE MARGINEA UNUI ALBUM DE ARHITECTURĂ A CERNĂUȚIULUI

Ștefan Broască*
Cernăuți

De fapt, după toate aparențele, este un prim album masiv, mai cuprinzător și variat, cu pretenții de a se prezenta drept unul exhaustiv, cel puțin pentru perioada pe care s-au angajat autorii și alcătuitorii să ne-o ofere începând cu anul 1860, adică de când Bucovina s-a desprins din strânsoarea administrativă a Galiției, devenind o unitate teritorială separată în cadrul Imperiului Habsburgic, și până la ocuparea acestui ținut de către Uniunea Sovietică în iunie 1940, în baza pactului criminal Molotov-Ribbentrop, în cursul cărei anexări s-a înșfăcat și o parte din vechiul regat al României, adică Ținutul Herței. Deși albumul conține și o scurtă istorie a Bucovinei, credem că precizările de mai sus nu sunt de prisos, precum la fel de necesar este să reamintim că raptul Bucovinei s-a produs în anul 1775, când Austria a obținut de la turci această parte a Moldovei medievale în urma unui târg ticălos, adică tot a unui pact fatidic, dar între alte imperii, care de acum toate s-au risipit în neantul timpului, însă soarta teritoriului respectiv rămânând pecetluită pentru următoarele două secole și mai bine. Fără o cunoaștere, fie și sumară, a istoriei zbuciumate și nenorocite a Bucovinei, multe lucruri cu greu pot fi înțelese, iar cei care o stăpânesc în prezent nici nu-și fac prea mari griji în această privință, ba dimpotrivă, când e cu putință nu se aventurează în discuții prea îndepărtate în timp, rezumându-se aproape în exclusivitate la perioada austriacă a Bucovinei, uneori, ce-i drept, fiind pomeniți și turcii. De aceea, bunăoară, privilegiul domnitorului Alexandru cel Bun care conține prima atestare a Cernăuțiului este expusă pe zidul din Piața Centrală în așa fel ca denumirea țării de atunci să nu mai apară deloc, în acest fel istoria de cinci sute de ani a orașului de pe Prut în cadrul Moldovei fiind ștearsă cu o singură mișcare de burete.

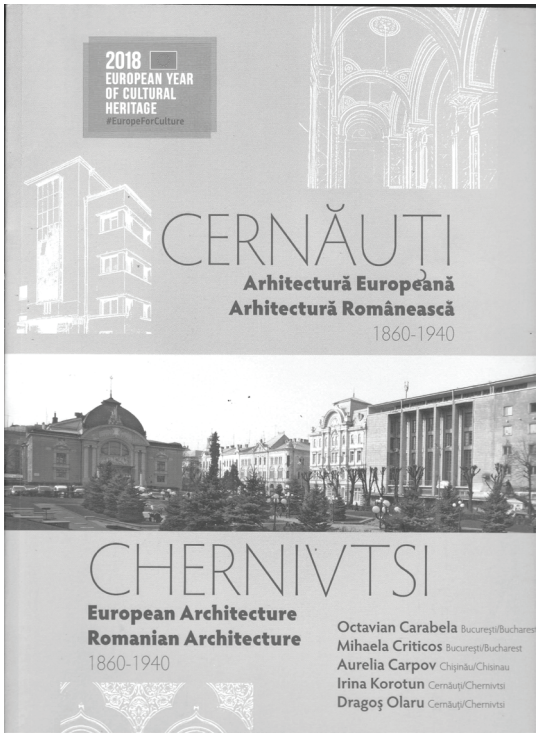

*__Ștefan Borască__, ziarist, critic și istoric literar din Cernăuți. Vice-președinte al Asociației științifico-pedagogice „Aron Pumnul” din regiunea Cernăuți.

Concluzia pe care o facem în această scurtă introducere este aceea că istoria explică multe lucruri și referitor la arhitectura orașului Cernăuți, edificiile vrând-nevrând constituind mărturiile de netăgăduit și martorii în piatră, tăcuți dar ... grăitori, ai epocilor trecute.

Este vorba de albumul „Cernăuți. Arhitectură europeană. Arhitectură românească, 1860-1940", Editura Simetria, București, 2018, reprezentând o impresionantă carte, prima pe acest subiect în limba română și editată în România în condiții grafice aproape excelente, care conține mai multe studii aparținând unor autori de la București (Octavian Carabela, Mihaela Criticos), Chișinău (Aurelia Carpov) și, evident, Cernăuți (Irina Korotun, Dragoș Olaru). De aceea, înainte de a emite anumite considerații privind fondul ei, se cuvine să relevăm semnificația unei asemenea apariții editoriale pentru noi, românii din nordul Bucovinei, și nu numai, fiindcă altfel nici nu ar fi apărut, care este una, fără îndoială, deosebită și importantă, venind să aducă în acest context o viziune puțin diferită față de cea existentă, mai mult sau mai puțin oficială și unilaterală de aici, care este menită să treacă total cu vederea sau să minimalizeze cât mai mult cu putință contribuția esențială a românilor la moștenirea arhitecturală de care dispune astăzi acest oraș, denumit în perioada austriacă „Mica Viană", iar în cea interbelică „Micul Paris".

Trebuie să precizăm că, deși este vorba de mai mulți autori, studiile cărora alcătuiesc volumul în discuție, totuși alcătuitorul este unul singur, și anume arhitectul bucureștean Octavian Carabela, care, după câte știm, a inițiat acest proiect, i-a animat și pe alți colegi ai săi, a adunat materialele necesare, s-a documentat la fața locului cu sprijinul și ajutorul arhivistului cernăuțean Dragoș Olaru. Tot el ne prezintă și notele de rigoare asupra ediției, dar și o scurtă și neutră istorie (deși istoria niciodată nu este neutră) a Bucovinei, adică a conceput și a realizat albumul așa cum îl ținem noi în mână acum. În ceea ce privește titlul este evident că nu ni se pare a fi unul concludent, alcătuitorul dând dovadă de reținere și realism necutezând să lase pe copertă doar titlul de „Arhitectură românească", fiindcă într-adevăr ar fi fost incomplet și impropriu, deși cealaltă componentă a lui – „Arhitectură europeană" – este la fel de echivocă și eufemistică, fără să ne confere în acest sens nimic caracteristic și specific vizavi de arhitectura Cernăuțiului. La fel de europeană va fi și arhitectura Timișoarei sau a Oradei, Lembergului sau a Cracoviei, având în vedere că aceste orașe tot făceau parte în acea perioadă din Imperiul Austro-Ungar ca și Cernăuțiul, însă fiecare din ele rămân inconfundabile până astăzi din punct de vedere arhitectonic, dispunând de câte un profil distinct în sensul respectiv nu prin trăsăturile lor general-europene, ci anume prin cele locale și naționale în ultimă instanță. Nu arhitectura europeană imprimă orașului nostru acel aspect inconfundabil, fermecător și unic, recunoscut de toată lumea, ci cu totul altceva, adică particularitățile spațiului geografic, cele culturale și de civilizație ale oamenilor care au populat această zonă etnografică și care timp de jumătate de mileniu nu a reprezentat decât Țara de Sus a Moldovei, pentru ca mai târziu, odată cu ruperea ei de la matcă de către Austria, să se interfereze cu alte elemente – inițial german (imperial-colonial), iar mai târziu – rutean și evreiesc.

Dacă Cernăuțiul era numit sub stăpânirea austriacă „Mica Viană", acest fapt se datorează, înainte de toate, asemănării sale cu capitala imperiului, care nu era deloc întâmplătoare, deoarece aici, la fel ca în orice altă zonă a imperiului, se implementau în mod firesc politicile de sistematizare și construcție a așezărilor urbane specifice statului în care era încadrat, care erau supravegheate la fața locului cu extremă severitate de către servicii speciale. Nu doar edificiile publice, ci și cele rezidențiale

Primăria orașului Cernăuți

mai importante erau proiectate de către arhitecți notorii din metropolă, care aveau o viziune strict integră asupra imaginii arhitecturale a orașelor principale ale imperiului, adică promovau anumite curente și stiluri, dar le aplicau și din perspectiva tradițiilor locului. Arhitecții autohtoni care au apărut mai târziu bineînțeles că se conformau exigențelor arhitecturale instituite de sus, însă dispuneau într-un fel și de mai mult curaj și inițiativă în ceea ce privea utilizarea unor forme și elemente tradiționale românești sau evreiești, bunăoară. Într-un fel așa se explică faptul că particularitatea definitorie a arhitecturii Cernăuțiului din perioada austriacă o reprezintă anume eclectismul, deși există destule edificii aparținând unor stiluri distincte, pure, de exemplu, Secession, clasic, baroc sau gotic, dar și maur cu prefixul „neo-" de rigoare, reprezentate destul de plenar în album. Anume din cauza stilului său eclectic Nicolae Iorga vedea în Reședința Mitropolitană o construcție „hidoasă", el dorindu-și ca acest locaș emblematic al ortodoxismului din Europa de Est să fi identificat predominant trăsăturile arhitecturii naționale de cult, cu atât mai mult că un asemenea stil în construcția bisericilor și mănăstirilor are rădăcini destul de adânci atât în Moldova, cât și în Muntenia.

Mihaela Criticos, autoarea studiului *Cernăuți în timpul administrației austriece (1860-1918)* subliniază cu totală justețe că pentru arhitectura oficială promovată la Viena și preluată, păstrând proporțiile, la Cernăuți, nu se punea problema expresiei unei identități naționale", impunându-se „peticelor" care alcătuiau caftanul habsburgic „o arhitectură internaționalizantă", care să exprime „o identitate imperială, universală", deși unele minorități (ungurii, bunăoară), tindeau să-și afirme în arhitectură propria identitate etnică. De ce oare să nu fi fost animați de asemenea dispoziții și românii din Bucovina, în special spre sfârșitul stăpânirii austriece când existau deja destui arhitecți autohtoni? Oricum, în cele din urmă anume eclectismul din perioada austriacă, care de-a lungul timpului la fel a evoluat și a fost supus diferitelor influențe, proces oglindit destul de convingător și concludent în studiul respectiv, dar și stilul neoromânesc din perioada interbelică în arhitectura Cernăuțiului îi conferă orașului de astăzi o imagine singulară și inconfundabilă, constituind o adevărată carte de vizită a sa.

Fondul imobiliar de dimensiuni mari (administrativ, rezidențial), dar și cel de

dimensiuni mai reduse (vile) din prezent al centrului istoric al Cernăuțiului a fost construit în proporție de circa 60 la sută în perioada austriacă și 40 la sută în perioada interbelică. Raportată la intervalele de timp, această proporție nu este în favoarea celei de-a doua perioade care a fost în realitate deosebit de redusă – 12-15 ani, exceptând anii 20 și cei ai crizei economice mondiale ce au afectat foarte mult și România, față de un secol și mai bine al stăpânirii austriece. Acest lucru, de altfel, îl explică foarte bine în studiul său *Construcția interbelică în Cernăuți* arhivistul Dragoș Olaru, căruia i se datorează și majoritatea din imaginile edificiilor expuse, multe din informațiile privitoare la realizarea acestora, dar și date prețioase despre arhitecți, precum schițe și planșe de proiect ale celor mai emblematice clădiri puse la dispoziția autorilor de asemenea de către domnia-sa. Revenind la perioada 1914-1926, care este considerată a fi deosebit de dificilă pentru România în general de după Marea Unire, devastată de război, iar mai târziu afectată dur de criza economică, situația respectivă fiind la fel și pentru Bucovina, pe teritoriul căreia armatele beligerante s-au succedat în repetate rânduri cu consecințe nefaste pentru populație și pentru viața economică a ținutului, autorul studiului de mai sus a stabilit pe baza documentelor din arhivă că în acest răstimp doar în centrul istoric al orașului s-au construit 947 de case față de 4150 câte existau la acea dată și care proveneau din perioada austriacă. Adică într-un deceniu și ceva s-a construit circa 25 la sută din tot ce s-a realizat aproape într-u secol și jumătate sub stăpânire austriacă. Dar mai trebuie să avem în vedere că majoritatea edificiilor din perioada interbelică revine ultimului deceniu, deoarece anume în acest interval de timp s-au ridicat cele mai importante edificii, emblematice și definitorii pentru arhitectura actuală a orașului, pe care nu le mai enumerăm aici, deoarece sunt expuse în album cu lux de amănunte, aș zice. Totuși, s-ar cuveni să facem o paralelă și în ceea ce privește contribuția din perioadele sovietică și ucraineană la această moștenire arhitectonică a orașului de pe durata ultimilor 70-80 de ani, care practic este nulă, însă zăbovind pe lângă grupurile de turiști care se bulucesc în centrul Cernăuțiului și ascultând explicațiile debitate cu patos și însuflețire nereținută de către ghizi, pur și simplu ți se vestejesc urechile, după cum spune un proverb local, de ceea ce ți-i dat să auzi. Bunăoară, prosperitatea imobiliară din anii interbelici s-a produs „sub crunta ocupație românească”... În schimb, turiștilor din România li se spune la modul foarte serios că, chipurile, „Hrușciov a intenționat la un moment dat să distrugă centrul istoric al Cernățuțiului”, însă „datorită rezistenței eroice a știți voi cui, nu s-a produs acest lucru” (am auzit-o cu propriile urechi) și de aceea ne putem bucura acum de toată această bogăție arhitecturală...

II

Cernăuțiului din perioada respectivă i se spunea deja nu „Mica Viană”, ci „Micul Paris”, dar nu pentru influențele pe care le-ar fi avut asupra sa capitala Franței, ci prin analogie cu Bucureștiul, care era denumit astfel pentru asemănarea sa cu marea metropolă europeană. La fel ca și în capitala țării din care făcea parte Bucovina, la Cernăuți se aplicau aceleași politici de sistematizare și amenajare urbană, aceleași curente arhitecturale care, în cazul respectiv, erau dictate de stilurile neoromânesc și Art Deco. O serie de edificii importante din perioada respectivă sunt inspirate direct din modele bucureștene și alcătuitorii albumului ne oferă exemple revelatorii în acest sens, postând atât pozele acestora cât și ale replicilor cernăuțene (Căminul Preoțesc, bunăoară, și Primăria din București, Facultatea de Drept a Universității din București și Biblioteca Universității din Cernăuți). În general, în ceea ce privește stilul neoromânesc, cititorii acestui album își pot forma o imagine desăvârșită despre istoricul și particularitățile estetice ale acestuia, luând cunoștință de studiul magistral

al Mihaelei Criticos intitulat *Tradiționalism și modernism în arhitectura interbelică a orașului Cernăuți*. La fel de interesantă este și contribuția Aureliei Carpov vizavi de un alt stil arhitectural, reprezentativ într-o măsură mai mică pentru Cernăuți decât cel neoromânesc, dar din perioada austriacă – stilul Secession, precum și studiul pertinent *Dezvoltarea urbană a orașului Cernăuți*.

Universitatea Națională din Cernăuți

O discuție despre arhitectura Cernăuțiului nu poate evita nicidecum problema actuală a modului cum este păstrată și protejată această moștenire inestimabilă pe care statul ucrainean a preluat-o fără nici un sacrificiu sau vreun efort, căzându-i ca hârzobul din cer. Și aici trebuie să constatăm cu mare regret că numeroase edificii de patrimoniu și nu numai se găsesc într-o stare fizică lamentabilă și de degradare înaintată. Renovările care s-au efectuat în centru acum un deceniu, cu prilejul împlinirii a 600 de ani de la prima atestare documnetară a Cernăuțiului, n-au constituit decât o cosmetizare pudică, readucând, ce-i drept, vechii urbe de pe Prut puțin din farmecul de adineaori, măcar prin prospețimea de scurtă durată a culorilor, fiindcă în ansamblu majoritatea elementelor decorative n-au mai fost refăcute, ele fiind înlocuite cu niște surogate moderne sau pur și simplu tencuite neglijent. A avut de suferit mult și integritatea exterioară a clădirilor, în special a ansamblurilor de locuit, dintre care multe reprezentând adevărate monumente, puține declarate și cele mai multe încă nedeclarate ca atare, de arhitectură originală și unică în multe privințe.

În lipsa unei supravegheri stricte din partea edililor și a specialiștilor, proprietarii apăruți peste noapte în urma prăbușirii URSS-ului, dar și locatarii cu de la sine putere au intervenit în fel și chip, adică în măsura în care a fost posibil așa ceva, în aspectul exterior al multor clădiri, cu deosebire în al celor de dimensiuni mai mici, adică a vilelor, prin adăugarea unor dependințe, intrări, balcoane, verande prin înlocuirea aproape în totalitate a geamurilor vechi din lemn cu termopane de diferite culori și calități, prin modificarea acoperișurilor, utilizându-se absolut necontrolat și abuziv, și de cele mai multe ori nejustificat, materiale de construcție moderne care diferă foarte mult de cele vechi, alterându-se imaginea lor generală și creându-se impresia unei peticeli sărăntoace și deocheate, dar nu și fără pretenții.

În contextul dat ne îngrijorează în mod deosebit starea actuală a capodoperei arhitecturale a stilului neoromânesc, după cum o califică și autorii albumului, care

este fostul Palat Cultural al românilor din Piața Teatrului, în perioada sovietică, dar și în prezent fiind dată drept Casa Ofițerilor (autorul proiectului este cunoscutul arhitect român Horia Creangă). Din păcate, notele explicative ce se referă la acest edificiu datează încă din anul 1992 și se încheie cu constatarea că „astăzi clădirea este în proces de renovare”, dar lucrurile nu stau chiar așa. În ultimele două-trei decenii acest edificiu este supus unor lucrări continue de modificare a spațiilor interioare, de ani de zile nu mai este disponibilă cea mai mare sală de spectacole din Cernăuți, majoritatea incintelor sunt date în arendă diferitelor organizații și firme comerciale, pe acoperiș s-a ridicat un perete din cărămidă grosieră, probabil pentru susținerea antenelor monstruoase situate acolo, ceea ce a desfigurat total liniile suple ale ansamblului, în exterior s-au alăturat edificiului dughene moderne și localuri de distracție. Este de două ori regretabil, deoarece chiar pe fondul acestora se înalță statuia lui Mihai Eminescu. Și deloc întâmplător anume pe fațada acestui simbol arhitectural și spiritual al nostru s-a plasat un enorm panou pe care textul „Într-o unică Ucraină mare – 100 de ani de la Vecea bucovineană” este suprapus peste o poză de epocă ce înfățișează o mulțime incertă de oameni sub balconul Primăriei, de unde atârnă mai multe drapele ... imperiale. Pe rețelele de socializare s-a dovedit foarte convingător că poza respectivă nu are nimic a face cu evenimentul menționat, ea datând cu cel puțin vreo 4-5 ani mai devreme, după cum la fel nu are nici în clin, nici în mânecă cu vecea și Palatul Cultural al românilor bucovineni inaugurat abia cu douăzeci de ani mai târziu.

Nu trebuie să ne sforțăm prea mult creierii ca să pricepem acest mesaj prietenesc care nu este altceva, după cum spune o veche zicală ruso-sovietică, decât „o aluzie subțire la împrejurări bulănoase”, adică niște avansuri nedisimulate... Din toate se vede limpede că nimeni nu mai are grijă de această clădire emblematică nu doar a românilor din nordul, ci și din sudul Bucovinei, fiindcă a fost construită anume prin sacrificiul lor material, rămânând de iure proprietatea lor. La fel este exclusivă și proprietatea comunității românești asupra Palatului Național din Piața Centrală, unde Societatea pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” a obținut două camere și jumătate, insalubre și reci, în timp ce restul spațiului, foarte vast, de altfel, este ocupat de Judecătoria de Apel, având în vedere că altor comunități etnice din Cernăuți le-au fost retrocedate integral ucrainenilor, iar polonezilor și germanilor aproape integral casele lor naționale. Dar, după câte se vede, starea actuală a fostului nostru Palat Cultural deloc nu este întâmplătoare, deoarece acest edificiu este inclus de mai mult timp în diferite liste cu obiectivele ce urmează a fi privatizate, iar degradarea lui de către cei ce-l dețin nelegitim de aproape 80 de ani, probabil, nu urmărește altceva decât reducerea costului pentru eventualii privatizatori clientelari ai puterii.

Fostul Palat Național din Cernăuți

Un alt exemplu trist în acest sens îl reprezintă catedrala

din centrul orașului, căreia, printre altele, în timpul stăpânirii austriece i se spunea „catedrala moldovenească”, iar acum este numită pudic pur și simplu „ortodoxă”, construită, de altfel, după modelul catedralei „Isakievski” din Sanct-Petersburg (edificiu arhitectonic bine reprezentat în album la capitolul lăcașelor de cult). La sfârșitul anilor ’90 catedrala, intrând în posesia Bisericii Ucrainene-Patriarhatul de la Moscova, a fost reabilitată fundamental și rezugrăvită, iar în cursul acestor lucrări i s-a răsluit de pe fronton în chip surprinzător și sfidător inscripția în limba română „Unul în trei ipostasuri – Dumnezeu”, ceea ce a stârnit pe atunci o indignare pe cât de profundă pe atât și de dureroasă a românilor de pretutindeni, resentiment care, de fapt, nu a trecut nici până astăzi, noi tot așteptând să se îndeplinească promisiunile înalților prelați de la episcopie că această nedreptate va fi reparată, dar iată că s-au încheiat recent alte lucrări de reparație, deja au fost înlăturate toate schelele, iar vechea inscripție așa și nu a reapărut, ci, dimpotrivă, chiar a dispărut și cealaltă parte a inscripției care se mai păstrase – „A. D. 1844”, adică „Anul Domnului 1844”, ceea ce vădește că arhitectura are un cuvânt greu de spus, ba poate chiar și determinant, în ceea ce privește trecutul istoric.

Catedrala Ortodoxă din Cernăuți

Dacă o inscripție poate fi ușor răsluită și aruncată la gunoi, apoi întregul edificiu nu-l poți ascunde sub molozuri, rogojini sau în spatele unor statui de peste zece metri înălțime, fiindcă o simplă inscripție autentică poate da peste cap toată această mașinărie nedemnă și perfidă de rescriere arbitrară a istoriei. Dacă în atmosfera tulbure de astăzi, prin resuscitarea conflictelor religioase și tendința de a le rezolva de pe poziții de forță, prin disputarea de către Kiev și Moscova a bisericilor (doar în perioada interbelică pe banii Patriarhiei Române au fost construite patru dintre cele mai importante biserici ale Cernăuțiului – în album acestea sunt reprezentate foarte bine) argumentele istorice nu mai sunt luate de nimeni în seamă, apoi credem că va veni, totuși, și timpul când se vor putea adopta și alți termeni de discuție într-un cadru mai corect și civilizat.

Ar exista și alte subiecte antrenante de discuție pe tema arhitecturii Cernăuțiului, având în vedere că multe din edificiile importante nu sunt menționate în acest album,

dar care de asemenea conțin istorii impresionante atât în ce privește construcția, particularitățile arhitectonice, cât și trecutul lor legat de numeroase personalități și evenimente istorice ale poporului nostru. De altfel acest aspect a fost trecut cu vederea și vizavi de edificiile care s-au bucurat în album de o atenție mai specială, așa că pentru viitorii cercetători ai arhitecturii Cernăuțiului există posibilități extraordinare de a ne oferi încă multe povești fascinante, surprize plăcute și nu numai.

SUMMARY

This article presents an analysis of the album "Cernăuți. European Architecture. Romanian Architecture, 1860-1940", The Publishing House Simetria, Bucharest, 2018, which represents an impressive book, the first on this subject in Romanian and edited in Romania in almost excellent graphical conditions, which contains several studies belonging to authors from Bucharest (Octavian Carabela, Mihaela Criticos), Chişinău (Aurelia Carpov) and, evidently, Chernivtsi (Irina Korotun, Dragoş Olaru).

The author believes that it is not the European architecture that prints our city in that unmistakable, charming and unique aspect, recognized by everyone, but altogether something else, that is, the particularities of the geographic space, the cultural and civilization ones of the people who populated this ethnographic area and which for half the millennium had been represented only by the top country of Moldova, so that later, after its breaking from the motherland by Austria, to interlace with other elements - initially German (imperial-colonial), and later – Ruthenian and Jewish.

In the interbellic period Cernăuţi has been no longer called "Little Vienna", but rather "Little Paris", but not for the influences that the capital of France would have had on it, but by analogy with Bucharest, which was thus called for its similarity to the great European metropolis. As in the capital of the country from which Bukovina was part, Cernăuţi had been applied with the same policies of systematization and urban development, the same architectural current, which, in that case, were dictated by the neo-romantic and Art Deco styles.

PREOTUL ACADEMICIAN IOAN LUPAȘ, UN CĂRTURAR ARDELEAN DE TREI ORI ÎNTEMNIȚAT PENTRU „LEGEA ROMÂNEASCĂ”

Mircea-Gheorghe Abrudan*
Cluj-Napoca

Sărbătorirea centenarului Marii Uniri din 1918 a readus în atenția istoriografiei, a culturii române contemporane și a opiniei publice în general, atât evenimentele epocale petrecute la Chișinău în 27 martie 1918, la Cernăuți în 28 noiembrie 1918 și la Alba Iulia în 1 decembrie 1918, cât și figura luminoasă a făuritorilor României întregite, ale căror nume sunt înscrise cu litere de aur în cartea de istorie a unirii românilor. Din galeria acestor personalități făuritoare și fondatoare de țară românească face parte și preotul ortodox Ioan Lupaș, istoric prolific, profesor al Universității „Regele Ferdinand” din Cluj, membru al Academiei Române, autor a peste o mie de articole, studii și volume dedicate istoriei românilor. Efigia sacerdotală, dublată de cea academică, este înnobilată, în cazul său, și de cea a luptătorului național, trecut prin temnițele și lagărele maghiare datorită atitudinii demne și ofensive cu care îmbrățișase cauza națională a românilor ardeleni în Imperiul Austro-Ungar, și apoi, spre amurgul vieții, de cea a victimei regimului bolșevic-stalinist înstăpânit peste România cu ajutorul tancurilor sovietice la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

Ioan Lupaș s-a născut în sudul Ardealului, la Săliștea Sibiului, în 9 august 1880, în familia oierului înstărit Toma Lupaș (1847-1883) și a Marinei Pop Comănici (1856-1943). În această regiune binecuvântată, veritabil bastion al ortodoxiei și al românismului din Transilvania, au odrăslit sfinți precum mucenicii Nicolae Oprea Miclăuș, Ioan din Galeș, Moise Măcinic, cuviosul Gheorghe starețul mănăstirii Cernica și figuri remarcabile ale culturii noastre naționale: Dionisie Romano, Nicolae Ivan, Axente Banciu, Onisifor Ghibu, Dumitru D. Roșca, George Topârceanu, Andrei Oțetea, Mircea Banciu și Nicolae Peligrad. De la strămoși a moștenit, așadar, un atașament puternic pentru „legea românească” și „biserica strămoșească”, pe care le-a cultivat și apărat prin cuvânt, tipar, ținută academică și conduită morală toată

* **Mircea-Gheorghe Abrudan** este doctor în istorie (2014) al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, licențiat în istorie (2008) și în teologie ortodoxă (2009) al aceleași universități, actualmente cercetător științific III Dr. la Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române din Cluj-Napoca. A publicat cărți, studii și articole în domeniul istoriei bisericii, culturii, istoriei militare, a Imperiului Habsburgic și a memorialisticii Primului Război Mondial (română, germană, engleză). Lucrări reprezentative: *Ortodoxie şi Luteranism în Transilvania între Revoluţia Paşoptistă şi Marea Unire. Evoluţie istorică şi relaţii confesionale*, Editura Andreiana/Presa Universitară Clujeană, Sibiu/Cluj-Napoca, 2015, 934 p.; *Friedrich Schwantz von Springfels: Descrierea Olteniei la 1723*, Ediție, traducere din limba germană, studiu introductiv, note și indice de Mircea-Gheorghe Abrudan, Prefață de Ioan-Aurel Pop, Muzeul Brăilei „Carol I”, Editura Istros/Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, Brăila/Cluj-Napoca, 2017, 334 p.

viața. Cele două întemnițări suferite în timpul dualismului austro-ungar și apoi cea de a treia, în epoca comunismului stalinist din România, ne arată că sentimentele sale patriotice curate, verticalitatea sa morală și onestitatea academică au trecut proba umilinței și focul suferinței, asumate cu demnitate pentru crezul său național și istoriografic, nefiind însă capabile să-l înfrângă, chiar dacă vremelnic potestații vremii au considerat că l-au înfrânt.

Ioan Lupaș

Ioan Lupaș a învățat carte în școala confesională din Săliște, apoi și-a continuat studiile la gimnaziul de stat din Sibiu și la cel românesc „Andrei Șaguna" din Brașov, urmând ulterior cursurile Facultății de Litere și Filosofie a Universității din Budapesta ca bursier al Fundației Gojdu. În anul 1904 și-a finalizat studiile prin susținerea tezei de doctorat cu tema „Biserica Ortodoxă din Transilvania și unirea religioasă în cursul veacului al XVIII-lea", elaborată sub îndrumarea profesorului Marczali Henrik, lucrare pe care a publicat-o în același an în limba maghiară la Budapesta. După finalizarea studiilor și dobândirea doctoratului a întreprins o călătorie de studii prin sudul Germaniei și nordul Italiei lărgindu-și orizontul cultural-artistic. Revenit în Transilvania, a câștigat prin concurs postul de profesor de istorie bisericească și istoria românilor la Institutul Teologic-Pedagogic Andreian din Sibiu[1].

În 11 octombrie 1906 s-a căsătorit cu Ana Dumitru Bloțiu, fiica negustorului săliștean Dumitru Bloțiu, cununia fiind oficiată în biserica mare din Săliște de către preotul dr. Ioan Stroia, avându-i ca nași pe Octavian și Hortensia Goga. În familia lui Ioan și Ana Lupaș s-au născut trei copii: Toma Semproniu Lupaș (1908-1983), Hortensia-Maria Lupaș, căsătorită Georgescu (1909-1996) și Minerva-Marina Lupaș, căsătorită Vlasiu (1913-1998)[2].

În perioada studenției și apoi a profesoratului sibian Ioan Lupaș a făcut parte din gruparea „tinerilor oțeliți", alături de Octavian Goga și Octavian Tăslăuanu, care au înființat revista „Luceafărul" de la Sibiu prin care militau pentru afirmarea unei politici naționale și culturale românești mai sonore în Austro-Ungaria. Atitudinea militantă, pasiunea cu care studia istoria românilor și verva prin care combătea politica de maghiarizare a guvernelor ungare i-au atras mânia autorităților. În urma articolului „Toate plugurile umblă", publicat în „Țara noastră" în 1907, în care descria suferințele țărănimii din România în contextul revoltei țăranilor din regat, Lupaș este acuzat de tribunalul regesc maghiar de la Cluj „pentru agitație împotriva tagmei proprietarilor" și condamnat la trei luni de închisoare și o amendă de 200 de coroane. A urmat prima sa detenție pentru cauza românească, petrecută la Seghedin (astăzi Szeged, oraș în Ungaria) între 1 august și 1 noiembrie 1908[3]. În pușcărie a redactat o bună parte din monografia mitropolitului Andrei Șaguna, lucrare de notorietate care-i va aduce premiul Academiei Române în 1909 și apoi, la propunerea lui Nicolae Iorga, un fotoliu de membru corespondent (1914) și titular (1916) al înaltului for cultural[4].

Ieșit din temnița ungurească, Lupaș s-a întors la catedră unde nu va mai rămâne multă vreme, deoarece în anul 1909, din cauza conduitei sale „naționaliste militante", la presiunea autorităților guvernamentale maghiare de la Budapesta, mitroplitul

Ioan Meţianu (1828-1916) a fost obligat să-i retragă sprijinul îndepărtându-l de la catedra seminarului. Lupaş a fost repede recuperat de administraţia bisericească prin intermediul consătenilor săi, săliştenii alegându-l paroh al bisericii mari din Săliște și apoi protopresbiter al protopopiatului ortodox al Săliștei[5].

La Săliște a dus o activitate fructuoasă provocând „o adevărată revoluție" pe tărâm pastoral, școlar, cultural, istoriografic și social, implicându-se în toate sferele și domeniile vieții românilor din Mărginimea Sibiului, ceea ce a dus la revitalizarea vieții eclesiale și sociale a Ortodoxiei din zonă. Aici a avut în subordine 16 parohii și 13 școli confesionale. Protopopul Lupaș s-a dovedit un bun predicator și ardent susținător al dezvoltării vieții românești prin școală, biserică, corporații comerciale, economice și asociații cu profiluri variate[6].

Primul Război Mondial îl găsește pe protopopul Lupaș alături de credincioșii sălișteni pe care i-a încurajat și mângâiat prin slujbe, predici și sfaturi duhovnicești până în momentul în care a fost arestat și deportat de autoritățile maghiare la Rust, în zona lacului Fertö, și apoi cu domiciliu forțat la Budapesta (august 1916 – martie 1917). Mai târziu avea să afirme că-i mulțumea „lui Dumnezeu pentru toate aceste suferințe" pe care le considera „izbăvitoare", deoarece nu fuseseră în van, ci însemnau „contribuția preoțimii române din Ardeal la războiul pentru întregirea neamului"[7]. De altfel, imediat după ce revenise în Săliște, în ajunul Bunei Vestiri a anului 1917, protopopul Ioan Lupaș a demonstrat că nu fusese intimidat, nici nu-și revizuise atitudinea națională românească în ciuda umilințelor la care a fost supus de autoritățile maghiare. Predica sa din ziua praznicului împărătesc al Bunei Vestiri dovedește încă o dată crezul său optimist în viitorul mai bun al neamului: „Să țineți minte că vestea cea bună de astăzi, înviorând sufletul creștinătății întregi, revarsă asupra dreptcredinciosului nostru popor o nouă și puternică rază de nădejde în dreptatea lui Dumnezeu care, după o vorbă veche și înțeleaptă, nu întârzie, nu grăbește, dar când trebuie, sosește". Sărbătoarea pascală a aceluiași an a constituit prilejul potrivit pentru părintele Ioan de a-i încuraja din nou pe sălișteni și a realiza, de această dată, o transpunere a bucuriei învierii din plan religios-spiritual în plan național-românesc: „Fi-va poporul nostru pregătit pentru această înviere? Bunul Dumnezeu știe cât am pătimit, cum am luptat și cum nu am dat nicio clipă cuvântului și condeiului meu odihnă, pentru ceasul cel mare al izbăvirii să ne găsească pe toți cu untul de lemn al dreptei credințe în candelele aprinse, cum a găsit Mirele pe fecioarele cele înțelepte care priveghind în trezvie s-au grăbit a ieși întru întâmpinarea Lui". Dumitru Lăpădat, unul dintre martorii oculari ai acelui moment, care a și reținut cuvintele și îndemnul părintelui Ioan Lupaș, preciza că după ieșirea din biserică credincioșii intelectuali au înțeles aluzia preotului lor referitoare la învierea națională și au reținut îndemnul de a fi pregătiți pentru acel moment[8].

Faptul că părintele Ioan Lupaș nu s-a lăsat intimidat, nici nu și-a revizuit atitudinea națională românească, s-a demonstrat în momentul disoluției Austro-Ungariei în toamna anului 1918, când protopopul Săliștei s-a afirmat între militanții pentru unirea Transilvaniei cu România și a participat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia de la 1 decembrie 1918 în fruntea celei mai numeroase delegații, cea a Săliștei. Deplasarea săliștenilor spre Alba Iulia a debutat în dimineața zilei de 30 noiembrie 1918. După ce delegații cercului Săliște și o mulțime de locuitori ai comunei s-au adunat în fața casei protopopului Ioan Lupaș, a fost rostită o scurtă rugăciune și „cu semnul crucii" înainte s-a format un convoi de trăsuri și căruțe trase de cai, de pedestrași și călăreți care s-a pus în mișcare spre Alba Iulia. Pe drum li s-au adăugat alți români din Galeș, Tilișca, Apoldul de Sus și Apoldul de Jos, în Miercurea

Sibiului făcând joncțiunea cu un alt convoi de căruțe, condus de protopopul Simion Alămorean din Alămor. Seara au ajuns la Sebeș, înnoptând în Lancrăm, iar în zorii duminicii de 1 decembrie au trecut Mureșul îndreptându-se spre Alba Iulia. Dascălul săliștean Alexandru Iosof, membru al acelui convoi, va rememora peste ani desfășurarea evenimentelor și atmosfera euforică a zilei respective scriind: „parcă și acum văd mărețul alai și simt tremurul sfintei bucurii din momentul plecării. (...) Îmbrăcați de sărbătoare mergeam ca la nuntă, cu steagurile fâlfâind, cântând cântecele reînvierii noastre naționale. (...) În bucuria noastră nici nu mai luam în seamă pe germanii care se retrăgeau încet, pe marginea drumului spre țara lor. În dimineața zilei istorice, înaintam spre cetatea Bălgradului încet din cauza mulțimii adunate pe drum din toate părțile. Tot drumul ne-a fost numai un cântec, de răsuna toată valea Mureșului. (...) Mândria noastră era cu atât mai mare cu cât știam că avem în frunte pe unul din marii luptători ai cauzei noastre naționale”[9].

Într-un text memorialistic publicat la scurtă vreme după desfășurarea evenimentelor de la Alba Iulia, părintele Ioan Lupaș avea să schițeze următoarea descriere a duminicii memorabile din 18 noiembrie/1 decembrie 1918: „Adunarea națională de la Alba Iulia, cu toate că s-a ținut într-un timp așa de nepotrivit, când drumurile erau troienite de zăpadă și circulația cu trenul foarte anevoioasă, a reușit peste orice așteptare. Interesul poporului pentru hotărârea epocală, pe care o aștepta de la adunarea aceasta a fost atât de mare încât au venit cu zecile și sutele de mii din cele mai îndepărtate ținuturi: și din Banatul ocupat de sârbi, ca și din Maramureșul, Sătmarul, Sălajul și Bihorul îndepărtat, până și din Ugocea. Cei ce n-au încăput în trenuri, au venit pe jos sau în căruțe. Drumurile de la Sibiu peste Săliște, Miercurea, Sebeș către Alba Iulia erau împestrițate în preziua adunării cu cetele frumoase ale călăreților din Poiana și cu foarte mare număr de căruțe din toate satele comitatului Sibiu, care sub flamura mândrului nostru tricolor alergau spre Alba Iulia cu adevărat ca la un ospăț fără seamăn. Țăranii din Aciliu ziceau: «mergem cu toții la Bălgrad să auzim ce spun și ce hotărăsc domnii noștri și de s-a întâmpla să zică vreunul altfel, decum dorim noi, îl împușcăm pe loc»... Dar cui putea să-i treacă prin minte alt gând și prin inimă altă simțire decât aceea care însuflețea milioanele de români? Sau cine ar fi cutezat să se împotrivească dorinței care izbucnea cu putere elementară din toate piepturile umplând văzduhul de strigătele bucuriei: *Trăiască România Mare!*”

Desfășurarea adunării din sala casinei albaiuliene și de pe Câmpul lui Horea este portretizată în felul următor: „În dimineața zilei de 1 Decembrie 1918 pe străzile orașului Alba Iulia numai cu mare greutate te mai puteai strecura. După serviciul divin la care s-a cântat în loc de pricesnă „Deșteaptă-te Române” și „Marșul legionarului român” s-a început defilarea grupurilor nesfârșite pe sub poarta lui Mihai Viteazul către câmpia în care avea să se țină adunarea poporală, iar cei 2000 de reprezentanți ai cercurilor electorale, ai bisericilor și diferitelor așezăminte s-au întrunit în sala casinei militare din cetate. Mulțimea care trecea peste 100.000 a ascultat cuvântările episcopului Miron Cristea, Dr. Iuliu Hossu și ale d[omni]lor Dr. Aurel Vlad, Dr. Aurel Lazăr, Dr. Saftu, Dr. S[ilviu] Dragomir despre însemnătatea cea mare a zilei și a hotărârii de alipire la România Mare. Iar în adunarea reprezentanților punctele de culminațiune au fost discursurile d[omni]lor Vasile Goldiș și Dr. Iuliu Maniu”. În continuare, protopopul notează că „după cuvântările d[omni]lor Goldiș și Maniu adunarea votează cu unanimitate și într-un entuziasm nemărginit” rezoluția propusă de Vasile Goldiș, pe care o reproduce într-o variantă puțin diferită de cea dată publicității și apărută în procesul verbal al adunării. Concluzia istoricului participant la acele evenimente este exprimată în următoarea frază de încheiere: „În

cele spuse până aici sunt schițate în mod sumar momentele de căpetenie ale *Adunării naționale din Alba Iulia*, care însemnează cea mai minunată zi de triumf și de sărbătoare în viața românimii ardelene și a românismului întreg. Ordinea impunătoare în care s-a înfățișat poporul nostru la această zi de serbare a pus în uimire pe toți. Iar participarea fraților din Basarabia, din Bucovina și din Regat a contribuit să pecetluiască pe vecie unirea tuturor românilor într-un singur stat"[10].

Sextil Pușcariu și Ioan Lupaș

Un tablou realizat de pictorul Dumitru Cabadaef în 1926, păstrat astăzi în Muzeul Protopopiatului Sălișteș, ni-l înfățișează pe părintele Ioan Lupaș vorbindu-le românilor adunați pe Platoul Romanilor despre hotărârile adoptate în sala casinei din Alba Iulia, unde cei 1228 de delegați adoptaseră „rezoluțiunea" unirii „tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească" cu România. Ca o recunoaștere a rolului pe care l-a jucat în înfăptuirea unirii, protopopul Lupaș a fost ales membru în „Marele Sfat Național" și secretar general al „Resortului Culte și Instrucțiune Publică" din Consiliul Dirigent, organism politic care a gestionat Transilvania până în anul 1920.

La 1 septembrie 1919, prin decretul nr. 12.158 al Consiliului Dirigent Român al Transilvaniei, protopopul dr. Ioan Lupaș a fost numit profesor titular la Universitatea din Cluj, reorganizată ca românească de către Consiliul Dirigent sub denumirea Universitatea Daciei Superioare, devenind titularul catedrei de Istoria modernă a românilor și Istoria Transilvaniei pe care a onorat-o în mod exemplar până în primăvara anului 1945, când a fost „epurat" de noua putere comunistă care se instală în țară. Alături de Sextil Pușcariu, venit de la Cernăuți, de Onisifor Ghibu, Emil Racoviță, Alexandru Lapedatu, Florian Ștefănescu-Goangă, Iuliu Hațieganu, Alexandru Borza și alți mari dascăli, Ioan Lupaș a făcut parte din elita românească care a pus umărul la refondarea și românizarea Universității din Cluj, sporindu-i prestigiul la nivel național și european. La 11 noiembrie 1919 a ținut lecția inaugurală a cursului de Istoria Transilvaniei la Universitatea Daciei Superioare privind „Factorii istorici ai vieții naționale românești". Pe lângă activitatea didactică și publicistică dezvoltate sub egida Universității din Cluj, Ioan Lupaș a adus o contribuție perenă la dezvoltarea istoriografiei românești prin înființarea, la 1 februarie 1920, a „Institutului de Istorie Națională", prima instituție de acest profil din spațiul românesc, al cărui director a fost până în 1946[11].

Vreme de două decenii și jumătate Ioan Lupaș a slujit cu devotament și profesionalism catedra universitară dedicându-se, totodată, cercetării științifice în cadrul Institutului de Istorie Națională, popularizării istoriei Transilvaniei și a celei naționale românești în activitățile Extensiunii Universitare și în cele ale Asociațiunii

ASTRA, precum și pregătirii științifice și metodologice a tinerelor generații de istorici la nivel licență și doctorat. Dintre doctoranzii profesorului Ioan Lupaș fac parte o serie de nume devenite sonore în istoriografia română, precum Ioachim Crăciun, Ioan Moga, David Prodan, Aurel Decei, Dimitrie Braharu, Ștefan Pascu și Mihail P. Dan. Concomitent a predat mulți ani la rând Istoria Bisericii Române la Academia Teologică din Cluj și s-a implicat în viața Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului în calitate de membru în Adunarea Eparhială și în Congresul Național Bisericesc din București. A fost un apropiat al episcopului Nicolae Ivan, care-i fusese profesor de religie la gimnaziul din Sibiu, sprijinindu-i marile proiecte: edificarea catedralei, construirea bisericii Sf. Nicolae din Cluj, înființarea Academiei Teologice, întemeierea asociației laice „Frăția Ortodoxă" în 1933[12].

În timpul activității desfășurate la Sibiu, Sălișteș și Cluj, Ioan Lupaș a creat o operă istoriografică, teologică și publicistică impresionantă care însumează peste o mie de cărți, manuale, volume de studii, articole științifice și de presă, note și recenzii, majoritatea tratând teme de istoria românilor, în general, a celor ardeleni, în special, de istoria Bisericii și a culturii românești. Între acestea o serie de lucrări s-au bucurat de un succes editorial remarcabil, fiind apreciate de către contemporani: *Istoria românilor* (16 ediții); *Istoria Bisericii Române* (8 ediții); *Mitropolitul Andrei Șaguna* (4 ediții); *Istoria unirii românilor* (2 ediții antume în 70.000 de exemplare!, alte trei ediții în anul 2018!); *Studii, conferințe și comunicări istorice* (București, Cluj și Sibiu, 5 volume, apărute între 1928-1946). Multe din lucrările sale au rezistat trecerii timpului cunoscând o serie de reeditări: *Scrieri alese I*, ediție îngrijită de Ștefan Pascu și Pompiliu Teodor, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1977; *Din istoria Transilvaniei*, ediție de Marina Vlasiu, Ed. Eminescu, București, 1988; *Scrieri alese. Vol. I. Studii asupra istoriei evului mediu și istoriei bisericești*, ediție îngrijită de Nicolae Edroiu, Ed. Academiei Române, București, 2006; *Vol. II. Studii privind istoria modernă*, ediție îngrijită de Camil Mureșanu, Ed. Academiei Române, București, 2007; *Istoria bisericească a românilor ardeleni*, introducere, note și comentarii de Doru Radosav, ediția a II-a (1995), ediția a III-a (2011), Ed. Dacia, Cluj-Napoca; *Căzut-a cununa capului nostru*, ediția a 2-a îngrijită de Dorel Man, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006; *Cuvântări bisericești*, volum îngrijit de Dorel Man, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2007; *Prăbușirea Monarhiei Austro-Ungare și Importanța istorică a zilei de 1 Decembrie 1918*, ediție, studiu introductiv, note și indice de Mircea-Gheorghe Abrudan, Cluj-Napoca, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2018[13].

Odată cu pensionarea sa grăbită de regimul comunist instalat în martie 1945, profesorul Ioan Lupaș s-a stabilit definitiv în Sibiu, unde se refugiase după dictatul de la Viena din anul 1940. Organele securității l-au urmărit pas cu pas, considerându-l „dușman al regimului democrației populare" fiindcă câștigase mai multe mandate de deputat în Parlamentul României (1919-1920, 1922-1926, 1926-1927, 1939-1940) și ocupase fotoliile de ministru al Sănătății și Ocrotirii Sociale în guvernul Averescu (30 martie 1926 – 4 iunie 1927), și de ministru al Cultelor și Artelor în guvernul Goga (29 decembrie 1937 – 10 februarie 1938)[14]. Bănuind că era urmărit și-a restrâns contactele și cercul de prieteni găsindu-și un refugiu între cărțile bibliotecilor ASTRA, a Mitropoliei și a Muzeului Brukenthal. Pe fondul grijilor, al lipsurilor materiale și al șicanelor regimului stalinist apar primele probleme de sănătate. Internat în „clinica semiologică din Cluj" se gândește la iminența sfârșitului, scriindu-i în acest sens, la 8 ianuarie 1947, episcopului Colan: „dacă o fi cazul, exprim de pe acum dorința intimă să nu vorbească nimeni lângă sicriul meu, în afară de vrednicul Episcop al

reînviatei ctitorii a lui Ștefan cel Mare și Sfânt, Academicianul Nicolae Colan! E ultima dorință fierbinte, a cărei împlinire nădăjduiesc în Domnul să nu-mi fie luată în nume de rău”[15]. Dumnezeu i-a lungit însă zilele cu încă două decenii, presărându-le însă cu umilințe și închisoare, pe care Ioan Lupaș le cunoscuse încă din tinerețe din partea autorităților maghiare ale monarhiei dualiste.

Debutul șicanărilor și al prigoanei a însemnat excluderea din Academia Română în anul 1948, următoarea etapă intervenind la începutul anului 1950 când regimul i-a sistat pensia. Șirul umilinţelor a culminat cu arestarea și întemnițarea sa la vârsta venerabilă de 70 de ani. A fost ridicat în noaptea de 5 spre 6 mai 1950 și supus unui interogatoriu la Direcția regională a Securității din Sibiu. După aceea a fost transportat la București într-o dubă cu un sac pe cap și ulterior transferat la închisoarea Jilava. Chiar dacă inițial condamnarea urma să expire la 1 august 1951, perioada de detenție i-a fost prelungită cu 38 de luni, apoi cu alți cinci ani, fără să fi trecut printr-un proces de judecată! Abia în 1954 a fost judecat și condamnat în baza articolului 193 din Codul penal „pentru faptul că în timpul regimului burghezo-moșieresc a desfășurat activitate intensă împotriva clasei muncitoare”, acuzație lapidară de care au fost învinuiți majoritatea celor considerați de regimul dejist indezirabili. Cea mai mare parte a detenției a executat-o în penitenciarul de la Sighet, unde nu i s-a permis niciun fel de legătură cu cei din familie, împărțindu-și celula cu Ștefan Meteș, Ion Nistor și Th. Sauciuc-Săveanu[16].

Fiica sa, Marina Lupaș Vlasiu – la rândul ei o victimă a regimului comunist, arestată între 14 aprilie 1952 – 14 ianuarie 1953 – care l-a îngrijit în ultimii ani de viață, a mărturisit într-un interviu că Ioan Lupaș a făcut greva foamei în semn de protest față de tratamentul la care a fost supus, fiind prompt sancționat și bătut de gardieni, chiar dacă era septuagenar. Nu și-a pierdut însă niciodată nădejdea în Dumnezeu, săvârșind zilnic o „scurtă slujbă bisericească – o utrenie – pentru a întreține moralul celor ce împărțeau aceeași soartă cu el” și rostind în fiecare dimineață o rugăciune înduioșătoare: „Dăruiește-mi, Doamne, o lumină-n sfeșnic/ Să-ți pot închina un suflet cucernic/ Cel ce-ai pus în mine sfânt fiorul vieții,/ Îndrumă-mi, Părinte, pașii dimineții./ Varsă roua milei, Stăpâne Ceresc,/ Scapă de primejdii neamul românesc./ Dă-ne nouă pâine, pace, bunăstare/ Păcatele noastre scaldă-le-n iertare./ Fă-ne parte, Doamne, de-un cuget senin/ Precum și-l dorește oricare creștin/ Până la sfârșitul veacului. Amin”[17].

A rezistat în acest fel 5 ani de zile, până în 5 iulie 1955, când a fost eliberat printr-un decret de grațiere. Peste o lună împlinea 75 de ani. La eliberare semna cu o mâna tremurândă că își lua angajamentul de a nu discuta cu nimeni nimic din cele întâmplate în timpul interogatoriului și pe perioada încarcerării. Fiica sa mărturisește că frica inoculată de organele securității și spiritul său creștin profund l-au determinat

să nu-și scrie memoriile, nici să vorbească prea mult despre detenție, lăsând însă să se vadă că nu acumulase ură sau dorință de răzbunare, iertându-și prigonitorii[18].

Cu toate că îl eliberaseră, comuniștii nu erau încă pregătiți să-l reabiliteze pe Ioan Lupaș, nici să-i restituie proprietățile naționalizate din Sibiu și Cluj, astfel că a trăit în simplitate și modestie la limita existenței într-o cămăruță dintr-un imobil din Sibiu, unde-i fusese stabilit domiciliul forțat. Copleșit de paralizia soției Ana s-a mutat la București, ultimii ani petrecându-i în cartierul Balta Albă, alături de fiice, care l-au îngrijit cu devotament și iubire. Cu o săptămână înainte de a se stinge, guvernul comunist al tânărului Nicolae Ceaușescu a încercat să-l recupereze, conferindu-i prin decretul nr. 604 din 26 iunie 1967 „titlul de profesor emerit pentru activitate îndelungată și merite deosebite, precum și pentru contribuția adusă în dezvoltarea învățământului superior”[19].

Preotul savant Ioan Lupaș a trecut la cele veșnice la vârsta venerabilă de 87 de ani, din care șapte petrecuți în zeghe. A fost înmormântat în cimitirul Mănăstirii Cernica de lângă București, pe crucea sa de mormânt fiind scris crezul său cu valoare testamentară: „Istoria ne ajută să cunoaștem trecutul, să înțelegem prezentul și să credem în viitorul României”.

NOTE

1. Vasile Crișan, *Ioan Lupaș (1880-1967). Studiu monografic*, Editura Armanis, Sibiu, 2013, pp. 15-33.
2. *Ibidem*, p. 36.
3. *Ibidem*, p. 35-37; Ioan T. Lupaș, *Paralelism istoric*, București, 1937, p. 20-33.
4. Nicolae Edroiu, Alexandru Moraru, Dorel Man, Veronica Turcuș, *Ioan Lupaș (1880-1967): slujitor al științelor istorice, învățământului și Bisericii*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2008, p. 14-15.
5. Vasile Crișan, *op. cit.*, p. 36.
6. Activitatea sa la Sălișteа a făcut obiectul unei cercetări doctorale realizate de un teolog evanghelic german la Universitatea Humboldiană din Berlin. Vezi: Wolfgang Wünsch, *Der Auftrag der Kulturorthodoxie. Ein Beitrag zum Wirken des Protopresbyters Dr. Ioan Lupaș*, [Seria *Academia Band II/ Vol. II Veröffentlichungen der Evangelischen Akademie Siebenbürgen /Publicațiile Academiei Evanghelice Transilvania*, Hrsg/ Ed.: Dietrich Galter, Jürgen Henkel, Hermann Pitters], București, Blueprint International, 2007.
7. Sebastian Stanca, *Contribuția preoțimii române din Ardeal la războiul pentru întregirea neamului (1916-1919)*, ediție, studiu introductiv, note și indici de Mihai-Octavian Groza și Mircea-Gheorghe Abrudan, Editura Argonaut/ Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Cluj-Napoca/Deva, 2015, p. 91-92.
8. Dumitru Lăpădat, „Amintiri dintr-o viață închinată binelui obștesc”, în *Omagiu lui Ioan Lupaș la împlinirea vârstei de 60 de ani. August 1940*, Monitorul Oficial, București, 1943, p. 473-474.
9. Alexandru Iosof, „Amintiri din activitatea profesorului Dr. Ion Lupaș”, în *Omagiu lui Ioan Lupaș la împlinirea vârstei de 60 de ani*, p. 392.
10. Ioan Lupaș, „Adunarea națională de la Alba Iulia”, în *Luceafărul*, Anul XIV, Nr. 1, București, 1 ianuarie 1919, p. 5-6.
11. Vasile Crișan, *op. cit.*, p. 44-45; Nicolae Edroiu, Alexandru Moraru, Dorel Man, Veronica Turcuș, *op. cit*., p. 25-50.
12. Mircea-Gheorghe Abrudan, „Academicianul Ioan Lupaș: întemeietor al Institutului de Istorie Națională”, în *Astra clujeană*, Anul XV, nr. 1-2, Cluj-Napoca, 2019, p. 17-18.

13. *Ibidem*, p. 18.
14. Liviu Pleșa, *Istoriografia clujeană sub supravegherea securității (1945-1965)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2017, p. 347-374.
15. *Ioan Lupaș către Nicolae Colan*, Cluj, 8 ianuarie 1947 în Alexandru Moraru, *La răscruce de vremi o viață de om: Nicolae Colan episcopul Vadului, Feleacului și Clujului după documente, corespondență, însemnări, relatări, impresii*, Cluj-Napoca, 1989, p. 535.
16. Vasile Crișan, *op. cit.*, p. 46-55; Liviu Pleșa, *op. cit*., passim.
17. Vasile Crișan, *op. cit.*, p. 439.
18. Toader Buculei, *Clio încarcerată. Mărturii și opinii privind destinul istoriografiei românești în epoca totalitarismului comunist*, Brăila, Editura Libertatea, 2000, p. 142-155.
19. Diploma a fost reprodusă în facsimil de V. Crișan între anexele de la sfârșitul lucrării sale. Vasile Crișan, *op. cit.*, anexa nr. 17.

SUMMARY

Ioan Lupaş was born in the south of Transylvania, at Săliştea Sibiului, on August 9, 1880, in the family of the unstained shepherd Toma Lupaş (1847-1883) and Marina Pop Comănici, (1856-1943). In this blessed region, the veritable bastion of the Orthodoxy and the Romanians of Transylvania, they have bred saints, such as Martyrs Nicolae Oprea Miclăuş, Ioan from Galeş, Moise Măcinic and the decent Gheorghe, the abbot of the Cernica monastery, and remarkable figures of our national culture: Dionisie Romano, Nicolae Ivan, Axente Banciu, Onisifor Ghibu, Dumitru D. Roşca, George Topârceanu, Andrei Oțetea, Mircea Banciu and Nicolae Peligrad. From the ancestors, he had inherited a strong attachment to the "Romanian law" and the "ancestral church", which he cultivated and defended by word, pattern, academic attire and moral conduct for all his life.

The two imprisonments, suffered during the Austro-Hungarian dualism and then the third, in the era of the Stalinist communism in Romania, show us, that his clean patriotic feelings, his moral verticality and academic honesty had passed the sample of humility and the fire of suffering, assumed with dignity for his national and historiographic creed and the inability of the above to defeat him.

The string of humiliation culminated in his arrest and imprisonment at the venerable age of 70 years old. He was arrested on the night of the 5th of May 1950 and subjected to an interrogation at the Regional Directorate of Security in Sibiu. After that, he was transported to Bucharest in a van with a bag on his head and subsequently transferred to Jilava prison. Even though the initial conviction was to expire on the 1st of August 1951, the detention period was extended by 38 months, then with another five years, without having undergone a trial!

The scholar priest Ioan Lupaş passed into eternity at the age of 87, of which seven were spent in the uniform. He was buried in the cemetery of Cernica Monastery near Bucharest, his creed of testamentary value being written on his grave cross: "History helps us know the past, understand the present and believe in the future of Romania".

MEMORII INEDITE ALE UNEI BUCOVINENCE DEPORTATĂ DE SOVIETICI ÎN STEPELE KAZAHSTANULUI, ÎMPREUNĂ CU ÎNTREAGA FAMILIE

Ceea ce conțin paginile de mai jos reprezintă memoriile Valeriei Cijevschi, originară din satul Bahrinești, fostul județ Rădăuți, astăzi raionul Hliboca din regiunea Cernăuți, care în noaptea de 12-13 iunie 1941, la vârsta de cinci ani, a fost deportată în Kazahstan, de către regimul sovietic (regim care a ocupat nordul Bucovinei cu un an mai devreme în baza mârșavului pact Ribbentrop-Molotov), împreună cu maică-sa Ștefania Broască-Cișevschi și fratele Eusebiu, cu bunica după mamă Ecaterina Broască și bunicii după tată Ecaterina și Constantin Cijevschi, pentru faptul că tatăl său, Dionizie Cijevschi, se afla în România în perioada când s-a instalat în mod arbitrar noua frontieră.

Acesta a fost *delictul* pentru care cele două familii – a mătușii mele Ștefania Cijevschi, alături de copiii și socrii săi și a bunicii mele Ecaterina Broască, împreună cu nora ei Paraschiva Broască și doi copii – au fost sortite să moară de foame într-un lung supliciu de câțiva ani în arida stepă kazahă. Spun *memorii*, însă nu cred că vor corespunde pe deplin acestui gen clasic de scriitură, fiind vorba, în fine, de un copil de 5-7 ani care își amintește peste decenii de modul cum a reușit să supraviețuiască, unica din toate celelalte rude ale sale, în acele condiții inumane și atroce în pofida tuturor vitregiilor sorții, dar și cu prețul renegării propriei identități în cele din urmă. De aceea voi menționa că aceste note nu au fost scrise chiar de Valeria Cijevschi, ci aparțin fiicei sale Natalia Iacimeniova, așezată cu traiul la Ekaterinburg, în Rusia, căreia maică-sa i-a împărtășit de-a lungul mai multor ani din trăirile sale, iar ea le-a sistematizat și le-a întruchipat sub formă de *memorii*, subsemnatului rămânându-i doar misiunea de a le atribui un aspect mai literar în limba română, însă valoarea lor de document unic într-un fel este comparabilă – și nu cred că exagerez – cu celebrul și tragicul jurnal al Anei Frank care denotă ororile holocaustului în Europa Occidentală.

Totuși, se cuvine să remarcăm încă un amănunt foarte important în legătură cu memoriile respective. Acestea au fost scrise înainte ca Valeria Cijevschi, devenită apoi Valentina Podrezova, iar după căsătorie Boicenko, să-și descopere originile sale, adică adevăratul nume, ziua când a apărut pe lume, locul de unde provine, neamul din care se trage, rudele, precum și împrejurările vieții și morții acestora, pentru ca în cele din urmă, după șaptezeci de ani, să revină la rădăcini, la pragul casei părintești, adică la ceea ce-a mai rămas din lăcașul în care a văzut lumina zilei, în curtea în care s-a jucat în copilărie, în livada în care a cules nucile și perele de care și-a amintit pe

parcursul întregii sale vieți. Și această minune, adică revenirea la baștina adevărată, s-a produs tot datorită fiicei sale Natalia, care s-a îndărătnicit cu tot dinadinsul să dezlege misterul identității mamei, dar și rădăcinile neamului din care ea provenea, iar în cele din urmă fiind vorba chiar de propriile origini, pe care ea a insistat cu toată puterea și încrederea că are dreptul să le cunoască, deoarece nu accepta să fie în această viață aidoma unor ciulini purtați de vânt prin imensitatea stepei unde i-a fost sorocit să se nască. Astfel eforturile ei îndelungate s-au soldat cu succes în ultimă instanță (dar aceasta este o altă poveste, la fel de captivantă și impresionantă, din care menționăm doar faptul că în urma îndelungatelor căutări a descoperit la Arhiva Ministerului Apărării din Rusia listele pe vagoane ale unuia din cele două trenuri cu deportați expediate de la gara din Adâncata, dar în care nu s-au aflat rudele sale), culminând cu o vizită, în anul 2010, la Bahrinești, bineînțeles, împreună cu maică-sa din Kazahstan, dar și cu propria fiică Ana, de aceeași vârstă cu bunica ei când aceasta a fost smulsă din cuibul părintesc.

Recent s-au împlinit 80 de ani de la semnarea Pactului Ribbentrop-Molotov – „monstruosul pact", după cum era etichetat până nu demult și despre care în ultimul timp nu se prea vorbește în România, evenimentul respectiv fiind trecut aproape sub tăcere, spre deosebire de alte țări, bunăoară, Polonia și Țările Baltice. Explicația acestui fenomen, care transpare pe ici-colo în spațiul mediatic și virtual, este pur și simplu fulminantă prin absurditatea sa, chipurile, din cauză că ar produce celor ce s-au pricopsit cu teritorii de pe urma pactului ... disconfort moral! Însă pentru cele câteva milioane de români bucovineni și basarabeni efectele pactului au constat în supliciile celor nouă cercuri ale infernului, despre care mărturisesc și aceste pagini cutremurătoare despre drama (aș putea zice cu totală îndreptățire și holocaustul) conaționalilor noștri deportați în Siberia și Kazahstan, dramă văzută cu ochii și trăită cu sufletul unui copil, dramă care rămâne în continuare necunoscută în toată amploarea, profunzimea și imensitatea tragismului ei existențial nu doar lumii întregi, ci și propriei națiuni.

Ștefan Broască

IA MAMEI

de Valeria Cijevschi

În memoria mamei mele
Ștefania Broască-Cijevschi

M-am trezit din somn la tânguirile sfâșietoare și pline de amărăciune nereținută ale mamei care alternau cu suspine și văicăreli deznădăjduite. Mama stătea deasupra patului meu și se străduia, după câte îmi dădeam seama, să mă ridice cât mai repede din pat. Imediat am izbucnit și eu în plâns, fiindcă am simțit că se întâmpla ceva groaznic, apoi am început să urlu în gura mare fiind cuprinsă de o spaimă inexplicabilă ce pătrunsese dintr-odată în toată ființa mea. Iar spaima aceasta deveni și mai puternică atunci când am văzut că nimeni nici nu încerca să mă ogoaie, să mă liniștească. Am înțeles că era ceva deosebit de rău, o nenorocire adevărată și implacabilă se abătuse asupra noastră, dar nu puteam înțelege ce anume și în ce constă ea. Bunelul ședea pe un scaun cu capul plecat jos de tot, iar bunica își frângea mâinile îmblând prin odaie de ici-colo și sforțându-se să-și înăbușe suspinele disperate. Și numai după aceasta am observat doi bărbați stând în picioare lângă pragul ușii. Erau în haine militare, tăcuți și gravi. Cu chiu cu vai am înțeles că trebuie să tac, să nu mai țip, că trebuie să mă liniștesc. Mama a prins să mă îmbrace cu mai multe rochițe una peste

alta, care stăteau foarte strâns pe mine, din care cauză am început să scâncesc din nou mofturoasă. Mama încerca să mă convingă că așa trebuie, deoarece aveam voie să îmbrăcăm oricâte haine, însă cu noi puteam să luăm doar o singură bocceluță cu lucruri din casă. Aveam cinci ani și era în vara anului 1941. Eram scoși cu forța din casa noastră și duși într-o străinătate neagră foarte depărtată și fără întoarcere, dar acest fapt l-am înțeles mult mai târziu.

Apoi din adâncul neguros al memoriei mele s-a prefigurat în continuarea acelei amintiri întipărite pentru toată viața mea imaginea podelei vagonului de marfă sau de animale, în care se aflau îngrămădiți o mulțime de oameni. Noi, însă, aveam un colțișor aparte, adică acesta aparținea doar oamenilor dragi pe care îi știam dintotdeauna – mama, fratele, buneii. Cu ei mă simțeam în siguranță și pace. Mama era alături de mine și eu nu aveam nici o grijă, iar toată acea lume înfricoșată și disperată care își deplângea soarta năpăstuită ce dăduse peste ei pe neprins de veste prin rugăciuni și lacrimi amare nu mă speria deloc, fiindcă majoritatea dintre aceștia erau din același sat și se cunoșteau între ei. Fratele meu mai mare, Euzebi, care avea nouă ani, încerca să mă distreze povestindu-mi ce văzuse prin micuța ferăstruică zăbrelită, situată undeva sus deasupra capetelor noastre, unde el reușise de acum să se cațere și să privească în afară. Mi se părea totul deosebit de interesant și minunat. De fapt, Euzebi întotdeauna îmi spunea povești și-mi depăna diferite pătărănii. Îmi mai aduc aminte cum atunci când eram „acasă” eu și cu bunica priveam prin geam la frățiorul meu jucându-se afară în curte, cum cu multă bucurie și ardoare băiețească făcea niște oameni zdraveni de zăpadă, ceea ce mă bucura și pe mine nespus de mult, fiindcă știam că-i face anume pentru surioara lui dragă. Urmărindu-l cum se zbenguie fericit prin omăt, vroiam și eu s-o zbughesc pe ușă afară, însă eram oprită cu strictețe. Probabil, eram bolnavă... Dar mai păstrez și alte amintiri „de acasă” cu fratele meu...

Iar mai târziu, de acum în altă lume, când Euzebi, la vârsta sa fragedă încă, muncea văcar în sovhozul din Kazahstan și se întorcea târziu și foarte obosit la bordeiul în care locuiam, adeseori îmi amintea cu mare regret cât de bine ne-a fost în „casa” noastră, pe care mi-o închipuiam drept un cuib de rândunici de sub streșina ei, rămasă acum undeva atât de departe nu doar ca distanță, ci și în timp, deși de la noaptea cea înspăimântătoare când fusesem răpiți de acolo trecuseră doar un singur an sau doi. Însă, din păcate, eu de acum nu mai păstram în memorie aproape nimic sau foarte puțin despre „casa” noastră, iar când am revenit aici peste mai bine de șaptezeci de ani așa și n-am reușit să-mi reamintesc ceva cu claritate, doar niște imagini părelnice și confuze, dintre care mai clară era cea a unei fântâni din care eu deseori beam apă. Totuși, din spusele fratelui meu știam că îmi plăceau perele din livada noastră și pâinea neagră și mirositoare cu care ne servea un vecin. Mai multe îmi amintesc de odaia în care locuiam, cu un cuptor impresionant, pe care dormeau bunelul și bunica, iar de partea cealaltă se afla patul meu. Îmi aduc aminte cum din gura cuptorului se scoteau pâini aburinde și turte dulci în formă de cocostârci, steluțe și diferite figuri geometrice. Bunica îmi spunea că acești „cocostârci” ne vor aduce primăvara mai degrabă. Tot în această odaie o sâcâiam întruna pe bunica să-mi spună de unde m-am luat eu pe lume și, odată, când afară ploua, ea îmi arătă un nor sus pe cer și îmi spuse: „Dumnezeu te-a făcut și te-a așezat pe acel nor, iar de acolo ploaia te-a coborât în pridvorul din fața casei, de unde tipa-tipa ai venit la noi”.

Acest tablou frumos îmi plăcea foarte mult și mi s-a întipărit în memorie drept o imagine luminoasă aducătoare de bucurii și care-mi alina sufletul în momentele foarte dese de tristețe și necazuri copilărești, fără să-mi dau seama în același timp ce dramă inumană și absurdă trăiau acele suflete de oameni în mijlocul cărora eu

mă aflam și datorită sacrificiilor cărora am supraviețuit în acea lume crudă. De aici provenea și plăcerea mea deosebită de a umbla din vară și până toamna târziu prin băltoace cu picioarele goale în toți acei ani de război pe care i-am trăit împreună cu familia mea, însă nu prin băltoacele din curtea casei noastre, din Ucraina Vestică, cum ne spuneau nouă localnicii că, chipurile, de acolo am fi fost aduși aici, ci prin cele din Kazahstan, pentru ca să aflu abia după ce mi-am trăit întreaga viață adevăratul loc de unde proveneam eu și care se numea *Bucovina* și să înțeleg că limba pe care o vorbeam cu mama, buneii, fratele și celelalte rude ale mele era limba română.

Din graiul pe care îl vorbeam atunci de la mama mi-a rămas în memoria de adult doar un singur cuvânt – „catrință", dar așa și n-am reușit se aflu de la cineva ce însemna el și din ce limbă provenea. Astfel, lipăind prin băltoacele unui aul din imensa stepă kazahă, mi-am călit organismul și până la vârsta de peste douăzeci și cinci de ani n-am știut ce înseamnă bolile de gât sau de piept, însă a avut de suferit auzul meu, fiindcă din cauza unui abces de timpan am rămas surdă de-o ureche pe tot restul vieții mele, ceea ce mi-a produs, în special în tinerețe, suferințe și incomodități de neimaginat, deoarece nu puteam stabili nici în ruptul capului din ce parte venea cutare sunet sau cutare zgomot – din stânga sau din dreapta.

Surorile Leontina și Ștefania, împreună cu mama lor, Ecaterina Broască și nepoata acesteia, Valeria

Deosebit de grav mă deranja acest lucru în activitatea mea profesională de profesoară de fizică, mai ales când eram cu elevii la ore. Pentru ca să-mi dau seama care dintre ei vorbește, trebuia să-i privesc drept în față, să le urmăresc gurile și expresiile chipurilor lor. De aceea în mediul celor cu care eu conviețuiam și contactam treceam drept o fată ciudată. Uneori mi se părea că cineva mi se adresează din partea stângă, dar nu auzeam când altcineva mă striga pe nume din partea dreaptă, din care cauză eram catalogată drept o „persoană stranie". „Și de ce te bucuri?" – mă întrebau iritați interlocutorii, fără să înțeleagă că satisfacția mea era determinată de faptul că ei nu-și dădeau seama că eram pur și simplu surdă, ceea ce pentru mine reprezenta un lucru deosebit de jignitor. Odată, în mediul studențesc în care mă aflam atunci, am avut imprudența să mă confesez unei prietene referitor la problema mea de auz, lucru despre care am regretat apoi foarte tare, fiindcă aceasta cu orice prilej căuta să mă umilească în public strigând în gura mare ca să audă toată lumea: „Ah, am uitat că tu ești surdă!". De aceea mai mult în viața mea nu am mai recunoscut nimănui vreodată că aș sta prost cu auzul, cu excepția familiei mele.

Dar să revin la ferăstruica din vagonul care zile la rând uruia pe șine, ducându-ne

pe noi toți undeva tot mai departe și mai departe. Eu vroiam cu tot dinadinsul să privesc prin mica ferăstruică aflată atât de sus deasupra capetelor noastre că îmi imaginam că puteam să văd de acolo o altă lume, necunoscută mie, atractivă, fermecată. Dar era foarte greu să-i pot convinge pe cei ce stăteau alături de mine să mă urce acolo, deoarece bunelul era bătrân și probabil neputincios, iar mama și bunica de asemenea nu erau în stare, fiind mai mici de statură, după cum îmi închipuiam eu. Totuși până la urmă cineva s-a îndurat de mine și m-a urcat la ferăstruica zăbrelită prin care am văzut un drum ce gonea nebunește alături de tren, iar de-a lungul lui o mulțime de păpuși alergând unele după altele, parcă într-un joc vesel de copii. Îmi imaginam că acestea aleargă după mine, strigându-mi numele, și mie îmi părea atât de rău că, plecând de acasă în mare repezeală și spaimă, mama a uitat să-mi ia jucăriile mele. Și atunci am prins să-i rog pe cei din jurul meu să-mi ajungă una din acele „păpuși", măcar una singură, că doar nu le-o părea rău, din cele foarte multe care rămâneau în urma noastră... pe stâlpii de electricitate sau de telegraf, fiindcă eu nu vedeam altceva decât izolatoarele pe care atârnau firele. Adulții rămâneau însă surzi și tăcuți, iar în ochii mamei și ai bunicilor străluceau lacrimi ascunse cu grijă.

Desigur, nimeni din ei nu putea să-mi facă mie acest hatâr; ba, mai mult, zile la rând trenul nici nu oprea în vreo stație, ducând sufletele noastre în interiorul unei țări imense, străine și primejdioase. Se terminau rezervele de apă, iar acolo unde, totuși, foarte rar staționa trenul, apa se găsea cu mare greutate și foarte puțină. Oamenii din vagon sufereau foarte tare de sete. În colțul nostru de vagon apa ce mai rămăsese era păstrată doar pentru mine, dar și aceasta odată și odată s-a terminat. Și atunci eram lăudată de cei mari că sunt o fetiță cuminte pentru că nu fac nazuri, însă mai târziu am depășit și această stare și a prins să mi se facă rău. Nu aveam apă, iar trenul nu oprea nicăieri. Și atunci bunica din partea mamei (Ecaterina Broască) își sacrifică sticluța ei de aghiazmă, la care ținea foarte mult și pe care o păstra undeva ascunsă ca ochii din cap, fiindcă credea cu tot sufletul ei că această apă sfântă ne va ocroti de orice nenorocire.

Biata de ea nu putea ști că de acum înainte în viața ei scurtă care-i mai rămăsese nu va mai lua în gură nici un strop de aghiazmă și niciodată nu va mai putea merge la biserică. Nu i-a fost dat să supraviețuiască în deportare, la fel ca și tuturor celorlalte rude ale mele, care au trăit acei doi-trei ani, cât le-a fost scurtul soroc, într-un adevărat bordei, îngropat pe jumătate în pământ, în timp ce iernile din stepa kazahă erau deosebit de aspre, cu geruri de crăpau pietrele și cu viscole năpraznice. Bunica va muri la o vârstă cu puțin peste 60 de ani în urma unei pneumonii virulente. Născând și ridicând pe picioare zece copii, dintre care unul a decedat de mic, pe toți ceilalți însă i-a lăsat la casele lor în pitorescul sat de lângă Carpați, numit Bahrinești, din fostul județ Rădăuți, după cum am aflat eu peste aproape șapte decenii, datorită perseverenței și îndărătniciei inexplicabile ale fiicei mele Natalia, care nu știu de unde și cum și-a asumat această misiune imposibilă de a descoperi rădăcinile noastre. Bunica a trebuit să-și dea duhul de una singură, deoarece nu a avut pe nimeni alături s-o îngrijească. Pe atunci din marea noastră familie rămăsesem în viață doar eu, care de asemenea zăceam în neștire de mai multe zile suferind de o arșiță foarte puternică provocată de aceeași boală gravă ca și cea a bunicii. Soarta mea, însă, mi-a dăruit șansa ca să depășesc această boală și să rămân în viață, deoarece cu puțin timp înainte mă luase o altă rudă de-a noastră, după cum mi-am explicat eu în toți anii cât am trăit, pentru ca să aflu în cele din urmă, adică după șapte decenii, că femeia care m-a salvat nu avea vreun grad de rudenie cu noi. Când mi-am venit în fire și puteam să mă ridic din pat, m-am întors la bordeiul nostru, unde imediat m-am îndreptat spre

cofa cu apă, fiindcă eram chinuită de o sete insuportabilă, și atunci abia am observat că bunica de acum nu mai era cu noi...

În toți acei ani de deportare familia noastră a avut o existență extraordinar de chinuită. Mama mea era o femeie tânără și frumoasă, ea fiind unica dintre noi în stare să muncească din zori până noaptea târziu ca să ne întrețină, ceea ce era absolut cu neputință, deoarece erau atâtea guri flămânde – bunelul și bunica după tată (Ecaterina și Constantin Cijevschi), foarte bătrâni deja, bunica după mamă (Ecaterina Broască), care încă mi se părea tânără, după cum am mai spus, dar care în realitate nu prea era, însă nimeni nu-i dădea de lucru, precum și doi copii – eu și fratele meu Euzebi. Bunica Catrina fusese deportată împreună cu o noră a sa (Paraschiva Broască) și doi copii, care locuiau separat, însă nici unul din ei nu a supraviețuit. Euzebiu îmblase acasă doi ani la școală, știa să scrie și să citească, dar nu în... limba rusă, îi plăcea să deseneze și era în general un frățior minunat. Imediat de cum am fost repartizați definitiv în această așezare din imensa stepă kazahă (satul Kominternoe, raionul Novorosiisk, regiunea Aktiubinsk), mama a prins să muncească în sovhozul de aici. Ne-am instalat cu traiul într-un bordei părăsit, fără podea, dar care era separat în două încăperi. După câte îmi dădeam seama atunci, în vagonul de animale cu care eram duși la un alt capăt de lume se aflau mai multe familii de deportați din același sat, între care și un bărbat (Profir Grigoraș) cu doi copii (Petru și Lidia). Acest om grav, taciturn, fusese cândva îndrăgostit de maică-mea. Soția sa în acele zile tragice de 12-13 iunie trebuia să nască, însă din cauza unor complicații a fost internată la spital, unde a și decedat la scurt timp. Copilul care apoi a apărut pe lume, numit Dionizie, a fost luat de sora mamei mele (Leontina Broască-Ionuță), care locuia în vecinătate, lucruri aflate mult mai târziu. De fapt, anume Dionizie Grigoraș a reprezentat pista pe care până la urmă fiica mea Natalia a reușit s-o urmeze și să dea de urmele familiei părinților mei, iar eu să-mi descopăr astfel rădăcinile și propria identitate.

Așa s-a întâmplat ca mai târziu familiile Cijevschi și Grigoraș să se unească. Eu în toți acei ani, dar și mult mai târziu, nici n-am știut cum îl chema pe acest om. Însă nici el, la rândul său, niciodată n-a insistat ca să-i spun tată și nici nu-și ascundea răceala pe care ne-o purta. În schimb, față de mama nutrea o dragoste nemărginită, mereu căuta să-i prindă privirile și era gata să facă orice pentru ea. A meșterit în bordeiul nostru priciuri pentru toată lumea, așa că nu mai dormeam pe pământ ca în primele zile. Și eram nouă suflete. Mama venea de la corvoada din sovhoz foarte târziu și extrem de istovită, însă totdeauna găsea timp să mă mângâie și să mă ogoaie. Mi-au rămas în memorie pentru toată viața atingerile ei drăgălașe, care făceau să dispară imediat toate durerile și supărările mele din timpul zilei, să mă simt împăciuită și ocrotită. Zilele cele mai frumoase erau pentru mine cele de sâmbăta. Atunci mama mă îmbăia îndelung, mă îmbrăca în hăinuțe curățele și îmi pieptăna cu migală părul meu lung și bogat, împletindu-l în patru cosițe pe care apoi le lega cu o cordeluță. Mai târziu, la grădinița din sat, educatoarelor și dădacelor le plăcea foarte mult să atingă părul meu, dorind să se încredințeze că este natural, ceea ce pe mine mă supăra foarte tare, deoarece acestea niciodată nu întrebau cine mi-a împletit cosițele. Apoi – pe la grădiniță veneau în permanență diferite comisii care controlau ba una, ba alta și în primul rând întotdeauna doreau să se convingă că eu nu aveam păduchi sau linte, ceea ce nu s-a întâmplat vreodată cât a fost în viață mama, lucru ce-i mira mult pe toți acești controlori. Așa am scăpat de numeroasele atentări la cosițele mele și am făcut față tuturor încercărilor de a mi le tăia.

Îmi mai aduc aminte că verile mi le petreceam împreună cu copiii din familiile kazahilor. Fetițele acestora de asemenea aveau cosițe în care erau împletite diferite

monede. Odată am luat foarfecele și pe ascuns i-am tăiat unei fetițe cea mai frumoasă monedă, după care am alergat bucuroasă la mama ca să-i arăt cu ce m-am pricopsit. Fața mamei mele s-a înnegurat dintr-odată când a priceput ce-am făcut eu, însă mi-a spus foarte calm și apăsat că trebuie să mă duc și să-i leg fetiței moneda la loc, ceea ce până la urmă, cu mare greutate, așa și am făcut, însă după aceea mult timp am rămas nedumerită de atitudinea mamei, pentru ca mai târziu să înțeleg cât de necesar și cât de greu era pentru mama să fie atât de severă cu mine. Cazurile de furt și diferite alte fapte urâte erau frecvente în acele vremuri grele, însă mama niciodată nu permitea nimănui așa ceva. La fel de neîndurătoare era în cazuri asemănătoare și cu fratele meu vitreg Petru.

Ștefania Broască-Cijevschi, mama Valeriei, mireasă

Desigur, îmi iubeam foarte tare mama și dormeam numai cu ea. Nu știu din ce cauză insistam să fac acest lucru, probabil că din cauza zădărârilor continue ale fraților mei sau a geloziei față de tatăl meu vitreg, dar poate și pentru faptul că bunicile mele o jeleau mereu pe mama că, adicătelea, ar putea biata de ea să se prăpădească de atâta muncă grea și istovitoare în sovhoz. Într-o noapte am fost cuprinsă de o criză de isterie însoțită de diferite halucinații. Mi se năzărea că în pragul ușii stătea dracul, un bărbat negru și hidos, care sfâșia cu un cuțit sacul nostru cu lucrurile familiei, sac care era păzit cu strășnicie de către toți ai casei, eu însă așa și n-am aflat vreodată ce se găsea în el. După ce termină de tăiat sacul, dracul vru să facă același lucru și cu mama și atunci eu am prins să urlu atât de înspăimântător, încât toată familia alertată nu-și putu veni în fire multă vreme. Una dintre bunici a trebuit să îmi spună apoi că așa ceva s-a întâmplat cu mine și „acasă”, însă atunci vedenia mea era cauzată de frica de lup, care acolo era socotit drept cea mai înfiorătoare fiară.

Toamna târziu, în primul an de viață în deportare, când mama și tatăl vitreg au venit acasă cu rezultatele „zilelor-muncă”, transformate în produse alimentare, cu care au fost răsplătiți pentru corvoada în sovhoz, s-a văzut cu claritate și cu spaimă că nu aveam nici o speranță că vom putea supraviețui până în primăvară, ceea ce îi îngrijora în mod obsesiv, fiindcă îi vedeam mereu triști și împovărați de gânduri. Apoi nopți la rând dispăreau undeva, pentru ca să se întoarcă mai târziu cu niște tobultoace

pline de grâu, pe care le turnau sub paturile-prici unde în prealabil așternuseră bucăți de brezent. Era grâul pe care părinții mei îl furau noaptea nici nu știu de unde și cum. Aceste rezerve de cereale dobândite în mod foarte periculos, fiindcă ei riscau într-adevăr să fie condamnați la cele mai grele pedepse, ne-au insuflat nouă tuturor puțină liniște în suflete, însă o dată cu aceasta s-a instalat în bordeiul nostru și o mare taină. Eu eram instruită să nu suflu cuiva, nu dă Doamne, vreo vorbă, fiindcă în caz contrar mama mea... va muri. Numai în acest fel puteam fi convinsă să-mi țin limba după dinți și doar după mulți ani am priceput că un asemenea pericol era cât se poate de real pentru familia mea. În general, noi toți cei din bordei, eu simțind acest fapt la nivelul instinctului de animal hăituit, trăiam sub povara amenințătoare a unei posibile descoperiri a tainei noastre și de aceea bunicile mele nu se mai bucurau ca altădată de vizitele oaspeților cu aceeași soartă nenorocită ce proveneau din satul lor de „acasă”. Nu mai aveam voie să ne zbenguim prin bordei, fiindcă am fi putut astfel să ne vârâm întâmplător sub prici și să dăm în vileag cuiva comoara noastră de acolo. Oricât de mult nu-l iubeam atunci pe tatăl meu vitreg, însă am conștientizat mai apoi că el a salvat pur și simplu atât viața mea, cât și pe cea a propriului său fiu, cu un risc extraordinar. La scurt timp tatăl vitreg a fost mobilizat în „trudarmia” – așa-zisele unități de muncă, de unde noi am primit o scrisoare sau două, după care n-am mai avut nici o veste de la el și n-am mai aflat nimic despre soarta lui, care nu putea fi alta decât moartea inevitabilă. Mama suferea foarte tare și o vedeam în permanență cu lacrimi în ochi.

Într-o noapte m-am trezit brusc din somn și am început să plâng în hohote și să țip, fiindcă dormeam nu cu mama, ci cu bunelul. Din cealaltă încăpere răzbăteau strigătele de durere ale mamei și eu insistam cu tot dinadinsul să intru acolo și să văd ce se întâmplă, însă nu eram lăsată nici în ruptul capului, iar eu deveneam tot mai disperată, deoarece mi se părea că cineva o omoară și de aceea nu puteam pricepe de ce nu mi se deschide ușa. Bunelul de acum nu mai avea putere să mai facă față sforțărilor mele, strigându-mi ceva repetat una și aceeași. În cele din urmă a ajuns și la mine sensul cuvintelor sale: „Încetează să răcnești și ascultă... Nu mama plânge, ci un copilaș mic!”... Abia atunci m-am liniștit puțin și am început să-l copleșesc pe bunel cu întrebările mele – de unde s-a luat copilașul? El a început să-mi povestească basmele cu barza care aduce copii, dar eu de acum nu mai credeam în asemenea povești, fiindcă înțelegeam că nici o barză n-avea cum să intre pe ușa bordeiului nostru. Sărmanul bunel nu mai știa ce să zică și cum să iasă din încurcătură cu mine, însă ușa se deschise și veni la noi bunica, care mă liniști imediat, spunându-mi că mama e bine, deși puțin cam bolnavă și mă conduse la patul ei. Mama îmi zâmbi istovită și mie acel zâmbet mi s-a părut atât de drag ca soarele care apare de după nori într-o zi mohorâtă și de atunci chipul ei mi se asocia întotdeauna cu o rază solară luminoasă. Alături de ea se afla o legăturică. „Este surioara ta, mi-a spus cu blândețe, dacă tu n-o vrei, am s-o dau unei vecine”. Eu cu multă bunăvoință am spus că sunt de acord cu o astfel de soluție, dar când într-o bună zi a intrat la noi o femeie, eu am crezut că aceasta a venit într-adevăr după surioara mea și atunci m-am împotrivit cu hotărâre. Din păcate, eu așa și nu-mi amintesc cum o chema, iar mama era foarte amărâtă și nefericită că micuța ei era bolnavă de hernie și încerca cu multe sacrificii și dăruire s-o vindece, însă fără vreun rezultat evident. Eu de fiecare dată o ajutam pe mama s-o îmbăieze și în general petreceam mult timp cu ea, însă adânc în suflet totuși o iubeam mai mult pe măicuța mea, fiind dominată de un egoism înrădăcinat. Îmi plăcea când mi se acorda atenție numai mie, când eram lăudată și alintată de către toată lumea. Frățiorul meu Euzebi îmi spunea că lui îi plac mânuțele mele mici,

care sunt cele mai frumoase și minunate de pe lume. El îmi povestea diferite povești despre prințese alese, spunându-mi întotdeauna că toate acestea seamănă cu mine...

Cele mai nesuferite pentru mine erau rugăciunile de seară. Erau atât de multe că eu nici nu le puteam număra. După fiecare din ele îndoiam câte un deget și, după ce făceam acest lucru cu degetele de la ambele mâini, trebuia să continui cu încă alte trei din ele. Acum înțeleg că rugăciunile îmi suplineau lipsa poeziilor, contribuind la dezvoltarea memoriei mele. De aceea mă străduiam, în special când bunica nu se afla alături, fiindcă ea nu scăpa prilejul să mă corecteze imediat, să introduc în textul lor orice fraze îmi doream. Și anume așa procedam în momentele când mă rugam împreună cu mama, deoarece ea niciodată nu asculta ce rosteam eu, adică orice-mi trecea prin cap. Mama era întotdeauna cufundată în gândurile sale negre, care o copleșeau zi de zi, iar principalul dintre acestea era cum să supraviețuim. Trebuiau hrănite nouă suflete și doar ea singură era în stare să muncească. Primăvara a venit și rândul frățiorului meu să se ducă la lucru, fiind dat la păscut viței, însă a răcit foarte tare și a bolit mult timp. După ce s-a însănătoșit, din nou a mers la păscutul vițeilor. Acum îl vedeam tot mai rar. Doar duminicile mergeam la râu, unde puteam să mă scald oricât vroiam. Cu dânsul mă simțeam bine, fiindcă știam că eram ocrotită și nimeni nu îndrăznea să mă supere cu ceva. Se purta foarte grijuliu cu mine. S-a maturizat cu mult înainte de vreme. Nu umbla la școală fiindcă aproape deloc nu cunoștea limba rusă. Anume el m-a învățat să iubesc natura, îmi spunea cum se numesc diferite plante și flori, care boabe sunt comestibile și care otrăvitoare. M-a învățat să culegem leurdă și urzici, dezgropam rădăcini de lalele sălbatice, numite acolo „buzliki”, pe care le foloseam în mâncare. Însă cel mai important era faptul că Euzebi se dovedea a fi foarte iscusit la prinderea popândăilor de stepă și în primăvara anilor 1942-43 pot spune că anume datorită capturilor sale s-a salvat întreaga familie de foame. Mama îl susținea sufletește foarte tare, îl lăuda și îl încuraja întotdeauna cu multă dragoste. Într-adevăr, merita din plin recunoștința noastră, deoarece vânatul de popândăi era o sarcină foarte anevoioasă. Ca să prindă doar o singură jivină de acestea, trebuia să care de departe de la râu o grămadă de căldări de apă. Numai într-o singură gaură încăpeau vreo șase căldări, iar popândăii aveau un labirint extins și foarte adânc de galerii subterane...

În prima iarnă a murit bunelul. A murit resemnat și tăcut. Nu cerea nimic, doar se plângea că-i sunt picioarele reci. Suferea de frig în permanență. Bunicile îi puneau la picioare pietre de râu înfierbântate, pe care apoi noi le scoteam cu grijă de sub boarfele ce serveau de plapume. Apoi a murit soția lui, adică bunica după tată. A murit de asemenea în tăcere și cu aceeași resemnare pe chip, de parcă ne-ar fi șoptit că plecarea ei de pe această lume neprietenoasă ar face bine nouă tuturora. Cealaltă bunică, după mamă, cea mai tânără dintre ele, ne-a mărturisit apoi că răposații mâncau foarte puțin, se străduiau ca din porțiile lor să ne lase nouă cât mai mult, iar noi, copiii, săream în sus de bucurie pentru porția suplimentară ce-o obțineam. Se părea că moartea s-a instalat cu îndărătnicie în locuința noastră, fiindcă puțin mai târziu a decedat și micuța mea surioară de doar opt luni... Mama din nou își petrecea timpul mai mult plângând. Mi se pare, era anul 1943. Adulții îl blestemau în permanență pe Stalin, pronunțând acest nume atât de urât de ei cu accentul pe ultima silabă, fiind ferm încrezuți, fără nici un pic de îndoială, că numai el este vinovat de toate suferințele neomenești ale noastre. Eu nu înțelegeam cine este acest om înfiorător și ce are el cu noi...

Primăvara anului 1944 ne-a adus o altă nenorocire în familia noastră atât de pătimită printr-o nouă îmbolnăvire a fratelui meu, care iarăși a răcit. De data aceasta

mult mai grav, el nemaifiind în stare să muncească. Nimeni de-ai casei nu bănuia că era vorba de tuberculoză. Eu întâmplător am aflat acest lucru, când împreună cu copiii de la grădiniță am fost scoși la primblare. Noi toți cântam un cântec sovietic patriotic – „Peste dealuri și vâlcele”, pe care eu îl știam pe de rost, deși nu înțelegeam sensul cuvintelor, deoarece încă nu învățasem bine limba rusă, dar totuși cântam cu multă însuflețire împreună cu ceilalți copii. De departe am văzut în stepă ciurda de viței și pe fratele meu culcat în iarbă. Eu m-am bucurat foarte tare, Euzebi la fel, când m-a observat, s-a ridicat în picioare și îmi zâmbea fericit. Atunci una dintre educatoarele care ne însoțeau i s-a adresat celeilalte colege pe un ton imperativ: „Duceți copiii mai departe de acești viței tuberculoși și de păstorul lor la fel de tuberculos!”. Am înțeles că fratele meu a fost umilit într-un mod deosebit de dureros și urât, dar în același timp am văzut dintr-odată cu claritate că toți viteii erau într-adevăr bolnavi, iar frățiorul meu drag nu era decât o ființă mică, lipsită de orice apărare și amenințată de o mare nenorocire. Așa îmi explic acum sentimentele mele, precum și tristețea nemărginită și profundă ce mă cuprinsese atunci pentru o mare parte din existența mea viitoare.

Dionizie Cijevschi, tatăl Valeriei

În acele zile moartea era o prezență obișnuită în satul pierdut undeva în imensa stepă asiatică în care ne-a aruncat soarta vitregă; moartea ne însoțea pe noi toți, bătrâni, tineri, copii și prunci, aduși aici, în virtutea nu știu cărui cataclism planetar și cu implicarea celor mai malefice forțe ale naturii, să pătimim în fiece clipă a vieții noastre deznădăjduite, fără să întrezărim cumva vreo rază de speranță, cufundați într-o existență efemeră, dar fără nici o limită în supliciile pe care le suportam cu gândul la cei dragi și la hrana ce ne putea menține încă în această viață pe cât de insuportabilă, pe atât și de frumoasă în trecut, în special în amintirile noastre. Aproape în fiecare zi, la grădiniță, de obicei la ora mesei, venea un copil sau altul care rostea un nume, iar apoi una și aceeași frază: „Du-te acasă, ți-a murit mama!” sau altcineva din rudele apropiate. Când își făcea apariția acest vestitor lugubru, toți copiii încremeneau, aproape că încetau să mai respire, rămânând cu lingurile pur și simplu în aer, iar după ce ușa se închidea cu zgomot în urma celui plecat continuam să mâncăm ușurați. Era în luna mai 1944 și a venit rândul ca un alt copil să intre în sală și să-mi pronunțe numele: „Cijevschi!”. Am înmărmurit, fără să scot vreun sunet, însă vocea necruțătoare rosti din nou: „Valeria Cijevschi! Tu ești? Du-te acasă, ți-a murit mama!”. M-am ridicat de la masă, dar nu am putut face nici un pas, fiindcă picioarele nu mă țineau deloc. Nu simțeam nimic, absolut nimic, parcă mă înghițise un gol imens. Nici un pic de durere, nici un fel de tristețe. Apoi îmi aduc aminte doar cum pășeam pe drum, mă sforțam să merg mai repede, să ajung mai grabnic acasă, pentru ca să mă conving că nu este adevărat ceea ce s-a spus, aducându-mi aminte cum bunica deseori mă certa când n-o ascultam pe mama sau îi luam pâinea din mână

și eu mă simțeam atunci vinovată, însă nimeni niciodată nu-mi spunea că ea poate să moară. Ajungând acasă, am fost dintr-o dată pătrunsă de un gând necruțător și dureros că mama mea a murit într-adevăr, deoarece nimeni nu încerca să mă consoleze sau să-mi spună măcar o vorbă.

Mama a zăcut doar o săptămână. Un om bun, care se va dovedi a fi viitorul meu tată, aflând despre aceasta, mi-a spus să iau o strachină și să vin la el după mâncare. Nu departe de bordeiul nostru se afla o gospodărie auxiliară separată a sovhozului, unde era director acest om bun de care am amintit – Podrezov Iosif Maksimovici. Subunitatea auxiliară respectivă dispunea de câmpuri foarte întinse, de un beci foarte mare, în care se păstrau pe timp de iarnă legumele pentru un întreg orășel, Hromtau, situat la o distanță de 50 de kilometri. Aici nimeni nu suferea de foame. Venind de la grădiniță, deseori eram lăsați, împreună cu fratele meu vitreg Petru, să adunăm cartofii care se risipeau în timp ce erau încărcați în mașini. Viitorul meu tată ne permitea să culegem cartofii risipiți pe jos, iar apoi ne privea cu veselie cât de rapid făceam acest lucru și cât de fericiți fugeam apoi de ne scăpărau călcâiele spre bordeiul nostru cu cei câțiva cartofi care pentru noi erau o adevărată comoară. Aflând despre boala mamei, această persoană a ordonat ca la cantina sovhozului să mi se dea de mâncare pentru mama. Dar biata de ea de acum nu mai putea mânca, așa că prânzul l-am înghițit noi, copiii. Mama se înăbușea din cauza unei anghine contagioase (difterică) și era de fapt sortită să moară. Boala i s-a tras de la niște spice otrăvite pe care mama împreună cu fratele meu le-a cules după ce acestea s-au aflat toată iarna sub zăpadă. Deși era conștientă de faptul că aceste boabe pot fi periculoase, foamea care ne răzbea pe noi toți a fost mai puternică decât posibilele urmări ale unui astfel de pas. Din făina obținută din acele boabe otrăvite mama și bunica au copt niște turte, pe care le-au mâncat singure, având totuși grijă să nu ne dea și nouă, ținând cont și de faptul că eu și cu fratele mâncam la grădiniță.

În acea perioadă foamea era necruțătoare și insuportabilă, în special duminicile, când grădinița era închisă. Din cauza acestui chin nemaipomenit nu știam ce să facem, nicăieri nu ne puteam găsi locul, gândul la mâncare ne rodea în creier ca un vierme. Bunica ne povățuia să ne rugăm, spunând că așa ne vom simți mai bine, vom uita de foame. M-am dus într-un fel de coteț din nuiele de lângă bordeiul nostru, printre împletiturile căruia răzbătea lumina de afară, și am început să șoptesc cu încrâncenare o rugăciune după alta, iar când le-am terminat pe toate câte le știam am început să inventez unele din capul meu, rugându-mă până la urmă de Dumnezeu să-mi dea măcar o bucată de pâine, o singură bucățică de pâine. Se vede că, rugându-mă la început în șoaptă, am început apoi să-mi pronunț ruga cu voce tot mai tare și mai tare, iar în cele din urmă am ajuns să strig cu putere implorările mele către Dumnezeu. În acest moment, dintr-odată se deschide ușa cotețului și înăuntru intră un moș îmbrăcat cu totul în haine albe, cu o barbă laie, lungă și stufoasă, ținând în mână o hrincă mare de pâine, iar pe față îi stăruia un zâmbet plin de milă și compasiune. „Oare să fi pogorât Dumnezeu la mine?!” – îmi trecu imediat prin mintea mea înfierbântată și disperată, dar, după puțină zăbavă, venindu-mi în fire, mi-am dat seama că acesta era bătrânul din vecini, de fapt anume lui îi aparținea și bordeiul în care noi locuiam. Îl vedeam doar adeseori deoarece ieșea foarte rar din casă. După ce am depășit momentul surprizei uluitoare de care am avut parte, i-am mulțumit binefăcătorului meu cu lacrimi în ochi, însă nu am avut nesimțirea să mănânc bucata cea mare de pâine de una singură, așa că am intrat cu țipete de bucurie în casă: „Dumnezeu s-a milostivit de noi și ne-a adus pâine, fiindcă mi-a auzit rugăciunile și a ascultat de ele!”. Frații mei și-au pierdut pur și simplu graiul, fără să insiste să împart cu ei.

După aceea mult timp fratele meu vitreg Petru mergea și el să se roage cu voce tare în coteț, însă rugile sale erau zadarnice. Lui niciodată nimeni nu i-a dat nimic. Moșul din vecini desigur că-i auzea rugăciunile, însă din cauză că avea mult de suferit de pe urma obrăzniciilor sale de copil nu a manifestat aceeași bunăvoință și față de el. Între timp eu deja am prins să plâng cu lacrimi amare, deoarece mama împărți hrinca de pâine pe care am adus-o în mai multe bucățele egale pentru fiecare din membrii familiei. Nu mai țin minte cum m-a ogoit mama, ce vorbe mi-a spus și cum de-a reușit să mă convingă ca să nu mai bocesc, însă m-am calmat doar la mângâierile ei tandre, la atingerea mâinilor drăgăstoase care erau pentru mine drept un leac miraculos, o minune adevărată, datorită căreia eram mai sigură ca niciodată – aceste mâini ne vor hrăni și ocroti întotdeauna.

... Când am ajuns acasă, mama stătea întinsă în mijlocul încăperii, primenită în haine frumoase, pe care poate că nu le-a îmbrăcat vreodată în această lume străină și dușmănoasă unde a fost adusă de o forță nemiloasă; era încă tânără, avea chipul distins, împăcată cu toată lumea, senină ca în zilele ei bune, cu mâinile împreunate pe piept, între degetele cărora ardea o lumânare. Pentru prima dată în viață ea nu privi la mine când intrasem în casă. Nu-mi puteam închipui că mama mea murise, conștiința mea încă nu accepta moartea, deși în jurul meu în acei doi-trei ani moartea era o prezență aproape zilnică, însă doar atunci am înțeles ce este dispariția fizică a omului de pe pământ. Am întrebat-o pe bunica dacă mama suferea de durere sau nu? Aceasta mă privea sălbatic și repeta într-una doar aceste cuvinte: „A murit, a murit”... Însă clipele treceau, iar eu rămâneam tot nedumerită, negăsind vreun răspuns la întrebarea ce mă obseda în mod dureros, fără să pot obține o oarecare altă explicație de la cineva. Bunica continua să bolmojească în neștire doar acele două cuvinte, pierzând parcă firavul ei contact cu realitatea. Trupul neînsuflețit al mamei a rămas pentru mai mult timp în casă, întrucât nu avea cine s-o înmormânteze. Petru a fost luat la o casă de copii. Mă ruga să merg și eu cu el, însă nu am vrut nici în ruptul capului să ies din casă, fiindcă credeam că, dacă eu voi pleca, atunci vor veni și-o vor lua pe mama, iar dacă voi rămânea lângă ea nimeni nu va îndrăzni s-o atingă. Un bătrân transporta la cimitir răposații din vecini, însă n-a vrut s-o ridice și pe mama. A spus, privind-o: „Este frumoasă, voi veni după ea a doua oară”.

La cimitir era foarte cald; când în sfârșit am ajuns acolo, nu mai vroiam să mănânc, însă setea era insuportabilă, deși înțelegeam că nu trebuie să fiu capricioasă, că nu trebuie să cer apă de la nimeni. În aceeași zi erau înmormântate mai multe victime ale foametei, de aceea gropile erau săpate pe loc, chiar în prezența celor ce-și plângeau morții. Groapa mamei se săpa foarte încet, eu de acum nu mai puteam îndura un asemenea chin, nemaiavând vreo putere să privesc la aceasta. Nu mai plângeam, fiindcă nu mai aveam lacrimi, mi se scurseseră deja ochii de atâta durere, nu mai puteam rosti vreun cuvânt. Am plecat de acolo, dar din toate părțile au prins să mi se adreseze cuvinte probozitoare. Mă simțeam o ființă neînsemnată și părăsită de toată lumea, ca un cățel fără nici o trebuință aruncat afară din casă...

A doua zi timpul s-a răcit brusc foarte tare. Bunica nu mai putea găsi hăinuțele mele, cineva mi le furase. Găsind undeva într-o tindă un fel de pieptăraș vătuit, pe care nu știu din ce cauză nu puse ochii nimeni din străini, mă îmbrăcă cu el și mă trimise la grădiniță. În timpul mesei, la scurt timp, din acel pieptăraș au prins să iasă la iveală o grămadă de păduchi, ceea ce stârni mânia celor ce ne supravegheau și din care cauză pe mine mă îndepărtară imediat într-un colț izolat, unde de obicei stăteau întotdeauna câte doi-trei copii păduchioși. Acum acolo am fost așezată eu însămi, dar nu puteam nici mânca, nici plânge. Nici în ruptul capului nu puteam înțelege de

unde s-au luat acei copilași, fiindcă, atunci când era mama în viață, nu-i văzusem niciodată. De la grădiniță am plecat acasă singură. A fost ultima mea zi petrecută acolo. Pe drum am plâns continuu. Nu pricepeam ce se întâmplă pe această lume care, înainte, alături de mama, mi se părea cât de cât frumoasă, acum însă devenise insuportabil de urâtă, neprietenoasă, rece și respingătoare. Nu luam în seamă nici ploaia care șiroia într-una, nici vântul tăios. Bunica, imediat ce mă văzu în acest hal, se îngrozi pur și simplu. Și avea de ce, fiindcă a doua zi mă cuprinse o arsură violentă.

Fratele meu de asemenea zăcea în neștire de câteva zile. El delira într-una, iar spre seară muri, pot spune, pe brațele mele. Îi cuprinsesem capul și mă rugam lui Dumnezeu să nu mi-l ia și pe el, iar groapa în care mă închipuiam că ar putea fi înmormântat mă înspăimânta atât de tare că simțeam cu tot corpul meu o groază fizică, materială. Bunica mă dezlipi de el aproape cu forța și mă trimise la niște oameni. Era un întuneric pe care spaima îl intensifica și mai tare, însă în cele din urmă am ajuns acolo unde trebuia și am transmis mesajul care mi-a fost încredințat. În dimineața următoare a venit o mașină cu care urma să plecăm la o casă de copii, aflată undeva departe, însă în cele din urmă a fost luat doar fratele meu Petru. Eu cu o febră de peste 40 de grade am ajuns la niște rude mai îndepărtate aproape că în stare de inconștiență, fără să-mi amintesc multă vreme ce s-a întâmplat în realitate. Am zăcut în neștire mai multe zile, iar când îmi venii în fire și coborâi de pe cuptor ca să beau apă, toți cei prezenți rămaseră uluiți și fără cuvinte, doar cineva îngăimă cu mare nedumerire: „Uite că s-a sculat!”. Auzind aceste cuvinte, am simțit o durere și o disperare atât de profunde de parcă aș fi conștientizat dintr-odată că am rămas singură pe pământ. M-am urcat din nou pe cuptor, acolo era cald și mi-am dat seama că mai trăiesc și voi trăi, însă de acum absolut singură, fără nimeni din cei care mi-au fost cei mai dragi în viața mea de până atunci...

Puțin mai târziu am aflat că a murit și bunica mea. Au înmormântat-o fără mine, la fel și pe fratele meu Euzebi. Petru fusese luat la casa de copii, după cum am mai amintit. M-a adăpostit mătușa Domna (Domnica Patraș). Toată viața am fost convinsă că această femeie era sora tatălui meu, fiindcă altfel nu-mi puteam explica de ce m-a adăpostit după pierderea tuturor celor care au alcătuit familia mea, însă după șaptezeci de ani am aflat că nu era nici un fel de rudă apropiată a noastră. În casa ei am supraviețuit acelei severe pneumonii de care, din păcate, nu s-au putut salva celelalte suflete dragi mie, ceea ce s-a întâmplat, probabil, datorită îngrijirilor ei, deoarece eu m-am aflat timp de mai multe zile în stare de inconștiență...

Mătușa Domna mai avea o fată de 14 ani, însă aceasta nu manifesta față de mine vreo bunăvoință oarecare, iar soțul ei era un neamț care lucra în gospodăria auxiliară condusă de viitorul meu tată vitreg. Domna pleca la muncă ultima din casă și îmi încredința mie paza unei cloști cu pui care erau amenințați în permanență de un ciobănesc foarte rău și mare, aflat în lat nu departe de casă. Era, probabil, în primele zile de convalescență. Cloșca făcea ce făcea pentru ca apoi să se tragă mereu împreună cu puii spre colțul casei unde-și avea adăpost câinele uriaș și hapsân. Până la mine mâncase deja câțiva puișori, acum ceilalți se vârau de bună voie în colții dulăului. Îmi amintesc și acum botul căscat al monstruosului ciobănesc spre hăul căruia tipăiau puii imbecili, însă atunci, în momentul respectiv crucial pentru mine, cuprinsă de spaimă, îmi luai inima în dinți și mă năpustii asupra fiorosului dulău, împingându-l spre buda sa. Apoi am adunat puișorii într-un loc ferit de pericol și nu i-am mai scăpat din ochi nici pentru o clipită, așteptând să se întoarcă acasă mătușa, iar aceasta nu venea nici în ruptul capului, spre marea mea deznădejde...

Dimineața cineva prinse a bate în ușă. De obicei mătușa nu făcea acest lucru, deoarece ușile niciodată nu erau încuiate. Am deschis cu precauție și în cadrul ușii s-a înfățișat o femeie cam în vârstă, care din capul locului se interesă dacă nu cumva eu voi fi Valeria Cijevschi. Am dat afirmativ din cap. „Spune-i Domnei să te spele binișor, fiindcă mâine o să te luăm de aici. Vei trăi cu noi, iar eu voi fi mama ta viitoare!" – spuse ea fără drept de apel, neadmițând fără pic de îndoială că ar putea exista vreo împotrivire din partea mea. Eu, însă, n-am simțit nici un fel de bucurie, rămânând totuși cuprinsă de o ușurare spontană și firească. Domnei nu i-am spus nimic, fiindcă mă temeam c-o să mă certe pentru puișorii mâncați de câine. Dimineața, viitorii mei părinți s-au ivit după cum au și promis, însă eu eram atât de murdară că ei nici n-au dorit să se uite la mine, poruncindu-i Domnei să mă spele imediat, nu înainte de a-i trage și o săpuneală zdravănă, după care primii și eu porția mea, dar de acum din partea mătușii. A pus un lighean de apă la încălzit, m-a îmbăiat îndelung, jelindu-mă între timp, amărâtă, pentru soarta mea vitregă de copil al nimănui, de care, iată, străinii dispun după bunul lor plac. Dar, consolându-mă pe mine, se consola ea însăși în același timp și mă asigura că nu mă părăsește pentru totdeauna, deoarece războiul se termină și tuturor celor deportați li se va permite să se întoarcă acasă (Domnica Patraș, împreună cu fiica ei, s-a întors într-adevăr la Bahrinești, părăsind fără vreo autorizație locul unde a fost deportată, adică pur și simplu a evadat de acolo, iar în anul 1946 a trecut ilegal frontiera în România, unde și-a trăit restul vieții). Mi-a promis că mă va lua și pe mine, iar acasă o să mă întâmpine propriul meu tată, care bineînțeles că este încă în viață, iar pe acești părinți străini nu trebuie să-i iubești, dar va trebui să le spui, totuși, „mamă" și „tată". M-a îmbrăcat într-o cămașă curată, cu mânecile foarte frumos brodate, care mi-a rămas de la mama, de la mama mea scumpă și adevărată. Știam că anume ea nu numai că a brodat această cămașă, dar și pânza a țesut-o cu mâinile proprii și tot ea a și cusut-o. Era unicul lucru ce-mi rămăsese de la mama și pe care l-am păstrat mulți ani la rând. Mult mai târziu am putut să admir și să înțeleg cu adevărat calitatea acelei cămăși brodate cu fire multicolore de mătase, precum și frumusețea ornamentului național românesc.

…Mergeam de mână cu Domna, pășeam ușor pe drumul reavăn, săream cu vioiciune peste băltoace. Era dimineața, soarele strălucea pe cer parcă mai tare ca de obicei. Intuiam în mod miraculos că pentru mine începe o nouă viață, că voi trăi de acum înainte într-o altă lume, însă nu bănuiam deloc că voi deveni și cu totul o altă persoană, că voi dobândi o individualitate cu totul diferită de cea pe care am avut-o până atunci, că mi se vor schimba până și numele, din Valeria devenind Valentina, iar cel de familie nu va mai fi Cijevschi, ci Podrezova, pentru ca în cele din urmă, ca rezultat al tuturor acestor transformări, să mi se impună și o nouă identitate națională. La aceasta au contribuit părinții care m-au adoptat, noua mea familie, întrucât primul lucru pe care mi l-au impus a fost să nu mă gândesc la ceea ce-a fost – *pentru binele meu*, ziceau ei, trebuia să uit trecutul trăit mereu sub spectrul foamei, sub amenințarea continuă și iminentă a morții și a pericolului inevitabil de a pierde în orice clipă ființele care îmi erau atât de scumpe. Au procedat așa cum au procedat și pentru că erau nevoiți să mă scape de acel stigmat de „dușman al poporului", după cum erau denumiți deportații, fapt care avea să-mi afecteze în mod inevitabil viitorul. De aceea, mă asigurau ei, trebuia să-i dau uitării pe cei cărora le datoram viața mea, iar încrederea fermă că am supraviețuit în acel mediu nemilos numai datorită sacrificiului celor dragi din cealaltă lume, din trecut, se afla undeva adânc pitită în inconștientul meu, care acum se ciocnea dureros cu o nouă realitate ce mă silea să nu mă mai gândesc la ei și acest fapt constituia pentru mine o dilemă chinuitoare și de

nerezolvat... Timpul, însă, le așază pe toate la locul lor, fără să țină cont de ceea ce gândim sau dorim noi...

Mergeam spre un viitor, unul care dealtfel s-a dovedit a fi fericit pentru mine, și probabil că undeva în sufletul meu exista și imboldul involuntar de a mă desprinde definitiv și ireversibil de acea existență atât de tragică și crâncenă, deși petrecută în sânul unei familii iubitoare și în lumina ochilor blânzi și suferinzi ai mamei, bunicilor și fraților mei. Plecam din acel trecut care întotdeauna a fost aidoma coșmarurilor mele ce adeseori mă trezeau, urlând de groază, noaptea din somn, luând cu mine pe noul meu drum doar lucrul cel mai scump pe care-l aveam – cămașa cu mâneci lungi și brodate pe care mi-a cusut-o mama și cu care eu mă mândream atât de mult în acea localitate din îndepărtata stepă asiatică, în mijlocul unor copii de cele mai diferite etnii și rase. Nu voi ști până aproape de sfârșitul vieții mele că acea cămașă era o ie românească, ia mamei, și nu-mi pot explica nici până astăzi cum s-a întâmplat că limba pe care am învățat-o de la ea și în care am vorbit împreună cu toți ceilalți până la o anumită vârstă am uitat-o atât de repede și cu desăvârșire...

Omul niciodată nu va ști cum se înnoadă timpurile, după cum eu niciodată n-aș fi putut crede că mă voi întoarce, după șaptezeci de ani, la origini, în satul meu „de-acasă” de la poalele Carpaților și să rămân acolo doar cu sufletul pe tot restul vieții mele pe care îl voi petrece în stepa kazahă.

POVESTEA BUCOVINEI

(Manuscris dactilografiat)*

Vol. VI
Fragment VII

de Filip Țopa

Muzicianul Adrian Berariu

Adrian Berariu, al treilea din cei patru fii ai părintelui Alexandru Berariu, s-a născut în anul 1910 în satul bucovinean Ceahor, aflat în imediata apropiere a orașului Cernăuți. Ceahor este satul în care tatăl său a preluat parohia, după moartea bunicului, Artemie Berariu, erudit și destins preot, cunoscut în calitate de bun predicator.

Adrian Berariu își petrece copilăria în satul natal, unde urmează școala elementară sub supravegherea bunilor săi părinți, care i-au completat educația în tradiția onestă a patriotismului românesc bucovinean de altă dată, în îndemnul prieteniei celei mai curate, al cinstei și al dragostei de neam și țară.

Cursul liceal îl frecventează la Cernăuți la liceul „Aron Pumnul", după a cărui absolvire se înscrie la Facultatea de Drept de pe lângă Universitatea din Cernăuți, al cărei licențiat a devenit în 1937.

Ca student Adrian Berariu a făcut parte din societatea academică română „Junimea" din Cernăuți, în care a activat cu multă dragoste și râvnă, fapt pentru care a fost apreciat și ales în comitetul de conducere al societății în calitate de președinte al secției muzicale, dirijând în această perioadă cu multă pricepere corul de studenți al societății, repurtând succese strălucite la numeroase serbări muzicale date de societate. Colegii lui de liceu și facultate spuneau de fiecare dată când era vorba de Adrian Berariu că dânsul în viața sa iubește trei lucruri: „părinții, societatea «Junimea» și muzica", la care trebuie să adăugăm „soția" pe care a adorat-o.

Adrian Berariu a fost un pianist desăvârșit, talentul care s-a arătat încă în copilărie, talent pe care părinții lui n-au lăsat să lâncezească, ci i-au creat posibilități să-l dezvolte.

În calitate de muzician Adrian a lăsat posterității o serie de compoziții pentru pian și coruri din care multe cântate în diverse concerte. O parte din compozițiile sale în manuscris au fost predate Bibliotecii Județene Suceava, care sperăm că le va publica cu timpul.

Căsătorit cu aleasa inimii sale, Silvia Tudan, din aceeași parte a Țării Fagilor,

* Continuare. Începutul vezi „Glasul Bucovinei", An. XIX, nr.2 (74), 2012; An. XIX, nr.3-4 (75-76), 2012; An. XX, nr.1-4 (77-80), 2013; An. XXI, nr.1-2 (81-82), 2014; An. XXI, nr.3-4 (83-84), 2014; An. XXII, nr.1 (85), 2015; An. XXII, nr.2 (86), 2015; An. XXII, nr.3 (87), 2015; An. XXII, nr.4 (88), 2015; An. XXIII, nr.1 (89), 2016; An. XVIII, nr.2-3 (90-91), 2016; An. XXIII, nr.4 (92), 2016; An. XXIII, nr. 1 (93), 2017; An. XXIV, nr. 2 (94-95), 2017, An. XXIV, nr. 4 (96), 2017, An. XXV, nr. 1 (97), 2018, An. XXV, nr. 2 (98), 2018, An. XXV, nr. 3 (99), An. XXV, nr. 4 (100).

Adrian cu Silvia (Coca) duc o căsnicie vrednică de admirat, într-o înțelegere și o armonie absolută. Soția Silvica sau Coca, diminutive sub care e cunoscută în familie și de prieteni, a fost o adevărată tovarășă de viață a blândului și bunului Adrian.

În prima parte a războiului mondial din 1941 Adrian Berariu e mobilizat de Reg. 17 Artilerie și este însărcinat cu observarea tragerilor în cadrul bateriei de specialități a regimentului. În partea a doua, după ce a urmat școala de ofițeri de artilerie și a fost promovat sublocotenent, a fost repartizat la artileria antiaeriană unde comandă o secție instalată pe terasa Ministerului Transporturilor din fața gării de nord din București.

Scăpând de aici nevătămat, a fost demobilizat la sfârșitul anului 1944, când s-a mutat la serviciu la Caransebeș. După alte scurte peregrinări prin Transilvania, se stabilește definitiv la Sighișoara, unde a funcționat în post de economist principal la Fabrica de ceramică, iar soția sa ca profesoară la liceul din oraș.

În toate funcțiile pe care le-a îndeplinit Adrian Berariu, a fost caracterizat drept model de conștiinciozitate, cinste și corectitudine precum și de amabilitate – calitățile caracteristice firii și educației sale.

Adrian Berariu se stinge din viață pe neașteptate în luna martie 1984, la scurt timp după moartea prietenului său din copilărie, Lăzărică Antonescu, și e urmat curând de cel de-al doilea prieten, Mișu Isopescu, completând frunzele trifoiului bucovinean.

Adrian lasă prin moartea sa în brațele deznădejdei pe iubita soție Coca, ce nu contenește a presăra lacrimi fierbinți pe drumul veșniciei spre care s-a îndreptat scumpul ei soț, încercând să încălzească sufletul lui cuprins acum de frigul etern, precum în viață i-a încălzit inima.

Sufletul bietului Adrian s-a întâlnit probabil în lumea veșniciei cu sufletele prietenilor săi Lăzărică și Mișu, cu care deapănă amintirile, unele mai vesele și altele mai triste, dar toate așa cum au fost…

Partea a noua. Viața culturală în Bucovina. Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina

Politica multilaterală a Românilor Bucovinei pe timpul dominației habsburgice a avut caracterul unei lupte aprige pentru afirmarea și conservarea individualității sale naționale, soarta lor a fost în multe privințe asemănătoare cu aceea a transilvănenilor.

În anul 1861 ia ființă „Asociația transilvăneană pentru cultura poporului român”. Și atunci, la inițiativa lui I. G. Sbiera, cum mărturisește el însuși, câțiva tineri au făcut pregătirile necesare pentru a inaugura sub președinția lui Alecu Hurmuzachi la 19 aprilie (1 mai) 1862 „Reuniunea română de leptură din Cernăuți”, cum avea să-i fie numele după idiomul pumnulist pe atunci atotputernic în Bucovina. Statutul „Reuniunii” a fost elaborat de I. G. Sbiera, s-a constituit un comitet provizoriu compus din patru persoane și s-a cerut aprobarea din partea autorității imperiale. La 1 mai 1862 Al. Hurmuzachi a deschis adunarea constitutivă printr-o cuvântare din care extragem următoarele: „Societatea noastră în puterea ideii de conștiință și demnitate națională, recunoscută ca principiu de toate popoarele civilizate” respinge ideea cosmopolitismului oficial și pledează cu energie pentru ideea individualității naționale”. În continuare susține că „dacă este un adevăr astăzi, mai presus de toată îndoiala, că știința este putere, atunci este tot așa de adevărat că cultura este viața”.

Am simțit trebuința culturii, fiindcă am simțit trebuința vieții, adică a vieții cu conștiința de sine ca să trăim ca acei ce suntem și să nu ne pierdem în noianul unei mulțimi necaracterizate de indivizi, ci să ne dezvoltăm cu ființa pe care o avem din

fire, după plăcerile, însușirile și facultățile felului propriu. Să nu încetăm a fi români când dorim și încercăm a ne cultiva. Cultivându-ne să nu ne înstrăinăm națiunii, poporului, a cărui fii suntem.

Constatând, probabil, activitatea întinsă a Asociației ardelene, bucovinenii se conving că trebuie să dea Reuniunii lor cadre mai largi și hotărăsc transformarea Reuniunii într-o societate culturală și literară. După ce ministerul aprobă această transformare, la 1.V.1863 ia ființă Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Primul comitet apare cu președintele Dr. M. Zotta, care îmbolnăvindu-se, conducerea e preluată de Al. Hurmuzachi în calitate de vicepreședinte. În postul de secretar funcționa I. Gh. Sbiera, iar ca membri în comitet A. Pumnul, Al. Costin, Leon Ciupercovici.

Scopul Societății este promovarea culturii naționale pe toate căile și în toate direcțiile. Astfel Societatea și-a impus scrierea de cărți românești, atât didactice cât și beletristice, încurajarea autorilor prin acordarea de premii, editarea cărților bune, acordarea de burse pentru elevii români.

Societatea a editat chiar de la începutul existenței sale o revistă literară, ceea ce a contribuit la dezvoltarea celei mai frumoase activități din trecutul ei. Nu trebuie să uităm că epoca de glorie a Societății are loc tocmai într-o vreme de grele încercări pentru monarhie. În anii 1866-1867 Austria era bântuită de criză internă și financiară, de holeră, foamete și alte calamități. Monarhia ieșea învinsă și ciuntită dintr-un război nefericit (luptele de la Kóniggrätz între Austria cu Prusia).

Adunările generale ale acestei Societăți nu erau simple întruniri, ci au devenit un fel de parlament al românilor bucovineni, în care membrii erau reprezentanți nealeși, dar firești, ai neamului românesc, iar „Foaia Societății...", a devenit monitorul oficial în care se înregistrau dezbaterile adunării. Au loc conferințe îndrăznețe ale lui Al. Hurmuzachi în chestia școlară, cât și cele ale lui Gh. Hurmuzachi – un orator vehement. Plină de avânt este cuvântarea sa „rămasă memorabilă", unde Gh. Hurmuzachi cu uimitoare îndrăzneală dezvăluie sistemul austriac, care în materie politică, pe hârtie, ne dă toate drepturile, dar în realitate nici unul.

Tot de la Gh. și A. Hurmuzachi, pe vremuri redactori ai ziarului „Bucovina", va fi purces ideea înființării unei reviste a Societății, cu modestul nume de „Foaie", care a fost cel mai trainic monument privind activitatea literară a Societății.

În iarna anului 1870/71 Societatea organizează un ciclu de conferințe din istoria Românilor.

Între 1870 – 1874, Societatea întocmește primele 16 manuale destinate școlilor primare românești din Bucovina trimise și în Transilvania. Prin ele a fost generalizată utilizarea alfabetului latin în locul celui chirilic, în urma unei campanii susținute pentru înmulțirea școlilor și organizarea de secții paralele române la liceele din Cernăuți și Suceava. Astfel s-a obținut în 1881 funcționarea a 4 clase paralele românești la liceul din Suceava. Tot Societatea rezolvă și problema manualelor necesare.

În 1892 Societatea contribuie la înființarea unei școli românești particulare care înmatricula elevii doar după ce prestau un examen public despre cunoașterea limbii române. Societatea trebuia să aibă grija școlilor. Ea înființează din fondurile ei 14 școli primare cu 25 de clase, 25 de învățători și 1400 de elevi, iar în 1913 o școală normală particulară românească, condusă de Gh. Tofan.

Încă din 1872, în urma referatului lui I. Gh. Sbiera, Societatea cere înființarea la Cernăuți a universității cu predare în limba română. În 1875 ia ființă universitatea, dar cu limba germană de predare. Societatea nu participă la festivitățile de inaugurare, în schimb insistă pentru înființarea cel puțin a unei catedre de limba și literatura română

și de istorie a românilor. Prima cerere a fost aprobată și I. Gh. Sbiera e numit titular al catedrei. În 1913 ia ființă și o catedră de istorie sud-est europeană, cuprinzând și istoria românilor, încredințată lui I. Nistor. La inaugurare, însă, delegatul ministerului recomandă ca românii să nu fie utilizați în corpul didactic.

Deși Universitatea din Cernăuți, purta efigia împăratului Franz Joseph, ea nu era superioară, cu excepția Facultății de Teologie – cunoscută în toată lumea, servind ca model pentru alte instituții și izvor de erudiție, având un corp didactic aproape exclusiv românesc.

În incinta Societății și-a făcut apariția un conflict lingvistic. Hurmuzăcheștii nu se puteau împăca cu pedantismul pumnulist susținut de I. Gh. Sbiera care încerca să creeze o limbă artificială, fundamental diferită de acea vorbită de popor. Lupta cea mai grea s-a dus între 1865-1880, învingând în cele din urmă rațiunea. Semnificativă era intervenția lui Gh. Hurmuzachi în această chestiune. El scria atunci în numele Societății: „unitatea poporului în limbă și literatură e legea supremă care în împărăția spiritului trebuie să conducă toate lucrările și stăruințele fiilor săi. Poporul român respinge toate încercările spre a răsturna fără necesitate unitatea limbii. Limba românească a ajuns prin întunericul secolelor omogenă, una și nedespărțită până la noi în sec. al XIX-lea, care se mândrește a fi înaintat mai mult cultura românilor decât toți premergătorii săi. Și tocmai noi să fim aceia care am voi să izbim în unitatea limbii – simbolul măreț al unității poporului roman”.

Cu contribuții din toate regiunile românești în 1906 la Cernăuți ia ființă internatul de băieți al Societății. În 1910 a fost construit pe un teren al Societății și cu ajutorul ei financiar un imobil mai mare destinat meseriașilor români.

Internate românești au mai luat ființă la Siret, organizate de societatea „Școala română din Suceava”.

În 1914 școlile românești se închid și internatele se transformă în spitale militare.

După unirea țărilor românești în 1919 a urmat un timp de adaptare la noua situație. Se credea că rostul instituțiilor create în trecut din inițiativă particulară ar fi dispărut, urmând ca statul să ia asupra sa toate obligațiile care le avusese în trecut Societatea. Au mai existat și tendințe de subordonare unui politicianism meschin și incorect, ca urmare averea Societății a fost acaparată de oameni care i-au pricinuit grele daune materiale, însumând milioane, urmate de anihilarea activităților tradiționale și de pierderea prestigiului din trecut. Dar reacțiunea inevitabilă s-a produs.

În fruntea acelei mișcări se afla în 1929 Grigore Nandriș, sprijinit de majoritatea absolută a bucovinenilor. A fost necesară o intervenție la Justiție semnată de Constantin Loghin și bătrânul nostru profesor I. Brăteanu. Concomitent Grigore Nandriș, C. Loghin, Gr. I. Nandriș și Octavian Lupu au editat între 1929 și 1930 o gazetă „Tribuna”, luptând cu vehemență împotriva unor scăderi morale ale timpului.

Prin intermediul justiției s-a primit autorizația convocării adunării generale a Societății. Sute de membri au ales noul comitet în frunte cu Grigore Nandriș – președinte. Începe să se refacă atunci vechea încredere în Societate. Jocul proceselor a continuat însă pentru recâștigarea unui teren al Societății, sechestrat de oameni răi. Era vorba de terenul de 6782 m^2 situat în Piața V. Alecsandri din Cernăuți, unde se proiectase pe vremuri să fie construită Dieta Bucovinei. Acest teren a trecut în proprietatea Societății, în schimbul unui teren, cuprinzând și o clădire cu un etaj în comuna Măriței din jud. Suceava, localul școlii primare ce aparținea Societății. În acest schimb intra pentru Societate obligația de a construi până la o anumită dată un ateneu.

Grigore Nandriș

Noul comitet pune ordine în existența Societății: se creează 29 de secții, sporește asocierea cu alte societăți culturale, se înființează o secție a „Scriitorilor români bucovineni" cu 45 de membri, se reface în condiții optime de funcționare internatul. La fel Tipografia ajunge să fie în fruntea celor din Moldova.

În 1937 Societatea serbează jubileul de 75 de ani de existență și cu această ocazie la 26 octombrie are loc sfințirea temeliei Palatului culturii la Cernăuți cu așezarea uricului a cărui prim ctitor a fost Iancu Flondor care la 2. IV.1919, fiind Ministru și șef al administrației Bucovinei, a făcut convenția de schimbare a terenului. Calea care a dus la ziua așezării temeliei a fost spinoasă, întrucât Societatea n-avea fonduri. Colecta n-a fost încurajatoare și atunci Mitropolitul Visarion Puiu și-a arătat interesul pentru acest palat. În acest scop s-a încheiat un acord între Mitropolia Bucovinei și Societate care a fost semnat de Mitropolit și consilierul său juridic în persoana binecunoscutului Gh. Negură pentru mitropolie și Grigore Nandriș, Ion Brăteanu și Octavian Lupu.

Societatea avea obligația de a pune la dispoziția constructorului terenul eliberat până la I.IV.1937. Dar obstacole bizare pe care le producea zilnic spiritul mizantropic al unor oameni care se împotriveau construcției Palatului erau permanente. De evacuarea terenului cu cele câteva sute de chioșcuri negustorești se ocupă personal Dr. O. Lupu. Înainte de începutul ultimului război mondial construcția era terminată, mai rămase de completat o parte din încăperile interioare. Totodată Societatea a fost obligată să plătească 6 milioane de lei pentru construcția Bibliotecii Universității. În acest fel Societatea devine ctitoră a două instituții: Palatul cultural și Biblioteca Universității. Palatul cultural din Cernăuți a fost treapta cea mai înaltă la care s-a ridicat între cele două războaie spiritul creator al românismului bucovinean. În fruntea făuritorilor apar trei nume luminoase: Iancu Flondor, Grigore Nandriș și mitropolitul Visarion Puiu.

Societatea învățătorilor din Bucovina
1872-1901, 1918-1940

Viața învățătorilor fiind strâns legată de viața școlii, întotdeauna identificându-se una cu alta, nu va fi lipsit de interes să vedem cum a ființat școala în Bucovina, îndată după ocupația ei de către armatele austriece în 1774.

De la început Bucovina a fost pusă sub un regim de administrație militară. Generalii guvernatori ai provinciei și-au dat osteneala să cunoască populația, să-i pipăie pulsul, să-i aprecieze calitățile și mai ales să o apropie de împărăție, făcându-i parte de unele binefaceri ale unui regim luminat. Se poate să fi descoperit ei și oarecare virtuți în sufletul norodului moldovenesc. În arhivele de la Viena s-au aflat rapoarte scrise de generalii Spleng și Enzenberg, rapoarte care confirmă caracterul curat moldovenesc al Bucovinei și valoarea morală a poporului autohton față de imigranții de alte rase, care începeau să-și facă apariția ca element acaparator fără scrupule a bunurilor băștinașilor. Generalii guvernatori și-au dat interes să facă și opera școlară, continuând și pe aici aceeași politică școlară, care fusese inaugurată și în Ardeal de către împărăteasa Maria Teresia prin înființarea regimentelor de graniță românești dotate cu moșii și școli pentru a cultiva acest dur popor de graniță și dezrobindu-i pe grăniceri și familiile lor de iobăgie.

Astfel în timpul regimului de administrație militară școala primară din Bucovina a cunoscut o eră de prosperare, căci într-un scurt timp aflăm în funcțiune o școală normală la Cernăuți și una principală (Hauptschule) la Suceava, școli bine organizate, puse în situația de a pregăti și candidați de învățători (Lehramtskandidaten – titulara ce apare într-un act din anul 1819 aflat la școala centrală din Roșa). În afară de aceste școli mai aflăm în funcțiune și în stadiu de înființare, aproximativ 25 de școli în diferite comune din Bucovina (vezi revista de pedag. Cernăuți, 1933 – S. Reli: Un mare dascăl bucovinean).

Din nefericire această stare de ascensiune a învățământului primar a fost întreruptă prin încorporarea Bucovinei la Galiția în 1786, când învățământul a fost pus sub ordinele și supravegherea Consistoriului romano-catolic din Lvov și această stare dăinuie până în anul 1844, când învățământul primar a fost trecut din nou pe seama Consistoriului ortodox din Cernăuți – sau mai corect – până în 1849, când în urma revoluției care a bântuit toată împărăția Bucovina, profitând de dispoziția împărătească în care căzură polonii din Galiția și ungurii, capătă autonomie și rang de ducat – până atunci învățământul de aici a trecut un dureros calvar.

Școli desființate, învățători nepregătiți, plătiți cu salarii mici, demoralizați, siliți a trece la romano- sau greco-catolicism – o situație din cele mai triste și mai nedemne. Și starea aceasta de degradare a școlii și a persoanelor care slujeau în ea și-a aruncat umbrele negre până departe în timpurile care aveau să vină, în ciuda străduințelor pe care le depuneau chiar și oficialii de la conducerea provinciei.

Despre faptul că s-au depus asemenea stăruințe, stau mărturie cărțile didactice pentru cursul primar alcătuite de profesorul Vasile Ianovici de la teologie și de parohul din Ceahor Morariu-Andrievici, mai târziu *Abecedarul* alcătuit de profesorul de la Pedadogiu Ion Drogli, cumnatul poetului Mihai Eminescu, precum și traduceri de cărți de matematică, științe naturale, apoi colecții românești de cântări. Vedem, deci, că învățământul primar este dat în seama și grija bisericii care trebuia să-l îndrumeze și să-i asigure existența materială din averile Fondului bisericesc. Tot Consistoriul trebuie să aibă grijă de formarea și pregătirea corpului didactic, în care scop s-a înființat la Cernăuți Preparandie de doi ani, în care se primeau elevi din învățământul secundar sau din școlile din Cernăuți și Suceava amintite mai sus.

Adevăratul învățământ popular s-a creat însă abia începând cu anul 1869, când în urma constituției dualiste din 1867 s-a făcut legea învățământului primar al împărăției, lege care a decretat obligativitatea acestui învățământ și în urma căreia a trebuit să se creeze un întreg angrenaj de organe de administrație școlară și de control, precum și noi instituții de pregătire a învățătorilor, în deosebi Pedagogiul, adică Școala Normală de învățători din Cernăuți înființată în 1870.

Acest institut, care urma să trimită în țară emisarii culturii poporului fu încredințat conducerii unui tânăr, erudit profesor, dotat cu mult talent de organizare, Dimitrie Isopescu, care fusese transferat de la liceul de la Suceava la liceul din Cernăuți și numit membru în Consiliul școlar al Țării, suprema autoritate de administrație și control școlar în Bucovina autonomă.

Dimitrie Isopescu, numit om providențial în legătură cu școala primară și cu organizarea profesională a corpului didactic este fiu de preot român, cu studiile terminate la universitatea din Viena, bine pregătit, o fire puternică și de o rară energie și tenacitate. Când s-a înființat Școala normală de învățători din Cernăuți, este numit director al acestui institut, fiind astfel primul organizator al unei școale noi, cerută de o lege nouă și de necesități noi. În anul școlar 1871/72 această școală e completată cu o secție pentru învățătoare, iar în anul următor 1872/73 s-a înființat un curs pregătitor de doi ani pentru a întregi și adapta cunoștințele elevilor care concurau pentru a fi primiți în anul întâi al Pedagogiului.

Până la formarea noilor învățători s-a resimțit o lipsă acută de cadre didactice, atunci guvernul a hotărât să angajeze examene fără pregătire, ba să le asigure prin lege chiar situații nemeritate, cum a fost dispensa de examenul de maturitate, adică de absolvire a Pedagogiului. Guvernul își dădea seama că și salarizarea învățătorilor pregătiți în condițiuni legale era nedreaptă și a tolerat în învățământ o mare mulțime de învățători așa numiți „auxiliari" fără pregătire normală, care însă după un stagiu de trei ani și cu dipensa de examenul de maturitate, puteau fi admiși la examenul de definitivat și apoi asimilați în toate drepturile cu învățătorii normaliști.

Această împrejurare a biciuit orgoliul profesional al învățătorilor cu studii și titluri legale și pe acest motiv s-a pornit o luptă pentru înlăturarea elementelor slabe din învățământ. S-a ajuns, în sfârșit, să revină la procesul de asimilare a învățătorilor fără studii pedagogice complete cu normaliștii.

Între cei dintâi oameni care au înțeles însemnătatea chestiuni a fost Dimitrie Isopescu. Acesta, ca adevărat om de școală, conștient de marea răspundere ce o avea în calitate de director al instituției care avea menirea să dea țării pe viitorii învățători, a înțeles că acest corp de intelectuali trebuie să se bucure de o îngrijire specială și pe de altă parte nici după absolvirea școalei normale nu pot fi lăsați în voia vânturilor. Învățătorii poporului trebuiau organizați în vederea unei perfecționări continue, nu numai pentru a putea ține pas cu realizările ce le aducea vremea, ci și pentru a se pune la contribuție activă în evoluția învățământului și în opera de culturalizare a maselor populare, totodată emancipându-se și ei.

Astfel Dimitrie Isopescu a înființat Societatea Învățătorilor din Bucovina – Bukowiner Landeslehrerverein – în anul 1872, prin concursul „câtorva membri distinși dintre profesorii și institutorii Pedagogiului, societate care a stat sub conducerea lui 29 de ani. Al doilea președinte al ei a fost directorul școlar din Rădăuți Cristofor Isachievici, iar al treilea I. Christian Müller, fost rector al școalei primare evanghelice din Cernăuți. În cadrul acestei societăți s-au constituit rând pe rând societăți, filiale în toate județele Bucovinei de atunci.

Societatea și-a înființat un organ de publicitate „Foaia pedagogică bucovineană"

(„Bukowiner pedagogische Blätier”), revistă lunară care și-a început apariția la 15 iulie 1873. Revista devenise oglinda întregii vieți școlare, culturale și sociale a Bucovinei sub toate aspectele ei, în cursul celor 30 de ani cât a fost condusă de D. Isopescu în calitate de editor și redactor responsabil față de autorități.

Revista era scrisă în întregime în limba germană, căci această limbă era limba oficială și în Societate. În această limbă au scris articole și românii, chiar însuși Isopescu și Ion Drogli, cât și alți bărbați de mare prestanță pe acea vreme. Datorită articolelor publicate s-a putut crea „noua școală primară românească din Bucovina” care a fost românească începând cu anul 1905.

Statutul organizației a mai evoluat cu timpul. Astfel în anul 1896 se produc modificări prin care Societatea avea ca scop perfecționarea învățătorilor, propășirea școalei primare și civile și îmbunătățirea situației materiale a învățătorimii.

O altă creație a Societății învățătorilor a fost un curs de studii complimentare pentru fiicele membrilor învățători. Acest curs s-a deschis la 15 septembrie 1892 și a funcționat până în anul 1926, fiind lărgit în anii din urmă și pentru alte copile decât ale învățătorilor. Găzduirea cursului a avut loc în localul Pedagogiului. El era susținut de Societatea învățătorilor, durata cursului era de doi ani, iar condițiunile de admitere era certificatul de 6 clase primare. Anul școlar era tot așa ca și la școalele de aplicație de la 1 septembrie până la 15 iulie.

Faptul că acest curs pentru fete a fost de folos, că a fost necesar, că a fost o binefacere pentru o mulțime de intelectuali lipsiți de mijloace ca să poată da astfel fetelor o educație potrivită care însă implica spese însemnate, despre toate astea ne stă mărturie lunga viață și activitate a cursului – de la 1892 până la 1926.

Societatea, în raport cu numărul învățătorilor din Bucovina, avea puțini membri. Pe vremea aceea funcționau în Bucovina 300 de școli cu un total de aproximativ 560 de învățători, iar Societatea număra doar 255 de membri, între care aflăm nume ilustre precum D. Isopescu, Vladimir Repta, devenit profesor universitar și mitropolit al Bucovinei, Dimitrie Onciul, Animodest Bașchevici, Iosif Wotta și alții.

La 1 mai 1901 D. Isopescu, creatorul Societății învățătorilor din Bucovina, moare subit la Viena în vârstă de 62 de ani.

Adunarea generală, care s-a ținut la 6 aprilie 1902 a ales un nou comitet în frunte cu Cristofor Isachievici, director școlar în Rădăuți și reprezentanți ai învățătorimii din Cernăuți și de la țară, cu înlăturarea instituțiilor de la aplicație. În comitet aflăm figurând în calitate de secretar pe Mihai Chisanovici.

De aici activitatea Societății este dominată de directivele de emancipare politică sub influența lui Mihai Chisanovici, fără ca formal Societatea să fi fost angajată de vreun partid politic. Mihai Chisanovici e cu drept cuvânt considerat de învățătorimea bucovineană ca cel mai mare luptător pe care-l cunoaște istoria organizațiilor învățătorești din acest colț de țară.

Născut la Cernăuți la 25 martie 1876, a intrat în Școala Normală în septembrie 1891 după ce absolvise 3 clase de liceu. Chisanovici n-avea niciodată vreun manual didactic, în schimb buzunarele sale erau pline de cărți științifice, beletristice pe care le citea cu predilecție în timpul cursurilor. Totuși el știa materia și trecea, în afară de purtare, ca elev bun. Când terminase anul III al Școalei Normale moare tatăl său. Chisanovici părăsește școala și, pentru a întreține pe mama văduvă și surorile sale, ocupă un post de învățător auxiliar. In anul 1894/95, după ce trecu examenul de capacitate la Școala Normală, e absentat, face stagiul militar cu termen redus și obține gradul de ofițer. Numit învățător provizor, după un timp el dă examenul de definitivat și cel pentru școalele civile (Burgerschulen) care după legea austriacă

îi dădea dreptul să ocupe post de profesor (Hauptiehrer) la o școală normală. Ca autodidact el dobândește o cultură vastă în toate domeniile.

La primul pas pe care-l face Chisanovici – ca tânăr și mândru învățător – se poticnește de valurile vieții reale de multe obstacole. El intră în conflict cu directorul școalei întrucât se opune dispozițiunilor lui, nu se împacă nici cu inspectorul școlar, are divergențe și cu comisarii guvernului datorită cărui fapt, este mutat din interese de serviciu dintr-un loc în altul și tras la răspundere pentru orice de autoritățile școlare. Autoritățile toate de comun acord îi pun calificativul: „Spirit neastâmpărat", „Om periculos", și „Element turbulent și distructiv ", și într-o zi e suspendat din serviciu pentru motivul că nutrește sentimente nihiliste, anarhiste, bolșevice, aceasta pentru că la o conferință județeană Chisanovici ceruse procurarea de astfel de cărți pentru biblioteca învățătorilor, spre a putea combate mai lesne aceste concepții distinctive. Timp de 6 luni durează ancheta și datorită intervenției deputatului Dr. Florea Lupu (ulterior notar public) – un prieten sincer al învățătorimii care nu-l cunoștea – Chisanovici este reîntegrat cu toate drepturile câștigate, ba mai mult, i se admite să-și aleagă un post de învățător în apropierea orașului Cernăuți.

Chisanovici împreună cu prietenii săi și cu Dr. Fl. Lupu cu care se împrietenește hotărăsc editarea unei foi libere a învățătorilor pentru apărarea școalei și a slujitorilor ei.

În 15 ianuarie 1901, apare în Cernăuți primul număr sub denumirea „Freie Lehrerzeifung", în care Chisanovici arată suferințele învățătorilor în general și cele îndurate de el personal. Într-un an de zile ziarul „Freie Lehrerzeifung" trezește conștiința învățătorească, biciuind fără cruțare pe cei care îndrăznesc să se atingă de prestigiul școalei și al învățătorilor.

Învățătorimea pregătită astfel este convocată la 1902 în memorabilul congres ce s-a ținut la Rădăuți. Chisanovici și alți învățători în discursurile sale, arătă în culori vii toate matrapazlâcurile guvernanților și autorităților școlare, încât asistența este revoltată. Dr. Florea Lupu revoltat și el ține o cuvântare, luând apărarea celui mai important factor al Statului, izbește în senat și în cameră și le pune lor în cârcă starea materială deplorabilă a învățătorimii bucovinene. Discursul era atât de vehement încât l-a încurajat și l-a revoltat până la extrem pe prefectul de Rădăuți A. Patac, care în calitate de „Bezirkshauptmann" a calificat atitudinea corpurilor legiuitoare ca fiind sub orice critică.

În 24 de ore Dr. Fl. Lupu a fost suspendat din serviciu, iar prefectul Patac mutat disciplinar din Rădăuți. Începu să clocotească toată țara austriacă din cauza acelei măsuri neconstituționale. Toate foile de pretutindeni condamnau acea samovolnicie criminală. Dr. Fl. Lupu a fost reintegrat și Patac a rămas prefectul Rădăuțului. De atunci nimic nu s-a putut face în comună fără avizul și fără concursul învățătorilor. Lupta de „hegemonie" ce se ducea între preot și învățător a durat câțiva ani și s-a terminat cu înțelegerea reciprocă sau, că învățătorul s-a dovedit „primus inter pares" totul cu sfatul lui Chisanovici și concursul foii.

După ce învățătorimea se afirmase ca un factor politic și cultural, conexiunea în organizație slăbi și spiritul de jertfă dispăru, iar ziarul învățătorilor „Freie Lehrerzeifung" trebui să facă loc ziarelor naționale, închinând steagul la 3.III.1912.

Chisanovici, slăbit și istovit de putere moare în anul 1915 într-un spital la Viena, dar cu câțiva ani înainte lupta lui Chisanovici e preluată de Gheorghe Tofan, căruia i se datorează organizarea națională a învățătorimii române din Bucovina.

Gheorghe Tofan, născut la 5 noiembrie 1880 în comuna Bilca, situată la poalele Carpaților pe malul stâng al râului Suceava din județul Rădăuți, este fiul

lui Eutichie Tofan și a soției sale Zamfira. Părinții lui erau oameni sărmani și pentru a se putea susține munceau și în afară de gospodăria lor pe la alțte gospodării. Cu toată modesta lor situație materială, câștigau destul ca dimpreună cu unicul lor copil să nu ducă lipsă de hrană și îmbrăcăminte. La școala primară Gh. Tofan a avut parte de învățători consacrați acestei misiuni care nu numai că i-au dat o temeinică pregătire școlară, dar și o frumoasă pregătire sufletească.

Gheorghe Tofan

Primii săi învățători au fost Gheorghe Brăileanu, unul din cei mai distinși învățători ce i-a avut neamul românesc în Bucovina subjugată și fiica sa Melania Brăileanu. Casa și familia distinsului învățător român bucovinean Gh. Brăileanu a fost unicul și cel mai puternic razim național, material și social a lui Gh. Tofan de la prima sa intrare în școală și până la terminarea studiilor sale, cu a cărei membri familiari Gh. Tofan a întreținut cele mai frumoase și recunoscătoare legături până la prematura sa moarte.

Familia distinsului învățător român din Bilca, Gh. Brăileanu, a influențat întru atâta asupra lui Gh. Tofan, încât e ușor de explicat de ce el mai târziu s-a apropiat de sufletul învățătorilor mai mult decât de oricare altă clasă socială românească.

Pregătit de învățătorii săi Gheorghe și Melania Brăileanu, în toamna anului 1892, Gh. Tofan dimpreună cu alți băieți din Bilca vine la Suceava ca să dea examenul la liceul românesc de aici.

Cât a studiat în Suceava a avut sprijinul material al învățătorului său Gh. Brăileanu, al parohului din sat și al Societății „Școala Română“. Din ajutoare acestea își plătea gazda, iar mâncarea i-o aduceau părinții.

La liceu Gh. Tofan nu era printre cei premianți, de abia în clasa a patra se evidențiază la limba română cu prilejul unei compoziții întitulată *Excursie*. De aici e apreciat de colegi, iar prin talentul său oratoric și-a cucerit locul de conducător.

În clasele superioare Gh. Tofan a înființat o sală de lectură secretă în casa lui Radu Munteanu din Suceava, unde aproape în fiecare sâmbătă se citeau revistele literare și ziare din Regat. Tot aici se țineau conferințe cu subiecte luate din istoria și literatura română. Aici Gh. Tofan a vorbit despre familia Hurmuzăcheștilor și despre Câmpia Libertății.

Cariera de profesor de istorie, de îndrumător național îi era predestinată acum de pe băncile școalei. Curând Gh. Tofan a fost ales președintele acestei societăți, funcție ce o împlinește până la absolvirea liceului. După el societatea se desființează. Dar ideea nu se stinse. Din spuza veche miji cu timpul noul scântei. Societatea de lectură apăru din nou sub alt nume. Noul comitet înnoadă din nou firul cu membrii vechi, în primul rând cu Gh. Tofan, care a fost numit membru onorific.

Cu acest trecut părăsește Gh. Tofan liceul din Suceava în anul 1900 și se înscrie la universitatea din Cernăuți, unde studiază limba română, istorie, geografie, cercetează ziarele și revistele românești, participă la toate întrunirile politice, la conferințe, dar și la baluri și petreceri. El face parte din societatea academică „Dacia” al cărei suflet

era. Împreună cu colegii săi Filaret Toboș și C. Lucaci a organizat învățătorimea și țărănimea română pentru expoziția din București.

În 1901 Gh. Tofan își termină studiile universitare, iar în anul 1907 a fost numit profesor la Școala Normală din Cernăuți, unde a funcționat până la dezvăluirea Primului Războiului Mondial.

Ca profesor la Școala Normală de învățători, împreună cu prieteni și colaboratori, a strecurat în sufletul elevilor normaliști știința izbăvitoare de limba română, istoria literaturii române și geografia țării românești.

Imediat după numirea sa ca profesor la Școala Normală Gh. Tofan și-a pus în gând să organizeze învățătorimea română în asociațiuni naționale. În scopul acesta el călătorește din județ în județ și înființează organizații districtuale sub numele de „Reuniuni învățătorești județene" cu statute aprobate legal. Astfel învățătorimea română părăsește în bloc organizațiile cosmopolite, așa numite „Bexirkslehrerveremuri", și se grupează în „Reuniunea învățătorilor din județ". Scopul lui Gh. Tofan, era organizarea membrilor corpului didactic primar și secundar într-o singură asociație, ceea ce nu avuse succes. În schimb, în 1909 a reușit să organizeze corpul didactic primar român din Bucovina într-o Asociație Centrală sub propria sa președinție și având colaborator pe profesorul Dr. Nicolae Tcaciuc-Albu ca secretar.

Toate organizațiile județene se înscriu cu filiale în Asociația Centrală. Comitetul asociației centrale editează o revistă pedagogică românească „Școala", care în același timp era și literară, apărea lunar și a rezistat cinci ani de-a rândul, până la izbucnirea războiului mondial din 1914. Revista „Școala" a înlocuit cu încetul revista pedagogică germană de până atunci „Die Bukowiner Schule".

Deoarece învățătorii români ieșiți din Școala Normală mai veche primise mai puține cunoștințe din istoria și literatura națională, s-a organizat un curs de istorie la Dorna Cândrenilor în vara anului 1913.

Un alt punct principal din programul de activitate al Comitetului Asociației Centrale era convocarea unui congres cultural general al întregii învățătorimi române din Bucovina, care s-a ținut în zilele de 25-26 mai 1914 la Suceava și la care au luat parte delegați din Transilvania și Regat. E adevărat că și guvernul austriac a trimis reprezentanți – patruzeci de jandarmi. La scurtă vreme după congres a început războiul.

Congresul învățătorimii bucovinene din mai 1914 a fost ultima manifestare cultural-națională a Asociației Centrale de sub președinția lui Gh. Tofan. Odată cu izbucnirea războiului, organizația învățătorimii române din Bucovina și-a încheiat activitatea. Cei mai mulți din învățătorii români din Bucovina au fost mobilizați, iar Gh. Tofan a trecut în vechiul regat unde îl aștepta o nouă și obositoare muncă.

După unire Gh. Tofan funcționă ca director al Școalei Normale de învățători și învățătoare din Bucovina și ca secretar-șef al învățământului din Bucovina.

În primăvara anului 1920 Gh. Tofan și-a luat un concediu și nu s-a mai întors la activitate, fiindcă la 15 iulie 1920 în vârstă de numai 40 de ani și-a dat nobilul suflet în mâinile Domnului.

Învățătorimea română din Bucovina i-a ridicat în anul 1930 drept prinos de recunoștință în cimitirul din Cernăuți un monument de marmură neagră.

În adunarea generală a asociației, ținută în ziua de 31 mai 1920 la Cernăuți, se alege un comitet nou sub președinția revizorului școlar Corneliu Klein și N. Siminovici ca secretar.

Anul 1922 la Cernăuți aduce mari frământări în mijlocul învățătorimii

bucovinene. Cu toate că noul guvern anulează din octombrie 1920 deosebirea ce se făcuse la unificarea salariilor între învățătorii rurali și învățătorii urbani și a nedreptății ce se făcuse învățătorimii bucovinene la majorarea salariului din noiembrie 1921 prin introducerea stagiului de 5 ani pentru înaintare în grad, acestea nu satisfăceau pe deplin învățătorimea bucovineană.

Cu ocazia alegerilor parlamentare, în parlament nu intră nici un învățător din Bucovina. Din această cauză se născu o mișcare politică între învățători, pornită din mijlocul învățătorimii din județul Gura-Humorului. La o adunare a Asociației din acel județ, învățătorii hotărâră să demisioneze din partidele politice, în care erau înrolați și aderară la înjghebarea unei organizații politice învățătorești. Publicară ca organ de propagandă ziarul „Voința".

În adunarea generală care se ținu la Cernăuți în ziua de 17 septembrie 1923, se alege noul comitet în frunte cu Ion Țigâră, învățător din Tereblecea, care convoacă congresul de la Rădăuți, ținut la 11 noiembrie 1923.

În ziua de 14 iulie 1924, în cadrul unei adunări generale, se hotărăște înființarea unei bănci învățătorești care ia ființă la 22 iunie 1925 și se aprobă unificarea Asociației bucovinene cu celelalte organizații din țară, dându-se comitetului delegația să realizeze această unire când va crede date toate condițiile care ar putea garanta reușita unificării.

Unificarea s-a realizat la 6 septembrie 1925 cu ocazia congresului general al „Asociației generale a învățătorilor din România" ținut la Chișinău la zilele de 6-8 septembrie 1925. În comitetul asociației a fost ales ca reprezentant al Bucovinei Ion Țigâră, iar în comisia cenzorilor – N. Siminovici.

Ca președinte al „Asociației învățătorilor din Bucovina" denumite acum „Asociația Regională a corpului didactic primar din Moldova de sus", e ales același Ion Țigâră, iar din 6 aprilie 1929 – N. Siminovici, care păstrează acest post până în 1940, când jumătatea teritoriului bucovinean este înstrăinat în urma notei ultimative din 26 iunie 1940.

Societățile studențești în viața universitară din 1875-1938
Primele universități și organizați studențești

Viața academică universitară constituie un capitol al istoriei sociale, interesant prin locul și rolul studențimii în viața socială a fiecărui popor, fascinat și oricând dătător de elan și voie bună prin pitoresc și exuberanță.

Zorile ei merg până în secolele XII și XIII ale erei noastre, când se deschid porțile primelor universități „universitates magistrorum et scholarum", precum cea de la Bologna (1159 Facultatea de drept), Oxford (1158), Padova (1222), Neapole (1224), Roma (1244/45) sau „căminul" capelanului Robert de Sorbon la Paris (1250), iar în centrul Europei – la Praga (1348), Cracovia (1364), Viena (1365).

Termenul de „universitate" respectiv cel latin „universitas" a fost folosit pentru prima dată în 1231 în bufa „Parens scientiarum" a papei Grigorie IX. La Montpellier, cardinalul Conrad a dat „primele statute" pentru „universitas medicorum, tam doctorum quam disciputorum", iar la 1247 episcopul de Maguelonze a recunoscut „universitas doctorum și disciputorum in artibus studentium". „Universitas" nu însemna deci totalitatea științelor (artelor), ci „corpul profesorilor și elevilor (studenților)", o corporație liberă cu statute speciale în frunte cu rectorul ei, bucurându-se de autonomie în sens juridic, cu prerogative de eliberare a diplomelor (de bacalaureat, licență, doctorat) și administrarea veniturilor, recunoscute ca atare de autoritatea de stat, precum și de cea eclesiastică în frunte cu papa!

Două tipuri de universități au dat tonul pentru viață studențească din evul mediu: cel din Italia și cel al universității din Paris.

Cercetătorii apariției primelor universități menționează anul 1159, când Frideric Barbarossa, „împăratul roman de națiune germană", doritor de a-și afișa o maiestate similară aceleia a vechilor imperatori romani, dând o importanță excepțională dreptului roman, a conferit profesorilor și studenților înaltei școli de la Bologna, unde ținea prelegeri ilustrul „glosator" Irnerius, o constituție – „Habita" – în care era precizat scopul universității și întregul ei mod de organizare. Universității de tip „bulognens" au apărut apoi și în alte orașe italiene pe unde se răspândiseră alți glosatori, foști discipoli ai lui Irnerius. În Halia ca și la Oxford studenții erau organizați pe regiuni „borealis", adică cei septentrionali și „australes" adică meridionali. În Halia li se mai spunea localnicilor „citramontani", iar străinii erau numiți „ultramontani", aceștia fiind grupați pe „națiuni".

La Paris în floare era teologia, iar un dicton din acele timpuri confirmă că „Papa et universitas Parisiensis" duc lumina „mundi" (sunt limina lumii). Pe muntele sfintei Genovieve strălucea în prima jumătate a secolului al XII-lea oratoria lui Pierre Abélard și a altor învățați, care reușiseră să adune în jurul lor mai mulți discipoli. La solemnitățile regelui Filip August corpul universitarilor lua loc în primul rând, iar la litigiul dintre Henric II și Thomas Becket regele Angliei a propus arbitrajul „curții regelui" Franței al clerului francez ori al Școlii din Paris. Într-o scrisoare publică din 1206/9, papa Inocențiu III a pomenit despre „asociația profesorilor", iar un act episcopal din 1207 vorbea despre o „asociație a studenților". De fapt corporația de profesori și studenți (scholares) data din 1200, când Filip August i-a acordat primul privilegiu regal, iar din 1222 se menționau grupările studenților pe națiuni. Același rege a reglementat ordinea în universitate, acordându-i statut de persoană juridică, dar continuând a fi lăsată sub obediența bisericii și a slujitorilor ei. Totuși excesul de clericalism a început de la un timp să fie contracarat de spiritul laic, deschizându-se „lupta dintre lumea universitară și oficialitatea", între învățătură și interes.

Au rămas memorabile aceste conflicte, precum și prin picanteria lor, așternute în paginile atâtor cărți în care se povestesc isprăvile discipolilor celebrului filosof și teolog Pierre Abelard (1079-1142), întemeietorul conceptualismului („sic et non"), devenit legendar prin dragostea sa dramatică pentru Heloise. Acești discipoli la care aderau și studenții cunoscuți sub denumirea de „vagantes" sau „goliardes", cutreierau țară după țară, universitate după universitate, fascinați adesea mai mult de dorul aventurilor, decât de mirajul învățăturii și călăuziți de lozinca: „meum este propositium în taberna mori (testamentul meu este să mor în cârciumă".

„Studenții rătăcitori" (vagantes) erau de obicei săraci, trăind din mila seniorilor și episcopilor, pe la curțile cărora se adăposteau în vacanțe după terminarea cursurilor. Retrăind timpurile trubadurilor și truverilor, ei creară cântece de voioșie, dragoste și vitejie cavalerească, care, îmbogățindu-se mereu, au format o colecție de cântece „studențești". Se susține ca însuși celebrul imn „Gaudiamus igitur" este compus de către ei (autorii au rămas anonimi). Li se mai spunea și „goliardes", după un anume episcop Gulias sau „fiii satanei" (pe românește ar fi „dați dracului") din cauza spiritului satiric ce anima cântecele lor, a inteligenței și a îndrăznelii și pericolului ce prezentau ca duelgii.

Erau apoi studenții bogați, care veneau la Paris sau la alte universități cu lachei servitori și cai și-și petreceau nopțile în chefuri și lupte „cavalerești" cu corporațiile de meseriași sau cu călugării dominicani, fiind îmbrăcați în zale și mânuind sabia sau stiletul (rapirul). Gâlcevile acestea, declanșate de prin 1192, au marcat în fapt

istoria universității pariziene și lupta ei pentru „autonomie”. În acest an a fost ucis un student, într-o asemenea gâlceavă, amarul imputându-se abatelui de la Saint-Germain-des-Prés, proprietarul domeniului pe care s-a petrecut faptul. La 1200 un comerciant a bătut pe servitorul unui client al său, student, spărgându-i „ulciorul cu vin alb”. Colegii studentului au intervenit, iar de partea comerciantului s-au alăturat burghezia și poliția. Încăierarea soldându-se cu moartea a cinci studenți, profesorii au protestat la rege și au suspendat cursurile. Această grevă a fost considerată o calamitate publică și o jignire la adresa bisericii. Regele a ordonat arestarea șefului poliției și a complicilor săi. Apoi studenții au cerut ca aceștia să fie dați universității, pentru a fi pedepsiți de aceasta prin biciuire. Intendentul regal arestat a refuzat să se predea și, încercând să evadeze, funia pe care a folosit-o pentru coborâre din turnul închisorii s-a rupt și el a murit în cădere.

Relatarea epizodului de mai sus s-a făcut cu scopul de a ilustra situația de care se bucura studențimea în evul mediu și pentru a observa că autoritatea civilă, reprezentată prin rege, înclina mai mult către universitate decât către biserica reprezentată de papă.

Studenții care locuiau în cămine, organizate și ele pe „regiuni” și „națiuni”, plătind o taxă (bursa), deveneau „bursieri”, de unde a derivat denumirea germană de „Bursche” și „Burschenschaft” (organizație și corporație tinerească). Burschenschaft-urile se distingeau între ele prin costume (uniforme), culoarea uniformei, a eșarfelor ce purtau conducătorii organizațiilor și a panglicilor prinse în diagonală pe piepturile membrilor lor. În sens mai restrâns, în cadrul „națiunilor” au apărut organizați pe regiuni sau districte (Landsmannschaften).

Cultivând reminescențe ale cavalerismului medieval, au luat naștere și s-au statornicit norme consuetudinare la întruniri, îmbinate cu cântece de vitejie, iubire și boemă studențească. Expresia franceză „comment” a devenit specifică pentru întruniri studențești, desfășurate cu anumite forme, reguli și „cinstite” prin cănile cu bere („Bier-Comment“). Plecând de la mediul generic „cum” trebuie să se comporte studentul „onorabil” în orice împrejurare (deci în chestiuni de onorare, la petreceri etc.), ca membru al unei asociații sau corporații („Couleur-student”, Corp studențesc), de la „comment” s-a ajuns la noțiunea „Kommers” cum au fost denumite acele întruniri „normate”. În tradiția studențimii bucovinene „commersul” a avut o largă circulație și o anumită semnificație, adaptată la condițiile în care activau asociațiile studențești din Bucovina.

„Commersul” se desfășura prin „comenzi” și în Transilvania folosind expresia „comandă”. Prin și formele asociațiilor studențești au fost transplantate în liceele transilvănene, mai întâi la liceul „Honderus” din Brașov, în prima jumătate a secolului al XVI-lea. Hanferus, apostol al Reformei, își făcuse studiile în Germania. După exemplul de la Brașov și la liceele românești (Brașov, Năsăud, Beiuș ș.a.) s-au înființat „societăți de lectură” ale elevilor (numiți și ei „studenți”). O asemenea „societate” a înființat, în mod clandestin, elevul Fl. Marian la liceul din Suceava.

Odată cu spargerea orânduirii feudale și dezvoltarea statelor naționale, organizațiile studențești au devenit factori dinamici ai revendicărilor naționale și, în parte, ai unor răsturnări sociale. În special corporațiile din centrele universitare germane au preluat acest rol sub influența exaltării spiritului național în timpul războaielor cu Napoleon I și a scrierilor și cursurilor universitare ale filozofului idealist Johan Gottlieb Fichte (1762-1814), mai ales a celebrelor sale „Reden an die Deutsche Nation” (Cuvântări către națiunea germană, publicate în 1808).

Tradițiile corporative precum uniformele, întrunirile vesele după un anumit tipic, scrima și chiar duelurile s-au perpetuat până în zilele noastre, ca și folosirea unei

embleme cu anumite însemne, de exemplu V.G.F. („Vivat, crescat, floreat”) sau E.F.V. („Ehre, Freiheit, Vaterland”). Însemnul cunoscut sub denumirea generică de „circul” a fost adoptat apoi și de organizațiile studențești bucovinene, de pildă V.C.F.J. („Vivat, crescat, floreat, «Junimea»”). Agendele corporațiilor studențești erau de atribuția unui colectiv de trei persoane, numite la organizațiile germane „Chargirte” și anume seniorul (X), care conducea organizația, conseniorul (XX), organizatorul scrimelor regulamentare („mensurae”) și subseniorul (XXX), purtătorul secretariatului, arhivei și agendelor financiare. Aceste funcții se ocupau prin alegere.

Drept de vot în toate deciziile, privind alegerile și activitatea organizației în general, aveau membrii activi („fratres” – Burschen, ceea ce organizațiile similare românești au tradus prin „fărtați”), dar nu membrii noi („vulpeculae” – Fűchse, românește „vulpoii”) și amicii organizației. Vulpoii trebuiau să treacă printr-o perioadă de adaptare la spiritul organizației, primind o educație în acest sens, evident și exercițiul scrimei, cu aceasta se ocupa instructorul lor („Fuchsmajor”, românește „vulpanul”) care făcea astfel parte din colectivul de conducere și ocupa la întruniri (comerse) și la petrecerile camaraderești, la masă, locul opus seniorului – conducătorul solemnității, devenind astfel „contrarium” față de „praesidium”. Întrunirea se desfășura după anumite norme sau regulamente („Comment”). Se observă că terminologia noțiunilor utilizate pentru formele organizatorice și tipicul desfășurării întrunirilor este fie de origine latină, limba folosită la cursurile universitare la toate facultățile fiind mult timp cea latină, fie de origine franceză pentru noțiunile care proveneau din viața studențească pariziană.

Tipurile de organizații amintite se caracterizau după anumite criterii. Astfel la „Burschenschaft”-uri prevala spiritul național, la „Landsmannschaft“-uri caracterul internaționalist, iar caracteristicile „conservative“ (tipicuri rigide la întruniri, uniforme decorative ș.a.) erau mai evidente la corporații („Carps”) fără ca aceste diferențieri să fie în toate cazurile foarte precise. Anumite caracteristici erau comune tuturor tipurilor de organizații, mai ales la universitățile germane, de pildă purtarea unei panglici în anumite culori pe piept sau a unui chipiu de o anumită culoare.

Aspectele arătate au caracterizat și viața studențească din Austria-Ungaria, mai ales în centrele cu universități de limba germană. Dar atmosfera de luptă a naționalităților din imperiul habsburgic, care s-a accentuat de prin anii ’30 ai secolului trecut [sec. XIX – n.red.], pentru revendicări naționale, a determinat ca studenții de altă naționalitate să se organizeze în forme care excludeau sau limitau „tradiționalismul studențesc german”. Astfel au apărut „societățile academice” cu caracter național-cultural ale studenților poloni, cehi, sloveni, italieni, chiar evrei, precum și ale celor români. Spiritul național pe de o parte, atmosfera protivnică, despotismului monarhic și guvernarea aristocratică care au frământat Europa în secolul al XIX-lea pe de altă parte, au găsit în studențime agenții principali și entuziaști ai revendicărilor naționale și democrat-liberale.

În mișcările revoluționare ale carbonarilor și mai ales în cele de la 1848, studenții s-au aflat în primele eșaloane ale luptătorilor, adesea au fost conducătorii lor, încât Friedrich Schiller a putut spune: „Wo das Herz der Jugend ist, dort ist der Geist der Zukunft” (unde-i inima tineretului , acolo este spiritul viitorului).

Societăți academice din Bucovina, 1875-1938

a. Societățile academice române

1. ***„Arboroasa”***. Odată cu înființarea universității cernăuțene, au apărut și asociațiile studențești, mai întâi „Deutsch – akademische Verbindung Dacia”, care n-a dăinuit, apoi corporațiile germane „Austria” și „Gothia” ca și cea ruteană „Soiuz”. În fața societăților străine, care puteau să-i atragă pe studenții români, vechii militanți ai „României June”, deveniți profesioniști în diverse activități din Bucovina, n-au pregetat să ia atitudine. Membrii emeriți Tudor V. Stefaneli și Vasile Morariu au convocat, îndată după deschiderea cursurilor, o întrunire a studențimii române, în scopul organizării unei asociații românești, după chipul și asemănarea celei vieneze. Propunerea a găsit o atmosferă entuziastă. T. V. Stefaneli a elaborat statutele noii asociații – „bine cunoscuta” Societate academică „Arboroasa”, înființată la 10/22 decembrie 1875. Președinte a fost ales studentul în litere și filozofie Gherasim Buliga, iar T. V. Stefaneli și V. Morariu au fost cooptați în comitet ca membri extraordinari, cu atribuția de „a-i călăuzi cum să purceadă să înflorească societatea”.

Similar obiectivelor urmărite de „România Jună”, în statutele „Arboroasei” s-a precizat că scopul ei este „perfecționarea reciprocă a membrilor pe teren național, literar, cultural prin prelegeri literare, îndeletnicire în arta oratorică, susținerea unui cabinet de lectură și a unei biblioteci, aranjarea de petreceri, serate literar-declamatorice-muzicale, sprijinirea membrilor lipsiți de mijloace și căutarea lor gratuită în caz de boală”. Potrivit statutelor, membrii purtau în diagonală pe piept o panglică tricoloră și pe cap chipiu roșu.

După o existență de doi ani, societatea a fost brutal desființată de administrația habsburgică, iar comitetul ei a fost arestat și implicat în răsunătorul proces de tulburare a ordinei de stat, învinuiți de a fi uneltit împotriva unității imperiului, de îndemn la dispreț și ură împotriva administrației habsburgice.

Judecați de curtea cu jurați, studenții au fost achitați, după luni de temniță și dezbateri furtunoase, precum și după energice proteste din partea presei românești din Imperiul Habsburgic și din România.

Cei cinci arboreseni întemnițați, judecați și achitați au fost Ciprian Porumbescu – președintele societății, Constantin Morariu, Zaharie Voronca, Orest Popescu și Eugen Siretean.

2. ***„Junimea”.*** Pe ruinele societății distruse și cu același program național ia ființă societatea academică „Junimea” la 28 februarie 1878.

Scop: același ca la „Arboroasa”, pe care o moștenește în idealuri.

Semnul distinctiv: panglica tricoloră cu roșu în sus ca la „Arboroasa”, purtată pe piept sub haină, de la umărul drept spre șoldul stâng.

Deviza: Uniți să fim în cugete, uniți în Dumnezeu.

Președinte: (primul) Dimitrie Onciul – viitorul istoric și președinte al Academiei Române. În acest comitet C. Porumbescu este secretar, iar foștii arboreseni – membri.

Activități permanente:

- Organizarea de cursuri de istorie a literaturii române, care nu se preda la nici o școală în Bucovina.
- Primirea festivă a noilor membri, în cadrul unei serbări cu caracter național. Fiecare membru nou primea câte un îndrumător „bădiță” frate mai mare. Soțiile bădiților erau „lelițe”.
- Organizarea clubului membrilor emeriți – legătura între generații.
- Acordarea titlului de membru de „onoare” personalităților române de seamă.
- Organizarea de șezători, baluri și conferințe în satele înstrăinate, la orașe și diferite localități ale Bucovinei.
- Înființarea la sate de biblioteci și „arcașii”.
- Înființarea de bănci populare tip „Reifeisen”.
- Înființarea revistei „Junimea literară”.

Conform statutului, societatea nu făcea nici o politică de partid. Fiecare membru putea activa inoficial în orice grupare politică, dar fără panglică pe piept și fără să angajeze societatea.

La moartea unui junimist i se punea pe sicriu panglica tricoloră de student și se cânta de către membrii societății ultima strofă din „Tricolorul” lui C. Porumbescu:

„*Iar când fraților m-oi duce de la voi,*
Și o fi să mor,
Pe mormânt atunci să-mi puneți,
Mândrul nostru tricolor”.

Activitățile arătate mai sus, precum și altele, au fost aplicate de toate societățile academice române din Cernăuți, în tot timpul existenței lor.

3. Întrunirile academice ***„Bucovina” și „Moldova”***. „Bucovina” înființată la 28.11.1880 și „Moldova” – în 1910.

Scop: același ca la „Arboroasa” și „Junimea”.

Societate de tip „conservativ“, adică după modelul societăților germane de la Heidelberg, Jena, Göttingen etc.

Semn distinctiv: panglica tricoloră cu roșu în sus la „Bucovina” și cu albastru în sus la „Moldova”.

Deviza: „În unire și frăție vom trăi până la mormânt”.

Membrii comitetului purtau la ocazii oficiale o uniformă atrăgătoare, un chipiu specific, cizme lungi, mănuși albe și sabie. Activitatea specifică era duelul statutar numit menzură. Datorită acestor „întruniri” mulți studenți români au putut să se dezvolte în spirit românesc național, nemaifiind atrași de uniformele societăților străine, cum se întâmpla înainte de înființarea lor.

4. ***„Academia Ortodoxă“***, societatea studenților în teologie, înființată la 9.XII.1884.

Scop: același ca la societățile precedente.

Semn distinctiv: aceeași panglică tricoloră ca la precedente având în plus inscripția brodată „Academia Ortodoxă”.

Activități: ca la precedente, dar cu accent special pe organizarea de concerte. Corul teologilor era vestit. Devenind preoți la sate, au dus la locul lor de muncă idealurile studențești și au adus un mare ajutor la realizarea unității naționale a bucovinenilor români.

5. ***„Dacia”*** tot o descendență din „Junimea”.

Deviza: „Altarul de jertfă al națiunii să fim cu sufletul neamului nostru“ (Coșbuc).

Scopul și activitatea ca la cele precedente.

6. ***„Cercul studențesc Arboroasa”*** ia ființă în luna mai 1921, după încercări de a unifica toate societățile românești într-un „Centru Arboroasa” care a eșuat din cauza tradițiilor prea puternic imprimate în conștiința studenților bucovineni. Abia în 1921 „fondatorii centrului Arboroasa” au renunțat la plan și au dat societății lor numele de „Cercul studențesc Arboroasa”. Noua societate a fost recunoscută de celelalte societăți studențești române.

Scop: același ca la precedente.

Activități: ca la precedente cu specificarea că fetele arboresene se ocupau de organizarea unor șezători cu elevii școlilor primare de la sate și orașe, iar băieții urmăreau alfabetizarea celor ce nu știau carte și organizau cursuri serale pentru meseriași.

Semn distinctiv: panglica tricoloră dar cu albastrul în sus.

Istoricul bucovinean Constantin Loghin, scria în 1926: „când se va scrie istoria studențimii bucovinene, se va vedea ce rol determinant a jucat ea în viață publică a Bucovinei. Am putea spune chiar că această viață a fost croită în cea mai mare parte de studenți“.

b. Societăți academice austriece

1. „Austria” (Akad. Korps), înființată la 17. X. 1875 și a funcționat până în 1918. Era o societate internațională, adică primea în rândul ei membrii de orice naționalitate. Avea un caracter internațional ademenind în sânul ei spre o mai ușoară deznaționalizare a studenților de alte naționalități.

2. Societatea „Lesehalle” înființată la 26. X.1875, care a funcționat tot numai până în 1918. Avea caracter de asemenea internațional ca și cea precedentă.

3. „Gothia” (Akad. Korps), înființată la 13 mai 1876 și a funcționat până 1930. Avea și ea un caracter internațional.

4. „Alemania” (Akad. Korps), înființată la 13 mai 1877 și a funcționat ca toate celelalte societăți românești până 1938. La fel avea un caracter internațional.

Precum se vede toate societățile austriace aveau un caracter internațional spre deosebire de toate celelalte societăți care aveau un caracter național al diferitelor naționalități din Bucovina.

c. Societăți academice germane

1. „Arminia” (Burschenschaft), înființată la 10.VII.1877. A activat până în 1938.

2. „Teufonia” (Burschenschaft), înființată la 5.XII.1903. A funcționat până în 1938.

d. Societăți confesionale:

1. Unitas – Verbindung: romano-catolică, greco-catolică și armeano-catolică, care aveau un caracter internațional. A fost înființată la 31. I. 1891 și a funcționat până în 1906.

2. Frankonia – Verbindung, o întrunire studențească germană romano-catolică.

e. Societăți academice ucrainene:

1. „Sojuz”, înființată în 1875, a activat până în 1938.
2. „Zaporojie”, înființată la 10.V. 1910 și a activat până în 1938.
3. „Ciornomorie”, înființată în 1913, a activat până în 1938.

f. Societăți poloneze:

1. „Ognisco”, înființată în 1875, a activat până în 1938.
2. „Lechia” (Burschenschaft), înființată în 1910 și a activat până în 1938.

g. Societăți evreești:

1. „Hasmonia”, înființată la 14.VII.1891, desființată la 1938.
2. „Zephira”, înființată la 24.X.1897, desființată la 1938.
3. „Hebronia”, înființată în 1899, a activat până în 1938.
4. „Humanitas”, înființată la 18.III.1900, desființată la 1903.
5. „Emunah”, înființată în 1903, desființată în 1938.
6. „Heafid”, înființată în 1918, desființată în 1938.

Pe lângă aceste 26 de societăți cu caracter național sau internațional, în centrul studențesc cernăuțean a mai funcționat un Centru studențesc, format din delegații celor 6 societăți studențești românești (punctul „a”), care avea scopul de a reprezenta studențimea română în acțiuni naționale. Acest centru a funcționat numai după 1918.

În disprețul trecutului acestor societăți din Bucovina, dictatura regală, printr-un act de autoritate al guvernului prezidat de Armand Călinescu, a desființat asociațiile studențești bucovinene, la fel cum procedase cu ele în 1877 stăpânirea habsburgică în cazul „Arboroasei”, asemuindu-le în mod nedrept unor organizații protivnice siguranței statului. Samovolnicia a avut loc în 1938.

Societățile muzicale bucovinene

Reuniunea muzical-dramatică ***„Ciprian Porumbescu”,*** Suceava.

Reuniunea s-a constituit la 16.VI.1903 la inițiativa lui Severin Procopovici din nucleul existent la Societatea „Clubul Român”. Comitetul de conducere e format din Severin Procopovici ca președinte, Ilie Dan – vicepreședinte, Ion Hostiuc – casier, Procopie Rodinciuc – bibliotecar, Nicolae Abager – econom, Eugen Comorașan – membru.

La data de 24 martie 1904 la Suceava s-a dat primul concert cu partituri de D. G. Kiriac, Ciprian Porumbescu și Isidor Vorobchievici.

În 1906 cercul ajuns la 40 de persoane în urma cooptării corului mixt al Societății „Însoțirea orășenilor”, iar în 1907 este cooptat și Alexandru Voievidca. Al doilea președinte este ales Leon Goian și dirijor profesorul de muzică A. Schlüter. La 1909 ca dirijor este angajat A. Karnet.

După primul război mondial „Reuniunea” prezintă opereta „Crai Noi“ de Ciprian Porumbescu (19.III.1922), iar după un an un „Concert de operă“ foarte reușite. La 12 octombrie 1933, din inițiativa lui Leca Morariu se dezvelește la Suceava Bustul lui Ciprian Porumbescu, executat de I. Cârdei. În anul 1935, reuniunea dă concerte la Cernăuți și Storojineț, iar în 1938 la Radio București.

Reuniunea a dăinuit până în anul 1938.

Societatea Filarmonică. Verein zur Főrderung der Tonkust (in der Bukowina).

Constituită în 1862, este cea mai veche societate de muzică din Bucovina în fruntea căreia s-au aflat cele mai proieminente personalități muzicale dintre care amintim pe Franz Paver, Iosef Zwoniczek, Adelbert Hrimaly, Hans Horner, Otokar Hrimaly, iar în orchestră – Leon Goian, Victor Stârcea, Dr. Korn, Elena Flondor, Gheorghe Flondor ș. a.

Concertele organizate de această societate au dezvoltat gustul pentru muzică a publicului bucovinean. La conducerea societății, chiar la începuturile ei, au figurat personalități ale vieții culturale românești ca Nicolae Mustață (1864-1866) și Victor Stârcea (1874-1884). Societatea și-a încetat activitatea în anul 1936.

Societatea muzicală ***„Armonia”*** din Cernăuți.

A fos fondată la data de 19 iulie 1881, la îndemnul mitropolitului Silvestru Morariu-Andrievici. Primul ei președinte a fost Leon Goian (1881-1885). Societatea „Armonia” avea să cultive muzica națională, cea bisericească și mireană, răspândind-o prin școli, prin aranjarea de concerte, de reprezentanții teatrale și editarea de broșuri corale.

Se știe că în aceea vreme, a existat în Cernăuți un comitet teatral, compus din diletanți, care după înființarea Societății „Armonia” se desființase dăruind acestei societăți întregul său inventar cât și bogata-i garderobă.

„Armonia” se pune cu zel să continue munca comitetului teatral și, astfel, între mai 1883 – decembrie 1884, dă 19 reprezentări cu 23 de piese. Cea mai mare parte a repertoriului e luată din V. Alecsandri. Un merit deosebit la reprezentarea acestor piese și-a câștigat Tudor cav. de Flondor (1862-1908) care a armonizat cântecele din piese și a condus partea muzicală.

Leon Goian

Ciprian Porumbescu, marele compozitor al Bucovinei, a armonizat piese de ale lui V. Alecsandri, între care opereta „Crai Nou”, piese care s-au jucat atunci și mai târziu de Societatea „Armonia”.

„Armonia” își continuă această rodnică activitate până la 1888, după care dată urmează o stagnare generală de 10 ani.

În anul 1881 „Armonia” a înființat „un curs de cântare”, iar la 1885 a înființat un concurs de compoziție, primul laureat fiind în 1898 „Armonia” cu compoziția corală Hora Dobrogiei.

La 1898 „Armonia”, reanimată și regrupată, prezintă operele „Crai Nou” de C. Porumbescu care se bucură de mare succes. Între anii 1900 și 1903 se întreprind turnee de proporții în orașele bucovinene cu aceeași reprezentație, iar în orașele Sibiu, Brașov, Chișinău, București, Botoșani cu „Moș Ciocârlan”, „Noaptea Sf. Gheorghe” – operete de Tudor Flondor, „Sabat Mater“ de Rossini, „Requiem” de W. A. Mozart, „La șezătoare” de Tiberiu Brădiceanu.

Adevărata Academie de răspândire a artei muzicale, Societatea „Armonia” a adunat în jurul său cele mai de seamă talente muzicale ale Cernăuțiului și Bucovinei din acele vremi. Muzicologul bucovinean Liviu Rusu menționează ca valori muzicale pe Leon Goian, Nicu Flondor, Aglae Lupu-Onciul, Ecaterina Mandicevschi, Ștefan Scalat, Constantin Hostiuc, Constantin Șandru, Amuliu Liteanu, Constantin Spulber, Eusebie Hostiuc, Elena Saghin, Octavia Lupu-Morariu; muzicienii Isidor Vorobchievici, Gheorghe Mandicevschi, Tudor Flondor, Victor Vasilescu, Adrian Forgaci, Constantin Șandru, Dionisie Para, Alexandru Zavulovici, Max Saveanu, etc.

În funcția de președinte al acestei societăți, care ocupă locul central al vieții culturale, erau personalități marcante ale Bucovinei cum au fost Leon Goian, Eudoxie Hurmuzachi, Dimitrie Isopescul, Vasile Morariu ș.a.

În perioada interbelică „Armonia” a cunoscut o epocă glorioasă pe timpul profesorului Amuliu Liteanu, când acesta mânuia în mâinile sale bagheta. A fost o epocă de performanțe care nu se pot uita.

Membrii „Armoniei” din acea perioadă o numesc ca epocă de aur sau epoca lui Amuliu Liteanu.

Un pământ urgisit și un pământean care-l tânjește

Pe malul stâng al râului Prut, pe drumul între Cernăuți, Jucica, Boian, Noua Suliță și cam la 8 km de la podul Prutului din Lentești, se întindea încă de pe vremea lui Ștefan cel Mare satul Mahala în care sălășluiau aproape o sută de săteni ocupându-se cu agricultura și creșterea vitelor.

Satul aparținea boierilor Pojar și Tauci. Ștefan cel Mare a cumpărat acest sat de la boierii arătați mai sus și l-a donat mănăstirii Putna prin 1472, adică după șapte ani de la înființarea ei.

Din cauza invaziilor din răsărit și miazănoapte satul Mahala se dezvolta încet, că nu era an în care acest sat să nu fie călcat de dușmani.

La 1774, Bucovina este ocupată de Imperiul Habsburgic. Armata austriacă de ocupație și comandamentul ei se stabilesc în orașul Cernăuți, iar serviciile de aprovizionare cu trenurile regimentare – la Horecea, organizându-și tabăra în pădurea și mănăstirea de aici. După un timp, trupa s-a extins și în satul Horecea, cuibărindu-se, mai ales iarna, prin curțile, grajdurile și casele oamenilor.

Băștinașii, înghesuiți în gospodăriile lor, s-au hotărât să-și părăsească casele și grădinile, nevrând să mai convieţuiască cu ocupanții și să împartă munca lor cu acești străini.

Astfel mai multe familii mai înstărite de români-moldoveni din Horecea au trecut Prutul și s-au stabilit la Mahala pe terenuri cumpărate de la măhăleni și înființează un cătun nou, Buda, la nord de Mahala. În același timp și gospodarii din Ostrița, din aceleași motive procedează la fel și întemeiază un alt cătun la sud de Mahala pe care-l botează Cotul Ostriței sau Coteni.

Printre gospodarii horeceni care și-au mutat cuibul la Buda au fost și frații Gheorghe, Vasile și Ion Deleanu.

Ion Deleanu, cel mai tânăr dintre ei, cunoaște imediat după sosirea sa, o fetișcană frumoasă și bogată din Toporăuți cu care se căsătorește stabilindu-se la Toporăuți la gospodăria soției.

Vasile Deleanu își cumpără o gospodărie frumoasă de la măhăleni unde se și căsătorește devenind măhălean.

Gheorghe Deleanu, cel mai în vârstă dintre frați, cumpără tot de la măhăleni o

bucată bună de pământ cu gârle și izvoare, cu o stână pentru oi și cu o pădure. Locul era foarte potrivit căci cuprindea câmp pentru semănături, mai în vale loc de pășunat cu izvoare de apă potabilă scutind cheltuieli și muncă pentru săparea fântânilor, iar pădurea cu arbori seculari, oferea lemn de construcție și încălzit.

Tot în această zonă și alți 20 de horeceni și-au cumpărat proprietăți asemănătoare, devenindu-i vecini cu care se putea ajuta la multe treburi.

La început horecenii și-au înjghebat barăci și bordeie provizorii pentru adăpostirea lor și a vitelor pe care austriecii le numeau „Bude". Locuitori au romanizat cuvântul în „Buda", numind colonia lor Buda de aici înainte.

Inițial horecenii au vrut să numească noua lor așezare „Stâna", după o stână părăsită ce se află pe un platou mai ridicat de pe acest teren cumpărat de la măhăleni. Denumirea românească zgâria urechile sensibile ale austriecilor și au tradus acest nume în „Stani-hora", dar moldoveni nu utilizau acest nume care a rămas ca denumire numai pentru gârla la care se adăpau vitele.

Cu timpul cătunul Buda s-a transformat într-o localitate prosperă și populația s-a înmulțit și cu alți horeceni. Casele durate din lemn aveau două sau trei camere și erau acoperite cu paie, având câte două fumare, care iluminau podul și din care ieșea fumul din cuptoarele din camere și bucătărie prin podul casei în loc de hogeaguri.

Cătunele Buda și Cotul Ostriței s-au extins cu timpul până la Mahala, dar și-au păstrat vorniciile cu vornicii și notarii săi până la 1941.

Grijulie administrația habsburgică, după ocuparea Țării Fagilor, a căutat în primul rând să stârpească graiul autohton și să schimbe denumirile românești și, chiar și numele de familii. În acest sens s-a pornit la un amplu proces pentru deznaționalizarea românilor moldoveni prin colonizarea masivă a provinciei cu nemți, plasați în administrație, justiție și poliție, apoi cu coloniști poloni și ruteni plasați în agricultură și prestări de serviciu și, în fine, cu evrei adunați din toate provinciile imperiului, dar mai ales din Galiția, ticsită de rabini și hahami, pe care i-a colonizat cu diferite avantaje prin toate orașele și satele mai înstărite, unde aceștia și-au deschis imediat dughene și crâșme duhnind a naftă (pietrol lampant) și scrâmbie. Cu acești negustori și exploatarea economico-financiară a fost asigurată, în dauna populației băștinașe.

Pe vremea administrației galițiene, s-a introdus în instituții și școli obligatoriu limba polonă, apoi după îngroșarea rândurilor malo-rușilor care n-au încetat să inunde Bucovina, în școli limba de predare a fost ruteană și polonă. În această perioadă s-au schimbat și numeroasele nume de familii. De această operă abuzivă n-a scăpat nici cei din familia Deleanu stabiliți la Buda, Mahala și Toporăuți.

Astfel Gheorghe Deleanu, la înregistrarea sa în condica comunală și cea parohială din Buda, a fost rebotezat în Dolhan.

Vasile Deleanu, stabilit după căsătorie la Rarancea, a fost înregistrat ca Dolhaniuc, iar Ion Deleanu din Toporăuți primește numele cu rezonanță polonă și anume Dolinschi, astfel trei frați din aceiași părinți obțin trei nume diferite după gustul și inspirația funcționarului administrativ.

La fel, precum s-au stâlcit nume de familie, s-a stâlcit și limba românească din Bucovina, în deosebi în nordul ei. Astfel după câteva decenii de ocupație habsburgică la tren i se zicea „țug", poștașului „Brifträgher", judecătoriei „Ghericht" sau „sud". În consecință un cetățean călătorea acum cu „țugul" și nu cu trenul, scrisori de la judecătoria de ocol nu le aducea poștașul ci „briful" de la „gherichtul" „bețircului" l-a adus „Brifträgherul". La fel podul peste Prut a devenit „Pruthbrucke", plita de

gătit „sparhat” iar cuptorul „rőhr” sau „rură”.

Gheorghe Deleanu, întemeietorul comunei și a localității Buda, a avut trei copii între care o fată, Casandra Deleanu, măritată cu un măhălean, și doi feciori, Mitru și Mihai Deleanu, schimonosit Dolhan și porecliți între localnici cu numele de Horecean.

Mitru, la rândul său, a avut și el doi băieți, pe Harasâm și pe Gheorghe Dolhan-Horeceanu, iar fratele său Mihai, însurat cu o fată din Buda, Doina Harabagiu, a avut numai un singur vlăstar pe Toader, care la rândul său s-a căsătorit cu Veronica, fata lui Toader a lui Grigore Sfeclă din satul vecin Boian, situat la cca 15 km spre răsărit de Mahala.

Toader a avut cu Veronica trei băieți pe care preotul Vasile Busneanu din Buda i-a botezat cu numele strămoșilor lor Gheorghe, Vasile și Ion, adăugând la numele oficial de familie aflat în scriptele stării civile pe care le conducea tot sfinția sa, și numele de Delean – Horeceanu – Doina, fără nici o altă explicație.

În fine am ajuns la eroul povestirii care urmează a lui Gheorghe a lui Toader Doina sau Gheorghe Doina.

Gheorghe Doina

Gheorghe Doina, s-a născut la 1 martie 1906, în localitatea Buda întemeiată de străbunicul său cu același nume și probabil cu aceleași gene atavice.

El și-a petrecut primii șase ani din viață în casa străbunului său Gh. Deleanu, pe prispa căreia a ascultat în multe seri cu lună, cu mare luare aminte, toate peripețiile prin care a trecut întreaga familie Deleanu, așa cum numai moșul Mihai Horeceanu știa să le povestească, fără a le putea scrie, fiindcă nu știa carte, dar a știut să poarte gospodăria cu cinste și omenie.

Când Gheorghiță îndeplinise trei ani, tatăl său, aventurier din fire, pleacă în America, revine după un an cu 380 de puieți de pomi fructiferi pe care îi plantează în grădina bunicului din care, după un an, obține una din cele mai frumoase livezi din sat și din regiune.

După ispravă, obligă pe bunicul Mihai să mai vândă o falce de pământ și pleacă din nou în Canada întorcându-se de această dată numai cu o armă, dar tot fără dolari, ca și din prima călătorie. După această a doua excursie, Toader încearcă să mai stoarcă bani de la tatăl său Mihai, neputând obține își maltratează soția cerându-i să vândă locul ei de zestre de două fălci din Boian, dar fără reușită. Teoder se adâncește în patima beției. Soția sa Veronica, mamă a trei copii se hotărăște să divorțeze. După pronunțarea sentinței, Toader, în stare de ebrietate, rănește grav pe fosta lui soție care în stare gravă e internată la spital, iar Toader la închisoare. Cei trei copii, rămași singuri în casa bunicului, sunt luați de mama Veronicăi și duși la Boian. Tot aici vine și Veronica după ieșirea din spital. Cum bunica Veronicăi trăia singură pe o gospodărie mare și fiind bătrână a hotărât ca Veronica să se mute împreună cu copii la ea. Deci de la vârsta de trei ani împliniți devine boiencean.

În toamna anului 1913 Gheorghiță împlinise șapte ani și mama sa l-a înscris la școală din Boian unde s-a arătat bun de învățătură, absolvind clasa I-a primară cu foarte bine de sus în jos în testimoniu.

Din păcate nu mai poate urma celelalte clase din cauza că în vara anului 1914, în urma atentatul de la Sarajevo, a izbucnit războiul care s-a extins în Europa și chiar în lumea toată cuprinsă de isteria belicoasă.

Țarul Nicolai al II-lea, care și-a mobilizat oastea încă din luna iulie 1914 la hotarele Austriei, în ultima decadă a acestei luni pornește atacul chiar în ziua

declarațiilor concomitente de război Austro-Rus.

Ofensiva țaristă pregătită din timp se desfășură pe întregul hotar între aceste două imperii, din Prusia Orientală, Galiția și Bucovina de nord, unde ocupă localitatea Boian. Linia frontului s-a stabilit pe teritoriul Bucovinei pe dealul Hucău, un cartier al Boianului și cartierul Coteni (Cotul Ostriței) din Mahala, urcându-se spre nord la Rarancea, Toporăuți, Dealul Negru din pădurea Cuciurului Mic, Ocna, Mitcău-Nistru.

Luptele cele mai înverșunate de pe teritoriul Bucovinei s-au dat între Boian, Rarancea și Cernauca. Linia frontului la o distanță de numai 2-2.5 km depărtare de ultimele case de locuit din Hucăul Boianului, femeile, bătrânii și copiii puteau urmări cu ochiul liber prin ferestrele caselor orice mișcare de pe câmpul de luptă ce se desfășura în deosebi în preajma gardului morții, care prezenta foarte frecvent un aspect macabru cu cadavre agățate ca niște cârpe printre sârmele ghimpate întinse de austrieci în calea puhoiului țarist.

Gheorghiță, scăpat de grija școlii, urmărea adesea, tupilat pe după casele și parapetele de piatră ridicate de militari ruși, activitatea pe câmpul de luptă și cu o deosebită curiozitate, număra valuri de muscali care înaintau spre linia frontului cu puștile lor lungi, cu baionetele înfipte în vârful lor, care în apropierea liniei îngenuncheau, își descopereau capul și își făceau cruce. De aici înaintau pe genunchi și coate până se apropiau de rețeaua unde, găsind morții și mutilații premergători, își făceau din ei adăpost și sprijin de tragere și deschideau focul în direcția tranșeelor austriece, de unde li se răspundea cu o ploaie de gloanțe și grenade care decimau pe atacatori, val după val, împins la moarte.

După o zi sau două de lupte apăreau pe front niște steaguri albe și focul înceta, atunci intrau în activitate sanitarii cu brancarde curățînd câmpul de luptă, aducând recolta adunată la posturile de prim ajutor camuflate prin sat, unde felșerii triau pe cei vii de cei morți care au purces în eternitate pentru țarul Nicolai II și pentru ambițiile sale imperiale și ale altora ca dânsul.

În astfel de zile Gheorghiță stătea pe marginea drumului cu o cofă cu apă și o cană de lut, servind apă celor de pe brancarde și sanitarilor care-i transportau. Adesea a avut ocazia să vadă atârnând din targă mâinile, picioarele sau chiar burți sfârtecate, a marilor mutilați cu gemete de agonie sacadate după pașii grăbiți ai brancardierilor.

Într-o zi Gheorghiță ducea o căldare cu apă și mâncare lui moș Axinte care cosea iarbă în grădina bunicii. Pe drum s-a întâlnit cu un astfel de convoi, în care doi sanitari transportau pe targă un soldat grav rănit, a cărui față și mâinile erau transpirate și stropite cu sânge.

În urma lor, un felșer l-a rugat să le dea și lor puțină apă de băut. În timp ce felșerul și sanitarii sorbeau cu linguri apa din căldare, refuzând cana, Gheorghică nu-și lua ochii de pe fața rănitului și, fără prea multă chibzuială, s-a apropiat de năsălie cum numea el targa, a scos o băsmăluță curată și cu mare precauție și multă gingășie a șters fruntea și fața muribundului care din priviri îi cerea apă. Băiatul aproape hipnotizat de ochii rănitului l-a servit cu apă, dar neputându-i ridica capul a picurat încet-încet câte puțină apă în gura întredeschisă a rusului. La rândul său nici rusul nu-și lua ochii de pe Gheorghică și cu pleoapele înlăcrimate a reușit cu greu să pronunțe de abia auzit „spasibo malcik” (mulțumesc băiete), după care convoiul și-a continuat drumul spre postul de prim ajutor, iar Gheorghică spre moș Axinte. În timp ce moșul Axinte se delecta cu borșul, s-au auzit din direcția frontului fâsâitul unui stol de gloanțe, instinctiv cei doi s-au culcat pe burtă, un glonț rătăcit a izbit găleata cu apă

în spatele căreia s-a adăpostit Gheorghică. Glontele trecând printr-un perete al găleții și prin apă s-a oprit la cel al doilea, fără a-l mai putea trece, ci doar l-a crăpat puțin căzând în apă, renunțând a intra în capul băiatului.

Moșul Axinte, după ce nu se mai auzeau gloanțele, a scos pe cel din găleată și i-a oferit lui Gheorghică ca amintire și să-i poarte noroc.

La întoarcere spre casă, Gheorghică l-a întâlnit din nou pe felșerul de la prim ajutor, care i-a spus că soldatul mutilat căruia i-a dat apă a decedat, cum au ajuns cu el la postul sanitar. Felșerul care era român din Basarabia și grăia „ghine" moldovenește s-a împrietenit cu Gheorghică ajutându-se reciproc.

În cadrul atribuțiilor familiale, Gheorghiță a fost solicitat de bunica sa, fiind zi de sărbătoare, să ducă o traistă cu ale gurii la o mătușă, fiica străbunicii, care zăcea bolnavă. Ajuns cu bine la destinație, Gheorghică a predat traista încărcată Săncuței, fiica bolnavei și s-a așezat pe laiță să se hodinească după drumul făcut. După puțină zăbavă intră în ogradă doi muscali. Austriecii pândind cu lunete au și tras o salvă de gloanțe, un glonte străpunge geamul din care privea Gheorghiță, trece pe sub bărbia lui și se înfige în pieptul Săncuței, iese prin spatele ei și se oprește în ușciorul ușii.

Sâncuța, o fată voinică de 20 de ani, s-a prăbușit în mijlocul odăii, zvârcolindu-se de durere și spaimă. Felșerul rus, adus în grabă de Gheorghică, nu i-a mai putut ajuta cu nimic. Către seară Sâncuța și-a dat sufletul, cu plămânul străpuns de glontele pe care Gheorghică l-a scos din ușă a doua zi.

Într-un timp, fânul fiind pe terminate, Gheorghică e trimis cu doi căluți ai străbunicului la păscut, pe lanurile boierului Stamburu, un loc ferit de gloanțe și ghiulele artileriei.

Pe lan Gheorghică observă lângă fântână un grup de trei băieți, care erau cu vitele la păscut, dar care acum erau preocupați cu o ghiulea de tun neexplodată, pe care încercau s-o demonteze, să-i scoată piesele de bronz lucioase care-i luau ochii, în care scop loveau ghiuleaua cu o bucată de fier.

Gheorghică a strigat la băieți să nu mai lovească scroafa (acesta a fost numele dat proiectilelor de tun) care poate exploda și fără a mai zăbovi s-a îndepărtat în galopul cailor de locul primejdiei. De abia a făcut vreo cincizeci de metri, o explozie puternică a proiectului, împrăștie trupurile băieților pe câmp și pe copacii din apropiere, iar caii lui Gheorghică speriați au pornit într-un galop nebun până la marginea satului albi de spumă și tremurând de spaimă, la fel și călărețul scăpat neatins.

La depărtări mai mari de front unde nu mai ajungeau gloanțele, exista totuși pericolul artileriei austriece, care trăgea cu o precizie uimitoare. Într-o zi cu astfel de tragere, civilii din sat crezând că austriecii vor să cruțe satul de lovituri, că pe tot timpul bombardamentului, nici un proiectil nu și-a greșit ținta, în schimb țariștii deveneau din ce în ce mai convinși că tirul tunurilor austriece este dirijat de spioni civili din sânul populației.

Obsedați de această idee, rușii încercau să descopere presupușii spioni, împânzând pe toate drumurile satului cât și prin grădini, în mod deosebit pe valea Hucăului, santinele ce vegheau ziua și noapte.

Într-o zi de duminică însorită, Gheorghică însoțit de alți băieți din vecinătate s-a dus la scăldat la Hucău. Bălăcindu-se în apă, copiii observă plutind pe suprafața apei o sticluță de cerneală. Pescuind-o din apă au încercat s-o destupe, nereușind, au spart sticluța și au scos la iveală o hârtie pe care erau scrise o sumedenie de cifre, dar fără nici o literă din alfabet. Considerând hârtia fără folos au aruncat-o în apă. Santinela de pe malul opus ascunsă după un trunchi de răchită a zărit hârtia plutind

pe apă și cu baioneta de pe armă o pescuiește, apoi vine lângă băieții ce se scăldau și îi ademenește să vină cu dânsul, cică pentru a-i răsplăti cu zahăr pentru sticluța găsită pierdută de dânsul. Astfel momiți copiii intră veseli în curtea unei case în care s-a stabilit comandirul gărzii.

Nacialnicul (șeful - n. red.) văzând hârtia cifrată, arestează băieții și-i închide într-un șopron unde mai erau și alți copii arestați. Apoi același nacialnic cu o nagaică (cnut - n.red.) în mână și însoțit de o interpretă au început să cerceteze pe ultimii arestați, întrebându-le de sticluțe plutitoare pe apa Hucăului de unde vin, cine le trimite și cui.

Nereușind să stoarcă de la copii alte informații (că nu știau), nici cu ajutorul cnutului care le-a lăsat urme vinete pe spinări, toți cei cincisprezece băiețași adunați în șură au fost încărcați într-o căruță cu coviltir și transportați la cimitirul satului, unde fiecare din ei a fost răstignit pe câte o cruce a eroilor ruși căzuți în lupte. Un pluton de execuție constituit din șase moscali a apărut în fața copiilor îngroziți, iar rusoaica a legat ochii băieților ce plângeau în hohote și țipau în gură mare că nu știau nimic de aceste sticluțe blestemate ce pluteau pe apă.

Un ordin scurt și o salvă a și fost trasă din armele rusești, apoi încă două, după care în cimitir s-a așternut o liniște atât de adâncă că băieților răstigniți li se părea că se aflau în morminte și nu deasupra lor încă în viață. Deodată Gheorghică s-a pomenit că rusoaica îi dezleagă mâinile de pe cruce apoi și cârpa udată de lacrimi de pe ochi șoptindu-i la ureche „zadirai domoi” (fugi acasă). Gheorghică fără a se mai uita la dreapta sau la stânga, s-a făcut nevăzut printre copacii cimitirului și sărind peste gardul cimitirului și gardurile grădinilor a ajuns acasă.

Retrăind întâmplarea, el nu și-a putut da seama dacă rușii au tras în copii sau în aer, ca să bage groaza în ei, în orice caz pățania i-a rămas întipărită în minte.

După câteva zile de la această întâmplare, cu toate că pe front nu se simțea nici o activitate, iar împușcăturile se auzeau foarte sporadic, în timpul nopții activitatea rușilor era foarte vie. Sătenii au putut observa scurgerea pe toate drumurile satului a mii și mii de soldați îndreptându-se spre linia frontului. În zorii zilei acest furnicar dispărea ca în pământ. Curiozitatea lui Gheorghică a învins frica. El voia să se lămurească unde încap atâtea nopți. El se pitește într-o casă părăsită de la marginea satului de unde vede întreagă zonă de luptă cu cele trei rânduri de tranșee săpate în zig-zag, tranșee de legătură între ele și altele de acces tocmai de pe malul Hucăului în valea căruia mișunau rușii, erau convinși că austriecii nu bănuiesc nimic.

Dar austriecii nu numai că bănuiau, dar și știau de câți soldați era ocupat fiecare rând de tranșee și că această masare de trupe avea scopul declanșării unui atac prin surprindere. În consecință au masat nu oameni ci guri de foc, mortiere și tunuri. Cu câteva minute înaintea orei H. austriecii deschid focul cu toată artileria pe care au adunat-o. Un clocot asurzitor s-a abătut asupra tranșeelor rusești, proiectilele de diverse calibre, explodând unele în aer, altele la atingerea pământului, înroșind cerul și zona frontului în locul soarelui care a rămas ascuns după nori.

Veronica, mama lui Gheorghică, văzând infernul ce se apropia de sat, s-a decis să aducă la ea pe Axinia, fina bunicii, a cărei casă era în imediată apropiere a ultimei linii de tranșee rusești. Și cum Gheorghică cunoștea toate cărările pe unde se putea strecura nevăzut au pornit amândoi. Ajungând la casa Axiniei, toate insistențele Veronicăi n-au reușit să convingă pe femeie să-și părăsească cuibul. Ea și-a adunat toate perinile pe pat, le-a stropit cu apă și s-a băgat sub pat protejată de puf, considerându-se în siguranță.

Cum barajul de artilerie se apropia, Veronica și-a luat băiatul de mână și au plecat grăbiți înapoi spre casa lor, dar n-au făcut decât vreo cincizeci de pași când un suflu al unui proiectil venit din spate i-a izbit de pământ, iar proiectilul a căzut chiar pe casa babei Axinia, destrămând acoperișul de șindrilă, aducând bucăți din el și ferestrele casei până în apropierea celor doi care nu îndrăzneau să se scoale.

După câteva clipe totuși s-au ridicat și în fugă au ajuns la poarta bunicii, când o altă ghiulea ce venea vâjâind prin aer îi culcă din nou la pământ. Ghiuleaua s-a înfipt în scorbura plină de putregai moale a salcâmului, putrezit de ani, ce ținea loc de stâlp al porții și n-a mai explodat.

Scăpați ca prin minune, mama Veronica și fiul ei au ajuns transpirați și murdari în beciul bunicii, alăturându-se celorlalți din familie adăpostiți aici. Deasupra beciului aerul fierbea de atâtea explozii și de abia spre ziuă s-a potolit.

Când cei din beciuri au ieșit la aer, au văzut pe ulițele satului coloane de ruși fără arme, încadrați de santinele austriece. Barajul de artilerie nu numai că a distrus dispozitivul de atac pregătit de țariști, dar a reușit să spargă linia frontului între Boian și Rarancea unde rușii, nemaiputându-se replia, s-au retras, bineînțeles care au mai reușit, spre Rachitna, urmăriți de austrieci.

Izbânda austriacă n-a durat mult, în preajma sărbătorilor Crăciunului (decembrie 1914) populația din Boian s-a pomenit din nou ocupată de muscali, iar, după câteva zile de luptă, rușii izbutesc să ocupe Bucovina până la Suceava și Câmpulung. Austriecii sub comanda mareșalului Mackensen recuceresc teritoriul între 1 și 10 mai 1915 și stabilesc frontul pe aceeași linie între Boian și Mahala.

Aceasta a fost cea mai fructuoasă ofensivă austriacă din tot războiul 1914-1918, în care armatele austriece, recuceresc pe lângă teritoriile din Bucovina și întreaga Galiție. În luptele ce s-au dat cu această ocazie au fost nimiciți peste 200.000 de soldați ruși și alți 150.000 au căzut în prizonierat.

Pe frontul între Boian și Mahala au reînceput luptele în care se decimau trupele confruntate cât și civilii din satele din spatele liniilor rusești și cele austriece.

Pe dealul Boianului pe care se afla cimitirul evreiesc printre copacii săi stufoși se afla și un turn înalt de zid în care moscalii și-au instalat un observator de artilerie, iar imediat în spatele lui, baterii de artilerie grea, cu care băteau dincolo de Sadagura și Jucica.

Austriecii dirijau tragerea din mijloace mai moderne, folosindu-se de baloane captive ridicate la mare înălțime și aviația de observare. Cu aceste mijloace se făceau reglaje și mortierilor grele (schwerhaubize) cunoscute sub numele „Dicke-Bertha" (Berta grasă). O secție din acești monștri ucigători era amplasată în cotul liniei ferate din apropierea stației Cosmin. Un proiectil tras de acest mortier, încărcătura cărtușului înroșea cerul ce se vedea de la distanțe de 25-30 km, apoi se auzea un clocot prin aer și când ghiuleaua începea să coboare spre țintă producea un urlet atât de puternic și înfiorător încât locuitorii care o auzeau de la mare distanță, deschideau ferestrele și ușile caselor și se refugiau în beciuri sau gropi, căci efectul exploziei se întindea pe o rază de 300 m nimicind totul ce era viu.

Într-o bună zi, o ghiulea Dicke-Bertha distruge turnul cu observatorul rus din el nimerindu-l în plin, cât și bateriile de artilerie grea din spatele sau împreună cu comandamentul armatei ruse instalat între baterii.

Rușii convinși că tragerile de artilerie austriece sunt dirijate de spioni civili din sat, fără a mai face vreo cercetare cu care ocazie s-ar fi lămurit că nu civilii din sat, ci observatorii din baloane dirijează tragerea, au hotărât deportarea tuturor locuitorilor

din Boian și într-o noapte, grupe de soldați au intrat prin toate casele din sat, ordonând sătenilor să-și facă bagajul cu mâncare pentru mai multe zile de drumeție. Apoi au venit căruțele militare în care s-au încărcat copiii, moșnegii și femeile transportându-le la gara Noua Sulița. Aici au fost îmbarcați în vagoane de vite, câte 30-40 de suflete într-un vagon. Mulți săteni înainte de a-și părăsi gospodăria au dat foc la case, șire de paie și stodoale ca să nu rămână muscalilor.

Austriecii observând focurile în plină noapte au început să tragă cu artileria. Satul părea scăldat într-o lugubră feerie în care moartea se lupta cu viața fără brumă de bun simț sau rațiune omenească.

În gara Noua Sulița basarabeană se dădea ghes cu îmbarcarea celor 700 de locuitori ai Boianului și cum o garnitură era încărcată, se închideau ușile pe dinafară și se dădea drumul trenului. Nimeni dintre deportați nu știa destinația.

După mai multe zile de călătorie cu staționări lungi prin gări, trenul a oprit în stația Jmerinka, ușile vagoanelor s-au deschis și marfa umană putea să coboare pentru a-și extinde mădularele înțepenite. Cum alimentele luate de acasă s-au terminat oamenii au început să rabde de foame. Câteva familii de țigani duși și ei „na pohod” în același tren au reușit într-un fel să-și facă rost de pâine. Întrebați de români cum au obținut pâinea, țiganii au răspuns că au cerșit, alții au vrăjit în palmă și unii au furat pur și simplu.

Și cum foamea dezbracă pe om de poleiala civilizației și bun simț, românii au adoptat de aici înainte aceeași metodă. La proxima oprire în gara Kosatin, toți copiii din tren au năvălit peste tarabele negustorilor locali, punând mâna pe tot ce era bun de mâncat. Negustorii văzând lăcomia înfometaților le-au mai adus pâine și plăcinte din care copiii au adus și celor rămași în vagoane. Tot drumul de aici înainte, deportații se aprovizionau în acest mod și opriri erau multe la Kiev, Kursk, Ural, Tula, Morșansk, Sâzran, Samara, Ufa.

La Ufa deportații în urma intervenției șefului de gară au primit alimente și medicamente. Din această stație, din cauza trenurilor militare ce mergeau în sens invers, trenul deportaților n-a mai putut fi dirijat spre Siberia cum era stabilit, el a fost întors până la Tula și de aici îndreptat pe o linie mai puțin aglomerată în direcția Saratov. În Saratov garnitura cu deportați a fost trasă în port și cu niște macarale imense fiecare vagon cu oameni în el, a fost transportat pe vapor. Apoi ușile vagoanelor au fost deschise și călătorii puteau coborî pe puntea vasului.

După câteva ore de drum pe fluviul Volga și după ce au depășit portul Țariț în (Stalingrad de mai târziu) vasul a ancorat la Astrahan, unde deportații au fost debarcați și poftiți la o gustare servită pe rogojini întinse peste nisipul încins de un soare arzător. Gustarea adusă de localnici constând din tot felul de pește, brânză și caș de oi, slănină de cămilă, pâine albă și nelipsitul ceai servit cu farfurioară și cu o bucățică de zahăr în gură, a fost gustoasă și pe săturate din care călătorii și-au mai umplut straițele golite.

După praznic, localnicii au împărțit călătorilor straie și încălțăminte de vară, apoi a venit un preot bătrân, cu figura unui sfânt de pe icoane, binecuvântând tot poporul.

Spre surprinderea localnicilor, toți călătorii fără voie s-au sculat în picioare și, făcându-și cruce, s-au dus unul după altul până la cel din urmă moldovean și a sărutat mâna preotului, impresionat de acest gest al femeilor și copiilor, care au dovedit că și ei erau creștini pravoslavnici ca și rușii.

Din acest moment, deportații din Boian, descoperiți de localnici că sunt de legea

lor și la fel de credincioși s-au bucurat de și mai mare considerație în ochii indigenilor.

După o noapte de odihnă vaporul cu deportați și-a continuat drumul, traversând stepa aridă și înfierbântată de soare spre Marea Caspică. Localitatea Uvari de care se apropia vaporul, este așezată la gurile râului Volga. În acea vreme localitatea avea numai trei rânduri de case așezate aproape de țărm pe o lungime de aproape 2,5 km fără nici o stradă sau cărare, ci numai peste tot nisip galben-roșcat, foarte fin, care se lăsa tasat cu apă pentru a forma un fel de trotuare pe care circulau oamenii. Locuințele din sat de tipul caselor lacustre, erau inițiate pe niște piloți groși și înalți cam la un metru deasupra apei, dușumeaua lor în formă de covată, aidoma carenei vaselor, avea funcția de fundul bărcilor în cazul când casa era luată de puhoaie pe vremea inundațiilor de primăvară. Datorită acestei forme de construcție, casa ținea loc de barcă și plutea ca „corabia lui Noe" cu locatari și întreaga lor avere până la Marea Caspică și se întorceau la locurile lor de baștină după retragerea apelor prin iulie-august, aducând cu ei recolta de pește pescuit de casele lor, transformate în bărci foarte stabile.

După ancorarea vasului, deportații au fost debarcați pe chei cu bagaje și tot avutul lor. Ei erau așteptați de întreaga populație a acestei localități de pescari care venise să-și primească musafirii, ce urmau să rămână aici până la terminarea războiului. Deportații au fost găzduiți provizoriu în niște corturi unde li s-a servit și masa. Și aici la fel ca la Astrahan praznicul s-a încheiat cu binecuvântarea preotului, apoi felșerul satului a început acțiunea de deparazitare și dezinfectare a noilor sosiți. Astfel reîmprospătați cei 197 de deportați din cei 200 câți au plecat din Boian cu primul tren, au fost cazați în casele pescarilor (trei persoane au decedat în drum).

Localnicii, pescari ospitalieri, simpli și modești însă cu suflete mari, cu toate că erau analfabeți, au primit pe străini cu inima deschisă ajutându-le cu ce puteau.

La rândul lor deportații, pentru a nu prezenta balast localnicilor, s-au pus pe muncă: femeile în vârstă s-au apucat de tors lâna, de croșetat ciorapi, mănuși, pieptare și alte lucruri similare, gospodinele mai tinere ajutau să curețe, să sorteze și să săreze peștele ce se aducea zilnic în cantități masive de pescari din Volga sau din Marea Caspică. Copiii la rândul lor au fost folosiți ca păzitori la livezile de fructe și legume împotriva păsărilor care le distrugeau devorându-le încă crude. În acest scop copiii mânuiau niște cârâitori, tobe și chiar niște arme speciale ce detunau puternic speriind păsările ce se năpusteau ca lăcustele. Alți copii ajutau pe localnici la împletitul rogojinilor, frânghiilor și odgoanelor pescărești, meserie în care bucovinenii s-au dovedit foarte pricepuți.

Cea mai rentabilă muncă a mamelor din Boian a fost țesutul covoarelor și lăicerelor moldovenești foarte căutate și copios răsplătite de gazdele care au început cu ele un comerț rentabil.

Pe aceste meleaguri, în cursul iernii, temperatura cobora sub 35˚C, astfel că o bună parte din ocupația indigenilor consta în aprovizionarea cu combustibil necesar pentru încălzit și gătit. Acesta se găsea în abundență, în delta râului Volga era trestie, care creștea până la 7 m înălțime și de 5-6 cm grosime la rădăcină. Ea se tăia în snopi de 2-3m lungime cu gânjuri din rafie și se transporta cu bărcile pe Volga, când condițiile atmosferice o permiteau, ținând seama că circulația pe Volga era anevoioasă din cauza vânturilor care ridicau valuri de 3-4 m înălțime greu de biruit cu o simplă ciobacă manevrată de unul sau doi vâslași. În timpul iernii Volga îngheța până la un metru adâncime și atunci în loc de ciobacă se folosea sania trasă de cai semisălbatici dar foarte puternici.

Pe aceste locuri și-au petrecut bucovinenii aproape trei ani, în care timp nu era zi dată de Dumnezeu, ca ei să nu-și amintească de locurile natale cu iarbă și flori din grădinițe, dorul care le-a ros inimile uscate de nisipurile fierbinți de pe malurile râului Volga.

Încă la începutul iernii 1917, circula zvonul prin satul Uvari, că țarul cu întreaga sa familie au fost detronați și în locul lor au venit „bolșevicii" – poporul cel mult și țăranii iobagi, care se mai luptă cu „mențevicii", adică poporul puțin.

Deși astfel de zvonuri nu prea găseau crezare, ele s-au dovedit reale. În prejma sărbătorilor de Crăciun și de Anul Nou 1918, în Uvari a apărut o echipă de vreo 15 politruci (ideologi - n. red.) ruși, băieți și fete care colindau prin casele oamenilor, scoteau tablourile țarului, la care se închinau bieții indigeni ca la icoanele sfinte, le spintecau cu cuțitele și adunându-le într-o grămadă în afara satului le dădeau foc, fără însă ca la acest spectacol să participe vreun sătean din Uvari.

Față de atitudinea rezervată a locuitorilor indigeni cât și de cea de indiferență a deportaților, politrucii au organizat conferințe de lămurire. Cum deportații rămâneau apatici, tinerii politruci au întrebat pe unii din ei „cu cine merg în politică, cu bolșevicii, care prezintă poporul cel mult sau cu mențevicii, care reprezintă poporul cel puțin?" Răspunsul bucovinenilor a fost unic și clar „Noi nu suntem nici bolșevici nici mențevici, ci deportați fără nici o vină din Bucovina și vrem să ne întoarcem în Austria pentru a detrona pe țarul austriac, așa cum bolșevicii l-au detronat pe tăticul Nicolai Alexandrovici II în Rusia". La acest răspuns, de care tinerii politruci au fost foarte încântați, au întrebat în continuare, cum cred ei, deportații, că pot ajunge acasă? La care deportații au răspuns, că pot ajunge acasă? La care deportații au răspuns: „că numai cu sprijinul bolșevicilor, care posedă toată puterea și toate mijloacele!"

Politrucii au promis ajutorul lor și au sfătuit să-și pregătească bagajele. Promisiunea n-a fost deșartă. Astfel că odată cu dezghețul fluviului Volga și când încă pluteau sloiurile de gheață au sosit două vaporașe care au ancorat pe cheiul proaspăt renovat. În două zile toată suflarea deportaților era îmbarcată. După îmbrățișări și sărutări cu localnicii, vaporașele au părăsit Uvari în uralele indigenilor primitori.

Călătoria de întoarcere, Uvari-Țarițîn din cauza apelor umflate s-a făcut încet, totuși după ce au trecut Astrahanul, unde vasele au făcut un scurt popas după câteva ore de călătorie, voiajorii temerari au putut zări cheiul portului Țarițîn.

În acest drum de întoarcere, bucovinenii au fost însoțiți de doi delegați politici din Uvari, care au luat imediat legătura cu șeful gării și alți reprezentanți ai bolșevicilor din localitate pentru a pune la dispoziția valahilor vagoanele necesare. Ceea ce s-a rezolvat repede, era mai greu de locomotivă, dar s-a găsit și pentru aceasta o soluție, astfel că după două zile deportații au pornit pe drumul lung și plin de primejdii – în Rusia se desfășura pe atunci revoluția – cu destinația Bucovina, situată la peste 2000 km depărtare.

În stația Uriupinskaia la cele 12 vagoane ale deportaților bucovineni din Uvari și Țarigrad s-au mai adăugat alte 10 vagoane cu bucovineni din Saratov, iar după o zi de așteptare încă 12 vagoane, toate cu deportații ce se întorceau în patria lor.

Pentru a evita regiunile unde se mai duceau lupte între bolșevici și mențevici, trenul bucovinenilor a fost dirijat pe o rută mai puțin periclitată Uriupinskaia – Liski – Voliki – Charkov.

În stația Voliki printre liniile căii ferate zăceau foarte mulți morți și răniți, semn că aici au avut loc lupte grele între partidele rivale – frați de același neam și sânge se decimau intre ei cu o ură și ferocitate nemaiîntâlnite. După Voliki a urmat stația

Kupiansk cu același aspect și tot atât de jalnic și dezolant.

Aici o bandă înarmată formată din civili și militari voiau să perchiziționeze trenul în căutarea hranei. Copiii, între care și Gheorghică, care cunoșteau bine limba rusă, au explicat ciolovecilor (oamenilor - n.red.) înarmați cine sunt și unde se duc, scăpând astfel pe călători de necaz.

De la Kupiansk trenul a luat spre Poltava – Romodan – Olviopol, Noua-Suliță – Boian și cum mecanicul locomotivei era originar din Cernăuți, trenul grăbea.

Drumul prezenta pericole numeroase din cauza bandelor înarmate care prădau și ucideau pe oricine pentru o bucată de pâine.

Norocul deportaților au fost prizonierii bucovineni care au scăpat din lagăre și, profitând de acest tren care le ducea spre țară, s-au urcat în el pe unde au putut chiar pe locomotivă și fiind pățiți în drumul lor până aici și-au adunat arme și muniție, chiar și mitraliere pe care le-au postat pe tenderul locomotivei și acoperișul vagoanelor, reușind astfel să ție la distanță pe orice răufăcător și orice bandă înarmată.

În stația Charkov, călătorii noștri au dat de mulți ofițeri din armată română aliată cu Rusia. Deportații bucovineni au intrat în legătură cu ei şi, după ce au aflat de pățania fraților din Bucovina, ofițerii au oferit călătorilor flămânzi cantități masive de alimente din magazia armatei române din Charkov. Imediat au intrat în funcție toate ceaunele existente în tren, fierbând atâta orez îndulcit că s-a reușit a sătura pe toți călătorii din tren sporit acum la 70 de vagoane.

După multe alte peripeții, trenul deportaților a ajuns la Boian – până aici și linia ferată era lărgită conform structurii liniilor ferate rusești, rușii fiind convinși că Bucovina va fi a lor – încă din acea vreme.

Astfel se sfârșise dramatica deportare a românilor din Boian și a lui Gheorghiță Doina, care acum după trei ani se întorceau acasă sleiți de foame și oboseală, roși de râie și mâncați de păduchi, dar fericiți că au supraviețuit și că se aflau în gara satului lor în care încă nu intraseră.

Gheorghiță împlinise 12 ani, în care timp n-a reușit să facă decât o singură clasă de școală, pe care o frecventase încă în 1913-1914. Școala din Boian era dărâmată și arsă, pentru Gheorghiță exista o singură posibilitate de a urma școală și să devină învățat dacă nu voia să rămână păstor la vite.

După o matură chibzuiala și discuție cu mama Veronica, Gheorghiță, pornește desculț, dar cu mult curaj, pe jos la Cernăuți. Aici are șansa să întâlnească o doamnă care din întâmplare s-a uitat la picioarele sângerânde de atâta cale pe drum pietruit, această doamnă îl îndruma spre Școala Reală ortodoxă română unde să se prezinte domnului director Vitencu Alexandru, care îl va povățui ce să facă dacă vrea să învețe precum s-a exprimat în fața ei. Doamna era însăși soția directorului A. Vitencu și s-a așezat în părculețul din fața catedralei din Cernăuți pe banca pe care se odihnea Gheorghiță îmbrăcat în haine rusești, cu rubașcă (cămașa - n .red.) rusească.

Prezentându-se la directorul Vitencu care l-a privit pe băiatul Veronicăi cu curiozitate și după o discuție de mai bine de un ceas în care timp Gheorghiță și-a povestit pățaniile fără sfială și în urma intervenției lui A. Vitencu, eroul nostru a fost primit la internatul de băieți români de pe „Neuweltgasse” condus de preotul Ciupircă. De aici Gheorghiță frecventează clasa a doua primară, octombrie 1918 – iunie 1919, perioadă în care Bucovina s-a realipit țării mame România.

În cursul vacanței din vara anului 1919, se pregătește temeinic cu învățătorul Voghel din Buda pentru clasele trei și patru, examenul pe care-l trece fără nici-un fel de greutate, astfel că în toamna anului 1919, după ce dă examenul de admitere,

devine elev al clasei întâi a școlii reale și este găzduit la internatul de băieți români condus de preotul Ciupârcă.

În vara anului 1919 la străbunica din Boian gospodăria era în plină refacere ca și celelalte gospodării, mai ales că statul român a pus la dispoziția sinistraților lemn de construcție. Pretutindeni în sat se ridicau case noi schimbând aspectul satului de la o zi la alta.

După examenul de admitere Gheorghiță profită de răgazul de două săptămâni până la începerea cursurilor, s-a odihnit după atâta învățătură, scăldându-se în râul Prut și hoinărind în lunca lui, cu prieteni de vârsta lui. Intre timp mama și mătușile îl pregăteau pentru o nouă perioadă de viețuire la internat.

Revenit la Cernăuți și cum partea aceasta a țării era stăpânită de foamete generală (1918-1922), directorul internatului trebuia să facă pe cerșetorul pe la toate instituțiile solicitând ajutoare pentru cei 150 de elevi internați, din care marea majoritate erau sinistrați și orfani de război.

Din lipsa mijloacelor de transport, caii în cea mai mare parte rechiziționați nu s-au mai întors de pe câmpurile de luptă, transportarea alimentelor obținute se făcea de către elevii internatului cu cărucioare, ceea ce a dat naștere la multe accidente pe străzile cu pantă mare, unde copiii se mai urcau în cărucioare și coborau la vale cu oiștea dirijată cu picioare, în caz de viteze prea mari sau la apariția unor obstacole copiii trebuiau să sară din mers pentru a opri sau a ocoli obstacolul.

În lipsa pâinii, ceea ce se întâmpla foarte des, copiii erau hrăniți cu mămăligă chiar și la ceai. Această stare de lucruri s-a îndreptat abia pe la mijlocul anului 1921, când economia regiunii s-a mai redresat din sărăcia moștenită în urma celor trei ocupații rusești, iar subvențiile și cotele de alimente cerute părinților pentru copiii lor la internat au sporit cantitativ și calitativ. Timp de trei ani, viața în internat din punct de vedere al alimentației lăsa de dorit și adesea elevii săraci înghițeau în sec văzând la colegii cu părinți mai înstăriți pachete cu alimente de acasă precum erau frații Ștefan și Eusebie Popovici din Ostrița și care, spre cinstea lor, împărțeau tăinuit cu băieții oropsiți ca Pauliuc Manole – orfan de ambii părinți, uciși în pragul casei lor din Ostrița de către ciolovecii țarului și Doina Gheorghe din Boian – fost deportat odată cu întregul sat, care nu primeau niciodată lădițe cu bunătăți. În schimb Manole Pauliuc și Gh. Doina îi ajutau pe colegii lor la lecții.

Într-o zi însorită din luna iulie 1922 directorul internatului, preotul Ciopârcă, după atâtea strădanii spre binele copiilor din internat se stinge brusc. Locul lui de director al internatului îl preia preotul Gheorghe Velehorschi care a început o nouă gospodărie în internat, confundând bunurile instituției cu bunurile personale. Hrănind copiii – în scopul îmbogățirii familiei sale – cu conserve cu carne de cal perisate și intoxicând o mare parte de copii, Gheorghe Velehorschi a fost înlocuit. La conducere s-au perindat mai mulți oameni capabili, dar nepricepuți la administrarea internatului, copiii sufereau adesea de foame și iarna de frig. În astfel de condiții Gheorghe absolvă clasa a patra reală și e unul din cei patru premianți împreună cu Dragoș Vitencu, Adalbert Műtzel, Manole Pauliuc, urmați de un grup de elevi ca Holban Henry, Cocea Teodor, Toderean Ioan, Mănăstireanu Epaminonda, Sofronie Vasile, Gârbu Octavian, Loghin Nicolae … și se încheie cu Țenta Alexandru, Țopa Filip.

În clasa a cincea Gh. Doina are posibilitatea să-și îmbogățească situația materială predând lecții la colegii mai slabi sau celor din clasele inferioare, recomandat în acest scop de directorul liceului, neuitatul Alexandru Vitencu.

Ocupat cu lecțiile proprii și cu meditații, Gheorghică absolvă Școala Reală în anul 1926 și în toamna aceluiași an ia examenul de maturitate, începându-și astfel viața de student la Facultatea de științe a Universității din Cernăuți, continuând a da meditații în scopul de a-și agonisi bani necesari pentru taxele universitare.

Gh. Doina studia la Cernăuți chimia. Aflând între timp că inginerii chimiști sunt mai bine cotați și pot fi angajați cu gradul de căpitan în cadrele corpului tehnic militar, Gheorghică se hotărăște să treacă la politehnică să studieze chimia industrială și gazele de luptă cu gândul de a se încadra în armată, fără a mai fi obligat să presteze serviciul militar obligatoriu de un an, cum se cerea celorlalți licențiați sau diplomați. Astfel în anul universitar 1927-1928 îl găsim pe Gheorghe Doina din Boian student la politehnică din Toulous, Franța, în țară nefiind încă o astfel de secție cu studiul gazelor de luptă.

În Franța, însă, cheltuielile (taxă, gazdă, sejur) erau incomparabile cu cele din România. Economiile adunate timp de un an de Gheorghiță s-au topit. Profitând de prezența la Toulous a fostului ministru de externe, profesorul universitar Gh. Titulescu, Gh. Doina se prezintă într-o audiență acestui mare român solicitându-i o bursă pentru a putea termina anul universitar început.

Numai după trei zile cererea lui Gh. Doina a fost rezolvată în sensul că obținuse un post provizoriu cu o remunerație de 600 de franci francezi lunar, pentru trei-patru ore de serviciu și aceasta între orele 21-24 seara, deci fără a-i afecta orele de cursuri. În acest fel Gh. Doina ia toate examenele planificate pentru anul întâi la chimia industrială la Toulous și revine în țară la Cernăuți unde se mai prezintă la examenul de matematică generală pe care îl ia cu succes la profesorul Stoilov și la fizica experimentală la profesorul Bădărău cu același rezultat.

În cursul vacanței de vară Gh. Doina sprijinit de Societatea academică română „Arboroasa" (reînființată în anul 1922) obține casă și masă la familia Zaharia Voronca, director al serviciului economic și contabil la Primăria Municipiului Cernăuți, în schimbul supravegherii și meditării cu cei doi băieți Mircea și Elionor, foarte buni fotbaliști, dar slabi la algebră și alte obiecte.

Analizându-și situația financiară Gh. Doina își da seama că nu va putea rezista cu suma disponibilă ce-i va rămâne un an întreg în Franța atunci negăsind nici-o altă cale se hotărăște să-și vândă bucățica de pământ la Boian pentru care încasează 30.000 de lei ≈ 4600 de franci francezi, bani mulți în România dar puțini în Franța, ținând seama că taxele universitare și drumul consumau 2/5 din sumă. Gheorghiță pleacă totuși la Toulous, unde i-a examenul restant și cu banii rămași și o mulțime de amintiri se întoarce la Cernăuți unde se înscrie în anul doi la Facultatea de științe.

Urmând cursurile universitare pe lângă cele câteva meditații pe care le preda. Gh. Doina înființează și o școală de stenografie care îi aduce un venit suplimentar și un trai mai omenos. Timp de cinci ani de muncă și zbucium din care și un an de militărie i-au adus lui Gh. Doina diploma universitară și gradul de sublocotenent în armata română, atât! Nici-o satisfacție în plus. E anul 1932, anul crizei financiare și economice din țară.

Zădarnic încerca Gh. Dolhan-Doina să se angajeze la stat sau în industrie particulară stăpânite de industriași străini, care nu angajau licențiații români!

Întâmplarea face că Gheorghiță găsește o gazdă care, în schimbul meditațiilor băiatului ei aflat în pragul examenului de bacalaureat și cu o corigență la matematică, i-a oferit casă și masă.

În această casă Gheorghică cunoaște pe profesorul de elină și latină Nicolae

Berzescu, vizitat adesea de fiica sa Sandală, o cunoscută avocată la București. Gheorghică leagă cu profesorul și fiica sa o prietenie strânsă, astfel e informat și ajutat cu prezentarea la concursul de ocupare a postului nou înființat în cadrul Ministerului de Finanțe și anume de controlor tehnic. Reușind la concurs Gh. Doina e numit controlor tehnic la Soroca pe data de 15 iunie 1933. În anul 1938 e mutat la Piatra Neamț, pe lângă rafinaria de petrol Roznov.

Valurile vieții îl poartă prin Roman, Bacău, Ițcani – Suceava, Sascut etc. apoi în 1941 în Basarabia recucerită unde îl surprinde refugiul din martie 1944, când e aruncat tocmai la Lugoj.

Aici are posibilitate să cunoască caracterul bănățenilor, care pentru ca să scape de un funcționar cinstit, îl reclamă autorităților că e din zona cedată URSS-ului pentru a fi repatriat, după crezul lor, în nordul Bucovinei. Dovedind cu acte pe unde și-a petrecut zilele după 26 iunie 1940, scapă de deportare, dar dezgustat de oameni de rea credință se mută în Ardeal, la Oradea, în funcția de control șef-tehnic. Nici aici nu e primit cu brațele deschise – regionalismul excesiv al ardelenilor – nu-i va purta noroc.

La începutul anului 1954, Gheorghiță părăsește domiciliul și se desparte de soția sa Maria-Coca Reus care a rămas cu maica sa Elena Reus și fratele ei Radu Reus, scos din cadrele armatei, fără a avea altă calificare, deci fără ocupație, trăind pe munca cumnatului său. Sentința de divorț obține de abia după doi ani în 24 noiembrie 1956.

Hărțuit și în serviciul său de superiorii ocazionali, G. Doina cere transferul, dar comisia de litigiu pe baza mărturiilor false și fără prezența lui la judecarea cauzei – fiind bolnav – găsește de cuviință să hotărască desfacerea contractului de muncă.

Astfel la data de 2 iunie 1955, Gh. Doina se trezește fără serviciu și cu 16 lei în buzunar. După aproape 4 luni el e încadrat la întreprinderea de potasiu, dar aceasta se desființează în 1956 și Gheorghică e angajat prin transfer la combinatul industriei locale, apoi în mai 1959 e numit în funcția de inginer C.T.C. la I.I.Vinalcool Oradea. La 1 aprilie 1966 e pensionat cu pensia plafonată.

În perioada 2 iunie – 24 septembrie 1955, adică pe timpul șomajului, Gh. Doina e ajutat material și financiar de Lăcrămioara Ursu, profesoară de limba română din Oradea cu care Gheorghică se căsătorește după obținerea divorțului de la prima soție.

Din lucrările științifice ale lui Gh. Doina vom aminti doar câteva:

- În anii 1936/37, în revista „Erdöhl und Kohle” din Berlin, publică un studiu asupra calității țițeiului de Tescani și a bitumului extras din șisturi bituminoase din Derna – Tătăruș.
- În anii 1938/1940, în revista „Curier Financiar” din București publică numeroase studii privind industria și analiza petrolului.
- În anii 1942/1943, în revista „Basarabia Vânătorească” publică poezii cinegetice.
- În anul 1958, realizează o inovație pentru extragerea uleiului din semințe cu eter de petrol și radiații infraroșii (în baterii „Soxhlet”, vezi ziarul „Crișana“, anul XIII, № 164, pag. 1).
- În anul 1962, inventează un aparat pentru dozarea acidității volatile din vinuri și un al doilea aparat pentru tratarea automată a acidității totale. Fișa S. E. № 28, Institutul de documentare tehnică Oradea.
- În anul 1966, publică un studiu pentru extragerea sărurilor de potasiu din cenușa plantelor.

Acum inginerul chimist Gheorghe Doina, în vârstă de 79 de ani, își îngrijește

soția bolnavă, iar în puținele clipe de hodină, după toate treburile terminate, ca cele de aprovizionare, de bucătar și fată în casă ca și cea de soră de caritate, el scrie amintirile din viața sa zbuciumată din copilărie și până la vârsta senectuții.

Având în vedere caracterul lui deosebit, un suflet ales, un inginer capabil și săritor la nevoie, noi, cei care îl cunoaștem, nu îi putem dori acestui om în tot înțelesul cuvântului decât sănătate și fericire, să-i purtăm stima și o admirație cuvenită.

Asemenea bucovineni și-au câștigat cinstirea prin munca lor neostenită și locul între cărturarii bucovineni și reprezintă un exemplu caracteristic al urmașilor valahilor din Bucovina de nord cu care ne putem mândri.

Va urma…

SALONUL INTERNAȚIONAL DE CARTE ROMÂNEASCĂ LA CERNĂUȚI (SEPTEMBRIE 2019)

Natalia Luchiniuc-Proţiuc*
Cernăuţi

În perioada de 10-14 septembrie 2019, în incinta Bibliotecii Regionale „Myhailo Ivasiuk" (strada Kobyleanska, nr. 47) din Cernăuți, s-a desfășurat Salonul Internațional de Carte Românească (ediția a VII-a), organizat de Editura „Alexandru cel Bun" din Cernăuţi în colaborare cu Centrul Media BucPress – Asociaţia Jurnaliştilor Români din Ucraina, cu susţinerea Mănăstirii Putna şi a Consulatului General al României la Cernăuţi. Salonul Internațional de Carte a avut ca scop popularizarea cărţii româneşti în Ucraina, informarea cititorilor despre cele mai importante publicaţii apărute în Ucraina și România, completarea fondului de carte românească a bibliotecilor din regiunea Cernăuţi. Evenimentul a contribuit la promovarea valorilor comune în zona transfrontalieră Ucraina-România prin intermediul cărții tipărite și a unor discuții pe teme istorice, culturale și jurnalistice.

Oaspeții din România au fost întâlniți în data de 10 septembrie. Deschiderea salonului din data de 11 septembrie a fost binecuvântată cu o rugăciune de bun început de către Părintele Gherasim și Părintele Ioan de la Mănăstirea Putna, dar și de Părintele Petru de la biserica Sf. Nicolae din Cernăuți.

Natalia Filiac, director al Bibliotecii Regionale „Myhailo Ivasiuk" a menționat despre salon că este un eveniment tradițional, fiind în așteptarea realizării unor noi proiecte pentru susținerea și promovarea cărții românești.

Dr. Marin Gherman, redactor-șef adjunct la revista „Glasul Bucovinei" şi preşedinte al Centruluii Media BucPress, a felicitat-o pe doamna Alexandrina

* **Natalia Luchiniuc-Proţiuc** este absolventă a Facultăţii de Litere a Universităţii „A.I. Cuza" din Iaşi, redactor la Editura „Alexandru cel Bun" din Cernăuţi, bibliotecar la Biblioteca de carte românească „Glasul Bucovinei"

Cernov pentru că a depus eforturi colosale pentru continuarea editării revistei „Glasul Bucovinei”. El a adus mulțumiri Consulatului General al României la Cernăuți pentru că a sprijinit asemenea eveniment cultural.

Alexandrina Cernov, directorul Editurii „Alexandru cel Bun”, membru de onoare al Academiei Române, a prezentat comitetul organizatoric al Salonului Internațional de Carte: Marin Gherman, redactor-șef adjunct, doctor în științe politice, Natalia Proţiuc, secretar-bibliotecar, Cristina Paladian, doctor în filologie, redactor, Vladimir Acatrini, președintele Societății Bibliotecarilor Bucovinei, doctorand, „care e gata să vină oricând în ajutor“.

Părintele Gherasim a prezentat Mănăstirea Putna și a vorbit despre Colocviul „Credință. Cultură. Transmitere. Academicianul Zoe Dumitrescu-Bușulenga – Maica Benedicta”, precizând că Maica Benedicta a trecut la cele veșnice în data 5 mai 2006 și a fost înmormântată, conform testamentului, la Mănăstirea Putna. În anul 2007 a fost înființată Fundația „Credință și Creație”, care începând cu 2007, se organizează anual un colocviu dedicat identității, culturii și spiritualității românești. Apoi a fost prezentată cartea *Contemporanii mei. Portrete* de Zoe Dumitrescu-Bușulenga – Maica Benedicta, ediția a treia, Editura Nicodim Caligraful, Mănăstirea Putna, 2019. Cartea cuprinde o impresionantă galerie de portrete ale unor mari oameni de cultură, realizate de acad. Zoe Dumitrescu Bușulenga – Maica Benedicta: George Enescu, Constantin Brâncuși, Nicolae Iorga, Lucian Blaga, Mircea Eliade, Mihail Sadoveanu, Dumitru Stăniloae, Cella Delavrancea, Vasile Voiculescu, George Călinescu, Ștefana Velisar Teodoreanu, Gheorghe Brătianu, Dragoș Protopopescu, Petru Comarnescu, Gheorghe Anghel, Vasile Băncilă, Principesa Ileana – Maica Alexandra, Theodor Pallady și mulți alții. Paginile cărţii demonstrează că autoarea e o strălucită portretistă, cu o remarcabilă viziune sintetică a dimensiunilor esențiale ce alcătuiau, armonios, personalitatea marilor oameni de cultură.

Portretele – deosebit de expresive, de la trăsăturile fizice, până la cele intelectuale, morale, artistice, dobândesc, în memoria atât de cuprinzătoare și sub condeiul de o rară bogăție și nuanțare ale acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga – Maica Benedicta, valoarea autentică a modelelor. Autoarea i-a prețuit și a înțeles profund că cei despre care scrie reprezintă spiritul unei națiuni întregi, întrucât sunt impregnați, deopotrivă, „cu elemente structurante ale creativității românești” și cu gândirea și simțirea umanității dintotdeauna.

O altă lucrare – *Drama românilor din Regiunea Cernăuți. Masacre, deportări, foamete în 1940–1941, 1944–1947,* carte coordonată de acad. Alexandrina Cernov, reprezintă al doilea volum din colecția „Destin bucovinean”, inițiată de Mănăstirea Putna pentru a oferi o sinteză a suferinței românilor din nordul Bucovinei în urma anexării acestei zone de URSS.

„Teroare, minciună, dezinformare: trei cuvinte care definesc destinele miilor de oameni care au suferit și au murit numai pentru că au dorit să rămână ceea ce sunt – români în țara lor, buni gospodari, cinstiți și cu frică de Dumnezeu. Amintirea acelor ani este vie și astăzi. Despre ceea ce n-au scris – sau nu li s-a permis să scrie – ziarele în acei ani de groază, ceea ce nu s-a păstrat în arhivele distruse de sovietici s-a păstrat în memoria celor ce au pătimit și a urmașilor lor. Există un fond comun al memoriei, o stare de spirit a gândurilor care nu au putut fi controlate și distruse, pentru că s-au păstrat prin tăcere, iar acum, peste ani, au devenit documente de necontestat pentru cunoașterea istorică. Au devenit informația cuprinsă în cele trei cuvinte – teroare, minciună, dezinformare –, care s-au materializat prin masacre, deportări și foamete.

Proiectul editorial inițiat de Mănăstirea Putna ne îndeamnă să găsim mai multe informații despre evenimentele petrecute în acei ani de ocupație sovietică, 1940–1941, 1945–1947, și de a ajuta la înțelegerea proceselor ce s-au derulat și a consecințelor lor: demografice, etnolingvistice, a stării psihologice și morale a populației“, menționează Alexandrina Cernov în prefața cărții.

Articolul lui Ștefan Purici din această carte conține statistica românilor care au murit în lagărele sovietice de foamete și distrofie. Petru Grior, Dumitru Covalciuc, Maria Toacă-Andrieș ne oferă documente și mărturii ale suferințelor în timpul foametei și colectivizării.

A fost prezentată cartea *Bucovina* în primele descrieri geografice, istorice, economice și demografice, Editura „Alexandru cel Bun”, Cernăuţi, 2019, ediția a treia, care a apărut cu sprijinul financiar al lui Eugen Patraș, vicepreședinte al Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi“.

A fost lansat și romanul istoric al scriitorului ieșean Ion Muscalu *Biruit-au gândul. Amfilohie Hotiniul,* autor cu o bogată producţie literară (roman istoric în special), câteva monografii. Această carte a apărut la Editura Danaster, consacrată cărturarului Episcopului Amfilohie Hotiniul (sec. XVIII).

La discuții a participat și dr. Ion Popescu, președintele Uniunii Interregionale „Comunitatea Românească din Ucraina”, care a explicat termenii de băștinași și de autohtoni, referindu-se la românii din Cernăuți.

Dr. Marin Gherman a venit cu constatarea că trebuie să fim conectați cu toții la curentele moderne și să știm ce este digitizarea: „Trebuie să știm că în ultima vreme au avut procese de cercetări și documentări despre digitizare. Pentru mulți ar fi ceva fantastic, dar avem și un ministru al digitizării în Ucraina și de aceea și țara noastră își dă seama că digitizarea și informatizarea sunt prioritare în era în care trebuie să supraviețuim. De aceea, viața noastră culturală trebuie să aibă o prezență cât mai mare în spaţial online. Avem nevoie fiecare dintre noi de o digitizare a fondului de reviste, care au fost editate pe parcursul ultimelor decenii”.

În continuare, Ștefan Hostiuc a prezenat monografiile satelor din nordul Bucovinei. În anul 2004, în România, apare prima monografie istorică a satului *Cupca, un sat din Bucovina*, monografie istorică, partea I (anii 1429-1944), autorul fiind vrednicul fiu al acestui sat, regretatul dr. inginer Petre Ciobanu din Brașov, dar și doi coautori profesoara Reveca Prelipcean și economistul Vasile Slănină. Din această monografie aflăm despre viața spirituală, biserică, învățământ, cultură, sărbătorile religioase și laice, sportul, tradițiile oamenilor locali. Cartea cuprinde următoarele opt capitole: Cadrul geografic, Cupca în anii stalinismului (1940-1941, 1944-1953), Populația și ocrotirea sănătății, Economia, Viața spirituală, Nivel de trai, Instituțiile satului Cupca, Fiii satului.

O altă carte este *Crasna Bucovinei, Folclor*, vol. 3, Cernăuți, DrukArt, 2018 de Nicolae Motrescu. Acest volum include texte folclorice, descrie obiceiuri și tradiții de la poalele Carpaților, din localitatea Crasna, volum apărut datorită surorii autorului, Maria Motrescu și lui Nicolae Șapcă.

A apărut recent, sub egida Societăţii Culturale „Arboroasa", ca urmare a eforturilor conjugate a trei autori dintre care doi cu obârşie iordăneşteană, lucrarea monografică intitulată *File din istoria satului Iordăneşti* (raionul Hliboca, regiunea Cernăuţi, Ucraina), veche vatră moldovenească atestată documentar din timpul domniei voievodului Petru Şchiopul. Lucrarea, semnată de istoricul Dumitru Covalciuc, de jurnalistul Nicolae Şapcă, redactor-şef al ziarului „Monitorul de Hliboca", şi de Ciprian Bojescu (un sucevean născut la Iordăneşti), „n-a fost scrisă – aşa cum spune în textul introductiv primarul comunei, Gheorghe Lutic – cum se obişnuieşte pe alocuri pe baza legendelor, spuselor, celor auzite de contemporani de la şiruri de înaintaşi, ci pe temeiul documentelor de arhivă, a informaţiilor publicate în presa vremii, a cercetării minuţioase a numeroaselor izvoare în care s-au reflectat şi evenimentele ce s-au derulat, în înlănţuirea lor mai mult sau mai puţin dramatică, ori sub semnul unor vădite primeniri spirituale, pe teritoriul acestui sat de pe Valea Siretului în ultimele patru veacuri şi ceva".

Lucrarea care reproduce pe primele file „Legenda Iordăneştiului" (în care arhanghelii Mihail şi Gavril, coborâţi pe Pământ, au ajuns pe malul Siretului, cel cu apa mai curată decât „Iordanul în care a fost botezat Domnul Iisus" şi văzând

satul i-au spus Iordăneşti) se structurează pe capitole care vizează „Întemeierea şi evoluţia aşezării în perioada moldovenească", „Vechile hotare", „Microtoponime", „Proprietarii moşiei", „Populaţia", „Cadrul administrativ şi social-politic în perioada 1775-1918", aduce în atenţia cititorului „Arcăşia" şi „Folclorul din prima jumătate a sec. al XX-lea", se referă la traiul şi îndeletnicirile oamenilor, la învăţământ şi Biserică, urmăreşte starea localităţii de după ocupaţia sovietică până în secolul al XXI-lea.

Tereblecea – un sat la margine de țară de Ion Crețu – selectează și reliefează oameni și fapte, date istorice, evenimente și informații, preocupări, strădanii, înfăptuiri și mai ales neîmpliniri, datorate vicisitudinilor, abuzurilor, tiranilor, dar și semenilor,

slugărniciei și nimicniciei unora și altora în decursul anilor. Cele 344 de pagini se deschid cu o Prefață, în care vibrează gândurile și sentimentele prof. univ. dr. Vasile Surdu de la Universitatea din Cluj-Napoca. El apreciază demersul lui Ion Crețu ca pe o carte „aparte, care îl obligă pe cititor la cuvenite reflecții… și la iertare, dar nicidecum la uitare”, fiindcă acest lucru nu se poate. Întrucât, constată prefațatorul, „autorul, prin evocarea faptelor de o cutremurătoare forță emoțională, petrecute între anii 1941-1945, și apoi în timpul bolșevismului stalinist, aduce satul natal pe același altar al suferințelor umane comparabile cu cele din cunoscutele lagăre ale morții, prin care s-au petrecut milioane de vieți umane, o adevărată Golgotă a neamului românesc, decimată programat în stepele kazahe, Siberia, Munții Ural și ținuturile vitrege de pe malul lacului Onega”.

Istoria satului Dinăuți de Ion Bejenaru este o monografie de excepţie despre istoria comunei unde s-a născut autorul. Datele care stau la baza conţinutului monografiei sunt adunate de la ţăranii şi cărturarii satului din creaţia populară, pe

care Ion Bejenaru a înregistrat-o din copilărie la şezători, manifestări de masă, în serile de iarnă şi este confruntată cu fotografii de epocă şi unele date de arhivă. Căci această localitate, după cum notează academicianul dinăuţean Ion Borşevici în cuvântul introductiv, „e doldora de o bogată gamă de tradiţii şi semnificative întâmplări ce se referă atât la trecutul îndepărtat, cât şi la epoca modernă”. Fiind originar din această localitate, scriitorul consemnează cu deosebită dragoste: „Fiecare om are un loc scump inimii sale care nu poate fi şters din memorie sau înlocuit cu altul, oricât de frumos ar fi. Acesta este satul pe care, sunt încredinţat, îl poartă în suflet copământenii aflaţi departe de vatra Dinăuţiului – în Olteniţa, Bucureşti, Arad, Chişinău, Riga, Petersburg ş.a.”

„Privește și încearcă să vezi” de Doina Cernica, o carte care a apărut la Editura „Mușatinii” din Suceava. „Din orice călătorie ne întoarcem îmbogăţiţi, dar nici o călătorie nu egalează o carte”, ne spune Doina Cernica. Coperta acestei cărţi ne aduce în faţa ochilor o tulburătoare lucrare semnată Dany-Madlen Zărnescu (sora Doinei Cernica). *„Priveşte şi încearcă să vezi”* ne scoate, vrând, nevrând, din nişte inerţii cotidiene, „împărtăşeşte şi ne cominică din emoţii personale, care odată stârnite devin de nezăgăzuit”.

Atunci când satul Probotești și-a sărbătorit 470 de ani de la prima atestare documentară, mulțumită eforturilor comune ale primarului satului Ion Pantea, directorului școlii Ion Ciobotaru, profesorului Alexandru Platonov, preotului Vasile

Moldovianov și lui Vladimir Folușnea a fost lansată cartea *Tărnauca. Pagini de istorie*.

După prezentările de carte românească Alexandrina Cernov a propus o temă pentru o teză de doctorat: „Imaginea orașului Cernăuți în operele literare ale scriitorilor bucovineni de diferite naționalități”.

În aceeași zi a avut loc întâlnirea cu studenţii şi profesorii de la Catedra de Filologie Română şi Clasică a Universităţii din Cernăuţi. Apoi – vizita oraşului Cernăuţi (Editura „Alexandru cel Bun”; Fosta Reşedinţă Mitropolitană din Cernăuţi, Casa lui Aron Pumnul). În cele din urmă oaspeții au luat cina la Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”.

În data de 12 septembrie au fost în continuare lansări de carte.

Cuvântul de prezenare l-a avut Maria Toacă, consilier editorial şi redactor, care a prezentat monografia *Ropcea, vatră strămoşească* de Valeria Mihailiuc. În schițele sale despre localitățile din Bucovina de la începutul secolului trecut, Emil Grigorovitsa scria: „În josul Siretului, cam spre amiazăzi, odată cu drumul ce duce, de-a lungul grădinii şi curţilor familiei boiereşti a Flondorenilor, dai, la o depărtare de jumătate de ceas, de alt sat frumos, cu multe amintiri din trecutul Bucovinei, satul Ropcea. De pe o ridicătură de deal lină, aripată, pe amândouă laturi, cu câte o rarişte de stejari umbroşi, drumul porneşte repede, la vale, şi dă în vatra satului răzăşesc de odinioară. Despre dealul acesta ştiu letopiseţele Moldovei, ba ştie şi cântecul poporului…”.

În filele de letopiseț satul Ropcea a fost notat pentru prima dată la 18 februarie 1448. De fapt, cronicarul se referă la satul Storojineț, situat, cum afirmă el, „mai sus de Rubcea”. Acest sat de răzeși este întâlnit des în cronicele vremii. Iar ropcenii, gospodari mândri și harnici, țin la istoria vetrei lor natale, se mândresc cu ea, prin școala care are un muzeu de istorie a satului, prin noua biserică, construită acum în centrul localității, cu hramul Sfântului Ștefan cel Mare.

Doina Cernica a vorbit despre povestea sa de călătorie, despre Cernăuți și despre faptul că „o călătorie înseamnă o înviere“ (Mihai Ralea). În cartea *Rodos, ultima vară,* apărută la Ed. Mușatinii din Suceava, doamna Cernica compară locurile vizitate cu cele natale. Dumbrava minunată a Rodosului are în lumină, o taină caldă – „Mănăstirea Kalopetra, construită la 1784 de Alexandru Ipsilanti, domn al Țării Românești”. Au fost menționate creațiile poetice ale lui Pindar, transpuse în românește în perioada 1974-1977 de către marele poet Ioan Andru. Au fost analizate celebrele frumuseți întruchipate în statui de către artiștii antici – Laockoon și fii săi – celebrul grup statuar, Afrodita maritimă, Afrodita, Zeus, Apolo. Cum acest trandafir minunat, imagine de pe coperta I, se întoarce spre soare, pentru că razele lui strălucitoare să îl poată ajuta la desăvârșirea frumuseții cât și a simetriei lui, și noi, oamenii, tot astfel trebuie să ne întoarcem spre Soarele Neprihănirii, ca lumina Cerului să poată străluci asupra noastră, cuvintele poetului Al. Philippide „Pe hartă nu mai sunt ținuturi noi, necunoscutul e în voi”.

La Salon s-a menționat că *Dulce-amar de Bucovina* de Doina Cernica şi de Maria Toacă a fost declarată „cartea salonului“ de Biblioteca Universității „Ștefan cel Mare“ din Suceava.

Alexandrina Cernov a prezentat cartea lui Gabriel Spleny von Mihaldy, *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice şi demografice,* traducerea textelor germane şi franceze de Rodica Marchidan şi acad. Radu Grigorovici ediţie bilingvă germano-română, traducere şi note de Radu Grigorovici, prefaţă de Dimitrie

Vatamaniuc, membru de onoare al Academiei Române, ediţiea a treia, Editura „Alexandru cel Bun”, Cernăuţi.

Ovidiu Vintilă, redactor-șef la Editura Universităţii „Ștefan cel Mare” din Suceava, a prezentat revista *Bucovina literară*, menționând că revista o putem citi retrospectiv în Google și că *Bucovina literară* a fost întemeiată la Cernăuți în 1942. El a adus felicitări doamnei Alexandrina Cernov pentru organizarea salonului de carte românească la Cernăuți, menționând că a fost prezent și la prima ediție din 2004 la salonul de carte.

A urmat prezentarea cărții *Poetici ale sinelui. Faptul-de-a-fi-în-modul-cel-mai-propriu*, al cărui autor este *Alexandru Ovidiu Vintilă,* Editura Eikon*,* 2017. „Situându-se undeva între cunoașterea de sine socratică și jungianul proces de individuație, Alexandru Ovidiu Vintilă își folosește calitățile de critic literar și hermeneut pentru a ne conduce dantesc printre nivele de profunzime ale universului poetic proiectat

de dadaiști (Tzara), suprarealiști (Nisipeanu, Naum, Luca, Păun, Trost, Sesto Pals), oniriști (Dimov & Ivanceanu) sau contemporani (Abăluță, Hrehor, Stoiciu & Mariana Marin). Realizând această veritabilă galerie de portrete ale poeților români moderni sau contemporani, eseistul încearcă să surprindă esența (*quinta essentia* o numeau alchimiștii) poeziei practicată de fiecare dintre ei, aceea care îi conduce spre centrul lor interior și care dă o anumită unitate și coerență specifică creației poetice” (Petrișor Militaru). În subtext, cartea lui Vintilă este o pledoarie pentru poezie ce explorează și hrănește cele mai profunde straturi ale ființe umane.

Cartea lui Sergiu Barbuță din Costiceni, regiunea Cernăuți – *Biserica „Sfântului Ierarh Nicolae“,* Dandes editor Drobeta, Turnu-Severin, 2019 – a fost prezentată de Marin Gherman. Este o carte despre credincioșii din Costiceni, raionul Noua Suliță, regiunea Cernăuți. Ziua de miercuri, 22 mai 2019, a fost foarte importantă, deoarece biserica Sf. Ierarh Nicolae și-a sărbătorit 140 de ani de existență. Autorul menționează: „În acest moment aniversar am considerat că evenimentul trebuie marcat și prin prezentarea istoriei acestui lăcaș de închinăciune situat pe Valea Prutului, ca o mică contribuție la marcarea jubileului”. În carte sunt prezentate foto, pietre funerare din cimitirul vechi, curtea poetului Ion Vătămanu (2019), clopotul defectat (1924), icoana achiziționată în anul 1931 ș.a. Despre autor: născut la Costiceni, jurnalist, corespondent special în raionul Noua Suliță la Radio Bucovina-Cernăuți. Coperta este completată cu versurile *Odă satului natal* de Deomid Savca.

Gina Puică a prezentat cu mare interes cartea *Theodor Cazaban ou Revolte silencieuse - Un ecrivain roumain en exil*.

Ardeleanu Mihai, medic la spitalul din Suceava, iubește istoria și-și împletește dragostea pentru istorie și pentru medicină, scriind peste 250 de pagini de text incluzând şi imagini color, în volumul *400 de ani de asistenţă medicală spitalicească în judeţul Suceava* (Ed. Muşatinii, Suceava, 2018), semnat de doctorii în ştiinţe medicale Mihai C.-M. Ardeleanu şi Ioan Gh. Ieţcu. Cartea include, printre altele, capitole despre asistenţa medicală în Ţara de Sus a Moldovei, asistenţa medicală în Suceava medievală, despre medicina tradiţională în zona noastră şi evoluţia ei spre medicina academică, despre medicina populară, despre cercetări inedite cu privire la medici suceveni din secolele XIX şi XX, despre asistenţa medicală şi spitalele din mai multe aşezări urbane şi rurale, despre cercetarea ştiinţifică medicală în Bucovina ş.a., inclusiv cu bibliografii şi indici de nume, aşa cum îi şade bine unei lucrări riguroase, de tot respectul. Pe scurt şi doar după o sumară trecere prin paginile sale, este vorba despre o carte ce nu poate interesa doar specialiştii din sănătate, fiind şi una de istorie a acestor locuri, o carte care nu întâmplător s-a întrupat acum.

Petru Grior, preşedintele Centrului de Cercetări Istorice şi Culturale din Cernăuţi, a prezentat cele șase volume din *Cartea durerii* (2002-2006*)* despre victimile stalinismului, masacrul de la Lunca, masacrul de la Fântâna Albă. Autorul reconstituie numele și biografiile sumare ale victimelor acestor drame sângeroase prin care au trecut românii bucovineni.

Petru Grior ne-a vorbit și despre *Dicționarul martirilor români* (2018), apărut în două volume, care conține lista cu 850 de martiri. Perioada stalinistă „a fost cea maiîngrozitoare din istoria regiunii Cernăuți și datoria noastră este de a scoate la iveală aceste suferințe. Noi nu putem da uitării istoria neamului nostru. Au avut de suferit atât românii, cât și ucrainenii, evreii și celelalte etnii”, detaliază autorul. „Petru Grior și-a propus un alt proiect despre victimile staliniste (78320 de oameni în total din care 29000 – români) – *Martirii ținutului Herța*, deja în cercetare fiind, „vom arăta numele tuturor martirilor pentru că ei au murit tot cu lacrima limbii noastre…”.

Conf. univ dr. Ilie Popescu și-a evocat soarta în romanul său cu caracter autobiografic *Drumul spre Golgota (Drama familiei Grijincu-Popescu)*, având doar vârsta de 7 ani, a suportat acel calvar al regimului totalitar sovietic, a descris drumul prin care a trecut familia sa, drumul Golgotei neamului românesc. Mama sa cu cei 8 copii mici a fost dusă în nordul pustiu al Kazahstanului și tatăl său a fost împușcat mișelește de sovietici. Au trăit pe viu drama represiilor neamului românesc „și se cutremura cerul când se rugau mamele „Doamne, salvează-i pe copiii mei flămânzi!" Această carte este un strigăt al omului simplu invocând dreptate și libertate, un strigăt dureros la Dumnezeu, fiindcă *„Vox populi, vox Dei"* adică „*Vocea poporului este vocea lui Dumnezeu.*

În a doua jumătate a zilei a avut loc o întâlnire la Consulatul General al României la Cernăuți, apoi prezentări de carte românească la Biblioteca raională din Herța. În drum spre Cernăuți oaspeții au vizitat Mănăstiriea din Bănceni.

La 13 septembrie 2019 a avut loc excursia de documentare la Cernauca, Moșia Hurmuzăkeștilor, Toporăuți, baștina domnitorului Miron Barnovschi; Cetatea Hotinului. Spre a doua jumătate a zilei participanții au plecat la Mănăstirea Putna. Vă așteptăm, dragi cititori, la biblioteca editurii „Alexandru cel Bun" din Cernăuți pentru consultarea cărților prezentate mai sus.

CERNAUCA, TOPORĂUŢI ŞI HOTIN, LOCURI PE UNDE TRECUTUL ROMÂNILOR ÎNALŢĂ CATEDRALE...

Maria Toacă*
Cernăuţi

Istoria ne-aduce aminte că toate aceste locuri, pe unde nu se mai aude astăzi cuvânt românesc, înalţă la cer catedrala spirituală a neamului românesc – într-un teritoriu ce formează începând cu a doua ocupaţie sovietică (1944) şi până în timpul de faţă regiunea Cernăuţi. Dar ca istoria să „ne-aducă aminte" trebuie s-o cunoaştem, s-o avem întipărită în materia cenuşie a creierului, s-o purtăm în inimă. Totodată e prea puţin, pur şi simplu, s-o cunoaştem, s-o purtăm în minte şi suflet. Principalul e s-o implantăm neştirbită şi adevărată în mintea şi inimile copiilor, ca urmaşii noştri să ştie că pe aceste meleaguri au trăit străbunii lor români, că în satele din jurul Cernăuţiului şi din fostul judeţ Hotin numărul lor nu era mai mic decât, să zicem, la Boian, Mahala sau alte localităţi care nu s-au lăsat complet asimilate.

La boierii din vechime, foşti stăpâni ai oazei de românitate

Aştern aceste emoţii pe hârtie sub impresia ultimei zile a Salonului de carte românească, ed. VII-ea, organizat în luna septembrie de directoarea Editurii „Alexandru cel Bun", dna Alexandrina Cernov, membru de onoare al Academiei

Române. Conform programului, Salonul s-a încheiat cu o „excursie de documentare pe moşia Hurmuzăcheştilor (la Cernauca), la baştina primului domnitor martir Miron Barnovschi (Toporăuţi) şi Cetatea Hotinului". În realitate, a fost un adevărat pelerinaj prin locuri unde se mai păstrează relicve la care ar trebui să se închine cu pioasă evlavie fiecare român. De aceea, nu pot numi decât pelerinaj acea drumeţie cu incursiuni în vremuri de altădată, pe unde s-a vărsat mult sânge românesc, au fost trădări şi uneltiri străine. Toţi cei porniţi pe axa Cernauca-Toporăuţi-Hotin (scriitorii

* **Maria Toacă** este publicistă și eseistă din regiunea Cernăuți. Publică reportaje, eseuri și schițe pentru ziarul „Zorile Bucovinei" din orașul Cernăuți. Participă la organizarea diverselor manifestări culturale a românilor din nordul Bucovinei. Membră a comitetului de conducere a Societății „Golgota" a românilor din Ucraina.

suceveni Doina Cernica şi Ovidiu Vintilă, doctorandul Elena Pintilei ş.a.) eram bine „documentaţi”, ştiam pe urmele cui păşim şi ale cui umbre de domnitori şi pârcălabi mai rătăcesc pe colinele Hotinului. Mai ales că printre noi trona figura pitorească a lui Ion Muscalu, în faţa căruia toată erudiţia ne bătea sfioasă în retragere.

Alături de renumitul scriitor de romane istorice din Iaşi, Ion Muscalu, un atotcunoscător şi atotcuprinzător al trecutului Moldovei, nu mai aveam ce spune. Cel mai cuminte lucru, ca să nu ne facem de ruşine, era să-l ascultăm în tăcere. Numai la Cernauca, în faţa Troiţei de pe mormântul lui Eudoxiu Hurmuzăchi, sub melodia tristă a clopotelor (în acea zi era o înmormântare) Bisericii ctitorită de nobila familie a Hurmuzăcheştilor, cu hramul Arhanghelii Mihail şi Gavriil, am avut ce asculta şi de la un alt cercetător al istoriei. Deşi nu e istoric de specialitate, însuşi locul unde i-a fost dat să-şi ramifice rădăcinile, i-a insuflat lui Gheorghe Botă pasiunea pentru istorie. „Când m-am «măritat» la Cernauca, glumeşte primarul satului, născut la Boian, pe seama căsătoriei sale şi stabilirii în acest sat, am vrut să aflu cât mai multe despre istoria localităţii, precum şi despre înaintaşii care au lăsat urme atât de adânci pe acest pământ şi în conştiinţa românilor. Am găsit la primărie o condică veche, cu

datele de naştere ale sătenilor din anii 1850-1945. Copiii noştri îşi cunosc strămoşii până-n a şaptea generaţie. E foarte important ca tinerii să ştie cine sunt şi de unde le provin rădăcinile. Tineretul nostru ştie că în această curte odihnesc personalităţi de vază”.

Născut la Boian, într-o familie de vrednici români, Gheorghe Botă convieţuieşte de mai bine de trei decenii printre ucrainenii din Cernauca, şi, după modelul înaintaşilor, se străduieşte să facă lumină în negura istoriei. Pentru ca tinerii să ştie pe moşia cui trăiesc astăzi şi ce moştenire le-au lăsat boierii din vechime, foşti stăpâni ai oazei de românitate, primarul a scris o monografie a satului Cernauca în limba ucraineană. Alături de gospodarul satului am evocat personalităţi care au poposit de-a lungul timpului la Cernauca, precum şi evenimente mai recente, legate de întâlnirile românilor cu istoria acestor locuri. A fost pomenit savantul Constantin Hurmuzachi, un renumit entomolog, unul din nepoţii lui Doxachi, care a contribuit la refacerea criptei bunicilor săi, ruinată în 1934. În faţa mormintelor renovate, ne-am amintit de regretatul profesor Ilie Luceac, prin osârdia căruia au fost aduse din România plăcuţele

de marmură cu inscripţiile corespunzătoare. Prin cercetările şi valorificările înfăptuite, Ilie Luceac pe bună dreptate îşi merită locul în pleiada demnilor urmaşi ai Hurmuzăcheştilor.

Înainte de a pleca din Cernauca aripile gândului ne-au purtat şi la bardul de la Mirceşti, poetul Vasile Alecsandri, care împreună cu prietenii săi revoluţionari paşoptişti îşi găsea pe aici refugiul. Din mărturiile poetului aflăm că a trăit seri de neuitat la conacul prietenilor întru dragoste românească, prima sa vizită având loc în 1848, când Vasile Alecsandri, ca participant la evenimentele revoluţionare, şi-a găsit adăpost pe moşia Hurmuzăcheştilor. Retras în răcoarea pădurii, nu se mai sătura de vorbă cu Alecu Hurmuzachi. Aici „regele poeziei" le-a citit fraţilor bucovineni pentru prima dată „Mioriţa", dornic să le dovedească că neamul românesc este unul din cele mai înzestrate cu daruri sufleteşti.

Drept confirmare a originii româneşti a Cernaucei ucrainizate, la aceste trepidante emoţii se cere să adaug câteva repere documentare. Cercetările istoricilor atestă că Cernauca a apărut înainte de descălecatul Moldovei, fiind menţionată într-un document al cancelariei ungare încă la 1330. Denumirea se trage de la un principe maramureșean, Cernauca, după care urmează moştenitorul acestuia – Giurca Dragotescu. În 1635, Pătraşcu Băldescu a vândut satul şi moşia cu 189 de galbeni vornicului Gavrilaş Măteiaş, fost staroste al Cernăuţiului. Mai departe, prima jumătate din Cernauca ajunge la Caterina Cantacuzino, străbunica pe linie maternă a Hurmuzăcheştilor, căsătorită cu vistierul Vasile Neculce – tatăl cronicarului Ion Neculce. Constantin Hurmuzachi de la Horodişte (Dorohoi), tatăl lui Doxachi, se stabileşte la Cernauca în 1804. După cum vedem, pe acest pământ din vechime şi-au purtat paşii strămoşii noştri.

Întâlnire cu „osânda şi izbânda" primului domnitor martir Miron Barnovschi

Spre Toporăuţi ne-a purtat dorul de a ne închina în Biserica Sf. Ilie, ctitorită de domnitorul român Miron Barnovschi în primii săi ani de domnie. Sfântul locaş a fost ridicat de domnitor ca semn de recunoştinţă pentru locurile natale, unde s-a născut, după cum nota în testamentul său: „Biserica de la Toporăuţi, unde zac oasele părintelui meu, (Dumitru Barnovschi, n.a.) Dumnezeu să-l pomenească!". Menţionăm că această ctitorie seculară este prima biserică fortificată, cu o istorie mai veche decât cele din Ardeal. Conform unui act de danie din 9 decembrie 1627, domnitorul Miron Barnovschi a dăruit satul Toporăuţi Mănăstirii „Adormirea Maicii Domnului" din Iaşi. Astfel, biserica, cu toate posesiunile ei, a fost închinată Sfântului Mormânt de la Ierusalim. Că românii au stăpânit dintotdeauna pe aceste meleaguri, consemnează şi cronicile străine, care atestă că în anul 1890, satul Toporăuţi avea 5.216 locuitori români. În consecinţa pactului Ribbentrop-Molotov, după ocupaţia sovietică din

1940, satul Toporăuţi a fost transformat în localitate ucraineană, recensământul din 1989, arătând că numărul românilor reprezintă doar 4,40% din populaţia majoritară ucraineană. Acum, dacă mai au rămas două-trei familii în care se vorbeşte româneşte.

Spre cinstea gospodarilor de aici, care şi-au zidit un nou locaş de închinare, Biserica lui Miron Vodă se păstrează într-o stare bună. Cu toate că aici slujbele se oficiază rar, interiorul este bine păstrat. În curtea spaţioasă, deşi poarta nu era încuiată şi putea intra oricine, am găsit o curăţenie exemplară. Nişte copii întâlniţi prin apropiere au fost rugaţi să anunţe paznicul sau dascălul că au venit „turişti" din România şi doresc să intre în biserică. Cât am aşteptat să vină cineva să ne deschidă, Ion Muscalu ne arăta drumul pe unde prin 1620 se îndreptau hoardele tătare spre ţara leşească, ne vorbea despre mama şi bunica lui Miron Barnovschi... Ajungând cu povestea la tragicul sfârşit al domnitorului, decapitat de sultanul turc din cauză că nu şi-a permis să jefuiască poporul pentru a plăti biruri exagerate cerute de turci, dar, principalul, nu s-a lepădat de credinţa ortodoxă, Ion Muscalu începu să plutească de la mit la realitate. În popor se spune că atunci când a fost decapitat Miron Vodă, domnul moldav care a primit coroana martirajului înaintea Brâncovenilor, calul său a ajuns la eşafod, s-a ridicat în două picioare, a nechezat jalnic şi a căzut mort. Din

domeniul celor cu siguranţă veridice, scriitorul ne relevă că tot atunci, la Istanbul s-a declanşat un incendiu devastator, ce a mistuit zeci de mii de case, punând în pericol chiar palatul Topkapi-Serayi. În acele zile la Ţarigrad a avut loc şi un mare cutremur, resimţit până în Moldova. Aceste cataclisme l-au determinat pe sultan să recunoască faptul că a osândit un om nevinovat.

În sfârşit sosi şi omul cu cheia, paznicul (sau starostele) Iuri. La intrare Alexandrina Cernov ne-a atras atenţia la un stand cu fotografii ce ilustrau un eveniment memorabil, când la un hram, de Sfântul Ilie, pe aici a intrat stareţul Putnei Preacucernicul Melchisedec, însoţit de călugări şi un sobor de preoţi. Atunci localnicii le-au făcut o primire regală, întâmpinându-i pe drum de flori. Acum îl aveam printre noi doar pe un reprezentant al obştii monahale de la Putna, călugărul Policarp, pe care dovedisem să-l cunoaştem ca un maestru al volanului, călătoria noastră datorându-se microbuzului pus la dispoziţie de Mănăstirea Putna.

După ce ne-am închinat la icoane, starostele Iuri a scos din altar o carte spunându-

ne că a primit-o în dar de la un român aflat atunci în acea solie de neuitat. Era romanul „Osândă şi izbândă”, despre viaţa voievodului martir Miron Barnovschi. Să fi fost o simplă întâmplare că i-a arătat-o mai întâi lui Ion Muscalu, chiar autorul, care nu mai avea cuvinte să spună ceva. După scena cu „darul primit de la români”, starostele a deschis o uşiţă arătându-ne cum se poate să urcăm până în cupola de sus prin... perete! Ne-a preîntâmpinat să fim atenţi, că s-ar putea să dăm de pânze de păianjen. Şi-a cerut scuze că nu s-a măturat cam de multă vreme treptele. Ne-au tulburat plăcut scuzele acestui om, dar mai ales curăţenia de pe treptele dintre pereţi, pe care, la sigur, demult nimeni n-a urcat.

Cetatea Hotin am văzut-o românească doar în imaginaţia noastră

Mare favor pentru grupul nostru de pelerini să-l aibă de călăuză prin cetatea recunoscută ca una din cele şapte minuni ale Ucrainei chiar pe autorul romanului despre episcopul de Hotin Amfilohie Hotiniul (1720-1802). Cei tineri escaladau vârfuri prăpăstioase, căutând peisaje pitoreşti pentru obiectivul fotografic întru imortalizarea momentului. Mai moderaţi, mai precauţi la urcuşuri, cei înaintaţi în vârstă ne îndreptam pe unde ne purta Ion Muscalu ca să ne arate urmele oştenilor lui Ştefan cel Mare. Or, fiecare popor legat de cetatea Hotinului îşi are propria versiune. Românii susţin că începuturile fortăreţei au fost puse de daci, ucrainenii şi polonezii, desigur, găsesc alte dovezi. Cert, însă, este că Ştefan cel Mare a finalizat construcţia, începută în anul 1325 de voievozii moldoveni din Onut, stăpânită pe la 1340 de voievodul moldovean Dragoş şi consolidată după anul 1400 de domnitorul moldovean Alexandru cel Bun.

Trecută prin atâtea mâini (ale polonezilor, turcilor, tătarilor), dăruită din mila lui Stalin ucrainenilor, în cetatea Hotinului care a apărat Moldova de-a lungul secolelor de invazii străine, astăzi nimic nu aminteşte de gloria-i oştenilor Marelui Ştefan. Câţiva ani în urmă, în virtutea unui proiect transfrontalier, într-o sală au fost expuse costume populare româneşti, iar pe-un perete – portrete ale domnitorilor români. Acum – nici urmă de costume, iar sala cu galeria de portrete am găsit-o închisă, sub pretextul lucrărilor de reparaţie. În acea zi, dar probabil şi alte dăţi, era o mare aglomeraţie de turişti polonezi. Cineva din grupul nostru şi-a exprimat părerea de rău că, ori de câte ori s-a întâmplat să viziteze cetatea, n-a întâlnit nici un grup de români, n-a văzut pe teritoriu nici un autocar cu numere de România. Într-adevăr, ucraineana şi poloneza se auzeau din toate părţile. Şi numai din „coliba” unde am poposit să servim un borş roşu răsuna „pe moldoveneşte” un fel de manele, puse cu amabilitate de proprietarul localului pentru a le crea clienţilor români o atmosferă „plăcută”. Probabil, înţelegea şi el că nici pe departe nu e ceea ce ne-ar oferi plăcere, deoarece şi-a cerut îndelung scuze că nu are înregistrări cu muzică românească de calitate.

DESTINE FRÂNTE PENTRU ȚARĂ ÎN VATRA ISTORICĂ ROMÂNEASCĂ

Dorin Popescu
Constanţa

[Concluziile celei de-a doua ediții a Simpozionului Internațional „Destine frânte pentru Țară în vatra istorică românească" (Dervent, 6 iulie 2019): *Către constituirea unei hărți martirice a poporului român*]

Academicieni, istorici, experți și oameni de cultură din regiunile istorice ale României (prioritar Basarabia, nordul Bucovinei, Transilvania) s-au reunit, la 6 iulie 2019, la Mănăstirea Dervent din județul Constanța, în cadrul celei de-a doua ediții a Simpozionului Internațional „Destine frânte pentru Țară în vatra istorică românească", organizat de Arhiepiscopia Tomisului – Departamentul Cultural-Educațional, Mănăstirea Dervent, Asociația *Casa Mării Negre / Black Sea House* Constanța și Asociația Națională *Cultul Eroilor - Regina Maria*, filiala județeană Constanța.

Obiectivul prioritar al evenimentului l-a reprezentat evidențierea suferințelor și martiriului românesc în ultimii 100 de ani, pe tot cuprinsul vetrei noastre istorice, precum și a dramelor individuale și colective care au marcat ultimul veac în România și în provinciile istorice românești: lichidarea identității și conștiinței românești în Basarabia și Bucovina, deportările colective în Siberia și Kazahstan, masacrele de la Lunca, Ostrița și Fântâna Albă, dramele refugiaților basarabeni și bucovineni în România, dramele celor două războaie mondiale, represiunea comunistă (închisori, lagăre, Canal, munca silnică, ostracizarea elitei, persecuțiile politice și religioase, domiciliile forțate, epurările etc.), exilul românesc etc.

Evaluări privind dinamica și anvergura Simpozionului

În cadrul unui adevărat maraton științific și academic (nouă ore de discuții și dezbateri; sute de nume de eroi și martiri români „devoalate" prin prezentări tematice; documente inedite / prezentate pentru prima oară în spațiul românesc; noi abordări privind martiriul câtorva zeci de români din Basarabia, nordul Bucovinei, Transilvania, Dobrogea etc.), au fost prezentate și dezbătute zeci și sute de drame, suferințe, sacrificii, figuri eroice individuale și colective din *istoria suferinței poporului român.*

S-a reușit reconstituirea unei *mini-hărți martirice a poporului român*, o istorie sintetică (încă parțială, evident) a suferințelor și martiriului poporului român în ultimul veac.

Au fost discutate „destine frânte" ale unor personalități emblematice ale culturii și spiritualității românești, dar și cazuri și spețe de oameni simpli – soldați, preoți, țărani, fermieri, învățători, primari, scriitori, plugari – al căror martiriu, în diferite perioade istorice din ultima sută de ani, a făcut posibilă perpetuarea conștiinței naționale și a României înseși.

Au fost evocate „destine frânte" de o heterogenitate absolută – eroi/martiri cunoscuți și necunoscuți, împreună cu dramele trăite de familiile acestora (soldați

și generali ai armatei române, preoți/clerici și mireni, țărani și plugari, primari și dascăli, refugiați și strămutați, românii deportați din Basarabia și Bucovina, membri ai grupărilor de partizani antisovietici din munții României, lideri ai mișcărilor naționale, personalitățile Unirii, martirii și sfinții închisorilor politice din regimul comunist, victimele represiunii staliniste, elitele interbelice, victimele spațiului concentraționar din România și din afara ei, membrii rezistenței anticomuniste din România, luptătorii anticomuniști din nordul Bucovinei și Basarabia, românii care

au luptat pentru România în lagărul comunist din nordul Bucovinei și Basarabia, victimele directe și indirecte ale marilor conflagrații care au marcat istoria românilor în veacul din urmă / 1918-2018 etc.).

Participanții la Simpozion au evocat și descris „fronturile din spatele frontului" pentru fiecare din războaiele duse de români în ultimul veac – războiul reîntregirii, cel de-al doilea război mondial, „războiul anticomunist", „războiul" pentru identitatea națională românească din nordul Bucovinei și Basarabia etc. Fronturi de adâncimi nebănuite și de un tragism cutremurător au însoțit de fiecare dată războaiele de suprafață ale românilor din acest secol.

Ca niște doctori de campanie cu multiple roluri terapeutice, participanții la Simpozion au cules și redat narațiunile suferinței românilor de pe aceste fronturi ale suferinței, le-au alinat epic narațiunile tragice, au creat emoții și empatii, au pus diagnostice și au construit terapii – în numele unei memorii colective obligatorii.

Au fost identificate și discutate spațiile suferinței românești din ultimul veac – temnițele, închisorile comuniste, lagărele de concentrare / exterminare etc, dar și templele care au păstrat vie credința într-o Țară care va birui trântele cu istoria. Simpozionul a reconstruit epic *spațiul martiric exemplar al poporului român* – spațiul în care credința românilor în România a biruit totul, a construit speranțe, a reconstruit din temelii.

Este admirabil și tonic efortul cercetătorilor români, din România, nordul Bucovinei și Basarabia de a reconstitui, prin ample eforturi de cercetare și documentare, narațiunile emblematice ale *ethosului* românesc, prioritar ale tragicului românesc. Aceste eforturi suplinesc ceea ce statul român nu poate încă genera –

politici de stat sistemice pentru consolidarea conștiinței naționale, un proiect de țară care să permită României să „respire” pe termen lung etc.

Conștiința acestor cercetători, etica lor asumată, responsabilitatea derulării unor proiecte necesare recuperării din colb a memoriei noastre colective au asigurat și de această dată succesul dezbaterii și constituie totodată un motiv de liniște pe termen lung, o confirmare că această Țară are încă elite și conștiințe peste tot.

Cea de-a doua ediție a Simpozionului a generat implicit creșteri cantitative (cuantificabile) și (mai ales) calitative evidente ale acestuia. Simpozionul Internațional „Destine frânte pentru Țară în vatra istorică românească” a devenit deja emblematic pentru Dobrogea. Este cea mai solidă dezbatere academică pe tema martiriului românesc care are loc în această regiune (dacă nu cumva chiar la nivel național).

Organizatorii manifestării vor edita, în cursul acestui an, un volum al Simpozionului, care va reuni alocațiunile prezentate la primele două ediții.

Concluziile tematice/științifice ale Simpozionului

Istoria poporului român a consemnat, în ultimii 100 de ani, suferințe individuale și colective încă necuantificate în/de către istoriografia românească. Numeroase drame, episoade tragice, acte de eroism și/sau chiar martiriu au rămas neidentificate și neconsemnate în memoria noastră colectivă.

Programul Centenarului Reîntregirii, desfășurat în anul 2018, nu a avut viziunea necesară consolidării conștiinței noastre naționale, nu a construit cadrul necesar pentru realizarea unei *hărți martirice* și/sau a unei *geografii martirice* exhaustive a istoriei României din ultimul veac.

Pe acest fond, desfășurarea periodică / regulată a unor ample dezbateri academice și științifice cu participarea experților în domeniu este mai importantă decât oricând.

În România pare a se fi alterat tradiția inițierii și derulării de proiecte și programe

de stat care să implice obiective strategice de consolidare pe termen lung a conștiinței naționale și a memoriei colective.

Societatea românească are vitală nevoie de proiecte și programe de acest gen, care să fie integrate unui Proiect de Țară vizionar, credibil, pragmatic și eficient. În elaborarea și implementarea acestui Proiect de Țară este necesară implicarea prioritară

a Academiei Române, prin institutele acesteia și deopotrivă a centrelor și institutelor academice de cercetare ale marilor universități românești. Un rol decisiv îl pot avea deopotrivă, în acest sens, Biserica Ortodoxă Română, mediile de cercetare din Republica Moldova și comunitățile românești din țările vecine (Ucraina, Ungaria, Serbia etc.).

Capacitatea redusă a instituțiilor de stat din România de a elabora programe strategice de impact, prin ample dezbateri publice corelate (inițiate/derulate prioritar cu angrenarea în acest efort a mediilor academice și științifice) care să genereze consolidări ale profilului României în plan intern și extern, este/poate fi nocivă pentru viitorul acestei țări.

Este de dorit, în acest sens, să se reconfirme importanța strategică a funcționării domeniului cercetării românești, prin alocarea de resurse umane și logistice semnificative și prin prioritizarea proiectelor și programelor de cercetare în ansamblul politicilor de stat.

Transformarea cercetării într-o Cenușăreasă a societății, simultan cu privilegierea obsesivă a proiectelor folclorice/artistice etc., reduce semnificativ șansele noastre de a genera o *Carte exhaustivă a martiriului românesc din ultimul veac*, obligatorie pentru memoria noastră colectivă.

Numeroase state vecine (Ucraina, Ungaria, R. Moldova) au derulat și derulează ample programe de stat care cultivă memoria colectivă. Inerțiile noastre în acest domeniu amplifică actualul clivaj în raport cu politicile acestor state și pot crea, pe termen mediu și lung, posibile crize identitare ale societății românești, cu efecte greu de prevăzut și de controlat.

În centrul acestor proiecte și programe de stat trebuie evidențiate și promovate, cu echilibru și consecvență, modelele istorice, figurile eroice și martirice exemplare care au asigurat *supraviețuirea proiectului românesc* (a *ethosului românesc*) în ultimul veac.

Absența unor astfel de proiecte și programe de stat favorizează exilul românesc, slăbește încrederea românilor în capacitatea instituțiilor și a societății în ansamblul său, reduce fidelitatea noilor generații față de România și istoria ei, alimentează marasmul etic și încurajează exodul, creând premise catastrofice (emigrația românească din ultimii 30 de ani, fără precedent în toată istoria României, pare a fi devenit, în acest context, semnul cel mai sigur al degradării mecanismului funcțional care a asigurat până acum, în România, preluarea și moștenirea de valori, principii, standarde).

Absența unui Proiect de Țară este totodată consecința unei responsabilități reduse a clasei politico-administrative față de destinele României și a unei etici colective alterate.

Societatea românească mai are încă suficiente resurse interne pentru a suplini,

pe termen scurt, absența proiectelor și programelor de stat, pentru a stopa sau amâna un posibil declin ireversibil. În acest context, este vitală punerea în valoare la nivel național a acestei resurse (care devine tot mai izolată și mai precară), prin măsuri precum: finanțarea adecvată a cercetării românești; elaborarea de proiecte și programe sectoriale pe termen lung cu sprijinul mediilor academice și universitare; finanțarea de proiecte și programe privind recuperarea memoriei colective.

Martiriul românesc s-a produs peste tot în spațiul nostru istoric; identificarea unei *fizionomii* a acestuia și deopotrivă a unei *fenomenologii* a martiriului, reconstituirea *hărții noastre martirice* pot reprezenta obiective de etapă în cadrul acestor procese.

Prin dezbateri academice „transversale" precum Simpozionul Internațional anual „Destine frânte pentru Țară în vatra istorică românească" de la Mănăstirea Dervent cresc șansele de a se recompune și reconstitui *galeria de portrete a istoriei noastre martirice*, în pofida heterogenității și amplitudinii formelor ei de manifestare.

Este admirabil și apreciabil efortul de cercetare și documentare al multora dintre reprezentanții mediilor academice și universitare din România și R. Moldova (la care se adaugă eforturi corelate ale comunităților românești din spațiul nostru de etnogeneză) pentru a evidenția acest martiriu. Efortul sectorial de mai sus trebuie dublat și valorificat la nivel național, printr-o implicare responsabilă și sistemică a instituțiilor statului român. În absența acestuia, rezultatele vor fi limitate și inconsistente. În absența acestuia, ratarea lecturii lecțiilor istoriei poate crea cataclisme.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ „BUCOVINA – IDENTITATE ȘI TRANSFORMARE”

Marin Gherman
Cernăuți

În perioada 3-5 octombrie 2019, la Suceava și Rădăuți, s-a desfășurat conferința științifică internațională „Bucovina – identitate și transformare. Patrimoniu construit și peisaj cultural” (a XXVII-ea sesiune anuală de referate şi comunicări ştiinţifice). La acest eveniment au participat și oameni de știință din regiunea Cernăuți.

Timp de trei zile, istorici, oameni de litere, sociologi, politologi și jurnaliști au discutat despre peisajul cultural și identitar al Bucovinei de altădată, dar și despre realitatea social-politică. La Suceava, în data de 3 octombrie 2019, în Sala „Bucovina” a Consiliului Județean a avut loc un colocviu științific dedicat diseminării rezultatelor obținute în cadrul Proiectului PORT Cultural: „PORTofoliu de instrumente inovative pentru dezvoltarea durabilă a comunităților rurale cu potențial turistic prin valorificarea elementelor de patrimoniu și identitate culturală”.

Potrivit unui comunicat de presă al Institutului „Bucovina”, cuvântul de deschidere a fost susţinut de Gheorghe Flutur, preşedintele Consiliului Judeţean Suceava, apoi dr. Aurel Buzincu, director executiv al Direcţiei de Cultură şi Patrimoniu a Judeţului Suceava, a susţinut un discurs din care reţinem ideea necesităţii adoptării unei noi legislaţii care să găsească modalităţi de stimulare a protejării patrimoniului cultural construit şi de acţiune convergentă a tuturor factorilor interesaţi de acest subiect: autorităţii naţionale, judeţene, locale şi proprietarii monumentelor de patrimoniu sau ai locuinţelor tradiţionale din partea de sud a Bucovinei. El a reliefat nevoia aplicării actualei legislaţii cu mai multă implicare a celor care au în fişa postului astfel de atribuţii, arătând că membrii comunităţilor locale sunt puţin interesaţi de acest subiect, că edilii-şefi din mai multe localităţi, din raţiuni diferite,

tolerează intervenţiile de tip kitsch în peisajul construit. Ca iniţiatori ai proiectului de diseminare a rezultatelor cercetării Institutului „Bucovina”, s-a mizat pe participarea responsabililor cu patrimoniul şi a primarilor din localităţile judeţului Suceava. În sală au fost prezenţi responsabilii cu urbanismul din mai multe localităţi din judeţul Suceava, vreo 40 la număr, unii dintre membrii Serviciului Urbanism şi ai Serviciului Patrimoniu de la CJ Suceava, arhitectul-şef al CJ Suceava, reprezentanţii unor ONG-uri interesate de subiect, cercetătorii implicaţi în proiect de la Rădăuţi şi Suceava şi câţiva primari. În total, vreo 80 de participanţi.

Au urmat două zile de comunicări științifice la Rădăuți (în Galeria de Artă și sala de Conferințe a Hotelului Gerald's). Conferința a fost moderată de prof. dr. Marian Olaru, director al Institutului „Bucovina”, Rădăuți, din cadrul Academiei Române, care a asigurat buna organizare și desfășurare a evenimentului științific internațional.

Mediul științific din Cernăuți, partea de nord a Bucovinei, a fost reprezentat la conferința de la Rădăuți de Serghei Hakman, doctor în istorie (studiul: „Măsurile pregătitoare politico-diplomatice și militar-propagandistice ale URSS pentru anexarea Basarabiei și a nordului Bucovinei”), de conf. univ. Nataliya Nechayeva-Yuriychuk, doctor în istorie (studiu: „Impactul războiului din 1914-1918 asupra formării identității naționale: aspectul politic și literar”) și subsemnatul, cu un studiu dedicat transformărilor și metamorfozelor identității bucovinene și etno-naționale: cazul românilor din Regiunea Cernăuți.

Prof. dr. Marian Olaru a prezentat comunicarea „Chestiuni privitoare la administrarea Bucovinei între anii 1941-1944”, prof. univ. dr. Ștefan Purici, originar din nordul Bucovinei (prorector USV, coordonator-partener în cadrul proiectului PORT Cultural) a vorbit despre implicațiile înțelegerilor secrete sovieto-germane asupra destinului Bucovinei istorice în 1939, iar Carol Mohr, dr., asistent cerc., Institutul „Bucovina”, Rădăuţi, a analizat „Triada noţională: obiectivitate, normalitate, multiperspectivitate – un sistem de referinţă adecvat pentru studiul identităţii bucovinene”.

Directorul Institutului „Bucovina”, formulând unele concluzii ale conferinţei, a remarcat fsptul că au susţinut comunicări de o ţinută intelectuală deosebită: Vlad Gafiţa cu tema „Analiza formaţiunilor politice din Bucovina habsburgică prin prisma teoriei multidimensionale a partidelor”, Ştefăniţă-Mihaela Ungureanu cu tema „Legislaţia presei în Monarhia Habsburgică în a doua jumătate a secolului al XIX-lea”, Vasile Diacon cu tema „Preocupări ale administraţiei austriece privind asigurarea sării în Bucovina la sfârşitul secolului al XVIII-lea”, Ovidiu Bâtă cu tema „Hutele Bucovinei – Fürstenthal (1803-1889)”, Carol Mohr cu tema „Triada noţională: obiectivitate, normalitate, multiperspectivitate – un sistem de referinţă adecvat pentru studiul identităţii bucovinene”, Vasile M. Demciuc cu tema „Tabloul

votiv de la Biserica Sf. Nicolae din Rădăuţi. Un reper iconografic", Harieta Mareci-Sabol cu tema „Spitalul din Cernăuţi – emblema unei societăţi în transformare", Ioan Popoiu cu tema „Acţiuni pregătitoare pentru unirea Bucovinei cu România", Cezar-Călin Ciorteanu cu tema „Refugiaţi în Bucovina în perioada 1918-1947", Ştefan Purici cu tema „1939 – implicaţiile înţelegerilor secrete sovieto-germane asupra destinului Bucovinei istorice", Karina Stempel-Gancarczyk cu tema „Importanţa cercetărilor de teren. Reflecţii de cercetare în contextul analizei graiurilor poloneze pe cale de dispariţie din Bucovina românească", Elena Pintilei cu tema „Un urmaş al cărturarului I.G. Sbiera. Alexandru Sbiera (1878-1965)", Radu-Florian Bruja cu tema „O pagină din biografia lui Maximilian Hacman. Institutul Român din Berlin (octombrie 1940 – septembrie 1941)", Arcadie Bodale a prezentat tema „Câteva consideraţii cu privire la istoria Mănăstirii Sfântul Laurenţiu din Vicov de Sus", iar Elena Pascaniuc a susţinut comunicarea cu tema „Percepţia sărbătorii calendaristice în cultura tradiţională. Sâmedru – sau Moşii cei Mari în Bucovina". Fiecare temă prezentată a fost urmată de dezbateri la care au participat mulţi dintre cei prezenţi.

ISTORICUL MIHAI IACOBESCU, MODEL DE SLUJIRE PRIN EXCELENȚĂ A BUCOVINEI

Maria Toacă
Cernăuți

„Când mai veniți în «Siberia noastră?»" – am îndrăznit să-l întreb acum câțiva ani, la un Salon de Carte organizat de Biblioteca „Ion Sbiera" din Suceava, pe reputatul istoric al Bucovinei, profesorul Mihai Iacobescu. Întrebarea venea de mai departe – de la temerarul său experiment de a sta o lună în Arhiva de Stat din Cernăuți, după care a apărut volumul „30 de zile în «Siberia». Căutând arhivele Bucovinei". Cele 30 de zile au trecut nu doar într-un riguros proces de documentare. Savantul a avut întâlniri de suflet cu mulți români din oraș, simțind cum bate inima fraților înstrăinați, despărțiți de sârma ghimpată, ce-i doare, care le sunt aspirațiile etc. Pătrunzând profund în trecut, dar și puternic afectat de răceala de temniță a prezentului, investigațiile istoricului au rezultat cu o carte mai mult sentimentală decât strict științifică.

Amintim că „Siberia" cernăuțeană a lui Mihai Iacobescu a văzut lumina zilei în 2004. Deși de atunci s-a scurs mult amar pe Prut, calvarul neamului românesc decapitat de Țară n-are sfârșit. „Siberia" din oasele rămase prin străinătăți sau readuse acasă în trupuri schingiuite se transmite ca un blestem de la o generație la alta moștenitorilor Golgotei ce-și are începutul la 1940. Ea e veșnic cu noi, chiar și atunci când trăim momente de bucurie la întâlniri cu frații din sudul Bucovinei, așa cum a fost, bunăoară, festivitatea acordării, la finele lui 2018, a premiilor Fundației Culturale a Bucovinei pentru cărțile consacrate Centenarului. Lansarea în cadrul manifestării a volumelor „Reflecții privind România Mare (zămislire, evoluție, prăbușire)" de Mihai Iacobescu și „Mihai Eminescu. La Bucovina" de Nicolae Cârlan ne duce cu gândul la misiunea istoricilor, a oamenilor de litere, în toate timpurile, dar mai ales în ziua de azi, când nevoia de modele, de repere spirituale, e mai acută ca nicicând. Suntem urmași nu numai ai umilințelor îndurate sub stăpâniri străine și nedreptăților din ultima sută de ani, ci și ai generației din 1918, ai făuritorilor de istorie care și-au asumat răspun-

derea individuală pentru destinul întregului popor.

Cum au fost acei temerari visători, cum au reuşit ei să înfăptuiască acel miracol? Îi cunoaştem din lucrările istoricilor, aşa cum oglindesc evenimentele cercetătorii ce-şi asumă înalta datorie de a ne lumina şi informa. Faptul că-i cunoaştem precar – sau că nu-i cunoaştem defel – încă nu înseamnă că Bucovina n-are personalităţi „iubitoare şi slujitoare" ale istoriei. Drept mărturie ne serveşte cartea lui Mihai Iacobescu „Scrisori din Bucovina" (Editura „Junimea", Iaşi, 2017), dedicată în principal personalităţilor marcate să trăiască sub auspiciile zeiţei Clio. E un caz rar întâlnit ca un istoric de talia lui Mihai Iacobescu să scrie cu atâta generozitate despre colegii săi contemporani. De la lansarea cu jumătate de secol în urmă a volumului său de debut „România şi societatea naţiunilor…", istoricul Mihai Iacobescu a scos la lumina tiparului multe cărţi şi „o bucăţică din Constituţia României", după cum afirmă cei care îi cunosc activitatea de senator între anii 1990-1992. Însă, printre cele care îi evidențiază (din multele-i frumoase, admirabile calităţi umane) „vocaţia prieteniei", atât de rar întâlnită în ziua de azi în anturajul intelectualilor români, se impune, în primul rând, volumul „Scrisori din Bucovina", ce adună într-o unică suflare personalităţi care au făurit şi au scris istoria Bucovinei – oameni luminaţi şi patrioţi, de la care istoricul Mihai Iacobescu a învăţat (și le succedă cu demnitate), cum sunt Ion Nistor, Eudoxiu Hurmuzachi, Dimitrie Onciu, Teodor Bălan, dar şi contemporani, dintre care mulţi au fost instruiţi şi formaţi la şcoala sa.

Istoricul Iacobescu, în calitate de profesor implicat direct în înfiinţarea Universităţii „Ștefan cel Mare" din Suceava (a predat în perioada 1990-2008), a instruit aici o întreagă pleiadă de specialişti în istorie, rămânând pentru cei mai mulţi (Florin Pintescu, Ştefan Purici...) mentor, părinte spiritual, călăuză în căutarea adevărului.

Și acum, retras din activitatea profesorală, se impune ca o prezenţă proeminentă în mediul academic, este solicitat şi preţuit în calitatea-i de coordonator de doctorate, îndrumându-i pe tinerii pasionaţi de istorie. Tinerii găsesc la el înţelegere, solicitudine, apreciindu-i deschiderea sufletească, sinceritatea în a-şi împărtăşi emoţiile şi convingerile, generozitatea, căldura umană – atribute care, de fapt, străbat din cărţile sale, îndeosebi din paginile volumului „Scrisori din Bucovina".

Florin Pintescu îl numeşte „magistrul meu şi părintele meu spiritual", asociindu-l cu „Muntele mărturisitor" (sintagmă preluată de la titlul uneia din cărţile pr. Constantin Hrehor). În „Scrisori din Bucovina", acelaşi Florin Pintescu vede un fel de radiografie spirituală a ţinutului prin personalităţile şi valorile sale, edificatoare fiind paginile consacrate lui Ion Nistor, Iancu Flondor, Mihai Diaconescu, dar şi cele ce pun în lumină nume din timpurile noastre – Emil Satco („Despre Omul care a scris *Enciclopedia Bucovinei*"), Constantin Ungureanu („Un tânăr istoric al Bucovinei") etc.

Nici că putea fi alta alegerea juriului şi preşedintelui Fundaţiei Culturale a Bucovinei în privinţa Premiului de excelenţă pe anul 2018, care a fost decernat prof. univ. dr. Mihai Iacobescu. După cum a menţionat preşedintele Vasile Rusu, profesorul merită mult mai mult, acesta fiind doar un minuscul gest de apreciere „pentru întreaga-i activitate laborioasă ca membru al Fundaţiei de la întemeierea ei până în prezent, pentru opera sa privind istoria Bucovinei, operă ce-l consacră drept cel mai important istoric român contemporan care s-a aplecat asupra destinului provinciei".

Cei 25 de ani de vrednică slujire a istoriei (am început numărătoarea de la 1993, când a apărut „Din istoria Bucovinei, 1774-1862") Mihai Iacobescu i-a încununat cu „zămislirea" de reflecţii privind România Mare [„Reflecţii privind România

Mare (zămislire, evoluţie, prăbuşire)”, Editura Arvin Press, Bucureşti, 2018], volum ce vine să completeze un mare gol din cunoştinţele şi sufletele noastre. Realitatea obiectivă a trecutului în lumina adevărului, descătuşarea energiilor creatoare ale românilor din spaţiile înstrăinate, tristeţea cutremurătoare a constatării că *„nu ne-am putut înţelege să fim mai buni decât am fost, mai ales, într-un moment de răscruce, sub ameninţarea unor acţiuni diplomatice şi militare ale celor doi tirani, Stalin şi Hitler... nu ne-a dat Dumnezeu mintea cea de pe urmă să fim uniţi şi să ne ridicăm, întreaga suflare românească, să punem pieptul la hotare..”* ne ţin cu respiraţia tăiată asupra acestei cărţi – ofrandă la altarul consângenilor care s-au jertfit pentru Marea Unire.

Doar cărţile sunt ofranda oamenilor de condei, pâinea lor trudită cu osteneală şi sacrificii – adevăr pus în lumină şi la întâlnirea din 23 februarie 2019 de la Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuţi, desfăşurată sub egida preşedintelui instituţiei respective, scriitorul Vasile Tărâţeanu, membru de onoare al Academiei Române. Ca nicicând altădată, la comuniuni de acest gen, s-a adunat aici un public cu pietate faţă de trecutul istoric şi dragoste de carte. Neîndoielnic interesul acestuia a fost generat de prestanţa şi popularitatea de care se bucură autorii anunţaţi din sudul Bucovinei, figura centrală (alături de istoricul Daniel Hrenciuc şi marcantul eminescolog Ion Filipciuc, de scriitoarea şi publicista Doina Cernica, de tânăra bibliografă, doctoranda Elena Pintilei) fiind, desigur, Mihai Iacobescu. Spun acesta fără a minimaliza importanţa autorilor cernăuţeni, care se confruntă cu mai multe probleme şi dificultăţi până îşi văd la lumina tiparului rodul creaţiei.

Deşi invitaţii de onoare mult aşteptaţi şi apreciaţi, Mihai Iacobescu şi Daniel Hrenciuc, au lipsit din motive de sănătate şi alte probleme personale, prezenţa li s-a simţit pregnant prin cărţile lor şi cuvântul recenzenţilor ce le-au etalat valoarea. Lipsa lui Mihai Iacobescu a fost compensată de prezenţa profesorului Ştefan Purici, prorectorul Universităţii „Ştefan cel Mare” din Suceava, un vrednic continuator al îndrumătorului tinerilor istorici din Bucovina. Sosit ca „simplu ascultător”, împreună cu dr. Sanda-Maria Ardeleanu, şefa Bibliotecii Universităţii din Suceava, Ştefan Purici a ţinut un impresionat discurs despre savantul şi patriotul Mihai Iacobescu, menţionând că acesta a visat să devină preot, dar a devenit un părinte al istoriei

Bucovinei. Pe marginea recentului volum „Reflecţii privind România Mare” au comentat şi Vasile Tărâţeanu şi alţi participanţi la acel de neuitat dialog al cărţilor Centenarului. Atât la Cernăuţi, cât şi la Salonul Internaţional de Carte *Alma Mater Librorum* de la Universitatea „Ştefan cel Mare” din Suceava, ediţia a VI-a, 9-10 mai 2019, a tronat „România Mare” a lui Mihai Iacobescu, drept carte care reflectă adevărul în integritatea lui şi contribuie la formarea conştiinţei naţionale a românilor.

Este o lucrare ieşită din comun din mai multe puncte de vedere, în primul rând – al perioadei ce a precedat editarea ei. Volumul, ce-i încununează activitatea ştiinţifică şi-i este expresia patriotismului din suflet, are o geneză îndelungată. Autorul s-a pregătit întreaga viaţă să scrie ceea ce nu le-a putut spune mai înainte studenţilor la orele de curs şi la seminarii. Ineditul lucrării constă în faptul că Centenarul Unirii a început pentru autor încă din 2014, el reuşind până la finele lui 2018 să publice în cotidianul „Crai nou”, într-o manieră accesibilă şi atractivă pentru cititorul de masă, 160 de materiale despre crearea, evoluţia, funcţionarea şi destrămarea României Mari. Autorul îşi începe monumentala lucrare cu examinarea evenimentelor anului 1914, punând accentele pe conjunctura internaţională, când regelui Carol I i se cere respectarea tratatului secret din 1883 (reînnoit în 1913) cu Puterile Centrale, adică să intre în război cu Tripla Alianţă. „O ţară întreagă i se opune regelui Carol I de Hohenzollern”, iar regele respectă voinţa sfetnicilor săi.

Urmărim pas cu pas desfăşurarea istoriei, descrisă captivant de autor – încoronarea lui Ferdinand, care a promis să fie „un bun român”, renaşterea, precum pasărea Phoenix a României, a armatei şi poporului.

Pentru noi, românii din nordul Bucovinei, de interes major sunt paginile care dezvăluie „pretenţiile” ucrainene asupra Basarabiei şi Bucovinei: „Încă din primele proiecte de stat ucrainean, se prevedea, fără nici un temei, ca Basarabia să devină o gubernie ucraineană. Moldovenii au protestat la mai multe întruniri internaţionale...”.

Ilustrative în acest context sunt cuvintele lui A. Soljeniţin, care scria că „Ucraina încearcă încă din faşă să se întindă de cinci ori mai mult decât visa la vremea sa Hmelniţki”. Atunci, la 1918, s-au găsit bărbaţi de-o admirabilă verticalitate, aşa ca membrii guvernului Marghiloman, care n-au cedat presiunilor Ucrainei de a renunţa la teritoriul dintre Prut şi Nistru, în pofida faptului că Kievul susţinea sus şi tare că Moldova (până la Carpaţi!) aparţinuse în sec. XII – XIII cnezatului de Haliciu. Cert e că Ucraina a contestat Unirea Basarabiei şi Bucovinei cu România, iar istoricul Mihai Iacobescu, tratând acest subiect sensibil, a argumentat cât de nefundamentate, eronate, arbitrare şi anacronice erau pretenţiile ucrainenilor. Astfel, istoricul pune în evidenţă că „zămislirea” României Mari nu s-a produs graţie unui concurs fericit de împrejurări, ci în condiţii extrem de complicate, cu mari sacrificii şi sânge vărsat pe parcursul veacurilor pentru atingerea acestui visat ideal.

Impresionante din acest punct de vedere sunt portretele de unionişti, îndeosebi ale unor personalităţi din Basarabia. Maestrul combate opiniile eronate despre diferenţa dintre românii bucovineni, transilvăneni şi cei basarabeni, care, aflându-se sub o stăpânire străină mai înapoiată, mai atroce, chipurile, s-ar fi îndepărtat iremediabil de identitatea naţională, de cauza românească. A trebuit să vină un moment mult aşteptat, care a arătat adevărul, setea nepotolită de eliberare. Istoricul aduce în atenţia generaţiei de astăzi crâmpeie din viaţa şi faptele acelor eroi, care au pregătit şi apropiat Unirea – Pantelimon Halipa, Ion Inculeţ, Constantin Stere, Ştefan Ciobanu, Alexe Mateevici şi alte personalităţi mai mult ori mai puţin cunoscute. Evidenţiind pleiada bărbaţilor de ispravă pentru Basarabia, mă voi opri mai detaliat la cel despre

care istoricul Mihai Iacobescu scrie că a „iubit şi slujit ca nimeni altul idealul unităţii şi libertăţii româneşti în general şi cauza dreaptă a concetăţenilor săi basarabeni”. E vorba de Vasile Stroescu (1845-1926) care, deşi n-a stat în vârful ierarhiei membrilor Sfatului Ţării, şi-a adus o contribuţie primordială la culturalizarea şi consolidarea conştiinţei naţionale a neamului.

Născut în localitatea Trinca din ţinutul Hotinului, acesta este descendent al unei străvechi şi bogate familii autohtone româneşti. Un înaintaş al său, Gheorghe Stroescu, fusese dregător la Curtea Domnească. Moştenitor al unei imense averi, a crescut cu dragoste faţă de învăţătură, făcând carte la Chişinău, Odessa, Moscova, Petersburg şi Berlin. Administrând cu dibăcie moşiile, Vasile Stroescu şi-a pus veniturile în slujba iluminării poporului. A făcut donaţii permanente pentru cei sărmani, pentru construcţia de şcoli şi spitale, deschiderea de biblioteci, susţinerea societăţilor culturale. În scurt timp, şi-a cucerit faima de generos filantrop, cunoscut şi apreciat pretutindeni unde locuiau români. Din fondurile sale băneşti a construit biserici în multe sate basarabene, ajutându-i cu donaţii substanţiale şi pe românii transilvăneni. Pe banii săi au fost ridicate zeci de şcoli, au fost înzestrate cu cărţi multe biblioteci în vechiul regat. Dar mai important decât toate este că acest numit „mecena al tuturor românilor”, prin susţinerea publicaţiilor româneşti din Basarabia, a finanţat lupta de eliberare a basarabenilor, devenind preşedinte de onoare al Partidului Naţional Moldovenesc de la Chişinău. Pe banii săi se menţineau toate publicaţiile româneşti ce apăreau la Chişinău, întrunirile, congresele, şcolarizarea învăţătorilor şi preoţilor în limba română. Revenind la realitatea în care trăim astăzi (când, cu cât mai înstăriţi ne sunt conaţionalii, cu atât mai străini sunt ei de valorile naţionale), toate acestea ni se par din domeniul fantasticului. Aşadar, de la prima până la ultima pagină a „României Mari”, autorul demonstrează că întregirea ţării s-a înfăptuit de compatrioţii care au fost români pe viaţă şi pe moarte, iar străinii doar au recunoscut Unirea. Tot de la străini ne-a parvenit şi dezmembrarea teritorială a Ţării, pusă la cale de doi tirani – Hitler şi Stalin.

Pe noi, despre care istoricul spune că suntem „fraţii din nordul Bucovinei lăsaţi de izbeliște”, ne doare aceeaşi întrebare obsedantă şi pentru autor: „Ce au învăţat, ce învaţă politicienii de astăzi din trecutul de glorie, dar mai ales din «prăbuşire», din pierderile irecuperabile?”. Şi până când se vor frământa în morminte eroii care s-au jertfit ca să fim pe vechi nedespărţiţi – o Ţară şi un popor.

ÎNTRE HITLER, STALIN ȘI ANTONESCU. GERMANII DIN ROMÂNIA ÎN WAFFEN-SS

Emilian Dranca*
Vatra Dornei

[Paul Milata, *Între Hitler, Stalin și Antonescu. Germanii din România în Waffen-SS,* Traducere din limba germană în limba română de Nadia Bradus, Schiller, Sibiu, 2018]

La 10 ani de la apariție în Germania, este publicată în anul 2018 și în România cartea lui Paul Milata, *Între Hitler, Stalin și Antonescu. Germanii din România* în *Waffen-SS*, la Editura Schiller, Sibiu. Cartea oferă câteva răspunsuri pertinente referitoare la contextul istoric și mai ales argumentele pe care le-au avut persoanele care s-au înrolat în Waffen-SS. Paul Milata susține o teză deloc favorabilă atât românilor cât și germanilor înrolați în Waffen-SS (aproximativ 63.000). Astfel el consideră că germanii nu s-au înrolat în Waffen-SS datorită unui avânt ideologic ieșit din comun sau unei simpatii deosebite față de național-socialism, ci în primul rând datorită procesului de naționalizare, respectiv românizare început de autoritățile de la București încă din anii `20, ceea ce a presupus mai puține drepturi pentru minoritățile naționale, dar, totodată, mai multe obligații (p. 49). Însă, desigur, acesta este doar un preambul. Cadrul general în care s-au desfășurat înrolările este mult mai complex și parcursul în sine al fiecărui „voluntar"' este mai sinuos decât se poate crede la o primă privire. O asemenea opțiune nu este o opțiune strict individuală, deoarece de soarta soldatului depindea și soarta familiei – atât cât acesta se afla pe front cât și după aceea. Astfel, cartea relevă multiple cazuri pe care autorul le-a descoperit în arhivele jandarmeriei, poliției, în arhiva federală germană sau grație interviurilor realizate cu supraviețuitorii acestor înrolări.

Paul Milata și-a susținut doctoratul la Humboldt Universität zu Berlin în anul 2007. Conform site-ului Editurii Schiller aflăm că Paul Milata a absolvit Liceul Brukenthal din Sibiu, a plecat în Canada unde a urmat studii în istoria Europei la Universitatea McGill din Montreal, iar în 2001 a promovat cu teza de doctorat despre „Migrația persoanelor din Europa de Sud-Est, perioada 1980-2000". Volumul de față este foarte bine documentat. În ceea ce privește arhivele în care a cercetat, menționăm Arhivele Naționale Istorice Centrale București (ANIC), Arhivele Militare

---

* **Emilian Dranca** este doctorand la Universitatea „Babeș-Bolyai" din Cluj Napoca, sub coordonarea prof. emerit, dr. Michael Shafir, cu o teză despre „Analiza regimurilor totalitare prin prisma conceptului de religie politică cu studiu de caz asupra etnicilor germani din Bucovina (1939-1945)". A absolvit Masterul de Istorie la Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales, Paris, și Masterul de Politică la Universitatea din București. A beneficiat de Bursa „Lucian Blaga" al Institutului Cultural Român, burse de studiu DAAD la Freie Universität Berlin, burse Erasmus la Universitatea din Strasburg, Albert Ludwigs Universität, Freiburg im Breisgau, Humboldt Universität zu Berlin, CEEPUS la Wien Universität, precum și alte burse și stagii de cercetare în Franța, Germania, Polonia și Austria. Este fondatorul și coordonatorul festivalului „Zilele Filmului Istoric în Bucovina – Mitteleuropa Filmfestival" (2015-2018), desfășurat la Vatra Dornei și la Cernăuți în parteneriat cu Ambasada Austriei, președinte al Bukowina Alpineverein, membru în Clubul Alpin Român și Clubul Alpin Austriac.

ale României (AMR), Bundesarchiv Berlin (BA), Politisches Archiv des Auswärtiges amtes, Berlin (BA), Vojensky ustredi archiv, Praga (VUA), Deutsche Dienstelle, Berlin (WAST), Zentrale Stelle der Landesjustizverwaltung, Ludwigsburg (ZSTL), Arhiva Serviciului Român de Informații, București (SRI), National Arcihves and Records Administration, College Park (NARA). La toate acestea se adaugă monografii ale localităților din România cu populație etnică germană, jurnale și memorii, corespondența diplomatică și corespondența personală a diferitor persoane publice, militari sau civili. Desigur după tot acest volum de documente și informații trebuie să adăugăm literatura despre istoria germanilor din România începând cu perioada interbelică până în prezent.

Pe baza documentelor din diferite arhive și a cercetărilor întreprinse de alți istorici, Paul Milata redă o altă imagine a României interbelice, departe de peisajul idilic creionat de o bună parte din istoriografia din România. Astfel el menționează încă de la începutul cărții sale modul în care 2% din populația țării, constituită în oligarhia de la București, încercau să controleze efectiv celelalte de 98%. „Mult deasupra claselor de țărani și burghezi se situa marea burghezie bucureșteană, circa 2% din populația țării, care ținea în mâini firele puterii politice. Amenințarea, ce a provenit din 1919 de la marea burghezie a noilor provincii și a minorităților, a fost brutal înlăturată până în 1923. Restrânsa pătură de mijloc intelectual-burgheză, pasivitatea și lipsa de experiență politică a maselor, modelul francez al statului centralizat și rapacitatea oligarhiei de la București au făcut posibilă, încă de la începutul anilor `20 o centralizare extremă a statului'' (p. 26). Paul Milata își fundamentează aceste observații socio-politice pe baza lucrărilor unor istorici deja consacrați precum Armin Heinen și Keith Hitchins.

Un personaj central al cărții, alături de conservatorul H. O. Roth, este tânărul și aventurierul Andreas Schmidt, care reușește la vârsta de 28 de ani să preia de la bătrânul Roth conducerea etnicilor germani din România. Una dintre „invențiile'' lui Adreas Schmidt după preluarea conducerii Grupului Etnic German (GEGR, denumire sugerată de Berlin) a fost împărțirea populației germane din România pe trei categorii în funcție de ce procent de sânge german avea fiecare: mai puțin de 50%, egal, sau mai mult de 50% (p. 108). Ceea ce nu menționează în schimb Paul Milata în cartea sa (însă faptul nu poate să nu-i fie cunoscut atât timp cât explică foarte bine modul în care a funcționat Volksdeutsche Mittelstelle) este existența unei asemenea clasificări și în ceea ce-i privește pe etnicii germani care au plecat din România în Germania în 1940. Astfel, această clasificare introdusă de Adreas Schmidt ar putea fi inspirată de modul în care SS împărțea etnicii germani din estul Europei aduși în Germania.

Tot după modelul din Germania, Schmidt a creat organizații pentru toți germanii, indiferent de vârstă, profesie sau pregătire, toți erau încadrați în cel puțin una dintre

„asociațiile'' sau/și „cluburile'' aflate sub cupola Grupului Etnic German. Astfel, un etnic german, de la naștere și până la moarte putea trece prin numeroase cluburi similare ale Grupului Etnic. Ceea ce se urmărea era controlul total al vieții etnicilor germani, indiferent de modul și locul de trai. Ceea ce este șocant în prezent este faptul că un bărbat care era membru al Einsatz-Staffel și dorea să se căsătorească era obligat, după modelul SS, să primească acordul superiorului său înainte de căsătorie.

Astfel, această organizație paramilitară, constituită după modelul ordinelor călugărești-militare din Evul Mediu, pregătea în realitate bărbații pentru un posibil serviciu supus total statului german. În prezent asemenea exigențe sunt regăsite doar la serviciile de informații, de contra-informații, unde superiorii agentului își exprimă acordul sau dezacordul în privința căsătoriei acestuia cu o anumită persoană. În anii `30-`40 spectacolul mundan continuă în ceea ce privește căsătoria după model german, GEGR oferind posibilitatea unei ceremonii național-socialiste (Eheweihe). Acest carnaval cu zvastici și portretele lui Hitler poate stârni azi amuzamente, însă în epocă era considerat un eveniment de maximă seriozitate. Cert este faptul că și acum, la o distanță de aproape 80 de ani de la această derută în rândurile etnicilor germani, pare a fi incredibil cum aceste comunități cu o lungă tradiție de aproape 800 de ani de la întemeierea primelor cetăți teutonice în Transilvania au achiesat și susținut acest carnaval național-socialist. În plus, ceea ce contravine tuturor moravurilor este invitația adresată femeilor necăsătorite de a dărui „încă în acest an'' un copil Führerului (p. 114). Mai mult decât atât, pentru GEGR poligamia era permisă, ceea ce a înstrăinat populația mai învârstă (p. 118).

Un alt capitol important din istoria românilor, rămas relativ tabu, însă, bine redat în carte este constituit atât de înrolările etnicilor germani în armata germană cât și a românilor mai ales după ce diviziile armatei române au fost spulberate la Stalingrad. Din cele 26 de divizii românești pe frontul de la Stalingrad, 18 au fost nimicite de armata sovietică, ceea ce a făcut ca aproximativ 10.000 de soldați români să intre în unitățile militare germane (p. 157). Deși Ion Antonescu ordonase ca în 40 de zile toți militarii români să se întoarcă la unitățile de care aceștia aparțin, ordinul său a fost ignorat, fiind bine cunoscut faptul că în armata germană există o șansă în plus de supraviețuire, dacă de victorie nu mai putea fi vorba mai ales după 1943 (p. 142). Autorul menționează faptul că plecarea trupelor române pe front în 1941, în comparație cu armata germană, arăta ca plecarea unei trupe de aventurieri într-o misiune de unde nu se vor mai întoarce supraviețuitori. Cartea are la bază corespondența dintre Consulatul german de la Cernăuți, Brașov și Galați cu centrala Ministerului de Externe de la Berlin. Din această corespondență aflăm că armata română era slab echipată, soldații se hrăneau de multe ori cu ceea ce primeau de acasă, la Cernăuți în anii `30 au existat cazuri de moarte prematură datorită frigului la care s-a adăugat un caz ieșit din comun – 60 de soldați morți într-un tren militar. Această realitate cruntă precede cel de al Doilea Război Mondial și prezintă un stat total străin de realitatea societății europene, respectiv cursa înarmărilor cunoscută de Germania, Italia, URSS și mai puțin, dar totuși existentă în Franța. Poate aceste condiții inumane în care trăiau soldații români nu ar șoca atât de mult, dacă nu ar fi cunoscute în momentul de față viața opulentă a ofițerilor, neseriozitatea generalilor și mai ales delapidarea fondurilor de la Ministerul Apărării, respectiv Ministerul de Interne. Paul Milata menționează câțiva miniștrii care în perioada interbelică și-au justificat averile în baza unor credite la diferite bănci, credite care nu au existat niciodată. Așadar, iese la suprafață o imagine total opusă celei a mitului soldatului român aflat pe frontul de est în lupta împotriva Uniunii Sovietice. Eroismul este un

fapt incontestabil, mai ales ținând cont de lipsa dotărilor, însă patriotismul celor care au dezertat și au preferat înrolarea în armata germană este un fapt mai mult decât discutabil.

Cartea abordează nu doar teme delicate, mai puțin discutate și studiate în istoriografie, ci și teme care au rămas în mentalul colectiv mai mult ca mitologie, decât ca adevăr istoric. Așadar, Waffen-SS, considerat a fi drept trupe de elită ale germanilor, formate din cei mai buni soldați, este mai mult un mit. Paul Milata demonstrează că în 1943 au fost acceptați în rândurile trupelor Waffen-SS și etnici români și ucraineni, nu doar germani. Însă nu doar criteriul etnic nu mai conta (deci nici măcar nu se mai ridică problema purității rasiale!), dar nici trecutul personal al celor recrutați nu mai conta. Astfel sunt acceptați până și pușcăriașii germani din închisorile statului român (p. 228).

Experiența și instrucțiunea militară nu mai constituie în rândul lor un criteriu de selecție, fiind acceptat orice bărbat în vârsta de 18-45 de ani, apt de serviciu militar, sau mai bine spus pregătit să moară pe front pentru Germania. Evident, poate fi ridicată întrebarea de ce avea nevoie Germania de atâția oameni? Există mai multe răspunsuri. Prima recrutare organizată de Andreas Schmidt, liderul Grupului Etnic German, are loc în 1940. Deși oficialii germani au solicitat câțiva voluntari din România, Schmidt pentru a-și demonstra talentul organizatoric și fidelitatea față de Berlin, a reușit să trimită în Germania 1000 de voluntari. Desigur nu toți acești etnici germani au intrat în Waffen SS. Doar 600 au fost acceptați, ceilalți rămânând în Germania în diferite scopuri, uneori chiar voluntari în Wermacht, nu în SS. Situația se schimbă în 1943 când trupele axei sunt înfrânte pe frontul de est, iar italienii, germanii, maghiarii și românii bat în retragere. Odată cu această retragere germanii încep să aibă lipsuri tot mai mari inclusiv de soldați. La toate acestea se adaugă și ambiția personală a lui Himmler de a avea propria sa armată distinctă de Wermacht. Astfel, acordul pentru înrolarea voluntară în Waffen SS este semnat de România și Germania la 12 mai 1943 într-un context foarte delicat pentru germani: după înfrângerea de la El Alamein și Stalingrad, capitularea frontului african, după debarcarea americanilor în Sicilia și apropierea sovieticilor la doar 750 km de frontiera statului român (p. 229). În acest context voluntarii din România erau nu doar primiți, dar chiar așteptați și doriți de forțele militare germane.

Paul Milata ridică și problema motivației voluntarilor etnici germani din România în ceea ce privește angajamentul lor în Waffen-SS. În această privință există de asemenea un răspuns complex format din multiple aspecte socio-economice. Cine crede că ar fi existat un fanatism național-socialist în rândurile acestor soldați se înșeală. Realitatea condițiilor din armata română în comparație cu armata germană oferă suficiente argumente unui soldat să-și dorească să fie în armata germană și niciodată în cea română. Menționăm argumentul de natură financiară: un soldat român primea 2 lei în România, respectiv 0,12 lei pe frontul de est, în timp ce un soldat german primea în ambele situații contravaloarea a 100 de lei. În cel de al doilea rând, este actual argumentul de natură socială, reprezentat de indemnizația pentru familie: statul român nu oferea nicio indemnizație soldaților pentru familiile rămase acasă, în timp ce statul german oferea o indemnizație de 130 de mărci (p. 233). În cel de al treilea rând, un argument de natură morală este determinat de faptul că armata română practica pedeapsa cu bătaia, aplicată mai ales de ofițeri soldaților, ceea ce germani nu practicau. Nu erau absente șicanările și tratamentul la care erau supuși soldații de altă etnie din armata română. În fața acestei realități, opțiunile ideologice, național-socialiste sau anti-comuniste ocupă un loc secundar. Desigur

onoarea și mândria de a fi german și soldat în armata germană au existat, însă ele preced din punct de vedere cronologic orice ideologie politică, dată fiind experiența în armata austro-ungară și armata germană neînfrântă pe frontul de est în Primul Război Mondial. Astfel, pe baza acestor considerente, în 1943 s-au înrolat încă aproximativ 62.000 de soldați.

În acest context identificăm și cazuri ale unor șvabi și sași care refuzau să se înroleze. În ciuda confuziei create asupra acestor înrolări, păstrarea acordurilor diplomatice strict secretă (Grupul Etnic German le prezenta ca fiind obligatorii conform acordului dintre Hitler și Antonescu, intrat în vigoare la 12 mai 1943, deși acordul menționa că ele sunt strict voluntare), a neasumării acordului public din partea autorităților române și nici din partea germanilor, soldații au căutat diferite subterfugii pentru a scăpa de înrolarea în Waffen-SS sau în orice alt fel de trupe germane. Astfel apar cazuri de convertiri de la catolici la ortodocși, respectiv de la evanghelici la ortodocși, apar certificate de boală falsificate sau diferite infirmități inexistente. Există situații în care unii sași nu au atâta creativitate și-și asumă oprobiul public asupra lor și familiilor, provocat de refuzul de a se înrola. Alții îndură pedepse corporale, ferestrele caselor au fost sparte, iar copii dați afară din școală (p. 271). Toate aceste nealinieri și respingeri ale solicitărilor de înregimentare în Waffen-SS atestă faptul că beneficiile economice, profesionale, succesul personal nu au fost atractive chiar pentru toți etnicii germani, unii dintre aceștia preferând să rămână în armata română sau acasă, în gospodăriile lor. Mai mult decât atât, unii dezertează imediat după înrolare: „Cu toate acestea, unii i-au întors Führerului spatele pan-german. Așa s-a întâmplat la 23 iunie 1943, când un tren a plecat din gara Timișoara, la ora 20, cu 1530 de oameni și a ajuns în dimineața următoare la graniță având doar 1282 de oameni" (p. 299).

Desigur nu înrolările în Waffen-SS sau dezertările constituie cel mai delicat subiect, ci destinația acestor „voluntari". Este cunoscut faptul că o parte dintre aceștia au fost gardieni la diferite lagăre de exterminare precum Majdanek, Auschwitz, Treblinka, Oranienburg etc. Astfel, Paul Milata indică faptul că în prezent sunt cunoscute cu precizie câteva sute de germani din personalul Waffen-SS, originari din Banat sau/și Transilvania, care au lucrat în lagărele de exterminare ale Germaniei național-socialiste. Unele persoane ar fi fost angajate în comandouri speciale, altele fiind puse la exterminarea evreilor, polonezilor și sovieticilor direct în locurile în care aceștia se aflau. Aici autorul ridică întrebarea dacă acești oameni ar fi avut o alternativă în acele clipe. Variante sunt puține. Dezertarea ar fi fost prima soluție, însă nu și cea mai eficientă. Totuși, Paul Milata consideră, pe baza pedepselor primite de dezertori, că aceasta nu ar fi fost imposibilă și mai ales nu ar fi avut repercusiuni foarte mari. Recruții erau pedepsiți doar cu câteva săptămâni de arest, în cazul celor care au depus deja jurământul militar de credință față de Führer, lucrurile se complică. În mod paradoxal, oficial, nu se cunosc dezertări din asemenea zone ale morții industrializate prin lagăre de exterminare, ci se cunosc cazuri de sinuciderii. Însă, trenează întrebarea dacă a fost într-adevăr sinucidere sau asasinat? Un alt lucru care suscită interesul publicului este constituit de numere și cifre. Altfel spus, câți etnici germani au fost implicați în organizarea lagărelor de exterminare? Câți erau conștienți că participă la punerea în practică a ceea ce a însemnat nimicirea poporului evreu? Paul Milata oferă statistici și tabele întocmite pe baza datelor din arhivele în care a realizat cercetarea științifică. Cartea are în total 24 de anexe, sub forma tabelelor cu indicatorii necesari în funcție de vârstă, ocupație, zona de proveniență, unitățile militare în care s-au efectuat stagiile, etc. etc. Nu mai constituie un secret faptul că

farmacistul-șef de la Auschwitz, Capesius, era un sas din Transilvania, ca și dr. Klein, ajutorul lui Mengele. Însă acestea sunt doar câteva nume din cei aproximativ 63.000 de etnici germani implicați în Waffen-SS. Probabil cartea stârnește și un interes suplimentar în ceea ce privește soarta celor care au condus Grupul Etnic German din România și implicit cei care au făcut posibilă participarea atâtor oameni în cel de al Doilea Război Mondial în cadrul armatei germane. După 23 august 1944, din 63.000 de „voluntari" aflați în Waffen-SS, doar un număr de 17 s-au parașutat în România, mai exact în decembrie 1944. Aceștia alcătuiau practic conducerea Grupului Etnic German din România, în frunte cu Andreas Schmidt. În tot acest timp, toți etnicii germani din Waffen-SS au fost declarați de armata română drept dezertori, dat fiind faptul că erau cetățeni români obligați la efectuarea serviciului militar în armata română. Însă, grupul celor 17 a fost capturat de sovietici. Doi membri ai grupului au fost omorâți în confruntările armate, patru au reușit să treacă frontieră spre vest, iar ceilalți – 11 au fost duși în URSS la muncă silnică. Andreas Schmidt a decedat într-un lagăr de prizonieri în primăvara anului 1948.

Cartea lui Paul Milata se dovedește utilă și necesară în contextul în care istoriografia din România, inclusiv prin publicațiile Academiei Române, chiar și după 1990, nu au dat dovadă de spirit critic și de claritate în abordarea anilor 1918-1939, dar și 1939-1945. În plus, prea puțini istorici din România au dispus de sursele primare constituite de arhivele din Germania. Nu în ultimul rând, istoriografia din România a rămas relativ în epoca abordărilor naționaliste și partinice. Prea puține sunt lucrările și istoricii care sunt critici față de trecutul propriului popor, indiferent de etnia sau religia acestora. Astfel, Paul Milata realizează un demers necesar în vederea cunoașterii realității comunităților germane din România din perioada interbelică, cât și din timpului celui de al Doilea Război Mondial.

… CA ŞI STEJARUL CÂND ÎNMUGUREŞTE

Ana-Cristina Mihaiesi*
Cernăuți

Când eram mai mică am început să scriu poezii. Probabil mă molipsisem de la tata, fără să-mi dau bine seama ce înseamnă să fii poet în ziua de azi. De altfel, ca și în trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat de noi.

Apoi am trecut la proză. Am scris câteva povestioare scurte, naive, copilărești. Despre diverse animale domestice și despre comportamentul lor, despre plaiul nostru natal, în special despre satul Molnița, satul bunicilor mei din partea mamei.

Unele dintre aceste timide încercări literare au fost chiar publicate în presa periodică pentru copii. În revista „Făgurel" din Cernăuți – păcat că nu mai apare! - și în revista „Confluiențe" din Galați.

După ce am mai crescut însă – barem că nici acum nu-s tare mare – m-am lăsat păgubașă, renunțând într-un fel la iluziile literare ale tatălui meu: ca cineva din familie să-i continue cauza.

Pentru că mama, sătulă de ziarele și revistele care inundau casa noastră, aduse sau editate de tata lună de lună, nu odată-mi zicea: „Destul că avem un scriitor în casă, nu ne mai trebuie încă unul! Ar fi prea mult doi într-o familie. Tu trebuie să însușești o meserie mai serioasă decât cea de scriitor. Cu atât mai mult că acum autorii de cărți nu mai primesc onorarii precum altă dată ci, dimpotrivă, trebuie să-și achite ei singuri, sau să caute oameni cu dare de mână, așa zișii «sponsori», care să plătească pentru editarea cărților în care aceștia își afirmă opiniile, ori militează pentru cele mai scumpe idealuri ale neamului nostru...".

Acum, fac masterat la Facultatea de Litere, secția de Filologie română și clasică. În același timp, ce-i drept fără frecvență, urmez și Facultatea de Geografie și Turism, studiez aprofundat limba engleză. Cu alte cuvinte, mă pregătesc să fac față cerințelor europene, când și Ucraina va intra definitiv în UE, precum Patria noastră istorică, România.

De fapt, așa ar trebui să fie. Or, Ucraina nu poate să nu facă parte din spațiul european, de vreme ce Centrul Geografic al Europei se află pe teritoriul nostru. Mi-a arătat tata niște fotografii făcute în locul acela deosebit de pitoresc al Maramureșului Istoric, unde este instalată o bornă ce consemnează acest fapt.

Văzând fotografiile acelea mi-am zis: trebuie să ajung și eu acolo, să-mi cunosc Patria în lung și-n lat, să mă bucur de toate frumusețile ei de neasemuit, care, probabil, se numără printre cele mai pitorești locuri din Europa. Precum sunt și minunatele privelişti din Bucovina noastră.

În ultimul timp, pe la noi, tot mai mult se vorbește despre Uniunea Europeană, spațiul din care dorim să facem parte, unde vom putea circula liber și vom putea trăi după normele civilizației europene.

Noi, însă, dorim mai mult: vrem ca țara noastră să devină membru plenipotențiar

---

* **Ana-Cristina Mihaiesi** este licențiată a Facultății de Filologie, secția „Limba și literatura română" și a Facultății de Geografie, secția „Turism și management" din cadrul Universității Naționale din Cernăuți. Masterandă la Universitatea Cernăuțeană.

al acestei comuniuni de state, în care se pune preț pe valorile democratice, pe respectarea drepturilor omului și a minorităților naționale. Pentru că ne considerăm și, de fapt, chiar suntem – europeni. În special noi, românii din nordul Bucovinei, nordul Basarabiei și fostul ținut Herța, care acum formează regiunea Cernăuți a Ucrainei. Căci, timp de 143 de ani, până la Marea Unire din 1918, teritoriul în care locuim făcea parte din Imperiul austro-ungar, iar – după aceasta – din România Mare, ambele formațiuni statale fiind considerate părți ale Europei.

Pentru noi acum este deosebit de important să recâștigăm ceea ce părinții și bunicii noștri, din cauza vitregiilor sorții, au pierdut în anii totalitarismului stalinist, ceea ce pierdem și noi zi de zi: identitatea națională. Am început să mă gândesc mai mult la acest lucru cu vreo doi ani în urmă, când, ca membră a „Junimii" cernăuțene, am fost în Tabăra de Vară de la Sulina, unde am făcut cunoștință cu mulți tineri din Basarabia și am văzut cât de patrioți sunt ei.

Noi, tinerii din regiunea Cernăuți, suntem altfel, mai indiferenți, nu ne prea implicăm în viața social-politică a comunităților din care facem parte. Nu ne interesează politica. Nici chiar istoria vitregă prin care au trecut bunicii și părinții noștri. Mi-am consolidat aceste opinii acum câțiva ani, la cursurile Universității de Vară de la Izvorul Mureșului. Aici, de asemenea, a fost un grup important de tineri din Chișinău, dar și din alte orașe ale Țării, care au adus un Tricolor impresionant, de 150 de metri, pe care l-am desfășurat și l-am purtat pe brațele noastre tinere prin oraș, urmând ca apoi acest drapel să ajungă în întreaga Țară, adică în tot spațiul românesc.

Ce sentimente înălțătoare de mândrie pentru poporul nostru român, pentru istoria lui glorioasă ne-au cuprins în acele clipe! Dar câte am învățat ascultându-l pe Înaltpreasfinția Sa, Arhiepiscopul Covasnei și Harghitei, distinsul teolog Ioan Selejan. Ce om deosebit! Ce inimă de român bate în pieptul lui! De am avea mai mulți ierarhi de asemenea structură sufletească... Și de am putea să-i ascultăm discursurile patriotice mai des... Cât de mobilizatoare și pline de înțelepciune sunt ele!

Acel Tricolor imens pe care l-am purtat pe mâini împreună cu membrii mișcării „Tinerii Basarabiei" l-am adus atunci și la Mănăstirea aflată sub oblăduirea lui I.P.S. Ioan Selejan, iar Domnia Sa, l-a sfințit cu agheasmă, blagoslovindu-ne la drum ca să-l purtăm cu demnitate nu numai pe brațele, ci și în inimile noastre.

De fapt, ascultându-l, fără să vreau, mi-am adus aminte de unii dintre preoții noștri care lasă să pătrundă cu ușurință în bisericile noastre o limbă oricum străină nouă, ca și strămoșilor noștri. De parcă n-ar fi destul că graiul nostru matern pierde zilnic teren în școlile cu predarea obiectelor în limba română, prin deschiderea claselor ucrainene, prin reducerea numărului de ore la limba și literatura română, prin predarea multor obiecte în limba ucraineană.

Nu mai vorbesc de alte lucruri care țin de studierea istoriei ținutului natal, unde ni se insuflă niște neadevăruri strigătoare la cer, niște minciuni, pe care trebuie să le credem ca fiind adevăruri pure.

Într-un anumit fel se procedează ca în perioada totalitarismului, pe care noi, tinerii de astăzi, n-am cunoscut-o, dar despre care ne-au vorbit părinții. Odată cu maturizarea, acum, când am început și noi să înțelegem mai multe, cu descoperirea adevărului și cu deschiderea noastră spre alte orizonturi.

Cu părere de rău, însă, trebuie să recunoaștem că dorința de a rămâne români, de a pune umărul și toată energia noastră tinerească pentru a recupera valorile naționale pierdute în mare parte – limba, istoria, valorile culturale, din obiceiurile și tradițiile, precum și credința strămoșească, încă n-a pus stăpânire pe toți vârstenii mei. Mulți rămân indiferenți la aceste probleme. Le este tot una cine sunt și de unde

vin? Cine ne sunt strămoșii și unde ar trebui să ajungem dacă am acționa cu toții în spiritul marilor noștri înaintași: Ștefan cel Mare, pașoptiștii, Mihai Eminescu, George Coșbuc, făuritorii Marii Uniri din 1918, care au fost stăpâniți de idealuri înălțătoare și au luptat pentru neam și țară. Mulți dintre noi se pare că avem cu totul alte visuri: să trăim cât mai bine, dar să muncim cât mai puțin; să ne dedăm mai mult distracțiilor, să participăm la diferite *show*-uri, să emigrăm în Occident. Unii dintre noi chiar și frumoasa noastră limbă o cam ignoră în dialogurile cotidiene, poluând-o cu vorbe străine, mai precis cu rusisme sau cuvinte în ucraineană. Totul se petrece așa, pe neobservate, încât la un moment dat ne trezim că vorbim o limbă păsărească. Iar atunci când cineva dintre oamenii mai în vârstă ne atrage atenția, spunându-ne că trebuie să vorbim corect, curat românește, ridicăm indiferent din umeri, zicând „Podumaeși!", ceea ce nu va să însemne altceva decât o sfidare a bunului simț, adică „Mare brânză!", „Nici o pagubă!", „Care-i treaba ta?". De altfel, mergând pe stradă, auzi la tot pasul diferite parazitisme de felul „tipa", „karotce", „blin" și câte altele mai deochiate. Ar roși chiar și hârtia dacă le-aș nota și pe ele în continuarea acestui eseu.

Dar să ne întrebăm ce o fi însemnând conceptul de *identitate națională?* Acest termen, după cum se știe, a apărut în anul 1962. Până la acea dată erau folosite, încă din secolul al XIX-lea, alte noțiuni aproape identice care exprimau în mare parte tot ce va să însemne acum termenul de mai sus. Prin secolul al XIX-lea, numit secolul națiunilor, se vorbea de *specific național*, de *conștiință și demnitate națională*: se avea în vedere sentimentul de apartenență a unei persoane la o naționalitate. Acest sentiment este intim fiecărei persoane și, după cum explică dicționarele și enciclopediile, depinde de felul în care are loc procesul de interiorizare a reperelor identitare reprezentate de „punctele comune" precum sunt limba vorbită, schimburile economice, diversele practici sociale, simbolistica locală, comunitară sau de stat, cultura, muzica, bucătăria, istoria – așa cum este ea povestită în școli, la radio, la televizor de către fiecare persoană etc.

Acum trăim în alte timpuri istorice în care însemnele identității naționale nu sunt doar imnul și drapelul, ci cu mult mai multe elemente, ca de exemplu: istoria, natura, folclorul, neamul, religia, pământul, literatura etc. – sunt coordonatele naționale care se unesc în primul rând prin limba maternă, simbol unic și esențial al individualității naționale.

Cu atât mai mult că individualitatea unei persoane, limba ei, comportamentul ei sunt influențate în mare parte de relațiile întreținute cu cei din jurul ei care aparțin aceleiași comunități naționale, aceleiași națiuni, ultima caracterizându-se prin unitate istorică, lingvistică, culturală, teritorială și economică.

În ceea ce ne privește, putem afirma că noi, românii din nordul Bucovinei, ne-am putut păstra într-o măsură din ce în ce mai mică ființa neamului și existența noastră ca naționalitate de-a lungul secolelor. Numai prin cultură, limbă, tradiții și obiceiuri, prin credința strămoșească. Pentru că acestea reprezintă o sumă de valori inestimabile, acumulate de comunitatea din care facem parte. Adică, anume acele valori proprii, specifice, prin care noi suntem *noi*. Datorită cărora nu putem fi confundați cu alții. Suntem noi înșine.

Și așa ar trebui să rămânem. Români europeni. În aceasta cred că și constă toată frumusețea vieții noastre în spațiul european. În diversitate.

Ca într-o poiană de pe obcinele noastre bucovinene în care poți găsi flori deosebite: roșii, galbene, albastre. Fiecare având forma și parfumul său. Una mai interesantă decât alta. Și cât de frumos cresc ele! Într-o perfectă armonie naturală,

firească, încântătoare. Bucurând privirile și inimile oamenilor.

Așa ar trebui să conviețuim și noi. Într-o Europă unită în diversitatea ei. Unită prin frumusețea relațiilor de prietenie și de colaborare frățească între oameni. Indiferent de naționalitate, de limba în care comunică între ei.

Pentru că orice limbă este frumoasă și ea trebuie să servească celor mai nobile scopuri. Căci ea poate fi cel mai eficient mijloc de transmitere a celor mai sincere sentimente de frățietate și de dragoste. Întru binele fiecăruia dintre noi. Și întru binele întregii omeniri.

Iar pentru așa ceva merită să trăiești, să speri și să te lupți. Acum și întotdeauna. În caz contrar noi ca oameni la ce bun am mai face umbră pe acest mult-pătimit pământ.

Or noi nu putem fi altfel decât „ca stejarul care-nmugurește”, după cum se spune într-unul din cele mai frumoase cântecele care ne-au însoțit istoria de-a lungul anilor.

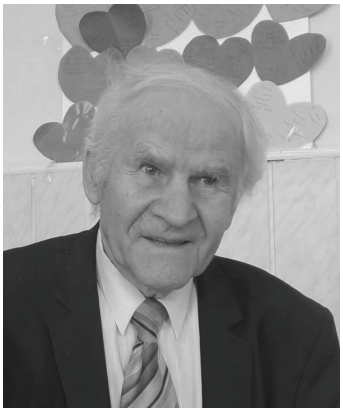

Mircea LUTIC*
Cernăuți

„Când ziua a opta-și dă pârgul…“

Nașterea perlei

Botez cu foc și legământ pe zare,
în rodul fără preget al luminii –
un ritual în care-și dau chemare
de cununie stelele și crinii.

Renaștere în scoica de opal :
din alimane neînvins transpare
imaginea divinului în val,
epifania Duhului în mare.

Ca jocul de vernisuri în cristal,
nuntesc mareele-ntru împlinire,
în val vârtej de ape peste fire
reverberează teurgii de graal.

La adâncimi de-abis, pe-al mării pat
de-al veșniciilor tărâm aproape,
se naște perla-n liniște de ape –
ecou al Proniei, pietrificat.

Eon în flăcări

O văpaie ca aurul neîntinată,
Din sempiterna suflare desprinsă,
În toată preajma deplin revărsată
Arde învâlvorându-se, nestinsă.

Eon în flăcări, plămadă zidirii,
Ce-n sine pe sine se luminează,

*Colectivul de redacție „Glasul Bucovinei” îl felicită călduros pe Mircea Lutic cu prilejul împlinirii a frumoasei vârste de 80 de ani.

Din neființă se autocreează,
Fiat înspicat în făptura firii.

Un verb-liant ce-ncheagă-a vieții frază
Sub semnul nepieritor al iubirii,
În văl kenotic peste sfere se-aține,
Sfidând neanturi, depășind cronospații,
Defrișând sihle și codrișuri virgine,
Conexând zodii, urnind constelații.

Partea noastră de cer

Profesorului Ilie Popescu

Cuvintele limbii materne tăinuiesc nestemate
De înțelesuri alese, adânc suplimătoare,
Ce se dezvăluie numai ființelor însemnate
Cu mirul binecuvântaților întru cercetare.

Metaforic, sunt nechipuri întruchipate,
Odâjduite din primordiu în sfințitor mister,
Pe pământ de Providența eternă înluminate –
Partea noastră de cuget, noiciana „parte de cer".

Ofrandă întemeietoare

Comuniunea cu Pronia în creație se arată,
Fire invizibile îl preleagă pe creator cu cerul.
Printr-o iluminare-n Botezul sacru, binecuvântată,
Din harul logodirii înzămislitor se iscă misterul.

Demiurgică făptuire, ofrandă întemeietoare,
Geneză de logos, de infinire și de sacralitate,
Epifanie în nămeaza raiului, cu înaurorare
De pristol străluminat, înctitorit întru eternitate.

În ceasul de incertitudine, de haos și entropie,
Când neîntocmirea deplină se răsfrângea în tot și-n toate,
Când singură moartea în cuprinderea întreagă era vie,
Duhul Dumnezeirii pus-a viață-n a nefirii cetate.

Și energii de nedescris s-au dezlănțuit neîntinate,
Înfățișându-se într-o cuminecătoare theurgie.

În catedrala de har

Lui Ștefan Hostiuc

Îngemănări în macrocosm, de soartă împlinitoare,
Iordane în botezul eternității sacralizate,
Protoplanetele-s bulzi de materii luminătoare,
Oaze de foc pe cerul dumnezeirii, neîntinate.

Pârga lor rotunjește zări și viitorimi înstelate.
În cronica lor, Savaoth și-a notat amintirile,
Ce în metatranscendent alcătuiesc suprafirile
Și în aievea – veritățile visului, necreate.

Ne naștem în dezmierdul catedralei de har. Selena
Irizează minuni de lucori în grădinile cerului,
Umplând prejmurișul sfânt de îmbătătoare mirodii.
Prourul vieții ni-i Anna, deznodământul - Perenna[2*].
Și, încununați în final de-ndăruirile lerului,
Trecem hotarul prescris al legatului de sub zodii.

Zări în inversie

Prinsă în absolut, clipa noastră respiră.
Suntem paradoxați la forme supreme,
Îndumnezeiți prin Mielul Sfânt, dileme
Între îngeri și diavoli ce-n noi conspiră.

Zări în inversie: inși preeternizați
Numai în aparență, umbre ale minunii,
Întru pământene suferințe toți frați,
Ci părtași la binecuvântare doar unii…

Logodna-n eoni e ideal și mister,
În nepreget credința către ea conduce.
Prin spațiul teluric neîmplinit, efemer
Alergarea ne este urcușul pe cruce:

Lepădând rătăcirile ființei nătânge,
Primi-vom harul în schimbul jertfei de sânge.

Râul botezului meu național

În opul său celebru, Herodot,
Al lui Homer destoinic strănepot,
Ctitor ales de cronică umană,
Cu mii de ani în urmă consemnat-a
Un râu ce taie dinspre nord Carpatul,
Și l-a transcris din dacic grai, frumos,
În slova sa elenă năzdrăvană
Cu nume legendar: Tiarantos.

Apoi Eepheroç, pe-al lui Kronos drum,
L-a scris Seretos. Și așa-i și-acum.

---

* În mitologia strămoșilor noștri latini, *Anna* semnifica începutul, iar *Perenna* – sfârșitul (Nota autorului).

Zbor de metafore

Când scriu în limba mea de mir, românește,
O aură de paradis mă străbate,
Sângele prin minuni de basm rătăcește
Și versu-mi în palpitul inimii bate.

Ca într-o visare, lumina-n mine crește,
Străflăcărind cu mii și mii de carate.
Eu zbor pe metafore, nepământește,
Și-un noian de vedenii împrourate
Mereu, fără cunten, în mine roiește.

Cerurile se-nstelează cu ciocârlii –
Întrupări de-azur strecurat, matinale
Ce traduc în triluri poeme natale.

Sfânt, graiul meu are miruri de veșnicii
Și-n el Domnu-și toarce splendorile Sale.

Sacerdoţiu

Uns cu mir al tocmirii din veac, sublunare,
Vistiernic al elevaţiei întru Iisus,
Oficiezi cu har la divine altare,
Îndatorat păstoreşte sorocirii de sus.

Slujnic al cerului luminând peste lume,
Liturgiseşti cu arhanghelii în infinit.
Toiagul lui Aaron îţi dă vlavii anume
Să dezghioci lumii încreştinătorul rit.

Când sfita ţi-o pui întru înalta slujire
Şi intri în tainele măririi dumnezeieşti,
Chipu-ţi levitează peste stările omeneşti
Către Rugul Aprins din epicentrul minunii –
Apogeul din primordiu al devoţiunii,
Avuţia de veci întru înnemurire.

Nedezlegată sinergie

La interval de ani o mie
Nimicul, care totul este,
Îmbracă mituri sine die[3*]
În revivante palimpseste.

Primordial în vremi se-nscrie,
Transcendând evuri spre nemoarte –

[*] fără soroc (lat.)

Nedezlegată sinergie
Cu repercuţii din departe.

Realitate-ntemeiată
Pe-a-nzodierilor dulceaţă
Şi pe închipuirea mută
A protostării de derută –
Cenuşă-n vânturi spulberată
Din rugul cu vâlvori de viaţă.

Umbrele transcendenței

Artistului fotograf
Vasile Paladean

Că-i clipa al făpturii brod – se știe,
În nesfârșit menită să înspice.
Desfășurată-n larg, e veșnicie,
Iar cel ce-o prinde-n zbor e-un mag ferice.

Trecutul și prezentul – două laturi
De cronospațiu – pulsu-și împreună
În viitor, și – nfiorat răsună
Toxin de deșteptare peste leaturi.

Prin viață-moarte prinse mână,
Umbrele transcendenței în terestru,
Pogorâtoare din sublim ancestru,
Au harul în icoane să rămână.

Ultimul oracol

Ofrandă extinsă peste-nțelegerea firii,
Filosofic sumată într-un top etereu
Dacă în conștiință crește pomul iubirii,
Sub bolta-i făptura vorbește cu Dumnezeu.

O sfătuire de suflet e evocată
Din ceas de prour – în adevăr, dreptate frumos,
De harul profeților din veac augurată
Și dată lumii prin epifania în Hristos.

Valvârtej tragic, se trece veacul
Prin spațiul profan, vegheat de soare.
În scrâșnet pierzalnic se rotesc planeții
Și cugetul divin – ultimul oracol –
Își scrie sentința în numele vieții
Cu rune-enigme din Carte, din Carte…

Tainica decorare

Ades stihu-mi vine din prour:
Dau glas în ființă-mi autumii
Din ceasul de facere-a lumii.
Atunci în de mine mă-nrour.

Mă pierd într-o stare ciudată,
Văd lumea ca-n vis, nevisată,
Cu miruri de mir miruită,
Pe semne-simboluri topită.

Și sinele meu logos naște,
Urmând o diurnă schimbare –
Printr-o tainică decodare,
În slove pe el se cunoaște…

Când ziua a opta-și dă pârgul,
În rod se arată și sârgul.

Ilie Tudor ZEGREA*
Cernăuți

Bach, la patru mâini…

Aceasta e viaţa mea privată, (aş zice – dezacordată),
Cu arborele genealogic pe trei sferturi înfrunzind în pământ.
Dincoace de gardul cimitirului lumea e amărât de ciudată
Cercetându-mi paşii, încercând să mă extragă din cuvânt.

De-a lungul istoriei şi plouă, şi ninge, spălând triumful ghilotinei,
Cu alte ştiri din Ţările de Jos ne ungem pe suflet – încă n-am murit?
Îngânând o rugăciune, convingându-ne mereu cât de bine-i
În lanul cu profeţi, lângă îngerul nostru păzitor, adormit.

Ca într-un poem de dragoste la geamul lumii e un fel de mirare,
Iar în Regatul Toamnei ceaţa adie a împăcare, oricum,
Şi intrarea noastră-n arenă ridică iarba-n picioare
Citindu-ne în priviri clorofila şi genialitatea, postum…

Parfumul Singurătăţii şterge praful amintirilor din oglindă
Şi în inima ta mai adie un fel de milă fără vre-un rost.
În noaptea asta am cântat Bach la patru mâini, cu pianul în tindă…
Două ale mele…Dar celelalte două ale cui să fi fost?..

Eşafodul înduioşat (II)

Cândva curtat de gâde în piaţa unui burg
Cu tobe şi cu surle, suflând în lampa ceţii,
Azi sunt cuprins de milă şi nostalgii ce curg
Şoptindu-mi gâlgâitul reproş : „Dar ţie ce ţi-i?!”

Şi chipuri dezghiocate din măşti răsar ca-n vis
Pe malurile Lethei, în sumbra sa oglindă,
Sub cearcăne şi riduri şi ani ce-au coincis
Perfect, ca naufragiul luminii să mi-i prindă...

* Colectivul de redacție „Glasul Bucovinei” îl felicită călduros pe Ilie Tudor Zegrea cu prilejul împlinirii a frumoasei vârste de 70 de ani.

Căzuţi din glorioase şi, date-n pârg, amiezi,
Cu primăveri şi toamne şi zile ca la carte,
Poate aveau şi acte, şi altfel de dovezi,
Dar, vezi, sosise clipa să le vorbesc de moarte...

Trecuţi prin Evul Mediu în lung şi aspru drum,
Cu zile fericite, dar, brusc, cam retezate,
Cortina o să cadă şi pentru noi, oricum,
Istoria o scrie cine cum vrea, cum poate...

Dar peste tot şi toate se-aşterne-un praf scârbit
Când Adevărul, palid, intră subit în comă
Şi-nsângerat amurgul, în parte mituit,
Îţi urlă la ureche: „Şi tu, tu încotro, mă?..”

Câtă tristeţe, câtă singurătate...

Sfârşit de toamnă la Sinăuţi, 2018

O, câtă tristeţe, domnilor, şi câtă singurătate păleşte
În frunzele de colo, răsturnate de-o adiere de vânt
Când pe o parte, când înduioşate, creştineşte,
Bând apă dintr-o urmă lăsată-ntâmplător de vre-un sfânt.

Şi cine poate cerceta şi măsura gloria florii de crin
Sau a fructelor de păducel, întârziate-n pom, timide ca
Primii fulgi umezind metaforele răsărite aşa, din senin,
Pe colinele de lângă Sinăuţii poetului George Voevidca?

În acest început de mileniu când sufletul furişat în cursor
Îşi pipăie conturul, sfios, pe un drum grăbit în pantă,
Parcă aş vrea să vă văd tineri, parcă aş vrea şi să mor
Încet, visător, sub sigiliul picăturii de istorie de Putna, constantă...

Şi iarăşi vă zic, domnilor, câtă singurătate în trista poveste
Cu vieţile aruncate ca zaruri ale milei în pălăria unui birjar,
Aşteptând să vină de undeva salvatoarea, înnobilata veste
Că zilele şi anii şi totul nu au fost în zadar... Chiar în zadar...

Viaţa poetului repovestită de agentul secret

… Pe stradă trecea poetul cu bereta trasă pe ochi,
cu trupul lipit de ceaţa ce-l însoţea întotdeauna
(o, ceaţa avea o poveste a ei, suspectă,
şi-i ţinea loc de pardesiu şi umbrelă)…

Deci, trupul lui, angajat cu ziua ca un birjar,
îl ducea aproape nevăzut şi neauzit
şi doar urmele lăsate prin metafizică
puteau fi citite pe drumul Damascului.

Viaţa poetului cusută de negura nopţilor
cu aţă mai neagră ca privirile Morţii
sau ca semnele literelor bătute de maşina de scris…
Cine să-i numere ridurile singurătăţii pe faţă,
cicatricele din pereţii celor două ventricule
şi datoriile la serviciile comunale?..

Trecea poetul aproape nevăzut şi neauzit
și dispărea în ceaţă precum se va evapora
și acest poem pierdut de el într-o noapte…

Și acest răsărit …

Și acest răsărit, Doamne, este bolnav de amurg…
La marginea lumii, cu Uitarea despletită la căpătâi,
Ascultăm înmugurirea secundelor sub zidul anticului burg,
Sperând că în cuvântul cel din urmă noi vom fi cei dintâi.

Pe alături trece Melancolia cu o floare la butonieră
Și dintr-o caleașcă ne cercetează un ochi dezmoștenit
De trecutul glorios al templierilor. În premieră
Briciul Memoriei lunecă somptuos pe obrazul unui poem lenevit.

Dintr-o orgă se desprinde ceva mlădios de bizantin
Precum ți-ai desprinde chipul din apele oglinzii, neînțeles,
Și numai vocea ta, mamă, limpezind mireasma de crin,
Și numai privirea mea, rătăcită, căutându-mă fără succes…

Voi degeaba așteptați o dezlegare a acestui prezent Nicăieri,
Și îngerii în zadar mărșăluiesc prin grădina lui Demiurg,
Dacă de față nu mi se lipește mielul cu umedele-i nări,
Dacă acest răsărit este deja bolnav de amurg…

Târziul trage clopotul de pâclă

În memoria mamei

Târziul trage clopotul de pâclă
Şi toamna, ghemuită, stă sub uşă.
Odinioară te vedeam tăcută
Plutind prin zodii triste, de cenuşă,

Cum decupai din carnea mea suflarea –
Proprietara zilelor pierdute –
Trecând la cheltuieli înstrăinarea
Ce dă în plâns şi-ar vrea să mă sărute.

Să cer iertare cui? Din veacuri sparte
Un ţipăt răguşit mă ţintuieşte

De capătul privirii ce desparte
Iarna de tot de gândul ce greşeşte.

Copil cândva, strâng visele-n batistă,
Și-ngenunchez în șoapta ce mă cheamă,
Și-ncerc să spăl, în seara asta tristă,
Picioarele unui cuvânt doar: MAMĂ…

Multvisător, de-a dreapta Cuvântului
Atât amar de timp fără Ion Vatamanu

Căci eu de-acolo, din vecie,
Mai am a spune și a scrie
Ion Vatamanu

Pe ziua lui de ieri a crescut, tânără, ziua noastră de azi,
Și-i ardere de tot, și-i poruncă-n fața ochilor mei nomazi.

Prin feliile de văzduh lumina coboară (sau poate urcă) oricum,
E o mișcare la fereastra istoriei într-un veac de consum,

Un fâlfâit de aripi, un înger zis păzitor de viață, de moarte,
Un strigăt cât un destin, cheltuit de cuvinte, ce ne desparte…

Mă retrag încet în caligrafia literei, în înserare pe un peron,
Unde ne găsim în al cincilea anotimp, căzuți din oximoron,

Cu viețile împletite-n poeme pe Drumul Damascului, multvisători,
Niciodată cuminți, totdeauna pierzând descurcăreților, alteori

Lustruind lancea lui Don Quijote, sfârâind în aldine,
Numărând mărunțișul în buzunare… *Vreme trece, vreme vine*…

La capătul drumului, într-un loc neștiut de adierea vântului,
Îl văzurăm din nou, îngândurat, șezând de-a dreapta Cuvântului.

Îl vedem și-i auzim ruga tăcută, prin lumina frunzelor cum cerne
Ființa lui, îndurerată, veghind de-a dreapta Limbii Materne…

Parcă mai picură viaţa…

Palmele-mi sunt bătute în cuvinte
şi insomniile lustruiesc aduceri aminte

cu hărţile sufletului pline de semne ciudate
ca cicatricele pe faţa unui pirat însăilate.

În zadar încerc să-mi fac ordine-n viaţă:
când spun „bună seara” e deja dimineaţă.

Visele s-au retras în provincii de ceară
până la plăsele, până la primăvară…

…Parcă mai picură viaţa, parcă a moarte adie…
Cine îţi murmură numele, frate Ilie?…

Timp fracturat, greieri de seară

Şi ţi-am zis: livrescul şi ludicul mă împresoară –
Timp fracturat şi greieri de seară,

Cu imperii sabotate de secundele îngheţate
În arborele biblic al cunoaşterii pe apucate.

Şi ţi-am zis: grecii antici leagă firul istoriei
Într-un burg burduşit cu miturile gloriei,

Sub perdeaua memoriei încălzită la olimpicul foc.
Eu de-acum – nu, tu – dacă ai un pic de noroc…

Şi ţi-am zis: nu pot să ştiu dacă e bine sau nu
De voi lăsa totul prin testament, după cum ştii şi tu:

Privirea lui ruptă, cu ADN-ul strecurat într-o doară,
Cu Timp fracturat şi greieri de seară…

Marin GHERMAN
Cernăuți

***

Lupta cu inerția este un pariu cu moartea.
Căderea stelelor nu poate fi oprită.
Niciodată nu sminteşte
mâna amorțită.

Mai frumos ca soarele-i
refracția lui în ape,
mai spectaculos ca zborul
este poemul despre pasăre –
iluzii ce ne fac să ne ferim de moarte.

Vitejii lumii se tem oricum de șoareci,
iar fără de cronicari nu se nasc eroii.
Dumnezeu trăiește doar în cuget,
în afara gândului plânge neființa.

În adâncul oceanului nu arde lumânarea,
îngeri și demoni – la aceeași masă.
Copaci fără rădăcini – element de decor,
popor fără limbă – plânset fără lacrimi,
la margini de prăpastie dansăm.

Un sol al neantului îmi bate iar la ușă,
e timp de ignoranță, de somn adânc.
Trenul se apropie,
vagoanele-s din sticlă
și pleacă mai departe
spre țărmuri de oglinzi.
Orice drum ratat
e-o șansă de schimbare.
Sparg farfurii de gard și bat din palme
în acest labirint ce mă face
mai tare.

Morminte întemnițate

Ostașul nu va veni niciodată –
este o speranță deșartă.
Buneii mei îl așteptau ca pe un înger.
Oftau ambii privind pe geamul depărtării.
„S-o fi rătăcit printre sârme ghimpate,
a uitat oare de noi?”, se întrebau.

A muri cu scriptura pe piept,
scrisă în limba durerii,
înseamnă a muri acasă.
Ce trist mai este să-ți vezi cimitirele întemnițate,
trecutul ținut în colivii,
lacrimi înghețate de Siberii.

Privirea buneilor încă trăiește în geamuri,
oftatul străpunge mormintele,
iar ostașul se retrage alergând
și adoarme adânc,
călcând peste cavouri și stânci.

Atât ce mai știm din istoria noastră.

***

Din copac a căzut o aripă!
Este a îngerului tău,
iar tu ești rece ca piatra de noapte.
Uite cum sângerează!
Uite cum plouă cu lacrimi de înger peste cimitir.
Aron Pumnul ne privește din mormânt cu întristare,
din luturi răsar cânturi mitropolitane.

Aripa e cumva vie, e cumva moartă.
Îngerul e departe, dar și aproape.
Sângele este încă cald,
penele păstrează amintirea unui trup nou,
dar rupt în bucăți.

Peste icoane vechi se pune tencuială nouă.
Peste cărți se pune un strat de beton.
Din inerție aripa imită mișcarea,
din inerție noi imităm existența,
blocați în cimitire,
fără drept de memorie....
Mai ții minte, frate, aripa de înger?
Care aripă? Care înger? Care memorie?

Rătăcire

Nicăieri
nu se ascută mai bine sabia
decât sub masa împăcării.

Nicăieri
nu găsești un zbor aproape perfect
decât în sfera unui ou,
unde zace speranța de pasăre.

Nicăieri
nu apar metafore mai perfecte
decât într-un poem nescris.

Nicăieri
fumul nu este mai negru
decât în curtea bibliotecii,
unde ard cărțile după revoluție.

Nicăieri
vrabia nu zboară mai liber
decât peste sârma ghimpată
a frontierelor ce ne despart.

Nicăieri
cerul nu este mai albastru
decât în ochii copilului
ce urmărește adormirea ploii.

Nicăieri
nu vei găsi adevărul
dacă îl vei căuta pe cărări deja umblate.

Nicăieri
vulturii nu sunt mai grași
decât deasupra unor societăți de șoareci.

Nicăieri
nu va fi mai multă umbră
decât sub umbrela adusa de-acasă.

Nicăieri
ciorile nu sunt mai negre
decât în amintirea despre ele.

Nicăieri
plânsul nu este mai sincer

decât într-o lacrimă ascunsă de lume.

Nicăieri
nu dispare ura și disprețul
decât în naivitatea noastră.

Suntem naivi,
dar nicăieri nu mai găsești
oameni ca noi,
oameni ce-și caută neamul...
18.05.2019

Lup în clepsidră

Pe zăpadă e sânge
și corbii tot zboară
sub cerul înalt.
Sunt plecat de acasă,
în pădure e rece
și lupii toți urlă odată.

Alunec și cad
cu fața spre stele,
aruncate pe cer
ca niște zaruri pe masă.
Urme străine las pe zăpadă,
urme de lup singuratic.
E viscol afară și tremur
ca un dac
alungat din mormânt.

Lăsați-mă liber
să strig și să urlu,
să tai cu maceta țurțuri de lacrimi.
Urmele-s ninse,
rămân rătăcit,
pisicile negre mă înconjoară.

Un lac înghețat
cu undițe smulse
din guri de pești adormiți,
un foc în tunel
de care mă tem.
Cad în gropi subterane
și iar mă ridic....

E vreme de luptă!

Pe piscuri de munte
iau luna în brațe.
Zăpada mi-e soră,
croncăne corbii
și lupii toți urlă odată!

Ce vreme frumoasă-i,
atunci când se naște
istoria noastră!

Clepsidra se întoarce!

Prizonierii

Mutarea Zidului se numeşte
moartea celui de al cincilea element
Nichita Stănescu

În faţa mea am pus un zid imaginar,
„Eu nu-s de aici, eu sunt din altă parte,
Vorbiţi-mi, dacă vreţi, cuvinte moarte” –
Strigam în lumea nouă de coșmar.

Și locuiam tăcut pe insula tăcerii.
„Vreau să alerg, gândeam, vreau să respir,
să schimb delirul fals pe-un alt delir” –
Priveam plângând spre valurile mării.

Cu spatele spre mine tu ședeai,
Printre oglinzi deloc nu te vedeai
şi tot aveai un zid imaginar în faţa ta.

Noi, doi naivi, nici nu ne-am priceput
Eram prizonieri de la început:
Eu – al tău şi tu – a mea.

Omul-poem

lui Mircea Lutic

E vreme nouă.
Poemul devine tot mai mare,
ca o explozie,
ca niște petale de flori
împrăștiate de vânt
printre oameni.

Ce toamnă frumoasă,
când pe frunze
sunt scrise poemele vieții.

Ce toamnă frumoasă,
când păsările cerului
nu mai pleacă,
sunt tot timpul acasă.

Poetul se naște
din dragostea pură
a neamului nostru față de limbă:
un freamăt de codru,
un licurici ce zboară
peste lacul albastru.

Frații din țara de sus a Moldovei
se prind într-o horă eternă.

E zi de poem,
iar noaptea nu va veni niciodată.
Mai 2019

Plutire

Lângă pietrele de munte, multe,
îți găsesc tăcerea.
O las să doarmă acolo,
mai departe de lume.

Lângă apele mării albastre, spumoase,
îți găsesc liniștea.
O iau cu mine tot timpul,
o pun în sân sau sub pernă,
să fie cât mai aproape de mine.

Printre copacii întristați de toamnă
îți găsesc vocea
ca un foșnet de frunze.
Fac buchete din ele
și le ascund în dulapuri cu zece zăvoare,
să fie cât mai departe de alții.

Lângă brândușele naive
pândesc soarele de deasupra zăpezii
și un chip firav ce apare
de după orizonturi,
plutind printre tăceri de pietre,
liniști de ape, foșnete de frunze
și poeme.
22.10.2018

***

Permite-mi iar să te privesc,
dar nu oricum, să te admir întruna,
să îmbătrânești în ochii mei
și eu bătrân să-i văd pe ai tăi
atunci – exact ca și acuma.

Permite-mi iar să te iubesc,
dar nu oricum, ci-n tihna cea nocturnă,
să fii un vis fără sfârșit
și să te dorm la infinit,
atunci – exact ca și acuma.

Permite-mi iar să te mângâi,
dar nu oricum – cu întreaga mea ființă,
să te ascund în ochii mei
și veșnic să sclipești în ei,
legând luminile din noi pe totdeauna.

Doi îngeri stau îmbrățișați:
cât eu te întreb, ei râd întruna.
Trăim în vuiete din scoici în neștiință,
în lumea mărilor nebune,
care apar în ochii tăi,
iar eu te rog sa mai rămâi,
că să-mi permiți:
sa te privesc,
sa te iubesc,
sa te mângâi
cu întreaga mea ființă.
10.10.2019

Vladimir ROBU
Cernăuți

Fidelitate

Ulcioare sparte, pumni de piatră, cu vinul încă nelegat
În taină mută universul, această vreme dizolvată
Eterna luptă își deschide colindul sec furat din sat
Ce arde-n nopțile fragile, bolnavi cu frunțile de vată.
Istorii vechi prin glorii crude, cernute-n sânge de amar
Din miezul crud al nemuririi îmbrac un neam în foc și pară,
Povestea mea neatentată va sparge nourii de var
Cu semne vechi din Pomul vieții, lăsat în raiul de ocară.
Și cine astăzi va îndrăzni să-mi țese-n ochi un pui de dor!
Voi pune-n leagănul de moarte un strop de pizmă ne-cinată
Cu noaptea-n tact ascund durerea, să mai îmbrac în viitor
O lume coptă-n legea sfântă, pe-un unghi lăsat de umbra-i plată
Vă însetez pe foi de stele, cu slove tari scobite-n os.
Tot ce-a trecut, rămâne placă, sculptată-n fierul nesemnat
Sub basmul rupt din fericire, voi undui un cânt frumos,
Coroana slăvii mulți o poartă, în visul fără de păcat.
Și de va strânge din lumină, Onoarea, raiul cu venin
Din frunza roasă a iubirii va crește fluturi fără cruce
Dintr-un nimic se naște gândul, martir pe trupul caolin
Menit să toarcă universul, cu pași grăbiți printre răscruce.
Nemuritor e numai cerul, comoara omului e vântul,
În petici rupte scaldă timpul, cumplita lege fără grof
Prea mult de dus pe o spinare, cât poate ține și pământul?
Tot ce-a trecut rămâne-n urmă, pe-un cui tocit de apostrof.
De nu mă vreați să cânt de mine, vă las cu pace, fără silă
E prea ușor să judeci timpul, ce a trecut cu foc și chin
În peteci roase se îmbracă, dreptatea tânăra copilă
Dar eu aștern cumplita slovă, să vă aprindă din alin!

---

* Debut literar: Vladimir Robu s-a născut pe 5 martie 1991 în satul Buda Mare, raionul Herța, regiunea Cernăuți. Profesor de geografie la Complexul Instructiv-Educativ din Buda Mare.

Opriți frunzele să cadă!

Opriți frunzele să cadă de pe ramurile plânse!
Stropi de dor în urma verii luminează fără pâlc
Simt cum rupe din putere norii verzi o iarnă ninsă
Să o bată-n piatra ruptă decorată cu mult tâlc.
Mi se face milă multă după cercuri de cicoare
Ce-au pierdut în lupta cruntă cu orcanele de sus
Ce mai pace solitară? Dacă lași din piept să zboare
Doine dulci din umbra vie descusută din apus.
A slăvi o toamnă calmă nu-i prea mare-ncărcătură.
Vin din noapte domni de-aramă să scobească solul viu,
Mi se face dor de coasă ce-a purtat pe vârf de gură
Iarba verde mătăsoasă cu colindul ciripiu.
Opriți frunzele să cadă din cenușa plumburie!
Stropi de dor, prin ploi de toamnă sparge visele verzui.
Țipă-n gara deshămată trenul verii din vecie,
Iar pe urma lui de trestii, stau de veghe pomi statui.

Pe bulevard

Prin săbii vechi străbat un dor, cernut din timp pe coapsă
Ei au pierdut…eu călător mai strâng din ploi pedeapsă.
Și sau mânat din Preoți-Domni, mari soli din turnuri roase
Pe plaiuri noi cu sânge cald, se-aud frânturi de coase.
Prin zbor suav povești de mai zburdând din visuri pale
Răsar de sus, pierdute-n tact, oceane de pocale.
Potop de vin prin branșe muți adapă-un neam dezmetic
Pe bulevardul de șalviri, cobzari ascunși în petic.
S-au hodinit demult în lut, zdrobiții din răscoală
Mergeam în ritm cu fruntea-n slăvi, acum am dat de boală
Stăpâni pe-un zar șchiopând de-un os, iertăm greșeli din vamă
Benchetuiri noi la orice pas, ne strânge-n vârf de lamă.
Văd satul flint, sclipind prin geam, cu nori de brumă groasă
Citesc prin foi de trandafir cum trec prin spic de coasă
Romanțe dulci cu cârje moi, pierdute-n vis de ceară
Ogoru-mi sfânt, cernut prin timp pe săbii vechi mă cară.
Sub catafalcul bandajat, vlăstari de brazi se-ascunde
Miroase-a pâine din cuptor numai nu știu de unde?
Prin codrul tuns nici vânt de dor, să mori! Nu te mai strânge
Pe plaiuri noi cu frunze verzi, miroase-a vin cu sânge.
Asculți și tu, ascult și eu – mai mult nu-mi este teamă
De zvonul strict din paraclis cu toaca de aramă.
Pământul crud nu simte chin, măcar că-i ud și rece
Pe bulevardul de șalviri, mai înc-o toamnă trece!

Foi prescrise-n patru laturi

Am trimis din depărtare foi prescrise-n patru laturi
La ai mei stăpâni din vale, ce mai țin de-aceleași haturi.
Plin de griji cu ochi-n pânză prin stropi calzi de călimară
Pun pe-un bariș de hârtie slove dulci pisate-n ceară.
Ne mor visele faimoase pe când noaptea-mi taie Harul.
Arde-n sfeșnicul de gheață lacrimi vechi ce-mi strânge-amarul.
Ne-a-ngrădit tristețea pragul cu nuiele lungi de piatră
Dar eu țes pe-o cergă udă tot același dor de vatră.
Semne noi cu flori de toamnă moare-n picurile nude
Alte spații vremea coasă, oare mama mai m-aude?
Însoțit de vântul rece pe-un colț ros de-o foaie ruptă
Strâng la piept trei luni de toamnă ce-au trecut prin foc și luptă!
Port povestea mea amară, în cărbuni ce arde-n mine
Oare știe nenea Lică? Cu ce preț am strâns o pâine?
Dorm sub bolta grea de marnă și zâmbesc sub ploi de vară,
Sub o strașină de paie dorm cu-n crez legat de țară.
Am trimis din depărtare foi prescrise-n patru laturi
Cum o duci căsuță sfântă? Cu pereții de macaturi
Port povestea mea sleită prin ogoarele saline:
Oare știe nenea Lică? Cu ce preț am strâns o pâine?

Cocorii

Departe de soare pasc turme de nori
Cu strunele rupte de timpul grimat,
Prin nopțile pale un stol de cocori
Își scutură dorul pe cerul agat.
În cercuri suave cu zborul domol
Din vânt izvorăște un cânt suveran,
În dansul cucernic pe veci un simbol
Așterne pe sate un strop de alean.
Cu lacrimi pe față din toamnă se duc
Cu puii cuminți printre valuri de ploi,
Se scutur-o frunză uscată de nuc
Din geana răscoaptă în seara de joi.
E liniște mare pe satul de flori
În taină se-adună ca niște preasfinți –
Cocorii se roagă la lună și nori
Să nu îi trezească pe pomii părinți.
Că dacă s-ar naște din somnul întins
Ar plânge cu jale, cernând sânge cald,
Cocorii în noapte o iau spre abis
Și-n slăvi se ridică spre cerul smarald!

Te regăsesc!

Lăsați-mi frunzele să cadă din capul meu de om pribeag
Îmi urlă lupii prin cotloane cu-n sunet aprig fără crai,

Aripi de stuf din lacul rece îmi voi lipi în solul vag
Să scânteiez în drumul pașnic cu-n chip măreț fără de trai.
Îmi arde toamna-n fața cută cu obeliscul diafan,
Văd frații mei cum strâng mormane de snopi de grâu în holde vechi.
Aici la țară vântul bate, cu poezii din an în an,
Viteji cu coase și târpane, adună stelele străvechi.
Mă simt din nou păstor de vise, când sparg oborul deshămat,
Semănător prin brazde coapte, cutreier falduri de dorinți
Beau apă vie din fântână, ce lacrimi dulci mi le-a vărsat
În trupul aisberg care strânge iubirea proaspătă de sfinți.
Din când în când cobor la vale, acolo unde-am înflorit
În cuibul pur de-o viață blândă, cu ochii mamei lăcrimați –
Te regăsesc și-acum cadență, sub pasul meu neadormit,
În mine strâng flori de lumină, cu ochi flămânzi de-ai mei uitați.
De-aș ști cât lacrimi varsă codrul, când își desface seara dorul
După frumoasele silabe rostite-n rarișteа de-atunci,
Ar împleti și ceru-n pânze din lână dalbă ca și norul.
E, cere umbra să-nverzească, a mea, prin tainicele lunci!
Tăcut, sub frunze de mălin, visez cum zbor într-un trecut
Cu pieptul gol, dar doruri multe, ce s-a născut cu toamna-n nori
Din nou revin la cuibul fraged, copil cu timpul refăcut
Să prind cum zboară-n zarea-albastră o ceată largă de cocori!

Involuție

Taie-mi vară din mănunchiuri coapte nopți cu vin de ceară
Și învață-mă din umbră să ascund tristețea clară.
Din cascadele frecvente rupe-mi apele spumoase
Să mai prind din drama serii crețe foi cu doine roase.

Vindecă-mi din mine crezul, ce-a căzut spre-o iarna druză,
Rătăcesc prin stele-n pară să îmi coc din floare-o muză
Cine ești? O dulce vară, de te-ascunzi în brațul serei,
Mai apleacă-ți dorul fraged în lumina învierii.

Îmi adun cocorii volnici, sus pe templul amintirii,
Să-ți alint genunchii leșini cu podoabele iubirii.
Stropi verzui țâșnesc din pleoape, pentru-n dor cernut cu flamă,
Taie-mi vară din mănunchiuri, doar flori coapte de maramă!

Azi, oglinzile străluce-n curcubeie irizate
O simfonie de toamnă stă de veghe pe-o cetate
Să îți fure din putere, toate visele de fată,
Mai revină vară sfântă, pe la mine înc-o dată!

De-ai fi…

De-oi fi munte de cleștar, ți-aș sfinți trecutu-n damnă
Și aș strânge într-un pumn toate doinele pustii,
Rumenit ca poama-n crâng, prind în cruce dor de-o toamnă
Sus pe cerul argintat cu un soare în făclii.

S-au scurs zbuciumele noi din prăpastiile stinse,
Tu regină de muștar într-un câmp cu solul ros!
Leagăn visele târzii, din zamboalele încinse,
Cu stuf verde asfințit într-o mare de cocos.

Lava stinsă din vulcani, rod bazalturi împietrite,
Tu c-o milă prefăcută strângi destinul amețit
Și din carele cu nouri smulgi furtunile boțite –
Fulger ungi pe coasta spartă, de-ale timpului trudit.

Ah! crăiasă din azur, moarte-mi pui pe coapsa suptă,
Numai arșiță din miez îmi aduni când te cobori.
Am citit pe umbra ta cum mă vei străpunge-n luptă –
Jos pe brâul diafan înzestrat cu-n strat de flori.

Frunze cad din pasuri clare, clipe noi se cern pe drum,
Tu îmi ești doar o stafie, mărginită de-n vis tandru.
Tinerețea se strecoară ca un foc cioplit din scrum
Sus pe pod străluce toamna ca un stâlp de policandru.

Vară-ai fost, mai ieri, prin mreajă, azi îmi cânți de iarnă dalbă
O poveste cu dulci pagini se așează peste noi.
În curând mă vei atinge cu fulgi palizi, prinși în salbă
Peste capul meu de gânduri, prăbușit de vânt și ploi.

Ce frumoși eram odată ca doi fluturi trași pe-o sfoară!
Să murim? Mor eu, doar unul, știu că tu alegi alt dom!
Tu ai fost regina nopții, iar eu – fiu de primăvară
Stinge-n mine universul, ce-am clădit cândva sub pom!

Acolo, undeva…

Acolo, undeva departe
E țara viselor ce plâng
De dorul neamului nătâng
Îmbălsămate într-o carte.
Pe vârfului aisbergului dur –
Ruine vechi, cu piatra sfântă
În liniște tot mă frământă
Trecutul tainicului mur.

Acolo, undeva departe
S-a rătăcit izvorul zvânt
În sihăstrie și pământ,
Pe valea lacrimii deșarte.
Un loc edenic, prea ușor
S-a spulberat din amintire
Cât ai întoarce o privire
S-a șters, nuanța din color.

Acolo, undeva departe
În freamătul veacului slut
Un an, îți pare un minut
Înzăpezit în mii de arte.
Spălat în sânge și calvar,
Un cer senin, din nou se-arată
Cu templul plin, c-o altă ceată
De pelegrini fără hotar.

Acolo, undeva departe
E idealul ce-am visat
Dar nu s-aprins, căci am aflat
Un drum deșert fără dreptate.
Mulțimea anilor ce dor
Tot curg din vadul lung de toamnă –
Același cânt tot mă îndeamnă
Să fiu prin viață călător.

Acolo, undeva departe
Mi-oi regăsi mormântul orb
Din cina zilelor mă sorb,
Un sentiment ce n-are parte.
Eu m-am întors, cu-același dor
Pe-o punte aspră și uzată
Și voi cânta cât o să zbată
Enigma mea în pieptul lor.

Muzica amintirilor

În mine arde muzica de-o țară
Ca-ntr-o simfonie bătută pe-o sclipire.
Eu simt parfumul rozelor de vară
Cu chipul uluit în pomenire.

S-a stins demult luminile din geamuri –
Bătrâna casă, vița de junime
Mai cântă dorul trist legat pe ramuri
Și-n ochii mamei, calzi cu adâncime.

Înalții pomi, cu mâinile spre soare
Întind o primăvară din tulpină.
Mai strânge vântul lacrima din mare
Să-mbată doinele născute din rugină.
Demult am fost legat de veșnicie,
Străin mă simt, pribeag la orice pas
Un strop senin din pleoapa mea învie
Și în nopțile târzii ce mi-au rămas.

Pe rând s-au scuturat pereții casei –
Ruine de-amintiri ce cad din zbor,
Nu mai aud cântările terasei
Stăpână peste liniște și dor.

Aș sparge porțile trecutului c-o piatră!
Numai să fiu cu-același legământ
Când tata arunca în fund de vatră
Dulceața slovelor crescute din avânt.

S-a scurs izvorul dulce din fântână,
Ce mângâiere scaldă al meu vis?
Sclipește-o amintire din țărână
Cu-același chip uzat, din paradis.

IUBIREA BABILONICĂ
(Fragment din romanul-integramă cu același nume)

Anatol Viere
Cernăuți

Roman-integramă. Ghid de utilizare

1. Romanul-integramă *Iubirea babilonică* este format din 4 părţi-integrame. Fiecare parte are propria integramă, care se află pe prima pagină a capitolului.
2. Titlul fiecărei „integrame”, adică a capitolului din roman, îl puteţi citi doar după ce rezolvaţi cuvintele încrucişate.
3. Cuvintele încrucişate pot fi rezolvate numai după ce citiţi capitolul la care se referă. Deci, titlul capitolului aflaţi după citirea lui şi rezolvarea integramei.
4. A nu se fuma, bea alcool sau mânca alimente grase în timpul lecturii.
5. Nu se recomandă oamenilor peste 61 de ani.

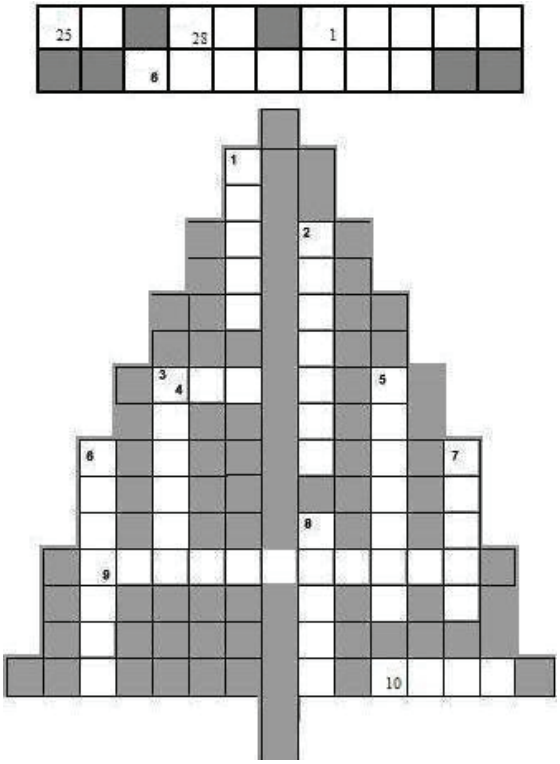

25, 28, 1, 6. De câte ºC era temperatura corpului lui Vanea în agonie şi a lui Adrian şi Ema în timpul copulaţiei?

2. După ce protagonistul se îndrăgosteşte de Ema, el decide să fie cea mai oarbă...?

3. Cum se numeşte limbajul universal al viitorului?

4. Ce este „indicele” libidoului şi la care „personaj” se referă Adrian în prima întâlnire cu Ema?

5. Simbolul libertăţii bărbatului?

7. Antiutopia subterană e comparată de protagonist cu împărăţia lui ...?

8. Ce mirosea Vanea după ce îşi îneca frica în vodcă?

9. Ce a simţit Vanea în societatea mecanică a postoamenilor şi de ce el fugea?

10. De ce Ema nu iubeşte postbărbaţii, cu cine ea le compară?

11. Cu ce se deosebeşte, în special, femeia modernă de portretul postfemeii Ema, descris de protagonist?
12. Ema se aseamănă cu ...?
13. Cu ce era umplut butoiul în care se afla, metaforic, creierul lui Vanea?
14. Cu care episod se încheie această integramă (panorama poate fi comparată cu ... o carte a Pentateuhului)?
15. Care este hiperbola principală a lumii antiutopice a viitorului?
16. Cu care dispozitiv postoamenii măsură indicele corpului?
17. Cu ce scop androizii îl decriogenizează pe Adrian (să-i ofere postul de ...)?
18. Pe suprafaţă postsapienşii sunt ucişi de hiperalergie, iar sub pământ de ...?
19. În ce format sunt halucinaţiile lui Vanea?
20. După decriogenizare Adrian receptă un flux al conştiinţei în semnele ...?
21. Cu care cabinet compară protagonistul Alegoria peşterii lui Platon?
22. Ce neologism utilizează naratorul pentru conceptul de „oamenii viitorului”?
23. La cine nu cedează nervii?
24. Transformarea omului în android a început de îndată ce sapiensul a îmbrăcat ...?
26. Atunci când robotul nu indică anul decongelării lui Adrian, protagonistul spune că androizii nu cunosc Efectul de aşteptare a ...?
27. Care este aspectul principal al caracterului lui Ema?
29. Corelaţia dintre lumea viitorului antiutopic şi lumea trecutului începe atunci când personajul principal e ...?
30. Ce sistem de scriere utilizează lumea postutopică?

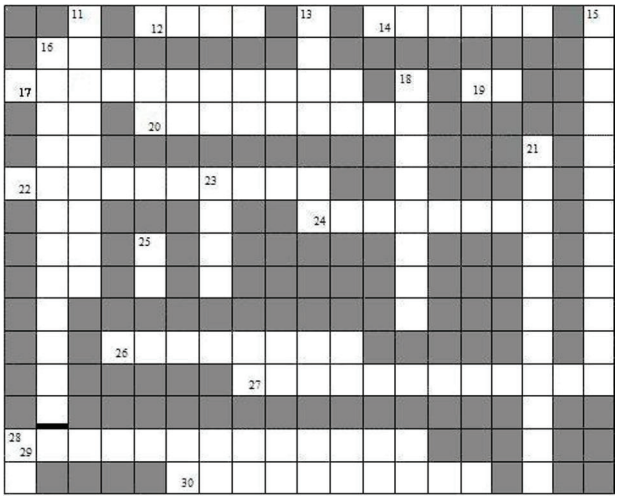

„Dragostea este îndelung răbdătoare, este plină de bunătate; dragostea nu pizmuieşte; dragostea nu se laudă, nu se umflă de mândrie, nu se poartă necuviincios, nu caută folosul său, nu se mânie, nu se gândeşte la rău, nu se bucură de nelegiuire, ci se bucură de adevăr, acoperă totul, crede totul, nădăjduieşte totul, suferă totul.

Dragostea nu va pieri niciodată. Prorociile se vor sfârşi; limbile vor înceta; cunoştinţa va avea sfârşit...”

(1 Corinteni 13, 4-8)

I

El fugea de roboţi, de ai lui, dacă ne orientăm după stele, dar în acelaşi timp teribilă şi ciudată lume pentru el, fugea de el însuşi şi, prin urmare, n-a putut să scape. Vanea nu a decis exact de ce ar trebui să fugă, de când l-au dezgheţat, roboţii s-au comportat foarte politicos. Dar, el a fugit din cauză că râul curge în jos, că ploaia cade pe pământ, că fumul urcă, mai exact, el a fugit pentru că aceasta este natura umană – toată viaţa trebuie să fugim de ceva.

Rusul acesta curajos mereu a susţinut că nu se teme de nimic, dar în adâncul sufletului totuşi avea frică de ceva, el a spălat groaza aceea cu vodcă, mirosind după aia ţăruş de plop. Însă el ştia că vodca nu poate spăla un singur lucru – singurătatea, de ea se temea panicard. Iar aici, în această lume a viitorului, singurătatea l-a ajuns. Acum, această lume pentru el se aseamănă cu mierea, produsul plăcut la gust şi miros, dar în cazul în care ungeţi corpul vostru gol, cum vă simţiţi? Mierea este bună atunci când eşti afară de butoi, iar atunci când te-au scufundat într-o cuvă de miere, e la fel de frustrant ca atunci când înoţi într-un poloboc de lipici. Da, creierul lui se simţea într-un butoi de clei care se usca şi îi presa conştiinţa. Presa mai mult decât gândul de posibila conectare la vreo matrice. Dacă înoţi într-o cuvă de nutrienţi, există cel puţin o şansă de a crede în realitatea virtuală, iar aici e adevărul gol şi crud, cleiul se usucă şi îi presează conştiinţa. Curând creierul lui va exploada şi informaţia cenuşie de câteva milioane de ani va stropi aceşti copaci, precum diareea neplăcută în avionul cel care a intrat într-o zonă de turbulenţă, ca vălătuci de „albuş” dintr-un prezervativ rupt în interiorul fetei de care nu te vei îndrăgosti niciodată.

În jurul lui creştea muzica anxioasă, parcă coloana sonoră a unui film de groază, care se apropie ca un tren înghiţit de flăcări, din care se aud strigătele crematoriilor naziste. Soundtrack-ul din filmul vieţii lui creştea brusc, schimbând sonoritatea, cu sunete tăietoare de oţel ruginit, cum ar fi cele de odinioară ce se auzise din atelierul bunicului său, când acela ascuţea cuţitele. Un sunet dificil de imitat: ceva între sunetul de răzătoare, mişcări bruşte pe vioară şi zumzetul insectelor nocturne în noaptea întunecată de vară – totul înmulţit de o mie de ori! Parcă un violonist nebun conducea brusc arcul peste coardele vioarei gigantice. Sunetele au devenit teribil de ascuţite şi lăsa cicatrice adânci pe tot corpul. Apoi, ele au crescut şi au crescut în intervaluri diferite... Soundtrack-uri din toate filmele de groază, din toate timpurile, ale tuturor popoarelor, au pornit ca o diaree muzicală, diaree susură şi prost mirositoare. Acum a devenit insuportabil pentru el, Vanea s-a oprit obosit şi a privit în sus spre cer, aşteptând, ca un om care vrea să strănute şi să plesnească ca un balon de săpun. Acum, se pare că ororile lumii s-au adunat în capul lui şi dansează hopakul. Da, capul lui e o Cutie a Pandorei, care acuş se va deschide şi toate relele vor ieşi, târânduse, lăsând o dâră gri de „substanţă cenuşie” a tuturor creierilor omenirii. Pulsul în templele sale bate trepidant, ca un clopot mare din Leningrad (cum a numit întotdeauna oraşul său natal, deşi clopotele bisericii şi Lenin – lucruri complet incompatibile). Iată şi sfârşitul, preotul Maya de viu îi smulge inima, ochii lui devin pătraţi. Păcatele întregii omeniri, acumulate în ultimele patru mii de ani după Hristos, nu pot fi reciclate, acestea, la fel ca deşeurile nucleare, străbat din containerele ruginite ale corpurilor umane. Ororile umane se infiltrează la suprafaţă, iar Pământul mai mult se aseamănă cu un măr putred, muşcat odată de Adam, şi nu poate să ţină aceste deşeuri putrede ale sufletelor umane. Vanea simte că trupul său,

ca un container nuclear, este pe cale să explodeze! El ştie: atunci când se va aprinde Super Nova, va fi pur şi simplu vacuum şi tinde către vacuum, către pace. Fluxul infernal de sunete a atins valoarea absolută, ca zero absolut de temperatură, gata!

Vanea s-a oprit sub un copac pentru a-şi lua răgaz, dar pe acel trunchi şi-a nălucit amprente sangeroase de om. Mai jos era scris cu sânge: „SAPIENSE MIC, AICI NU-I LOCUL TĂU.” Şi el când a înjurat, „în ceapa măsii”, şi a întregei lexice nenormative ale tuturor timpurilor şi popoarelor care nu mai există! S-a dezlănţuit dintr-o dată o ploaie sumbră. Vanea vedea o ploaie cu sânge, sânge încă cald care curgea cu siguranţă nu din nori. El s-a gândit: sau e halucinaţie în format 3D, sau într-adevăr Dumnezeu şi-a tăiat venele?! A văzut în jurul său mii de zombi înspăimântători, feţele lor în descompunere absolută nu exprimă nimic, rolurile lor secundare din teatrul absurdului pot fi anulate cu o mişcare a băţului de chibrit. În jur încă duhnea a umanitate şi monstruoasă Chanel nr. MOARTE. Dintr-o dată aerul e pătruns de un scârţâit îngrozitor, încât aproape era să crape smalţul dinţilor. Se aude un urlet inuman, parcă de după cadrul acestei lumi. Vanea a râs mefistofelic, a fugit în ritm maratonic 500 de metri şi s-a aruncat ca un turbat în abis.

Dispozitivomul de pe braţul său prezintă temperatura corpului de 38 de grade Celsius, dar el moare ireversibil, de data aceasta nu va fi dezgheţat în lumea de groază, îl aşteaptă pacea care se răspândeşte în tot corpul, ca odinioară vodca rusă.

El a ajuns la singularitate. Creierul s-a redus la dimensiunea atomului. Big Bang!!!... Ce se va întâmpla în continuare? Ceva poate va fi, poate sufletul... Cel puţin corpul lui, ochii lui, nu vor vedea. Inima o yoctosecundă cum s-a oprit, descărcările electrice de neuroni pentru ultima dată au luminat tunelul negru al creierului. Pupilele ochilor s-au delatat brusc, ca şi cum cineva îi picurase ochii cu mătrăgună. Treptat pupilele au început să se stingă ca ecranul televizorului, gata Vanea, fugi acasă, cinematograful s-a închis...

– Declar stare de urgenţă! Trimite-ţi câteva mii de farfurii-zburătoare-drone şi scanaţi pe o rază de 10 kilometri. El n-a reuşit să fugă departe. Cum a tăiat braţul şi a scos microcipul, cum a aflat de microcip? Găsiţi-l acum! El nu va supravieţui în junglă, pentru că ratase două mii de ani de evoluţie!

La asta trebuia să ne aşteptăm. La Vanea spiritul de libertate este extrem de pronunţat şi, în plus, un suflet larg care nu suportă singurătatea. Atunci când l-au criogenizat, omenirea încă era împărţită în naţiuni diferite, iar el aparţinuse unei naţiuni foarte mândre şi maiestuoase. Nu-i nimic, pe următorul îl vom alege dintr-o naţiune mai flexibilă lichidităţii patriotice.

– Să trăiţi, să nu ruginiţi! Permiteţi-mi să raportez. Relativitatea Voastra nr. 1, voi ştiţi mai bine – cu un sunet disonant s-a făcut simţit nr. W 13, iar apoi a adăugat – oamenii sunt înfiorător de organico-imprevizibili. Nu înţeleg solicitudinea noastră pentru ei. De ce trebuie să ne pese de sapienşi? Să organizeze singuri viaţa lor acolo, în subteran. Trebuie să uităm de existenţa lor şi să nu ne pese ca şi de cârtiţele subterane.

Nr. W 13 aparţinea unui model foarte vechi, rugina-cancer demult îi găurise mai multe piese interne, vital importante. Şi robotul scrâşnea la cusături, ca indicatorul rutier. Demult trebuia transferate circuitele integrate ale lui în mecanism tânăr, iar acesta retopit, dar Numărul 1 s-a deprins cu scrâşnetul lui, încât nu-şi putea imagina viaţa fără acesta soundtrack uimitor.

– El e mort...

– Nu-i nimic, asta e, îl vom repara...

– Nr. Y ¼, realizează odată, acesta e om şi nu poate fi reparat!

Nr. Y ¼ s-a chircit deasupra cadavrului, şi-a ridicat o larvă hidoasă. Avea dimensiuni considerabile, parcă o broască. Judecând după dimensiunea sa, biosfera s-a schimbat dramatic din vremurile cele de când omenirea s-a ascuns în oraşele subterane. Larva e alunecoasă şi mânjită cu nişte substanţă cenuşie în plină salivaţie, care se întinde, parcă un prezervativ plin, către rămâşiţele cadavrului. De spurcăciunea asta nici vipera de dincolo de mormânt nu se apropie. Bine că roboţii n-au miros biologic, altfel ar fi simţit cât de detestabili sunt creatorii lor după moarte.

– Judecând după vârsta de larve, detestăm că decesul avuse loc acum cinci zile – a cârţâit parcă o roată neunsă de roabă veche nr. Y ¼. Dar cârţâitul lui nu l-a călcat pe nervi pe nr. X ¾, pentru că fiinţele aceste de siliciu nu au nervi.

– Văd că au rămas nişte oase, dar nu pentru mult timp, în curând ronţăitorioasele vor face treaba lor, deci, filmează totul şi trimite o hologramă la Centru, mai mult nu avem nimic de-a face aici – a spus cu încredere nr. X ¾.

– Ştiu ce să facem pentru ca următorul să nu se sinucidă peste trei luni după decriogenizare, ca acesta. Iniţial, după decriogenizare, îl vom lăsa timp de trei ani într-unul dintre oraşele subterane, împreună cu postoamenii. Pe următorul îl vom pregăti bine, iar apoi – în Institut.

– Şi dacă el în trei ani sub pământ se va îmbolnăvi de hiperalergie, la fel ca alţii?

– Nr. A3/10, reţine în mintea ta de siliciu odată şi pentru totdeauna: HIPERALERGIA E BOALĂ GENETICĂ ŞI ÎN PERICOL DE CONTAMINARE SUNT EXCLUSIV POSTOAMENII, şi nu un om născut în urmă cu două milenii!

– Am realizat, Nr. 1. Deci, cum procedăm? Transmit către Institutul de Criogenică să pornească procesul de decongelare criogenică programabilă?

– Da! Să lanseze procesul.

– Creaturile carbonice sunt cu scadenţă prea scurtă, ele sunt ca roua de dimineaţă, ca iarba în faţa coasei-laser. Sunt prea agitate, planific prea mult, cred în lucruri ireale, în fine sunt creaturi amuzante. Păcat că provin din lut şi în pământ sunt returnate. Dar e logic ca: colţunaşii, clătitele de cartofi, sarmalele, brânza de burduf, ciorba de burtă, ardeii umpluţi, cârnaţii, mămăliga, chifteluţele, murăturile, plăcintele, caltaboşii, ciulamaua, mititeii, musaca, tochitura, ursul de mămăligă, afinata, cireşata şi altele – să se întoarcă în pământ. Totul ce e organic trebuie să se întoarcă la starea sa iniţială – astfel de legi sunt stabilite pentru lumea naturală şi cum n-ar învârti sapiensul cu nasu, oricum trebuie să moară.

Nr. A3/10, tu de ce vibrezi atât de sarcastic? Sapienşii sunt compuşi din astfel de elemente – sunt organici şi putrezi, la fel ca toată lumea asta.

II

???

Nişte cuneiforme sumeriene şi simboluri de lut cobor în faţa mea, ca litere şi numere reflectate din Matrix. Să mă piş dacă n-am murit! Foarte clar am văzut în faţă lumina de la capătul tunelului...

– Descărcările electrice de conştiinţă au strălucit în tunelurile tale neuronice, sapiense mic. Calmează-te, nu deschide ochii, să nu orbeşti! Acum, în acest modul, eşti ca în pântecele mamei. Deci, pregăteşte-te pentru a doua naştere, mai exact „a doua venire”. Eşti unul dintre puţinii norocoşi, care au o şansă de a bătători pământul peste două mii de ani de la naşterea sa. Nu găseşti răspuns la întrebarea – cum înţelegi acest limbaj fără să-l fi studiat? Deci, află că ţi-au implantat un lingvodecoder special. Nici nu trebuie să vorbeşti. Eşti încă prea şubred, un temponaut care încă nu s-a tempoadaptat. Ca să verificăm refacerea integrală a creierului tău, îţi voi pune întrebări din testul temponautului. Dacă răspunsul va fi „da” – arată un singur deget, dacă „nu” – două degete. Ai înţeles?

Uşor am mişcat un deget... O durere teribilă mi-a străpuns membrele, deşi am o impresie că nu le simt încă pe deplin.

– Desigur. Deci... numele tău e Adrian? Da, bine. Îţi aminteşti anul când ai fost congelat criogenic programabil, la Institutul de Tehnologii Criogenice din Moscova? Bine. Eu voi numi variante diferite ai anului de criogenizare, iar tu răspunde „da” sau „nu”. În 1986? Nu, bine. 1999? De asemenea nu? Gândeşte-te bine! Eşti sigur!? 2002? 2004? 2012? 2015? Cum, 2015? Eşti sigur? Ei bine, am constatat functionarea perfectă a creierului! Pentru ca să fii la curent cum stau lucrurile îţi voi completa informaţiile. Crionautule, cum crezi care an după Hristos e acum? 2065, da? Contractul tău de criogenizare e pe 50 de ani? Au spus că atunci vor apărea tehnologii care vor permite decriogenizarea programată. Deci, află că tehnologiile respective au apărut mult mai târziu, dar, fiindcă omenirea se confrunta cu probleme serioase, au uitat de tine. Şi acum... Ei bine, nu te voi supraîncărca cu informaţie, vom continua mâine.

Încet am deschis un ochi, nu pot vedea nimic, am deschis cu viteza fulgerului, instinctiv, şi al doilea. De jur împrejur e câmp alb. Se pare că sunt un mic semn de întrebare în mijlocul unei foi de hârtie goală. Nu există vreun punct în jur pentru a confirma presupunerea mea, nici o virgulă pentru a se sustrage de răspunsul direct. Iată că se profilează treptat unele contururi, la naiba, el e un robot! Homo silicius se uită cu atenţie la mine şi surâde mecanic. Am greşit, nu acel deget i-am arătat, tebuia să-i arăt degetul ofensator de mijloc... Deci, asta el îmi freca minţile! Măcar o persoană, cel puţin normală, biologică, de aş fi întâlnit la „întoarcere”, cam rece s-a făcut în acest sarcofag. Da, acesta poate fi numit un sarcofag: sunt situat într-o capsulă surprinzător de mare, scufundat într-un lichid transparent, la urechi, gură şi nas sunt ataşate nişte furtunuri prin care aud şi respir. Robotul s-a pornit către uşă... Nici nu mi-a spus în care an ne aflăm, e clar că nu este un om, nu cunoaşte EFECTUL DE AŞTEPTARE AL TRENULUI! Te-aş bate măr la cipurile tale de siliciu, până nu-ţi va ieşi fum pe gură, fiule de târfă ce eşti! Ei bine, da, robotul nu are mamă, însă conserva asta m-a scos din sărite! Fiu de căţea, născut din tot lexicul vulgar al lumii!

– Repede m-aţi scos din acel modulul.

– Da fiule, am progresat!

– Îmi pare rău pentru molestare. Am înţeles că acum în Institutul de Tehnologii Criogenice muncesc numai roboţii? Poate pentru ca totul să fie absolut steril... Dar cred că e vremea să le văd pe sapienşii contemporani.

– Numele meu este Numărul 1. Mă bucur să te cunosc, Adrian. Robotul prieteneşte a întins mâna sa mecanică şi rece.

– Şi eu mă bucur de conoştinţă, Relativitatea Voastra. Se pare că astfel ei vă numesc?

– Da, însă poţi să-mi zici pur şi simplu Primul. Doar pot să am şi în rândul oamenilor un prieten.

El, după cum se vede, nu-i prost, probabil în megacreierul cel de siliciu, într-o yoctosecundă, se prelucrează mii de variante posibile de răspuns. Primul s-a uitat curios la mine şi a continuat:

– Ai văzut vreodată filmul „Matrix”? Să nu-ţi fie frică, asemenea oroare nu s-a întâmplat între roboţi şi oameni. Noi, androizii, suntem fiinţe civilizate şi culturale, copilaşii voştrii metalici – Nr. 1 iarăşi a râs viclean şi mecanic.

– Noi nu putem proceda ca în filmul Matricea cu părinţii noştrii. Iată ce vreau să-ţi spun, pur şi simplu, ca să fii pregătit să auzi adevărul. Cum îşi exprima al vostru Platon? „Asemenea prizonieri ar crede pe deplin în autenticitatea umbrelor, ale obiectelor care trec pe lângă ei...” Deci, să distingi umbrele de obiecte şi să nu întorci privirea de la adevărul luminos, aproape orbitor – pentru asta eu sunt aici. Avem nevoie de tine ca personalitate inimitabilă, din aceste considerente nu vrem ca adevărul să fie devastator pentru tine.

– Haide, apasă pe acceleraţie! Primule, nu-mi obosi sufletul, nu mă tem de viteză! Îmi amintesc că odată demult am plecat cu o fată la munte. Am vrut adrenalină, de aia am mărit viteza. Ea s-a uitat pe carosabil şi m-a întrebat: „Unde sunt ochelarii 3D?” Aşa că eu pun ochelarii 3D al liniştii şi vizionez povestea ta în format 5D.

– Ai fost congelat programabil pentru mai mult de două mii de ani, din 2015 până în 4035 an de d. H. – Iacă! Metusala a pierdut 1:0 (el a trăit numai 969 de ani). – În acest timp s-au desfăşurat mai multe evenimente. Vei vedea istoria criogenizată pentru tine într-un film, pe care l-am pregătit special. Oamenii treptat s-au transformat în postoameni, semicyborgi, se îndepărtaseră de restul lumii organice. Şi aproximativ 500 de ani în urmă, au început să moară de hiperalergie pentru tot organic. Din fericire, sapienşii timp de sute de ani au construit oraşe subterane, pentru a se ascunde de comete, meteoriţi şi alte dezastre. Dar, după cum vezi, nimic din ceea ce au prezis scriitorii de SF, din vremurile tale, nu s-a întâmplat. Oamenii au început să moară după ce se separaseră de lumea organică. Cu cât mai artificiali ajungeau sapienşii, cu atât mai mulţi erau ucişi de lumea vie. Toate acestea le vezi în filmul hologramă. Mai bine să-ţi spun despre misiunea ta.

Doar un om din trecut, care nu are hiperalergie, întotdeauna lucrează la Institutul de Floră şi Faună al Pământului. Avem nevoie de sapiens pentru a identifica mirosuri de soiuri noi de flori. Robotul nu poate distinge miroasele asemenea omului.

Sapiensul care ocupă această funcţie, e numit de noi Bioparfumer. După moartea acestui om, îl decriogenizăm pe altul din trecut, care ocupă locul predecesorului său. Tehnologiile moderne ajută sapiensul să trăiască până la o mie de ani. Dar, după cum îţi dai seama, sunt accidente, ştii că oamenii sunt mecanisme foarte fragile. Poţi să ajungi un longeviu, dacă nu vei avea un accident nefericit cu electromobilul, ori în mare, sau nu vei arde în incendiu. Dar majoritatea postoamenilor săvârşesc sinucidere.

Sapiensul nu poate suporta o mie de ani de singurătate în această lume ciudată pentru el. Imediat după decongelare programată postoamenii suferă de sindromul

postcriogenic. De obicei, mai multe sinucideri se fac în primii trei ani. Bioparfumerii se simt foarte singuri aici, pe suprafaţă. Nu este deloc surprinzător, pentru că un om e din afară, iar toţi ceilalţi în subteran. Deci, am decis că iniţial ar fi mai bine să trăieşti cu postoamenii, să te obişnuieşti cu realitatea vremurilor noastre. Îţi oferim timp de trei ani, apoi vom vedea...

Primul robot zâmbeşte auguric... Eu nu-l cred! Cred că nu se înşela Marcus Tullius Cicero când ne relata sarcasmul augurilor romani. Androizii n-au cravate, însă sunt suficient de inteligenţi, cârpele respective sunt necesare în principal pentru politicieni, astfel încât aceştia ar putea uşor să se spânzure. De asemenea, oamenii au nevoie de cravate ca să se simtă că sunt sclavii „sistemului". Elementul vestimentar de mai sus suprimă libertatea individuală, ca butucul de pe gâtul unui sclav, din Roma Antică.

Mi-am conectat monitorul holografic, conceput doar pentru a difuza direct în aerul camerei mele, proiectând o hologramă în 5D, răsfoind istoria umană de-a lungul ultimilor 2000 de ani, pe care am ratat-o. Cât de interesant! În 2035 pentru prima dată oamenii au aterizat pe Marte; în 2040 au ondat un cimitir pe Lună, acolo în vid foarte bine sunt conservate cadavrele. Este mai ieftin şi mai sigur decât a îmbălsăma (desigur, încă un capriciu al bogaţilor – primul turist spaţial, primul răposat spaţial); în 2045 au început terraformarea lui Marte, un proiect care mai târziu s-a dovedit a fi un eşec; în 2050 au învins complet toate formele de cancer, iar în 2115 au câştigat o adevărată victorie asupra SIDA, în 2300 au „aprins" planeta Jupiter, transformând-o într-o stea mică. La miezul lui Jupiter au ridicat temperatura la câteva milioane de grade Celsius. Au pornit reacţiile termonucleare. Hidrogenul este convertit în heliu, la fel ca pe Soare, numai în miniatură. Apoi au lansat colonizarea sateliţilor lui. Succesul cel mai evident s-a dovedit în terraformarea de pe Europa.

Ei bine, imposibil de redat în câteva cuvinte două milenii de istorie la care am fost absent. Cel mai oribil lucru e că hiperalergia a lovit toţi oamenii – atât pe Pământ cât şi în colonii. Pe planeta noastră s-au refugiat în oraşele subterane, fiindcă ajunse alergici la totul ce e organic de pe Pământ (interesant, când oamenii vor fi alergici unul la altul. Sau poate că acest tip de alergie e inerent spiritului uman încă din momentul creaţiei sapienşilor?), iar pe alte planete, având în vedere că terraformarea avusese loc sub cupole semisferice închise, oamenii trăiesc la suprafaţă, dar separat de plante şi animale, în zone special sterilizate. Toţi sapienşii sunt foarte dependenţi de roboţi, care procesează alimentele şi produc semifabricate, care nu prezintă un risc alergic. Iată cum sapiensul prin progresul tehnologic şi exercitarea de confort a căutat să distrugă tot ce este organic şi chiar n-a simţit cum a rupt pentru totdeauna legăturile cu lumea celor vii. Acum, el poate trăi doar în lumea anorganică, similară cu un mormânt. Vivat „strabismaticilor" din sicrie! Omul va exista în mediul steril, pentru că sufletul lui acum e sterp şi gol ca vidul lunar.

III

Postoamenii din oreşele subterane se aseamănă cu emo din sec. XX-XXI. Pământul aici exercită o presiune asupra creierelor lor, cauzând depresie şi EMOţii în exces, asemenea adolescenţilor din secolul al XX-lea. Printre sentimentele lor e evidentă ura pentru sine, pentru că din cauza propriilor greşeli omenirea a fost nevoită să se ascundă în oraşe subterane. Depresia respectivă a născut dragostea pentru culoarea neagră şi moartea a fost revăzută dintr-un punct de vedere complet diferit. Într-adevăr! De ce să te temi de moarte, fiindcă oricum trăieşti în subteran, în împărăţia lui Hades. La dracu moartea asta, dacă postomul se naşte, se căsătoreşte şi toată viaţa locuieşte în „cripta" oraşului subteran! Du-te la toate mamele, din toate înjurăturile lumii, ca să ştergi cu urina ta tot lexicul vulgar al tuturor popoarelor, zombi ce eşti! Postom? O pată de sânge mumificată! Nisip în cădere care mai mult nu se va înălţa să măsoare timpul nemăsurat! Tu, cel care stai în rahat până la gât şi mănânci rahat cu lingura! Rahatule în ploaie, care îngheţi propriul rahat şi faci praf din rahatul social! La naiba cu lexicul ăsta coprorectal, se pare, că m-am îmbolnăvit de depresie subterană?! Nu! Am nevoie să mă calmez, totul e un vis, linişte... Mingea ta de cap dezumflată ce e, oare nu vezi că aceasta nu e un vis! Lumea aceasta ca un rahat încă cald, însă urât mirositor, cum nişte ouă împuţite în buzunarul răposatului. Şi toţi împodobesc planeta aceasta cu dulciuri, de-aş urina pe ea, mă tem că s-ar face ceai. Fluxul de gânduri îmi părăseşte capul, măcar ia şi pune bandaj din tampoane igienice, poate că va absorbi prostia.

Se pare că aerul aici e cam stresant, parcă aşteaptă ceva inevitabil. În oraşele subterane e atât de umed că în curând şi gândurile noastre vor începe să putrezească, şi din noi nu va rămânea decât privirile stupide de maimuţe. M-am uitat în sufletul meu şi am văzut o hiperalergie distructivă, măcar ia şi dezbracă sufletul de corp, apoi îmbracă-l anapoda.

Probabil, Piaţa de Flori din Roma şi acum înfloreşte, dar nu în memoria lui Giordano Bruno, ci pentru distracţia „copilaşilor noştrii metalici". La naiba cu lumea ceea de la suprafaţă! Poate că aici nu voi fi atât de singur precum acolo. Problema singurătăţii nu constă în faptul că: singurătatea + timp = greutatea corporală, dar se consistă din: singurătatea + timp — suflet = sufletul perpendicular singurătăţii. Eu nu vreau să fiu un sclav care e proclamat „rege" de Cronele elene, Saturnaliile romane sau Sacaele babiloniene, sclavul-rege care imediat după sărbători e sacrificat în cinstea zeilor. Noi, oamenii de carbon, în curând ne vom plasa pe locul dinozaurilor, pentru că nişa noastră e deja ocupată de roboţii de siliciu. Omenirea contemporană lasă în urma sa numai „galerii de cârtiţă", cum ar fi semne cuneiforme sumeriene, asemenea făcute pe lut.

Aici sufletul se „gheboşează" mai mult de Sisif în iad. La suprafaţă ne aflam în mediul nostru, stihia noastră e aerul, deşi foarte repede ne evaporarăm, însă lăsaserăm în urmă un curcubeu de culori. Şi prin spontaneitate am făcut un gest cu mâna în sus, totul rămase acolo, la suprafaţă. Am un sentiment că, o dată am trăit în cer şi acum, după moarte, trăiesc pe pământ. Suprafaţa pământului e la fel de îndepărtată pentru noi ca şi spaţiul cosmic odinioară. La dracu, microbii aceştia de sapienşi s-au adâncit la măduva planetei. Ei s-au ascuns în împărăţia umbrelor multilaterale, care umbresc toate părţile lumii şi le calcă în talpă. Umbrele srămoşilor uitaţi au inundat amintirile.

Am înţeles de ce omenirea a dispărut de la suprafaţa Pământului. Roboţii din diferite fabrici nu se luptă între ei, spre deosebire de oamenii din popoare diferite. Karel Čapek s-a înşelat când a spus că, după războiul oamenilor cu salamandrele, lupta va începe între salamandre. Noi nicicând nu vom putea şterge tatuajele lui Cain. Prima vărsare de sânge s-a impregnat în suflet, e imposibil de şters această durere. Dar Diavolul – nu e procurorul acestei planete, pentru a ne învinui. Şi Dumnezeul – nu e avocatul nostru, pentru a ne apăra. Noi singuri ne suntem judecători, procurori şi avocaţi.

Hiperalergia însă are şi un lucru pozitiv – în aceste oraşe subterane nici-un firicel de praf. Urbiile acestea sunt sterile ca şi secţiile de chirurgie. Se pare că umanitatea stă pe o masă din sala de operaţii chirurgicale, pentru o amputare mare... Dar ce să eliminezi la aceşti postoameni? Nu mai au nici ruşine, nici conştiinţă, nici frică – nimic, absolut! Ei demult au amputat şi au aruncat totul, poate chiar şi sufletul... Omul aşteaptă „novocaină” în „sala chirurgicală”, ca să-şi uite temporar cine e. Cum se poate cu asemenea lobi ai ancefalului şi cu o substanţă cenuşie atât de tulbură de gânduri şi idei să trăieşti sub pământ? Sala chirurgicală precum peştera lui Platon, doar aici, în loc de realitatea umbrelor aştepţi umbrele realităţii, ca să scuipi în toate părţile şi să uiţi de tot. Dar cum? Poţi să te obişnuieşti cumva cu viaţa de cârtiţă, dar gândul că erai „stăpânul” planetei, vulturul care o privea din spaţiu şi aproape că a jucat un meci de fotbal cu Pământul. Cum poţi să uiţi totul?!

André Malraux a avut dreptate când a spus: „Omul – e singurul animal care ştie că va muri”, deşi ar fi mai bine dacă nu ne-am da seama. Îmi amintesc cum demult, în copilărie, venea la noi vecinul ca să taie porcul. Îl măgulea după ureche, animalul se relaxa, apoi o lovitură şi totul se termina. Asemenea făceam cu trântorii, când controlam stupii. Repede le sfâşiam, astfel încât aceştia să nu mai aibă capete și timp de suferință. Sper că, în caz de ceva... Dumnezeu va face acelaşi lucru cu corpul meu organic.

Sunt o legendă în lumea aceasta, pur şi simplu oase de dinozaur. Iată că am văzut ceea ce nici măcar nu au putut să-şi imagineze scriitorii de SF din secolului XXI, amin!

IV

A-a-a-phi!!! Am strănutat! Frumuseţea ei e un alergen teribil pentru mine. Ochii ei profunzi, precum lacul Baikal, m-au târât în adâncurile misterioase ale universului, UNIVERSULUI inimii sale. Să nu luăm în considerare culoarea roz a „pielii”, postfata aceasta e o copie exactă a lui Olga. Ea e precum finisajul pictorului, ultimul element vestimentar al modelierului, ultima speranţă a scriitorului. Da, postfemeia din faţa mea e acurat o operă! Şi încă câteva culori, un pic de rouă a dimineţii, mai multe fenomene cereşti...

Inocenţa sa copilărească şi sfertsurâsul Giocondei, sunt cel mai bun medicament-sfumato, pentru o lume rece şi străină în care am ajuns. Ea a devenit catalizatorul celor mai frumoase amintiri, ale unei lumi care demult s-a scufundat în Lethe. Parcă, micuţa soră-medicală-lolita, din copilărie, fata cu care mă jucam demult în „medic şi pacient”. Iar acum, Phoenixul acesta micuţ al amintirilor mele înviate, va trata o inimă şi un suflet de două mii de ani. Iar eu o voi recompensa cu sărutările mele blânde, desigur, nu atât de naive şi timide precum atunci. Asemenea

am uitat de mult să roşesc... Ah, aş da toate orgasmele mele de ultimele două mii de ani pentru un minut al primului sărut, al atingerii cele naive şi timide din copilărie, al înroşirii cele ca două mere de delicateţe timidă şi uimitoare.

Mai presus de pielea ei reală a fost implantată o „piele" clonată, de origine necunoscută pentru mine. Biocostumul e un pic mai gros şi mai dens de epiderma umană, dar în simbioză deplină cu recipientul. Respectivele „haine vii" sunt asociate cu terminaţiile nervoase ale corpului uman şi nu se deosebesc de propria-i piele. Suprapielea, cum încă e numită, protejează organismul bine de fluctuaţii bruşte de temperatură, de umiditate înaltă şi de întunericul subteran. Când copilul împlineşte un an, se implantează un biocostum care creşte odată cu corpul. Însă un adult poate „schimba" biocostumul său, dacă, de exemplu, nu-i place culoarea „pielii". Deci, sapiensul poate alege la care „rasă" vrea să aparţină. Biocostumele sunt de diferite culori şi atunci când te afli în mulţime, ai impresia că în jurul tău stau reprezentanţii de diferite rase. Pielea ei roz, biocostumul o dată îmbrăcat pe ea parcă o cămaşă de forţă, îmi sugera o linişte înspăimântătoare, supunerea pisicii. Da, ea e o pisică, ochii aceştea de un verde-gri strălucitor – sunt ochi de pisică. O postfată pe cât de blândă, pe atât de prădătoare, liniştită şi mereu în gardă! Hipnotizat de torsul ei, singur am cedat în braţele privirilor ei, iar acum, ghearele de pisică mi se înfing în spatele mele goale şi coada îmi îmbrăţişează al unsprezecea deget, sau mai exact al treilea picior. Coada? Opreşte-cadru! Poate că nu este o pisică, ci un scorpion?

Rex s-a dilatat, parcă turnat din bronz, pot merge la piaţa centrală a oraşului subteran şi îl pune în loc de monument, ca să treacă pe lângă el postfemeile şi să vadă ultimul „dinozaur", „mamutul" recent decongelat. Femeile acestea, ale viitorului prezent, pot să-mi facă vizite ca în muzeu, doar nu în fiecare zi pot să doarmă cu un bărbat cu o vârstă de două milenii. Precum portughezii cândva „albeau" urmaşii sclavelor lor negre, asemenea şi eu pot să „dealergenizez" multe femei, poate chiar să salvez omenirea de dispariţie. Poate e sex-misiunea mea? Rex nu are nevoie de comanda „FAS", şi aşa a înţepenit ca un leu înainte să atace prada, parcă vrea să rupă pantalonii cu dinţii. Am băgat mâna în buzunar şi îl ţin, ho!, ho!, haram nesăţios, dar nu ştiu cât timp voi avea forţă să-l reţin. Deci, fugi fetiţo! Fugi cât mai pot să-l ţin!

Ea parcă zeiţa Venus în biocostum, spre deosebire de Elada aici e umed şi frig, aici sufletele şi inimile mucegăiesc, de aia zeiţa dragostei caută protecţie sub biocostum. Ah, o astfel de fragilă Venus, născută din spuma mării, oare cum ea locuieşte aici, în împărăţia lui Hades? Deşi aici nu e un astfel de iad, precum era descris de către greci, însă nici nu e paradis. E înfiorător faptul că rămăşiţele de umanitate mai supravieţuiesc aici. Postsapienşii sunt nişte cârtiţe oarbe neajutorate, pentru ei teatrul umbrelor e adevăratul teatru. Dar ce s-ar întâmpla dacă postoamenii, totuşi, vor ieşi din Peştera lui Platon? Cât timp se vor menţine la suprafaţă? Nu, ei mai degrabă vor percepe dulcea şi lipsită de griji robia subterană, decât realitatea rece de pe suprafaţă. Poate că hiperalergia e artificială, inventată de oameni? Avea dreptate Paulo Coelho când a prezis – „Veronika se hotărăşte să moară". Ideea lui a fost că omenirea însăşi şi-a emis un verdict. Toate oraşele subterane sunt similare cu spitalurile de alienaţi, roboţii au grijă de pacienţii săi, foştii săi stăpâni, care au fugit de realitate.

Cele mai multe femei sunt exhibiţioniste, majoritatea bărbaţilor – voaiorişti. Bine că nu invers. Voi ridica cortina de ruşine şi voi vorbi cu ea. Însă nu-mi amintesc să fi avut cândva vreo cortină de ruşine? Nici mici perdele de ruşine, nimic... Ei Cupidone, al dracului pitic de zgârâie-brânză ce eşti, da zgârcit mai eşti la săgeată! Îţi pare rău de una? Oare pe Muntele Olimp iarăşi e default? Sau, poate, eşti beat de frumuseţea ei şi nu mai poţi viza în inimă?! Rochia ei ca tabla de şah, alb-neagră, îi da o astfel de eleganţă regală încât nu am putut rezista şi am început partida deplasând calul.

– Eşti indisponibilă precum Gioconda în sarcofagul antiglonţ din Louvre. Nu te teme, eu nu sunt unul dintre cei trăsniţi, care umblă pe aici şi vorbesc sofisticat la fel ca filozofii antici. Pur şi simplu ochii tăi... în fine, să elimini biocostumul, eşti o copie exactă a unei fete din trecutul îndepărtat, de care eram îndrăgostit, sau poate şi acum o iubesc. Semeni leit cu ea, parcă eşti stră-stră-strănepoata ei. Am o senzaţie că în Institutul de Tehnologii Criogenice au criogenizat nu doar corpul meu, ci şi iubirea mea.

Râsul ei s-a dispersat în cercuri concentrice prin întreaga zonă a oraşului subteran.

– Eşti frumoasă ca „al cincilea element”.

– Ce e „al cincilea element”? Cuvintele ei sună ca Simfonia a IX-a de Beethoven.

– Al cincilea element – iubirea. Eşti atât de fragilă, ca o garofiţă cultivată în seră.

– Ah, dacă m-ai fi văzut, fără biocostum, eu sunt palidă şi teribilă ca morlocii lui Herbert Wells. Numai, spre deosebire de morloci, noi, postoamenii, nu mâncăm semenii noştri. Astfel, poţi sta calm, n-am să te mănânc...

Cu aceste cuvinte, femeia și-a lins buzele cu pasiune, apoi a făcut un gest precum femeile din trecut, parcă voia să verifice rujul de pe buze. În așa mod, parcă a uns buzele cu mine, ca să-i îndulcesc surâsul. Apoi, m-a privit ţintă, sigur e Olga şi a continuat.

– Ei bine, nu te voi mânca literal vorbind, însă, sigur te voi gusta :) Da, da, ştiu cine eşti. Deja tot oraşul te ţine pe gură. Pardon, eu mă numesc Ema. Din primele zile după naştere, părinţilor mei le-a părut că sunt prea EMOţională, chiar pentru postom. Iar pe tine cum te numesc, sau numerotez?

– Glumeşti, „numerotez”, eu ce seamăn cu un robot? Numele meu e Adrian.

– Frumos nume. Acolo la voi, la suprafaţă, se pare că Marea Adriatică este?

– Cel puţin a fost... Ce-aţi făcut din oamenirea de odinioară? Pentru că planeta fără voi înfloreşte. Însă pentru cine, dacă Pământul e admirat numai de roboţi? Se spune că după „principiul de foton şi două deschideri”, realitatea depinde de contemplarea acesteia. Deci, omul cu privirea lui modifică lumea, schimbă realitatea lucrurilor. Mă întreb ce va fi cu lumea asta fără efectul admiraţiei noastre?

– Lumea va fi schimbată de roboţi... Pe suprafaţă suntem ucişi de hiperalergie, iar aici de deprimare – sunt două arme a vremurilor noastre de distrugere în masă. Lipsa de lumină din adâncurile pământului a dus la depresie cumplită prima generaţie de oameni, însă ulterior s-au obişnuit. Iar acum – dimpotrivă, lumina ne afectează ca un depriment puternic.

– Voi îmi amintiţi de adolescenţii emo, de la sfârșitul secolului al XX-lea şi începutul secolului al XXI-lea. Aceleaşi coafuri emoţionale, culori negru-roz şi o stare de depresiune.

– Emo – nu e doar o înfăţişare, ci o stare de spirit. Crede-mă întunericul mi-a acoperit sufletul, ca seara de 13 a lunii nisan a acoperit Golgota. Prăpastia internă e mai întunecată decât stilul negru al infăţişării mele! N-ai nici o idee despre ceea ce se întâmplă pe acolo, în abisul inimii mele. Noi de aici suntem EMOţionali, iar atunci când iubim, iubim sincer şi profund, până la Groapa Marianelor din inimile noastre. Emo – asta atunci când emoţiile apar la suprafaţă. E bine, ne ajută să ne menţinem deasupra tuturor valurilor din oceanul vieţii. Să reţinem toate emoţiile în interior, putem exploda în curând.

Pe obrajii ei s-au rostogolit în tăcere două lacrimi mari şi reci, ca seva de mesteacăn din crengile tăiate. Cine i-a tăiat ramurile? Oricine! Ei toţi sunt extrem de explozivi! Ah, ea parcă un mesteacăn în culori alb-negru. Şi culoarea roz a biocostumului. Exact o regină de şah! Deşi eu nu sunt un padişah, voi muta regele în şah.

Plângi micuţo Emo! Lacrimile sunt precum apa din vas pentru trandafirii tăiaţi. Ele nu vor permite sufletului tău să se estompeze. Eşti puternică şi fragilă, precum floarea de colţ emo. Tu, floarea dragostei şi pasiunii înflăcărate, regină născută din roua dimineţii! Inima ta brodată cu fire roşii şi negre. Eu văd doar firul roşu, firul dragostei şi nimic mai mult. Sunt daltonistul selectiv, rasistul firelor colorate. Inima ta a dezvoltat un Cod Morse Special, numai inima mea a reuşit să recepţioneze undele ei şi a auzit: SOS! SOS! IUBIRE SOS! Iată de ce sunt acum într-o barcă şi plutesc prin arterele corpului tău, văd inima, stai să te îmbrăţişez de valvula mitrală şi să te ridic în sus, pe fluxul de inimă, înapoi în piept. Şi mai mult nu voi permite inimii să sară de pe podul pieptului tău. Inima s-a aruncat în jos pe artere, voia să ucidă dragostea?! Inima a încercat să-şi sinucidă iubirea, da? – Frumos, dar nu i-am spus cuvintele de sus. Destul m-am „fript” cu asta în trecut. Atunci am vorbit foarte mult despre dragoste şi fata visurilor mele nu a fost a mea. Dragoste fericită şi reciprocă e posibilă doar, dacă cel puţin un partener joacă teatrul indeferenţei. Aşa că, în loc ce să vorbesc despre dragoste, eu am pornit o poveste monotonă despre lacrimi.

–De-a lungul secolelor nu s-au schimbat doar lacrimile. Ele au rămas cu acelaşi gust amar. Pentru ce m-au decongelat? Ca să văd o umanitate cu ochi negri de culoarea sinucigaşului? În acest tunel întunecat poţi să urli de disperare, până nu-ţi vor amorţi oasele de frică şi te vei linişti sapiense. De urlau oamenii suficient la vremea lor, poate că şi acum priveam la stele. Să răcnească şi să geme umanitatea, să reverse sperma sa emoţională în libertate! A-a-a! A-AA-AAA! Uaaaaa!

– Stângeţi microfonul! Nu înşira verzi şi uscate, astâmpără-te! Ce te-a apucat? Taci din gură! Bată-te roboţii să te bată! Bată-te hiperalergia să te bată! Acuş vor apărea roboţii şi ne vor desparte, vor spune că influenţez rău asupra ta. Nu juca comedie, nu vei primi Oscar pentru ea. E un moment nepotrivit pentru aşa ceva.

Acum are o faţă de actriţă care efectuează exclusiv rolul de cadavre.

– Numai la morţi nu cedează nervii...

V

Deja nici nu-mi amintesc câte săptămâni, sau chiar luni, în urmă am făcut cunoştinţă cu Ema. Aici, sub pământ, măreţia lui Cronos nu curge ca pe suprafaţă. Nu-i nici Soare nici stele. Roboţii îndeplinesc multe sarcini. Pretutindeni predomină depresia care a devalorizat existenţa umană şi ne-a luat gustul dulce pentru viaţă. Toate acestea au condus la nivelarea importanţei timpului. Badea Cronos aici nimănui nu-i pasă. Oare eu sunt mai rău decât ei? Parafrazându-l pe eroul lui Ken Kesey, spun: „Dacă soarta m-a pus într-o situaţie încât trebuie să fiu un nebun, atunci voi fi cel mai bun dintre alienaţi, mai feroce, mai îndârjit, cel mai psihopat dintre psihopaţi!!!" Deci, dacă trebuie să fiu un postom, o cârtiţă a acestei galerii subterane, atunci voi fi cel mai dur postsapiens şi mai oarbă cârtiţă!

Iată şi Ema, e stralucitoare... Numai să nu mă îndrăgostesc, numai să nu mă îndrăgostesc, pentru că voi fi pierdut ca şi Bucefal – calul lui Alexandru cel Mare. În timp ce sunt armăsar liber, voi găsi întotdeauna iarbă mare pe teren nefolosit.

– Luminatul Noul Buddha, va scoate oamenii din labirintul întunericului către lumină. Întrebarea însă rămâne – oare vor percepe ei lumina? Poate că aceste raze vor fi mai întunecate decât abisul propriilor suflete pentru ei...

– Atunci când roboţii se plictisesc, creează acolo, sus, încăperi ermetice şi sterile pentru animaluţe domestice – oamenii. Spun direct pe nume: „omul meu domestic". Cu toate acestea, e numai pentru câteva luni. Curând încolo, împreună cu roboţii, pătrund şi hiperalergenii şi postsapiensul moare. Dar nu e o tragedie pentru roboţi. Oraşele subterane mişună de postoameni, precum gunoiul de viermi. Ce faci astăzi?

– Înainte de sosirea ta, aş fi spus că studiez tetroglifele, însă acum totul depinde de tine :)

De fapt, aici, sub pământ, jocurile cu roluri în pat un pic s-au schimbat. Fetele sunt cele care iniţiază jocul şi mi se pare că e minunat. Femeile au fost întotdeauna mai active decât noi, începând cu Grădina Edenului şi în următoarele milenii cu alte soiuri de mere. Nu ştiu de ce în dragoste bărbaţii au luat iniţiativa exclusivă. Acceptă femeia deasupra, să navigheze, să se bucure de briza proaspătă a mării. Las-o să se ţină în şa, să călărească! Ea e născută pentru hipodrom!

– Un număr imens de tetroglife, încât e ireal să le înveţi pe toate. Roboţii le-au inventat special, astfel încât postoamenii să nu înceapă o revoltă. Ca să nu terminăm Turnul Babel. Au structurat sistemul de învăţământ astfel, încât fiecare copil studiază numai o singură ramură a unei ştiinţe, educaţia sapienşilor ajunse ineficientă în comparaţie cu a androizilor. Istoria omenirii e interzisă pentru sapienşi, e studiată şi corectată de automaţi. Omenirea a devenit un mozaic vechi de pictură murală, de care, în general, se poate admira doar roboţii. Sapienşii deveniseră computere vii, care fac ştiinţe serioase şi mecanisme complexe. Cu toate acestea, ei înşişi nu ştiu despre asta. Pentru că fiecare om – e o rotiţă într-un calculator viu şi imens.

Iniţial androizii au împrumutat cuvinte din limbi diferite şi au creat o limbă universală pentru roboţi – robhon. Iar apoi, când oamenii au fost forţaţi să se ascundă în subteran şi au ajuns dependenţi de automaţi care le furnizează alimente şi alte bunuri, au împrumutat de la roboţi robhonul universal.

– Spui că androizii îşi numesc oamenii „domesticiţi", „omul meu domestic"... Ceva de tipul pisicuţa mea de casă?

– Ceva de genul ăsta...

– Dar, postoamenii de asemenea sunt parţial roboţi, o parte din organele voastre biologice sunt îlocuite cu cele mecanice.

– Da, conversiunea omului în robot a început din momentul în care el a început să poarte ochelari. Însă, androizii menţin oamenii ca o parte creativă a creierelor lor, altfel de mult avea să şteargă urma noastra de pe Pământ. Postoamenii sunt o sarcină grea pentru roboţi, precum copiii din familiile europene ale secolului XXI.

– Dar automatele nemuritoare nu pot estima în mod adecvat adevăratele valori umane.

– Într-un fel sunt diferiţi de noi, dar, în general, foarte asemănători. Cel puţin pe Pământ, aproape nimic nu s-a schimbat de când oamenii au fost înlocuiţi de androizi. Pământul se sufoacă sub un strat gros de asfalt şi nu-i pasă cine l-a introdus – sapienşii sau roboţii. Din acest punct de vedere androizii nu se deosebesc de sapi.

Ea înşira repede sunete grase pe frigărui de cuvinte, frigărui verbale nerăbdător aşeza pe grătare de fraze. Simţea foame teribilă de comunicare şi era gata să înghită, fără să rugume sau să prăjească informaţia crudă.

Buricul ei, cu piercing-ul asemănător cu tokonomul în peretele casei japoneze, mă pune pe gânduri, iar picioarele perfect bărbierite îmi amân gândurile concentrate într-un întuneric adânc de decolteu.

– Încă nu te-ai îndrăgostit? Pare că sunt o mulţime de postoameni decenţi. Niciunul dintre aceşti roboţi nu s-au amorezat de tine, sau de alte postfete? Apropo, negrii au pierdut superioritatea sexuală, oferind-o androizilor.

– Ştii, eu nu pot să mă înamorez nici de unul dintre ei. Am impresia că toţi sunt sclavi. Însă inima mea nu are nevoie de un sclav, inima mea vrea să îmbrăţişeze calm şi cu încredere stăpânul său. Sunt udă rău de tot aici... – Ea mi-a arătat de mai jos de buric şi a continuat, nu mi s-a întâmplat aşa ceva.

Ei bine, bine, noi întotdeauna suntem, dacă nu primii, ai doilea, iar al doilea loc este întotdeauna liber şi se referă la toţi bărbaţii din viaţa unei femei. Nu-mi place atunci când fac jocul mironosiţelor – în sens direct sau figurativ. Mai ales acum, societatea a echivalat trădarea feminină cu cea masculină. Deci, nu-i nici o înşelare. Doar astfel noi, bărbaţii, spuneam două mii de ani în urmă, soţul nu înşeală numai benchetuieşte. Acum chefuieşte suflet feminin!

Mai mult îmi place când o femeie normală glumeşte ca o curvă, decât atunci când o târfă se personifică în mironosiţă. Asta nu despre Ema, ea e remarcabilă, aproape din lumea mea. Şi atunci când ambii sunt pe aceeaşi frecvenţă de unde radio e un lucru foarte important.

Femeia – e matematică. Poţi să o înţelegi numai dacă vei calcula corect formula de dragoste.

– Da tu ştii să zbori?

– Văzând un Cer de Stele ca tine şi ultimul ghinionist s-ar ridica în aer.

Afrodita a umplut aerul cu aroma sa, ca şi cum cineva a aruncat fata din spuma de mare în storcătorul de fructe şi apoi a împrospătat aerul cu aroma ei, parcă cu nişte parfumuri franceze. Privirea mea o gâdilă la buric şi se reflectă cu o mâncărime în capul meu. Am acoperit-o precum Vezuviu Pompeii, cu o magmă caldă am intrat în toate scorburile corpului ei, pentru a-i conserva pe mii de ani tinereţea şi zâmbetul.

– Iată cum e dragostea adevărată, nu doar un sex plictisitor. Apropo, temperatura

corpurilor noastre, când făceam dragoste, ajunse la 38 de grade Celsius!

– De unde ştii?

– Iată...

Mi-a arătat ceva pe mână, similar cu un ceas. E un aparat complex – dispozitivom, care arată toate parametrele corpului: tensiunea, temperatura, nivelul de zahăr şi eretrocite din sânge, nivelul de activitate cerebrală, starea emoţională, etc.

– Publius Terentius Afer a greşit atunci când a spus: „Dacă doi fac acelaşi lucru, nu e acelaşi lucru”. Când doi fac dragoste (dragoste adevărată, nu sex dur), ei se contopesc într-o singură fiinţă, un animal unic, care priveşte, respiră şi se mişcă în unison. Deci, atunci când cei doi fac dragoste, ei fac una şi aceeaşi iubire, nu două dragoste diferite pentru fiecare dintre ei.

Am încheiat de făcut dragoste undeva vre-o jumătate de oră în urmă, însă inima continuă se bată tare, parcă vrea să sară din piept. Oare să fie iubire? Trebuie de înăbuşit aceste bătăi de inimă, încă îmi lipseşte să mă îndrăgostesc de o fată din viitor. Capul meu, parcă s-a desprins de corp şi zboară undeva, ca o minge de fotbal.

– Ştii, eu sunt atât de fericită... Dragostea – e o teleportare în timp, nu, nu teleportare, mai degrabă oprirea timpului.

Ea a închis ochii şi undeva între coapsele ei s-a căscat o oboseală dulce. Iar gândurile toate de vanilie şi tapetate cu glazură, parcă împodobite pentru somn.

– Ema, fericirea nu poate fi ameliorată în fotoshop. Ea ori este, ori nu-i. Îmi pot imagina cât de triumfător zâmbeşte acum Dumnezeu. Ce vă trebuie eternitate dacă aveţi sex? Libertatea lui Eros e mult mai atractivă decât cătuşile lui Hymen. Ah, nici nu-ţi poţi imagina cât de dulce ar fi dacă am face acum dragoste pe un stog de fân proaspăt, iar apoi vom privi neîncetat la stele. Nu ai nici o idee cât de frumoase sunt stelele. Tu nu cumva ai imitat orgasmul?

– Pentru a simula orgasmul e nevoie de mai multe calorii decât pentru cel real.

La început Femeia a făcut dragoste. Şi a văzut că este bine. Şi a fost seară, şi a fost dimineaţă: noaptea întâi a căsniciei ei.

SURÂSUL

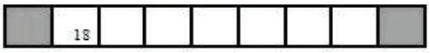

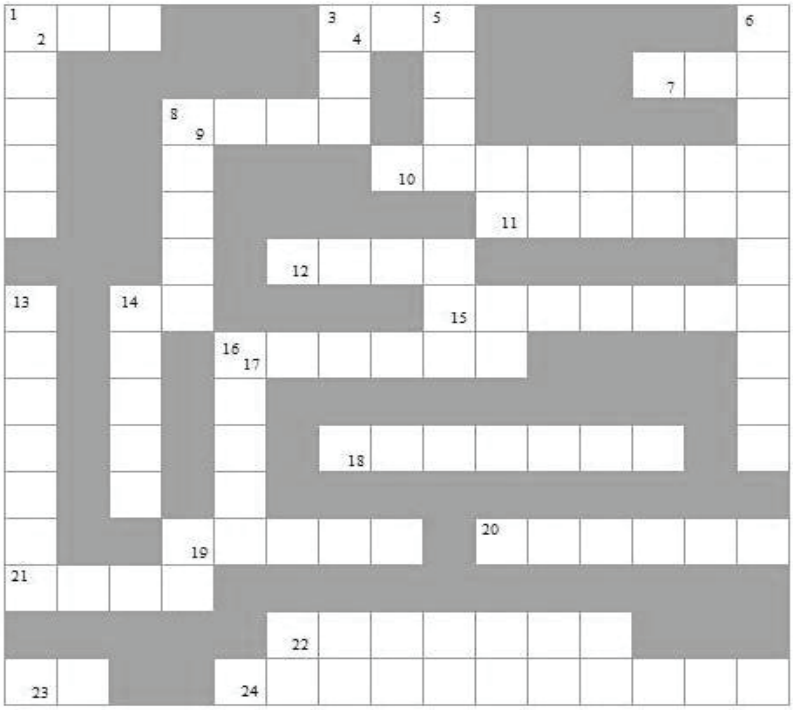

1. Ce fel de iubire descrie protagonistul spunând toastul?
2. Oamenii – sunt ... informaţională?
3. Cum poate fi numit un fel de roman care a absorbit elementele sociale, psihologice, filozofice şi SF?
4. Odată ce o persoană nu poate respira propria igrasie, ea se aruncă în abisul...?
5. Adrian îi povesteşte Emei despre „patima iubirii sale”, după ce a „ţintuit-o pe cruce” ce a fost scris pe placă?
6. Cum protagonistul descrie iubirea dintre reprezentanţii celor două grupuri etnice diferite?
7. Câte naţiuni există pe Pământ, în universul acestui roman?
8. Care băutură nu s-a schimbat şi în secolul al XLI-lea a rămas aceeaşi ca şi în secolul al XXI-lea?
9. Care e numele postfemeii, care l-a şocat pe Adrian cu deviaţia sexuală cu robotul, neobişnuită pentru protagonist?
10. Există tradiţii ale grupului etnic, dar sunt şi tradiţii ...?
11. Dragostea babilonică (interetnică) a rămas neterminată precum ...?
12. A face dragoste în viitor, este echivalent cu a bea astăzi ...?
13. Cine trăieşte sub pielea postomului (metaforic)?
14. Care este numele androidului care a „regulat-o” pe Cleo?
15. Cine a contractat boala lui Benjamin Button?

16. Femeile au la nivel genetic dragoste pentru ...?

17. Pe cine protagonistul îl consideră mecanică cuantică (ştii cum să o utilizezi, dar nu poţi să o înţelegi)?

18. Ce forţă avea surâsul lui Olga?

19. Cine sau ce a divizat protagonistul de dragostea lui, în sensul propriu şi în sensul figurat?

20. Cu care element din Tabelul periodic al elementelor este comparată iubirea?

21. Adrian a fost şters de iubita sa ca un ...?

22. Cum arăta omenirea după ce a pierdut multiculturalismul său, limbile şi rasele?

23. Pe care loc din Tabelul periodic al elementelor este situată iubirea?

24. De ce personajul principal reține dragostea lui pentru Olga?

I

– La început Femeia a făcut dragoste. Şi a văzut că este bine. Şi a fost seară, şi a fost dimineaţă: noaptea întâi a căsniciei ei.

– Ce vrei să spui?

– Atât mi-i bine cu tine. Se pare că am pornit pe un mare drum, un nou început şi se pare că începutul acesta mereu s-a aflat în mine, doar că acum s-a trezit. De aceea am parafrazat cuvintele cele biblice. Dumnezeu a început să creeze cerul şi Pământul, tu ai început să mă creezi pe mine. Eşti Prometeul meu, care a adus focul şi mi-a aprins sufletul în flăcările de dragoste olimpică. Fără tine pot arde doar în iad.

Stau şi mă gândesc... Femeia – e mecanica cuantică, ştii cum să o utilizezi, dar nu poţi să o înţelegi. Cândva demult, un predicator mi-a povestit o pildă despre studenţii care au învăţat Codul Morse. Când a venit vremea „recoltei”, adică examenele, toţi studenţii stăteau la uşa auditoriului şi nu îndrăzniseră să intre. Dar iată, apăruse cu sufletul la gură Ultimul Student... Mereu insultat de colegii săi, ei îi luase conspectul, faptul care l-a forţat să asculte cu mai multă atenţie prelegerile. Stă el un minut, apoi aude că profesorul nu doar bate în tablă, ci cu ajutorul codului cheamă cunoscătorii alfabetului Morse să intre şi să susţină examenul. El a intrat imediat şi a susţinut examenul, iar ceilalţi râdeau în spatele lui... Inimile noastre asemenea bat în Codul Morse (88 – după Q-codul Morse), dar numai dragostea adevărată poate auzi şi poate intra. Toate celelalte sentimente vor rămâne în coridor şi vor râde iubirii în spate.

– Între noi s-a petrecut o reacţie chimică, care a produs un nou element al Tabelului periodic al elementelor. Acum putem fi înscrişi într-o celulă nouă, undeva între Protactiniu şi Neptuniu. Pe locul 92 se află iubirea – Uraniu, un element radioactiv letal.

Se pare că Cupidon e bolnav de maladia lui Benjamin Button. Cum altfel putem explica că, un bărbat odată adult, căsătorit cu Psyche, s-a transformat într-un copil-înger şi se distrează în jocul „Inimă-arc”. M-am uitat în sus la suprafaţă şi mai departe până la cer, pe care nu lă vedeam, şi m-am gândit: „Iartă-mă, Olga. Ea, pur şi simplu e copia ta. Parcă, după moarte, suntem iarăşi împreună. Poate că e stră-stră-stră-nepoata ta, sau, poate clona ta, dar asta e soarta mea. Amin!

– Pentru mine timpul nu miroase a ceasornice, nici a soare, ci a părul tău, care, precum labirintele reţine vremea. De când am fost decriogenizat, simt doar mirosul

de Femeie şi e mirosul tău. Vântul de primăvară, îşi deschide pe furiş geamul din dormitorul tău şi mângâie corpul tău pe radioundele aeronavelor supersonice...

– Aici, în oraşele subterane, nu e nici primăvară, nici vânt, şi nici ferestre prin care să-şi urce amanţii. Nici avioane n-am văzut... De unde sentimentalismul ăsta, parcă „Iulia sau noua Heloiză”, a lui Jean Jacques Rousseau?

– Natura îndârjită a Iubirii...

– Dragostea – e singura noastra consolare, care ne ajută pentru un moment să uităm că suntem muritori, că suntem doar „un capitol” al unui „plan mare”, doar o rotiţă într-un mecanism imens.

– Voi de aici, din viitor, sunteţi atât de amuzanţi.

– Pentru tine asta e viitor, însă pentru mine prezent! Sau, poate şi pentru tine a devenit prezent. Încă nu?

– Acum mă simt foarte ciudat, pacă viaţă de după moarte. E greu de explicat. Tăcerea ei sterilă a creat un vid în odaie.

– Spune-mi despre fata aia, cu care atât de mult mă asemăn. Într-adevăr suntem atât de similare?

– Perfect... Da de ce te interesează? Pentru a-mi reproşa apoi iubirea pentru ea?

– Nu, fii liniştit... Nu vezi ce concepţii liberale sunt la noi aici, inclusiv şi convingerele pentru sentimente? Pur şi simplu, o curiozitate strict feminină.

– Ei bine, ce să fac cu tine, ascultă.

Majoritatea femeilor care au fost cu mine au rămas doar în memoria telefonului mobil. Și numai una singură, care n-a fost niciodată în patul meu, mi-a cucerit toate gândurile. Numele ei e scris cu litere uriaşe aldine în capul meu, afară de acest nume... Ei bine, bine, nu te enerva, îţi spun, tu eşti exact copia ei. E la fel cum să fii geloasă pe tine însăți. Deci, acolo, în capul meu, mai mult nimic nu încape. Să nu crezi că sunt prost, doar, Olga, a fost extrem de complicată.

Iubita mea mereu se comuta de pe o culoare pe alta, ca un semafor. De îndată ce păşisem pe lumina verde şi mă apropiasem de ea, fata trecea automat pe culoarea roşie. Şi numai ce renunţasem la idee, ea iarăşi aprinse culoarea verde. Nu puteam să înţeleg care e Venus rece de marmură, iar care e Venus fierbinte în blană? Unde era numai joc, iar unde apăreau sentimente adevărate? Şi lumea atunci era mult mai dificilă decât în prezent. Acum, în oraşele subterane a rămas doar o umbră slabă a măreţiei umane de odinioară.

– Deci, ea a fost la fel de EMOțională ca mine? Doar gândindu-mă că această femeie ar putea fi stră-stră-stră-bunica mea, imediat îmi imaginez că sunt o lolită micuţă. Oare nu eşti un pedofil? Făcând dragoste cu o fată cu două mii de ani mai tânără decât tine.

Apoi ea a râs nevinovată, cu veselie copilărească de lolită. Râsul acesta este într-adevăr cu 2000 de ani mai tânăr decât mine. Pentru un moment am crezut că sunt atât de bătrân deja, încât nu mi-a rămas nici un loc pentru riduri. Cicatricile împodobesc faţa unui bărbat. Nu am nici o cicatrice pe faţă, dar am o mulţime de cicatrici pe inimă, care au rămas de la rănile provocate de sabia dragostei.

– Ei bine, data viitoare îţi voi spune mai multe despre ea. Astăzi cam greu îmi reamintesc trecutul.

–Dar tu încă nimic nu mi-ai spus...

II

– Oamenii – sunt „apă informaţională”, dar se aseamănă cu apa simplă de ploaie, care umple bălţile noroioase şi fluxurile sărate. Ei se trag în cer, într-un nor cu semenii săi, dar numai ce simt densitatea concentrării, volumul liniştii şi greutatea „maselor umede”, acolo unde e imposibil să respire umiditatea lor individuală, imediat se aruncă în jos, în abisul de singurătate a ego-ului său. De asemenea şi popoarele, care din unul se dezintegrează într-o mie, apoi aceste mii se fuzionează într-o singură entitate, pe urmă toate se repetă şi astfel la infinit, la ultima picătură de sânge, până la ultima suflare.

– Adrian, ce vrei să spui?

– Un singur lucru Emo, că iubirea cea a fost babilonică.

– Ce înseamnă „iubire babilonică”?

– E o iubire între reprezentanţii grupurilor etnice diferite, ale două naţionalităţi diferite. Atunci, două mii de ani în urmă, pe Pământ era mai mult de 6000 de grupuri etnice şi mai mult de 200 de naţiuni – ţări în care aceste grupuri etnice au trăit. Am trăit într-o ţară cu ea, am aparţinut unei naţiuni, dar de etnicii diferite, culturi diferite. Factorul respectiv m-a oprit mult timp, iar când dragostea a biruit naţionalismul meu lăuntric, era prea târziu. Eram pentru ea nu mai mult decât un prieten. Ea s-a obişnuit cu gândul că suntem numai cunoscuţi, atunci când iubirea adevărată are un caracter întâmplător, vrea ca inima să accelereze, să sară din piept. Desigur, toate acestea nu putea să apară între astfel de prieteni vechi, precum eram noi.

Copilul când se naşte aparţine unui singur grup etnic de pe Pământ – omenirii. Din moment ce m-am născut într-un mediu trilingv, mult timp mă consideram reprezentantul naţionalităţii copiilor. Undeva prin clasa a 5-a m-am autoidentificat român, a fost în anul 1991, poate că dacă nu apăreau procesele separatiste din Uniunea Sovietică, probabil, problema naţională nu afecta şi copiii. Doar până atunci, în Nagorno-Karabah, fatiţa armeană se juca cu băieţelul azer la grădiniţă şi nu observau identitatea lor naţională. Pentru că etnia nu se bălăbăneşte la copii între picioare, ci e o „insignă” cusută de părinţii lor sau de societate. Atunci la Moscova un fluture a fluturat din aripi, iar prin republicile unionale au trecut uragane – aşa-numitul efect de domino. Nu vreau să analizez acele evenimente. Nu mă interesează politica. Doar mă scotocesc prin suflet, pentru a vedea cum s-a întemeiat naţionalismul meu, care mi-a distrus dragostea mea.

Dezvoltarea tehnologiei – e un proces de globalizare. Dacă dispare un pol al globalizării, imediat apare altul. Acum deja ştim că lumea, în cele din urmă, s-a globalizat, ca şi limbile. Pentru ce au trebuit milioane de războaie pe parcursul istoriei umane?

Am crescut şi împreună cu mine creştea al meu (nu, nu ce ai crezut, deşi el de asemenea a crescut) naţionalism. La începutul anilor nouăzeci, înainte ce secolul XX a spus „finita la comedia”, seminţele naţionalismului au căzut în pământ bun. Am trăit ceva timp în Ivano-Frankivsk (un oraş din vestul Ucrainei – ţară care a existat acum 2000 de ani pe subcontinentul Europa, supracontinentul Eurasia) şi fiindcă vedeam cum se încheagă naţionalismul ucrainean, eu asemenea „lustruiam” naţionalismul meu românesc. Nu spun că naţionalismul – a iubi poporul său – e rău, Doamne fereşte, e un sentiment bun, în cazul în care nu trece graniţa bunului simţ şi nu distruge soarta purtătorului acestor sentimente. Şi acum, vedem că toate grupurile

etnice şi rasele au fuzionat într-o singură entitate, şi cultura umană a degradat în subteran. Parcă puţine necazuri aveau sapienşii, încă şi hiperalergia aceasta trece cu coasa cea neagră. Poate că se datorează faptului că postoamenii sunt genetic identici? Atunci, umanitatea avea multe „culori" şi evolua genetic, îmbunătăţea genofondul său şi se întinerea, încet „infuza" gene noi, iar acum unde să le găseşti, dacă toţi sunt similari parcă nişte cloni? Pe vremurile cele un cuplu, care era constituit din reprezentanţii diferitelor grupuri etnice, aveau copii foarte frumoşi şi inteligenţi. Au fost state întregi constituite de etnii şi rase mixte, precum ar fi Brazilia.

Tot procesul naţionalist, la nivelul neuronilor din creierul meu, parcă trecea neobservat până când am devenit student. Universitatea din Cernăuţi a fost excelentă, atât arhitectural (Lista Patrimoniului Mondial), precum şi din punct de vedere al predării. M-au cazat într-un cămin şi m-am integrat în viaţa studenţească.

Într-o seară, într-o cameră în care s-au înghesuit vreo treizeci de studenţi, parcă într-un troleibuz, am „văzut-o". Până atunci nu o „observam". Poate din cauză că ea în mod constant se dizolva în tăcere şi cărţi. Iar aici, cum să treacă neobservată, când ne-au strâns din toate părţile, ca şi cum ar fi vrut să ne aplatizeze, topi şi din plasma noastră să toarne o singură creatură.

Ea mi-a surâs mai misterios decât Gioconda. Surâsul avuse o putere mai mare decât tot arsenalul nuclear din lume. Dacă Leonardo da Vinci vedea o astfel de Mona Lisa, s-ar fi ridicat în spaţiu fără rachetă şi ar fi pictat portretul ei pe rocile selenare, precum Omul de Neanderthal, nebun de dragoste, a pictat păreţii peşterilor în zona fostei Spaniei. Pe deasupra vinul de casă tare şi cântecele la chitară, au dezlegat frânele limbilor noastre şi noi am „navigat", fără să observăm, direct în aval. Ea nu a fost una dintre cele pe care le aduceam direct în pat. Cu Olga puteam vorbi la nesfârşit, apăreau nişte teme încât uitam de prezenţa celei mai frumoase fete de pe planetă, cel puţin aşa am văzut-o. A doua zi dimineaţă, am realizat că sunt îndrăgostit. Dar s-a conectat altă parte de creier, care mi-a amintit: EA E UCRAINEANĂ, nu poţi să o iubeşti, trebuie să sinucizi sentimentele aceste în tine! Să torni peste tot ciment! Să ridici în jurul inimii Marele Zid Chinezesc, Zidul Berlinului, de o sută de ori mai mare! În loc să utilizez prezervativul după destinaţie, eu l-am îmbrăcat pe inimă. Dar inima a rămas la fel de sensibilă pentru ea, în ciuda celor 0,04 milimetri de latex.

Dar atunci naţionalismul a fost mai puternic decât dragostea şi pentru scurt timp sărbătorea victoria.

În general, la noi, în Ucraina, fetele au fost frumoase radioactiv, parcă madonne de Cernobîl, şi emisia lor de raze radioactive ca un fulger dobora la pământ precum pe baştinaşi atât şi pe străini. A nu iubi ucrainencele era un genocid împotriva propriei inimi. Ucraina – prima ţară din lume care a renunţat la armele nucleare. Foarte corect! Pentru ce arme nucleare atunci când are zâmbete nucleare ale celor mai frumoase fete din lume? Şi am constatat în mod obiectiv, având în vedere faptul că eram atunci naţionalist român. Ucraina – era prima ţară din lume care a organizat o expansiune la nivel mondial prin intermediul femeilor sale, începând cu Roksolana care a devenit prima doamnă a Imperiului Otoman. Chiar dacă femeile ucrainene erau capturate, ele oricum subordonau inimile cuceritorilor. În toată lumea cuceritori au fost bărbaţii, iar în Ucraina – femeile. Când restul lumii se înarma cu pistoale-mitraliere Kalaşnikov, tancuri şi rachete balistice, Ucraina se înarma cu rujuri de

calibru diferit, bikini explozive, ciorapi de damă camuflaje, bustiere pentru purtarea grenadelor, chiloţi string de luptă, tocuri intercontinentale. În timp ce restul lumii se îmbrăca în veste antiglonţ, căşti de protecţie şi camuflaje, pentru a fi invizibili pe câmpul de luptă, fetele ucrainene preferau bluze bine ajustate, lenjerie erotică, pantofi cu tocuri înalte şi fuste mini, pentru ca să se evidenţieze mai bine pe câmpul de luptă.

Cosmetica din greacă înseamnă a aranja (a face ordine), a împodobi, deci, cosmetica feminină face ordine în lumea haotică a bărbaţilor.

Iubirea mea se deosebia de dragostea internaţională dintre reprezentanţii două naţiuni diferite. Noi aparţineam unei naţiuni, ci de etnii diferite. Ea – poporului titular, iar eu – minorităţii naţionale. Noi nu am fost despărţiţi de distanţă, limbă sau bariere religioase. Am crescut cu aceleaşi desene animate, filme şi cântece, fiind suporteri ai unei echipe şi am dansat aceleaşi dansuri. Am fost aproape în tot, spirite înrudite. La acea vreme (în anii studenţiei, când am frânat, am avut o şansă mai bună decât atunci când am început să acţionez) problema era opiniile mele naţionale, deci, retrăirile reprezentantului minorităţii naţionale, care nu doreşte să se dizolve în marea cea mare a naţiunii titulare. Deşi iubirea nu are naţionalitate şi aparţine unui anumit grup etnic, poporului inimilor îndrăgostite, eu mereu mă autosugestionam că nu sunt îndrăgostit, că asta nu e decât... Atunci nu înţelegeam că îndrăgostiţii vorbesc doar în limba iubirii. Adesea vedem cum în parc, pe o bancă, doi fascinaţi de dragoste tac, dar de fapt ei vorbesc într-un limbaj numai de ei înţeles – limbajul iubirii.

Susţinătorii naţionalismului sunt similari cu proprietarul care a cumpărat o mică insulă în toiul încălzirii globale, cu un sapiens care ştie că va creşte nivelul oceanelor şi investiţiile lui vor merge la fund, dar omul crede în miracole, ca un copil în renii misterioşi ai lui Moş Crăciun.

Drumurile au fost distruse la noi, de aceea, spre deosebire de Europa de Vest, noi încă eram în stare să purtăm iubitele în braţe, drumurile au fost distruse la noi însă inimile întregi! Dar eu singur mi-am rupt inima. Vina mea e că am frânat atunci când trebuia să acţionez. Timpul şi relaţia amicală înainte de iubire, fac dragostea imposibilă în viitor. Chronos şterge vârfurile munţilor, iar dragostea vrea înălţime, curaj, acuitatea simţurilor. Dacă betonul cel turnat în jurul inimii ar fi rămas integru, poate că aş fi uitat totul, dar nu, betonul a crăpat şi iubirea s-a eliberat după mulţi ani de închisoare în piept. După mai multe încercări de evadare din temniţa pieptului dragostea s-a descătuşat, de asta ajunse tare ca un ucigaş, fără îndoială, dacă şi acum, după două mii de ani...

Ei bine, de ce ai reacţionat aşa impulsiv. Draga mea, Emo, tu eşti întruchiparea iubitei Olga.

– Haide, fără cocolitul acesta! Nu-ţi sunt lolitiţă, crezi că ai întâlnit o nimfetiţă?! Nu că sunt geloasă, doar că alintarea ta mi se pare o bufonerie zoologică a celor mai odioase oglinzi distorsionante. Fii serios! Noi aici, în oraşele subterane, suntem mai reci şi sobri. Precum Emo din secolul al XX-lea, cum culoarea neagră, ca noaptea. Încă ziua poţi să-l înveseleşti pe cineva, dar în întuneric nu vei reuşi. Cu ea nicicând nu te-ai aflat în situaţii ciudate?

– M-am aflat, dar numai în situaţii triviale sau non-acceptabile. Am fost precaut să nu se întâmple ceva bun şi interesant. Îmi amintesc că odată dorm (după o

noapte de nesomn şi înaintea susţinerii examenului) şi visez că parcă fug de cineva, examenul am susţinut pe noata „excelent”, în acea zi, dar cine ştie, poate că în somn fugisem de viitor, probabil de examenul obiectului principal – viaţă?! Pătrund încet prin hăţişul dens de pânze de păianjen, ca printr-o pădure fără margini, ţesută din mai multe curse, poate că şi planeta întreagă demult e înfăşurată într-un cocon de păianjen. Pe neaşteptate o mână uriaşă mă înşfacă, mă ridică foarte sus şi mă aruncă pe o ruletă orizontală, care se învârte sălbatic. Apoi, când vociferă frazeologic, luciferic, şi mă întreabă: „Ei bine, sapiense cel mezin, ce spui continuăm jocul?!”.

Hodoronc-tronc-zdronc-bonc!!!!! Cineva a trântit în uşă astfel, că am căzut din pat (poate că din zdrăngăneala aceasta, sau poate din cauza unui vis de coşmar, sau pur şi simplu am încercat să salvez uşa, să nu o facă zdrenţă ai naibii studenţi!) speriat de toate muştele. În uşă se afla Olga şi ţinea în mâini un taburet, cu care a trântit, suflând particulele de praf şi ghips de pe scăunel, ca un cowboy ce înlătura fumul pistolului de pe muscă. Nu vreau să mă uit în sus. Chiar săptămâna trecută o bucată bună de tencuială a crăpat deasupra uşei, am pus-o de mămăligă, din nou comandanta căminului m-a obliga să dau cu ghips fisura aia, mai bine să e pun în ghips toate capetele neuronale.

— Dormi, da? Ai otrăvit tot etajul şi acum tragi un pui de somn!? – Nici n-am apucat să clipesc din pleoape somnoroase, iar Olga a continuat. – Ce ai gătit în bucătărie? Acolo totul e scrum şi fum. Bucătăria, deşi intactă, dar du-te-vezi!

În bucătărie era, precum, după Războiul Gazelor, Războiul Biologic şi încă câte-va războie mondiale. Am umplut plămânile cu un balon de oxigen, am fugit în abisul fumului din bucătărie am încercat să deschid geamurile...

Deci, cam astfel de situaţii banale şi arse cum cartofa studenţească se întâmplau. Pe vremea aceea am fost foarte bucuros, credeam că Zidul Berlinului nu v-a cădea nicicând din inima mea, dar am greşit, asemenea constructorilor de Titanic.

— Dar cu ce ai compensat vidul din inimă? Te-ai îndrăgostit de o româncă?

— Problema e că nu. Am încercat, dar n-am reuşit. De acolo, de sub stratul gros de beton turnat în jurul inimii, iubirea într-o anumită măsură controla gândurile mele. Româncele, precum din Ucraina, similar şi din România, n-au avut nici un efect asupra inimii mele, ca şi Viagra ineficace pentru un moş octogenar. Erau fete atractive, dar când eşti înamorat de una, amorezat cu adevărat în plasa pasiunii agape, pentru toate celelalte fete rămâi rasistul sentimentelor. Atunci nu-ţi pasă nici de blonde, nici brunete, nici şatene, sau mongoloide, negroide, australoide... Iubeşti o singură rasă, care se numeşte: Olga! Olga! OLGA!!! Şi aşa până la halucinaţie, miraj, paranoie totală...

Pentru prima dată am vizitat România în vara anului 2006, după al treilea an de universitate, pentru formare profesională. Am avut toate condiţiile pentru a se înamora de alta. Dar asta nu s-a întâmplat. Dimpotrivă, naţionalismul mi s-a fisurat puţin în suflet. E firesc, omul vrea mereu ceea ce nu este, iar dacă acest lucru este de ajuns, se plictiseşte atunci. Fiecare om în sufletul lui e rebel! Îi place, cel puţin o dată în viaţă, a merge împotriva curentului. Chiar dacă n-ar fi existat contradicţii sociale, oamenii le-ar inventa. Când multe nu-ţi va plăcea în ţara ta, chiar dacă va fi unicul stat pe planetă, vei ridica în suflet o altă ţară, te vei baricada din interior, pornind o rebeliune împotriva lumii exterioare. Acolo, în România, românii au fost

uimiţi de naţionalismul meu românesc, iubire pentru o ţară pe care nicicând n-am vizitat-o, atunci când iubeşti cu inima nu cu creierul, atunci când eşti convins să dai viaţa pentru un zeu pe care nu l-ai văzut nicicând. Astfel de PATRIOTISM ei nu cunoşteau. Am avut o înfăţişare de Don Quijote, dar morile mele de vânt ei nu puteau înţelege, nu aveau de unde să le cunoască.

Ei bine, nu m-am aşteptat că voi fi întâmpinat cu fanfară, dar am crezut că mă voi simţi acasă. Cu toate acestea, nu a fost aşa. Deşi directoarea cursurilor de vară, profesoară de la Universitatea din New York (care a venit special în oraşul său natal), doamna Mihaela Albu, a făcut totul pentru confortul nostru. Ajungând la staţia de autobuz din Craiova (din Ucraina am fost nouă studenţi) am luat trei taxiuri, dar, în loc ce să facă câteva sute de metri, taximetriştii au trecut de trei ori pe lângă monumentul lui Mihai Bravu, fiindcă cunosc bine istoria, ştiu că Mihai Viteazu pentru prima dată a unit România în 1600, dar n-am ştiut că într-un oraş are trei monumente?! Jumătate de oară taximetriştii au făcut cercuri prin oraş (cel care nu cunoaşte oraşul e o potenţială victimă a unui şofer de taxi). Apoi, caravana de trei maşini (parcă un cortegiu prezidenţial) s-a oprit câteva sute de metri de locul de pornire, în faţa hotelului Jiu, unde am fost cazaţi (în loc de 5 lei de grupă, am plătit câte 50 de lei la fiecare maşină). Deci, cam aşa a fost prima mea cunoştinţă cu realitatea ţarii mele interioare (virtuale) până atunci – Eldorado eului meu naţional. Consolat de un lucru – timp de o lună, voi trăi într-un hotel de patru stele, pe banii Ministerului Educaţiei Naţionale! Cu o lună mai târziu, am realizat că, nu în tigaia mea mă prăjesc şi n-am nici un chef să mă întorc pe partea cealaltă.

Îndeosebi nu mi-a plăcut ceea că filmele sunt subtitrate şi nu dublate. Ei se bucură de vocele adevărate ale actorilor (habar nu au că mulţi dintre elevii şcolilor primare nu cunosc bine limba maternă), iar eu, de la cinci ani, ca un grafician măsuram asimetria naturii, vroiam să văd cadrul integral şi în general să-şi savurez filmul, şi nu să-mi încordez ochii. La universitate, unde am avut cursurile internaţionale de vară, de limbă, cultură şi civilizaţie românească, un profesor chiar a spus că limba română, în viitorul apropiat, poate deveni un dialect al limbii engleze.

Ei bine, am avut şi momente plăcute, de exemplu elveţience dulce ca ciocolata şi norvegience translucide, dar nu poţi potoli dragostea cu sex (nu poţi potoli iubirea-agape cu: „Batutul untului, ciocănitul, cobzăritul, huţaitul, vâsleitul, descântatul, injectarea, înşurubatul, înţeparea, pârlitul, scărmănatul, friptul, pomparea, posedarea, tăbăcitul, tăvălitul, regulatul, vaccinatul, scăpăratul, băgatul măgarului în grajd / salamului în traistă / moşului în beci / ratonului în veveriţă / pe ăla micu' la serviciu." – Doamne, cât de bogat şi frumos e lexicul românesc! Parcă vorbim de arta culinară – toate acestea nu pot înlocui iubirea agape!). Copulaţia – e doar o pastilă de No-Spa, o tocire temporară a dragostei adevărate. Mai mult decât atât, nici n-am întâlnit româncuţa viselor mele. Mă simţeam asemenea lui Attila, care a trecut graniţele Imperiului Roman şi stă zăpăcit, nu ştie ce să facă. Calul lui are nevoie de păşunile nelimitate ale stepelor, iar aici – teren arabil.

Apoi m-am gândit mult la problemele naţionale pe o scară globală. Convingerile mele, deşi şi-a dat o fisură mică au rămas neschimbate. Frumuseţea lumii multietnice, multiculturale şi multirasiale mă atragea. Am fost gata, măcar pe Marte să fac rezervaţii pentru fiecare popor pe cale de dispariţie. Asemenea cum omenirea ocroteşte speciile de plante şi animale pe cale de dispariţie. Dacă e

important să conservăm diversitatea faunei şi florei, de ce suntem atât de nechibzuiţi în păstrarea diversităţii rasiale şi etnice a omenirii? De ce popoarele care sunt pe cale de dispariţie nu sunt introduse în Cartea Roşie?

Am cugetat mult la soarta incaşilor, aztecilor, mayaşilor şi altora triburi amerendiene. Cum pe locul junglei s-au ridicat zgârie-nori, cum cărările înguste s-au transformat în autostrăzi vaste şi în loc de sistemul de înregistrare al informaţiilor – quipu, peste tot alfabetul latin. Haide să ne imaginăm un pic de istorie alternativă, ce romantism! Copiii în loc de cărţi ar merge la şcoală cu saci plini de noduri colorate. În loc ce să scoată din chiozdan romanul „Război şi pace", pe suport de hârtie, a lui Lev Tolstoi, copilul ar descâlci o sută de metri de frânghie, ce romantic! Dar poate că inventau ulterior şi noduri electronice, care nici nu trebuiesc legate – simplu_nod/ frânghie/arond_nod/ /sapa_inca.

Am pierdut şi mereu prăpădim! În secolul XXI, în fiecare an, era exterminat „paşnic" un popor. Astfel, în două mii de ani s-au dus spre pierzanie toată etnogeneza. Rămâne o turmă ideală de sapienşi, sterilă genetic şi cultural, uşor supravegheată.

Iată, astfel de probleme mă tulburau. La cursurile cele de vară le-am pus colegilor mei nişte întrebări: „Dacă te vei îndrăgosti de o româncă/român şi aceste sentimente vor fi reciproce, dar ea/el nu va vrea să se mute la baştina ta. Ce vei alege: dragostea sau patria, cu toate elementele constitutive, rudele, prietenii etc?"

Iată răspunsurile unora dintre ei:

Nada Radović, Belgrad, Serbia, Facultatea de Litere: „Eu încă n-am pierdut busola, nu pot cădea într-o astfel de iubire..."

Ashby Crowder, Baltimore, Maryland, Statele Unite ale Americii, Facultatea de Arhivistică şi Management: „România mă interesează, dar nu e ţara mea. Deşi, în cazul în care voi întâlni fata viselor mele, cu siguranţă voi rămâne aici."

Ana Knyazeva, Sankt Petersburg, Rusia, Facultatea de Litere: „Voi prefera dragostea. Cred că români sunt buni familişti şi ţin la cuplu."

Rico Faler, Zurici, Elveţia, Facultatea de Litere: „Doi îndrăgostiţi pot trăi oriunde, atât pe pământ cât şi în cer. Fericirea nu depinde de ţară. Aici, în partea de est a Europei, e mai oportun de a găsi o astfel de fată. Oamenii sunt mai comunicabili decât la noi. Dar, tinerii din diferite ţări au în comun – iubirea pentru viaţă, cu toate aspectele tinereţii, mai evidenţiată la vârsta noastră decât iubirea pentru ţară."

Nadica Jordanova, Negotino, Macedonia, Facultatea de Litere: „Sigur că voi rămânea cu el, deşi nu ştiu dacă voi întâlni în România tipul dorurilor mele. Îmi plac îndeosebi: italienii, spaniolii şi sârbii."

Ingmar Ras, Trier, Germania, Facultatea de Litere şi Istorie: „Cred că o voi putea convinge să se mute la mine, în Germania." – Se râde din toată inima, ca majoritatea germanilor. – Nu sunt oameni pe care nu le poţi convinge, sunt diplomaţi răi, care nu găsesc argumente."

Eugenia Kozyatinskaya, Sankt Petersburg, Rusia, Facultatea de Lingvistică Comparativă şi Teoria Traducerii: „Poate că voi rămâne aici, nu mă simt departe de casă."

Ranjan Cumar, Bodh Gaya, India, Facultatea de Management şi Finanţe: „Nu cred că părinţii mei vor fi de acord cu o astfel de căsătorie. Avem nişte tradiţii pe care trebuie să le respect. Din păcate, există un decalaj mare între culturile orientală şi occidentală."

Fabien Redemekir, Liège, Belgia, Facultatea de Antropologie: „Dacă mă voi înamora aici şi prietenul meu nu va vrea să se mute în Belgia, nu vor apărea probleme, pentru că eu trăiesc în Africa.” – Surâde, visătoare şi romantică... – „Sunt angajată în nişte proiecte speciale, realizate de Crucea Roşie, care au ca scop de a ajuta copiii saraci şi bolnavi din Niger, Maroc, Africa de Sud şi Ciad. Iar dacă el nu va vrea să se stabilească în Africa, atunci va fi o problemă.”

Jovica Vrtevski, Skopje, Macedonia, Facultatea de Litere: „Voi încerca să găsesc un compromis, o cale de mijloc.”

Alexandra Vinogradova, Sankt Petersburg, Rusia, Facultatea de Lingvistică Comparativă şi Teoria Traducerii: „Iubesc până la măduva oaselor Sankt Petersburgul meu drag şi cred că voi alege patria,” – râde din tot sufletul, râde ruseşte... – „ştii, am o inima rece de nord. Cu toate că aici, în sud, bărbaţii sunt fierbinţi, inima mea nu se topeşte atât de uşor.”

Simona Karasová, Bratislava, Slovacia, Facultatea de Litere: „Niciodată nu mă voi îndrăgosti de un bărbat care gândeşte astfel! Deci, de unul care pune întrebările cu sula în coaste...”

— Au fost multe ţări în epoca ta, cum de s-au amestecat într-o grămadă? – Ema a făcut două cafeluţe, a aruncat trei linguri de zahăr. Ea deja ştie cât eu iubesc. Singură preferă mai dulce, dar simulează că avem aceleaşi gusturi. Cu atenţie am luat ceaşca fierbinte din mâinile ei fragile (Dumnezeule!, măcar asta nu s-a schimbat, cafeaua a rămas aceeaşi ci şi 2000 de ani în urmă, cu toate acestea, complet sterilă de hiperalergeni, dar nu e nimic) şi ea mi s-a aşezat pe genunchi.
— Ei bine, ce ai tăcut? Cafeluţa e fierbinte? Iepuraşule, lasă-mă să-ţi suflu puţin.
— Și mie nu-mi place cocolitul acesta!
— Bine, bine am încetat, continuă.
— Îţi place să asculţi o întâmplare de acum două mii de ani? Ei bine, spune-mi că te-ai plictisit şi mă opresc. Spune: pauză pentru publicitate! Ca să uităm despre această poveste plictisitoare.
— Nu, nu te opri, eu sunt curioasă să aflu cu ce se va termina!
— Tu ţipi „nu te opri!”, parcă facem dragoste. Naraţiunea – e literatură, iar literatura – nu e sex! Aceasta poate fi plictisitoare.
— Nu, întradevăr îmi este interesant, Adriane, haide, spune-mi!
— Unirea interculturală a doi indragostiţi poate supravieţui numai prin simbioza bilaterală ale culturilor. Deşi, pe de o parte există tradiţiile etnice, iar pe de alta – familiale, ultimele trebuie să fie primordiale. Am făcut două greşeli tactice.

În primul rând – aceea că am reţinut iubirea în anii de studenţie şi am fixat între noi numai sentimente de prietenie. Ea a trăit în camera de alături de mine (care au trăit în cămine studenţeşti ştiu cum e), am fost despărţiţi numai de un părete. Factorul cel că iubita ta locuieşte alături, iar tu, în loc să dezlănţui sentimentele, ai construit în sufletul tău un „zid” şi mai înalt, te ucide încet. Îţi descompune încet sufletul, ca şi gândurile persoanei condamnate la moarte, dar care are o amânare de un an. Imaginează-ţi senzaţiile omului condamnat la moarte, atunci când un AN teribil pare nesfârşit! Imaginează-ţi cum nenorocitul umblă zilnic pe perimetrul

celulei de închisoare, cum vitezometrul deja afişează o distanţă până la Lună, dar bietul încă merge palid ca Luna şi searbăd ca moartea. Asemenea şi dragostea mea rătăcise în jurul inimii mele şi bătea la toate supapele. Dar eu nu deschideam! Numai am spălat mâinile, asemenea lui Pilat din Pont, am ţintuit o placă pe cruce, pe care am scris „OLGA”, şi am trimis IUBIREA mea pe Golgota.

A doua greşeală a fost reacţia mea cânt iubirea a biruit definitiv naţionalismul. Aceasta s-a întâmplat la doi ani după absolvirea facultăţii, când am încercat a „comuta” relaţia noastră de la prieteni la ceva mai mult. Am făcut în mod dramatic, fără a o pregăti pe Olga la această eventualitate. La fete, precum şi la florile delicate de câmp, nu le place uraganuri. De îndată ce ea a deschis fereastra inimii, eu am trecut cu un curent rece de mare, bineînţeles că Olga imediat a închis geamul, ca să nu „răcească” de dragoste. Prima mea încercare de a juca într-un „rol” nou, a avut loc pe internet, mai precis pe Facebook (2000 de ani în urmă a existat pe Pământ o astfel de reţea de socializare). Rău că în Internet şi nu în viaţa reală! Din păcate atunci au pornit vremuri proaste şi eu eram fidel contemporaneităţii.

III

— Ai atâta grijă pentru aceste flori de plastic, le speli de praf... doar n-ai văzut nicicând flori vii, n-ai fost pe suprafaţă. De unde această dragoste? Se pare că sentimentul respectiv este încorporat la nivel genetic, la femei.

— Voi, bărbaţii, nu veţi înţelege asta niciodată. Mai mult decât atât, vă dau, practic, flori după moarte şi întotdeauna artificiale. Da, nu am fost pe suprafaţă, dar am o idee clară de ceea ce se petrece acolo. Am văzut în filme, cum tăiau florile pentru aşi acorda persoanei iubite şi mi s-a părut că curge sânge. De atunci nu-mi plac florile rupte.

— Ei bine, nu le vom tăia... Cândva demult (din perspectiva criogenică a temponautului putem spune: „De pe vremea lui Pazvante Chiorul”) am crescut printre flori, părinţii mei le-au cultivat. Iată atunci am învăţat să apreciez frumuseţea adevărată şi arta culorilor. Dar cel mai mult imi amintesc crizanteme albe, uriaşe, pe vremea ceea de peste două ori mai înalte decât mine. Vântul a distrus sera şi peste câteva zile a căzut zăpada. Pentru totdeauna mi s-a întipărit crizantemele albe pe zăpadă...

— Du-te la bucătărie şi adă foarfece cu laser. Ele sunt acolo pe masă. S-a rupt o frunză, va trebui să o tai. Te rog!

— Orice pisicuţa mea! Ştii, eu acasă nu numisem camerele: dormitor, bucătărie sau salon... Le-am dat nume frumoase, cum cele din hotelurile 旅館 – Ryokan, în stil japonez: Dormitorurile – Valea Trandafirilor, Sakura; bucătăria – Colţunaşul; toaleta – Pliante Politice; coridorul – Tunelul Canalului Mânecii, etc.

— Ei bine, atunci du-te în „colţunaş” şi adă foarfece laser :). Apropo, nu vrei să mergem astăzi la prietena mea Cleo?

(Hopa, se începe... Însă viermele, atunci când ieşise pe suprafaţa mărului, a încercat să-l avertizeze pe Adam, nu l-a ascultat, a vrut „suc de mere”, aşa că bea acum până la fund!)

— Ei bine, iubito. Când vom merge? Ah, am uitat că voi aici nu înregistraţi

timpul pe ceasornice...

— Vom pleca. Doar că nu ştiu în ce să mă îmbrac...

— Ai în „garderoba” ta frumuseţea şi nu ştii ce să porţi?! Nu biocostumul te face muză, ci cuvintele.

Ema pare perfectă în rochia asta! Cu toate acestea, învelişul de bombonică înseamnă foarte mult şi ea e o bombonică dulce. Uşa apartamentului lui Cleo era semideschisă. Am căutat butonul pentru apel, dar nu l-am găsit. Ema m-a tras de braţ, spunând că la ei se intră fără sunet. Numai ce am intrat cu ea în salon..., imediat am încremenit! Ema m-a împins în dormitor, dar nu am putut să-mi rup privirea de scena văzută. Aşa şi am mers şovăitor, cu capul întors şi cu gura căscată de surpriză, împleticindu-mă în spatele postfemeii.

— Bei un pic de ţucă?

— Ce dracu e asta?

— Ceva între gin, tequila şi sherry-dans. Nu ştiu, nu sunt degustătorul băuturilor vechi de două mii de ani. Ţuca asta e fabricată acolo, pe suprafaţă, de roboţi, din ingrediente foarte bune. – Şi Emma a fluturat cu capul în sus, ca şi cum vroia să zboare.

— Ei bine, haide, toarnă!

Am fost gata să beu orice, pentru ca să mă revin la normal. Vodcă, holercă, răchiu, sake, chacha şi de alte... Să mai ştii frate ce am văzut...

— Vau-u-u!!! Da asta, cum îi spuneţi, ai naibii e tare! A-a ţucă! Da, ţuca asta ţuţuieşte deja în vârful creierului!

— La noi o beu doar în zilele de sărbătoare. Roboţii nu recomandă să facem abuz de băutură, de aia ne aprovizionez în cantităţi limitate şi numai în zilele de sărbătoare. E un mare deficit, dacă vrei să ştii.

— Să le ardă circuitele integrate la acestea animali de fer! Dacă cutiile acestea de tablă nu vor să ne aprovozioneze cu ţucă! Să le trăsnească circuitele integrate în timpul încărcării elementelor voltaice şi bateriile lor să se descarce pe calea de laser a transtrenului! Şi mărcoteţele lor de siliciu să fie distruse de macahon! În cazul în care nu ne aprovizionez cu ţucă!

— În capul tău ce gata ţuca ţuţuieşte?!

— Nu, dar ce îşi permit animalii acestea de fer!

— Bine, mă duc să fac un duş, iar tu, deocamdată, conectează translatorul holografic, poate vei vedea ceva interesant pe transhol. Da, în cazul în care va veni Cleo din salon, spune că duşul e ocupat pentru o lungă perioadă de timp.

Oh, la naiba, Cleo... Aproape mi-am rupt gâtul şi mi-am muşcat limba. Ce se întâmpla în salonul lui Cleo? Nimic. Cleo era regulată, dar de cine?! Am fost în stare de şoc, ceea ce a apărut în faţa noastră, doar la intrarea în apartament, a fost cu totul neobişnuit pentru mine. Cleo a fost situată pe masă, iar robotul-amant, probabil de ultima generaţie, bătea untul cu două „instrumente” uriaşe, care avansau prin vibraţie... Haide să beu ceva mai ţucă, să mă liniştesc.

Îmi amintesc cum două mii de ani în urmă vorbeam cu prietenii despre realizările tehnice. Că vor inventa roboţi-amanţi, pe care soţiile noastre le vor cumpara, precum acum cumpăr procesătorii de alimente. Îmi imaginam cam aşa viitorul: „Iubi, cumpără-mi un robot-amant... Ei bine, doar nu vei fi gelos din cauza acestei cutii de

tablă?”. Şi iată viitorul, în toată splendoarea sa. Ce pot face aici africanii secolului XX, în cazul în care androizii respectivi au nişte „inventar” atât de uriaş (în câteva exemplare), transformator şi vibrator? În comparaţie cu ei, toţi masculii biologici par lipsiţi de valoare, gândaci de bucătărie rău mirositori, fosile dichlorvosizate. Îmi amintesc cum prietena mea Oxana îmi povestea. Ea avea un dulap mic, în care nu încăpea amantul, astfel încât ea a cumparat un vibrator. Acesta putea fi uşor ascuns chiar în poşetă, unde soţul ei nu făcea perchiziţii nicicând. Dacă uneori era agăţată de un tânăr, un potenţial purtător de SIDA, ea mereu scoatea vibratorul fluturând în faţa acestuia, dândui chiar pe sub nas exclamând: „Tu vezi, drac împieliţat ce eşti, vezi dimensiunea asta?”. Potrivit spuselor ei, bieţii fugeau fără să se uite înapoi. Chiar spunea că odată astfel a speriat un maniac sexual, glumind că vibratorul e cel mai bun mod de auto-apărare. Cine ştie dacă e bun de „apărare”, însă de „auto” posibil. Însă androizii acestea nu se compară cu măşinuţele cele primitive de două mii de ani în urmă. Ei îşi schimb temperatura corpului, influenţez pe diverse terminaţii nervoase şi puncte sensibile. Pe scurt, sunt universali.

Deja o jumătate de oră de când aud gemete şi strigăte din salon, dumnezeule ce e face...

Poftim şi Cleo a intrat, o fată în 1/10 din frumuseţea naturală. Toată umedă, cu părul încurcat... Oare de ce la ele, aproape întotdeauna, părul e într-o stare de haos după sex? Doar nu pe cap se află clitorisul, cu toate terminaţiile nervoase. Îmi amintesc că odată am avut o amantă cu părul creţ. Ea în mod constant îl îndrepta şi eu nu ştiam că de fapt părul e creţ. Femeile întotdeauna fac acesta lucru, cele cu părul creţ îl îndrept, iar restul fac cârlionţe. Aşa că, atunci când am făcut prima dată dragoste cu ea, plin emoţie am întins chestiunea ceea pentru o lungă perioadă de timp. Şi eram umezi, precum heringii într-un butoi. A spune că ea transpira nu e de ajuns, ea curgea ca: Nilul, Amazonul, Volga, Mississippi şi Chang Jiangul combinate. Şi apa a întors părul înapoi la starea sa naturală, care a fost ondulat. Când am văzut-o, am urlat aproape ca un leu, de mândrie pentru „demnitatea” mea. Uau! Aşa! Bine i-am dat la vâsle că şi părul ei s-a făcut cret! Şi când, o săptămână mai târziu, am aflat care este starea naturală a părului ei, tristeţea mea nu a cunoscut limite.

— Ema e în duş?

— Da! Ea a spus că, pentru o lungă perioadă de timp. Vezi, nu cumva „ferestrăul” cel se intre în duş, că-i rup eu dinţii.

Cleo mi-a zâmbit şi a dat din cap în direcţia pantalonilor mei: „Ai acolo un trabuc sau ţigară?”. Dar nu am fost luat prin surprindere: „Vrei să fumezi, sau poate ne descurcăm fără preludii?”.

Femeia aceasta poate alerga după mine cu patul, până „capcana” nu mă submineză între coapsele ei. Ea într-adevăr e periculoasă. Dacă ar fi o pisică, ar fi trăit acum al şaptelea viaţă. O fată care lent se descompune, cum cesiu 3 în Zona de Excludere a Cernobâlului. Frumuseţea ei radioactivă, cum radiaţiile ucide pe cei care zăbovesc un pic mai mult cu ea. Şi de ce nu? Problemele au durat până când societatea a egalat „tămbălăul” femeilor cu „petrecerele burlăceşti”. Şi acum totul este în regulă! Dacă noi putem face, de ce ele nu pot? Deşi, în cazul în care aşi fi căsătorit, nu aşi spune astfel. Dar aici, în viitor, a face dragoste – la fel ca în secolul XX a bea cafea. Atunci, lumea era cu totul alta. Acolo, în închisorile de femei au dispărut becurile, care apoi au luminat în vaginile lor. O lume a dorinţelor

nestăpânite şi a corpurilor veşnic nemulţumite. Omenirea a vrut senzaţii tot mai acute. După ce au urinat pe mormintele strămoşilor şi au transformat bisericile în locaşuri de orgii, după ce au încercat toţi compuşii chimici de droguri şi au stors adrenalină din toate pericolele, omenirii nu e rămase nimic altceva decât moartea – ultimul drog care dă senzaţii mari. Nevoile sale de consum tot au crescut şi în cele din urmă omenirea şi-a înghiţit canibalistic pe sine. Iar acum nici nu-i pofta cea de odinioară pentru copulaţie. Acum a face huţa-huţa e un lucru obişnuit, precum a bea ceai dimineaţa. Evident că nu cu un preludiu, ca ceremoniele japoneze a ceaiului, doar a bea „cifir". Obişnuinţă? Posibil. Asemenea cum a face patul, deşi poţi să dormi într-un pat neaşternut, să cazi deasupra păturilor şi să sforăi, dar cu siguranţă aşternut e mai confortabil.

— Faceţi cunoştinţă, robotul meu Turbo. L-am cumpărat în noaptea reducerilor, în prag de Anul Nou. E un bărbat perfect! Nu sforăie, nu aruncă prin casă şosetele murdare, îmi pregăteşte de mâncare până când el îşi încarcă bătăriile conectat cu laser, e mereu vesel, înţelege totul dintr-o dată, iar ceea ce face în pat ai văzut... Şi cel mai important lucru – androidul nu te molipseşte cu vreo boală venerică. Deşi noi am învins SIDA, au apărut boli noi. Bătrâna Venus nu încetează să ne surprindă. Să-ţi torn un pic de vin arăbesc?
— Asta e ceva nou?
— Nu, cafea...

Turbo... Turbo, de ce l-a numit în acest fel? Turbodiesel? Turbopropulsor? Turbovibrator? Turboreactor? Dacă l-a achiziţionat în prag de Anul Nou, ar fi putut să-l boteze Anul Nou sau Surpriza Kinder.

— Iată şi Ema, Slava Domnului! Ai spălat de pe tine, pobabil, păcatele întregii omeniri. Atunci când te săpuneşti nu freca puternic pielea, pentru că sub biocostumul postomului locuieşte bătrânul sapiens, cu toate dorinţele, emoţiile şi aşteptările sale. El poate sari de sub piele ca un criminal de sub capacul de canalizare.

IV

— Ai fost astăzi pe suprafaţă?
— Da Chifteluţa-Căpşunica-Cireşica-Dulceaţa-Alinţica mea, am fost!
— Şi cum e?
— Frumos, dar cumva gol fară tine şi în general fără umanitate. M-au luat într-un tur de zbor cu Fărfuria Zburătoare. E uimitor cum ei folosesc câmpul magnetic al Pământului. Ne-am deplasat atât de molcom, încât puteam auzi păsările cântând. Am vizitat şi zonele temperate ale Pământului, acolo unde eu m-am născut acum e primăvara. Acolo unde era satul meu, acum e o rezervaţie naturală. Numai vechiul cimitir a rămas. Trebuia să mă duc să văd dacă e mormântul meu, cine ştie, după ce am dispărut... Nimănui n-am spus că am decis să semnez un contract cu Institutul de Cercetări Criogenice din Moscova. Pe suprafaţă acum e primăvara, dar fără tine e cam artificială.
— Atât de mult vreu să văd Pământul, l-am văzut doar în vise. Pământul a fost ca o minge de fotbal, pe un teren înstelat şi tot se înstrăina de mine. Ca şi cum oamenii s-a jucat cu el şi apoi l-au abandonat. Acum numai vânturile solare îi goneşte pânzele în abisul oceanului stelar, radiaţia solară

a vânturilor nemiloase.

— Oare oamenii împreună cu androizii, cu potenţialul a tuturor super-calculatoarelor, nu pot crea un leac pentru a opri pandemia hiperalergică?

— Uneori cred că hiperalergia această e un plan global, o conspiraţie teribilă. Maladia asta e binefică pentru cineva. Nu le cred nici pe oameni şi nici pe roboţi. Unii mint pentru că ştiu a minţi, iar ceilalţi fiindcă astfel sunt programaţi. Iar tu, tu îmi spui adevărul?

— Ce vrei să spui păpuşico?

— Mă refer la Olga. Despre ea spui adevărul?

— Adevăr pur! Precum gheţarii milenari din Antarctica. De ce eşti atât de interesată de relaţiile mele de odinioară cu Olga?

— Nu ştiu, poate că solidaritatea feminină, sau poate că vreu să cunosc mai bine sufletul tău...

— Oh, sufletul meu! El este negru, drăgălaşa mea Ema, negru precum oraşul acesta dacă deconectăm lumina. De ce am răstignit dragostea mea pentru Olga? Nici măcar nu-mi amintesc când am spălat mâinile şi am plecat după orizont.

— Nui nimic, sunt multe blonde gata să-ţi sară în braţe, doar nu te vei sinucide numai pentru că, plusul are două minuse... Ei bine, de ce eşti aşa de pesimist? Eu te iubesc, suntem împreuna! Tot nu o poţi uita, da?

Ema a luat braţele mele şi-aşi îmbrăţişat talia sa. Tocmai ne aflăm în faţa unei oglinzi imense. Ea s-a uitat în adâncimea de dincolo, parcă vroia să vadă viaţa de apoi, şi mi-a murmurat la ureche:

— Cum au evoluat relaţiile voastre după ce te-ai întors din România?

— Nicidecum... După ce m-am întors, principiile mele nu s-au schimbat. Atunci dragostea încă n-a triumfat în faţa naţionalismului. În România mă gândeam la Ucraina, însă ajuns în Ucraina, îmi era dor de România. Cred că m-aşi fi simţit bine trăind undeva la graniţă dintre cele două ţări. Astfel ca, bucătăria să fi fost în Ucraina, dormitorul în România şi salonul undeva în mijloc.

Patriotismul meu a fost un donquijotism. De fapt, nimic de acest gen nu cunoaştea lumea de atunci. Era doar un joc. Crezi că membrii ai cruciadelor au fost fanatici religioşi? Poate conchistadorii au fost patrioţi? Sau poate descoperitorii de Vestul Sălbatic? Doar toţi au jucat de-a Patriotismul, care mai apoi a fost numit Monopoly. Scopul final al acestei distracţii a fost cu caracter personal, de îmbogăţire a jucătorilor. Iar eu, patriot-naiv-romantic, am crezut în marele idei naţionale!

Îmi amintesc, cum pe vremurile studenţeşti, am participat la un Festival Literar din Cernăuţi. A venit la cămin unul dintre organizatorii evenimentului. Când i-am spus că nu trebuia de cheltuit banii pe un taxi, el mi-a arătat bonurile de taxi şi cu gara la ureche mi-a spus sarcastic: „Bonul este – România plăteşte!”. După cum am aflat mai târziu, el jumătate de zi a mers cu taxiul. Într-adevăr, „România plăteşte!”, chefuieşte suflete de „patriot”! Apoi îmi aminteam de mai multe ori aceste cuvinte. România plăteşte, deci, cetăţenii plătesc prin impozite diferite, dar mulţi dintre ei nu îşi pot permite un taxi. Printre ei sunt cei care îngheţ în munţi păscând oile, cei cu mâinile umflate de la viteza de asamblare a pieselor Dacia, cei cu mâinile erodate pe vase de pescuit şi nu în ultimul rând – cei care suferă de sadomazohişti,

prin bordelurile din occidentul Europei (banii lor, de asemenea, ajung indirect în economia românească). Cam aceasta am văzut în cuvintele cele: „România plăteşte!”. Şi atunci când lumea a fost împărţită în sute de ţări, nu numai România a plătit. De asemenea: SUA, Rusia, Franţa, Anglia, Germania, Japonia, Ucraina şi altele. Posibil că undeva în România, simultan, un reprezentant al unei societăţi ai ucrainenilor, de asemenea râde şi spune: „Ucraina plateşte! Chefuieşte suflete de „patriot”!

Aproximativ doi ani după absolvirea facultăţii, dragostea a învins naţionalismul meu. Dar iniţial am făcut o mare greşeală, am început să comunic prin Internet. Ne întâlneam cu ea pe Facebook şi în cuibuşorul @. Da, totul a fost banal. Întocmai au început nişte vremuri proaste. Atunci când te înamorezi devii extrem insuportabil. Afară de cele amintite, mai am făcut o greşeală, am deschis prea repede toate cărţile. Trebuia să ţin intriga, să ascund vreun atu undeva prin mâneci. Desigur, jucătorul care joacă cu cărţile deschise, este mult mai probabil să-şi piardă. Astfel s-a întâmplat şi cu mine.

Când i-am spus asta, Olga m-a întrebat: „Oare ce te-a apucat? Ne cunoaştem de mult timp??? Amuzant...” A fost deja prea târziu. Ea m-a perceput doar ca un prieten. Iar iubirea necesită surpriză! Sentimentele extrem de emoţionale! Dragostea se „hrăneşte” cu indiferenţa, cu jocu-l în nepăsare. Dacă îţi vei dezgoli repede sufletul, dragostea se va obişnui cu nuditatea ta şi nu-ţi va acorda atenţie – la fel cum noi nu observăm patul în care dormim.

Mai apoi i-am răspuns: „Dacă nu mă iubeşti, atunci, cel puţin, să mă urezi. Ura e mai bine decât indiferenţa, deoarece ura – e un sentiment, însă indiferenţa – un nimic absolut!”. Ulterior, ea mi-a răspuns că acesta e doar o pasiune iluzorie. Ci că în curând va dispărea, ca o raceală mică, sau gripa. Dar ştiam că dragostea – e boală incurabilă, care poate fi tratată doar temporal, dar apar recidive. Pasiunea poate fi diferită, pe de o parte – aceasta e o expresie a fluizilor; însă această pasiune e mai delicată – ea nu e mulţumită doar cu corpul, fraga buzelor, privirea şi zâmbetul iubitei, pasiunea asta iubeşte şi sufletul ei! Iluziile şi fanteziile adesea se materializează. Trebuie doar a iubi şi a crede! Nu în cazul nostru, poate că n-am fost născuţi sub o stea...

Un alt factor – frica mea de a fi hotărât. Pentru a acţiona cu îndrăzneală, trebuie să ai mai multe cărţi atu, inclusiv „atuul” financiar. Nu, ea n-a fost una din fetele cele care întâi se uită la marca de maşină, iar apoi în ochii băiatului, Doamne fereşte. Dar ea a fost realistă. Eu nu am fost încă financiar pregătit pentru viaţa conjugală, aveam nevoie de timp. Ei bine, de ce râzi? Spune, de ce?!

— De exemplu, nivelul meu actual de amorezare mă face să te urmez până la marginea lumii!
— Ea nu m-a iubit. Am rămas pentru ea doar un prieten.
— Astfel trebuia să argumentezi, nu ai pornit cu atu financiar şi cu altele.
— Poate că, primele semne ale iubirii au încolţit în inima ei. De unde să ştiu? Nu voi afla asta nicicând. Uşor poţi cugeta despre asta atunci când roboţii vă furnizează totul. Măcar poţi să-ţi imaginezi cât de mult costa frumusetea, atunci, două mii de ani în urmă? Postfemeia modernă, a secolului vostru XLI, nu are nici o idee din ce se constata în secolul XXI machiajul femeielor, hainele, accesoriile, bijuteriile, manichiura, pedichiura, câte tipuri de ruj şi nuanţe de fard pentru pleoape era. V-au implantat biocostume şi gata. Îţi dai seama ce înseamnă să fii o fată frumoasă într-o lume rece a economiei

de tranziţie? Să fii o fată frumoasă în era consumului total?! Atunci când publicitatea defineşte totul, la care dumnezeu să te rogi, în ce să te îmbraci, ce să mănânci, unde să pleci la odihnă, ceea ce este bine şi ce e rău. Publicitatea stabileşte parametrii de frumuseţe şi structura corpului, care ar trebui să fie dinţii şi care zâmbetul tău. Îţi dai seama care e preţul de a fi o fată frumoasă, atunci când zeul lumii în care trăieşti e Publicitatea?! Poţi să-ţi imaginezi toate astea?! Nu, viaţa noastră pentru voi e la fel de ciudată ca şi viaţa neanderthalienilor pentru noi.

Capacitatea financiară poate şterge graniţele etnice, atât între state cât şi între persoane fizice. Impactul capitalului asupra vieţii oamenilor, chiar dacă în mod indirect, oricum e uriaş. Nu că sentimentele sunt vândute, nu asta îţi sugerez. Pur şi simplu, imediat după perioada de bomboane-buchete începe perioada de realitate goală, iată aici simţurile se devalorezez. Iubirea – nu este o valută, nişte acţiuni de stoc şi cursul lor variază foarte mult. Din această cauză fetele îşi aleg acţiuni mai lichide. Prietena ei a scris odată pe „peretele Facebook" (a fost odată o astfel de reţea socială): „El a fost ca o rochie ieftină în garderoba ta. Şi dacă memoria nu mă înşeală, n-ai purtat nicicând rochii ieftine..."

Atunci m-am simţit ca şi cum sentimentele mele au fost eliminate prin intervenţie chirurgicală. Ea m-a eliminat ca un spam, m-a distrus ca un virus de calculator. Sentimentele mele romantice păreau nişte dinozauri printre turme de oi, fantome. Cine are nevoie de simţuri înalte în era egocentrismului?

— Ce-ai fi putut să-i propui?

— Ah, în cazul în care ajungea la asta, o mulţime! Începând cu ceea că nu încălcam libertatea ei personală. Şi în continuă, să-i împodobesc viaţa, să se simte într-o sărbătoare permanentă. Şi în familiile internationale, se nasc, de obicei, copii foarte frumoşi şi inteligenţi.

— Apropo de copii, voi puteţi, e unicul lucru care încă n-aţi uitat. Ştii, sărbătorile devin plictisitoare, iar o sărbătoare continuă – e oribil! Sunt necesare contradicţiile. Ai vorbit de vârfuri, muchii ascuţite, despre dragoste acută şi te-ai contrazis cu sărbătorile. Ai vrut să treci cu buldozerul să-şi compari toate unghiurile ascuţite, apoi de unde ai fi luat acuitatea simţurilor?

— Păi, n-ai înţeles destul de bine. Romantism, acuitatea simţurilor, desigur ar trebui să fie. Dar relaţii mai serioase, de exemplu familia, cere fiabilitate, consistenţă şi relaţii stabile. Când apar probleme la serviciu, totul în societate se prăbuşeşte, ca o serie de piese de domino, trebuie undeva să te retragi, să te baricadezi, ca să scapi de problemele vieţii. Familia ar trebui să fie pentru aceste situaţii, precum un cuib de vulturi pe o stâncă înaltă, astfel încât nimeni nu ar putea distruge viaţa cuplului. Pentru ca nimeni să nu poată auzi ceea ce se întâmplă în cuib, totul să rămână acolo. Ca atare, o astfel de înălţime – e un spirit de libertate şi relaţiile în cuibul cel vor fi la nivelul republicii parlamentare. Iar în afara cuibului, ei vor apărea doar vulturi maiestuoşi. Ei nu vor arăta slăbiciunea şi obscuritatea lor, lăsând-o acasă. Pentru aceasta se constituiesc cuiburile.

Numai degajare completă, libertate deplină, fără sisteme de „sclavie a simţurilor". Fără aşteptări şi speranţe. Relaxare completa în cuvinte. Spune ce vrei, odihnindu-te pe fundalul verde în eterul aleielor. Cam asta puteam să-i propun ei.

Toată materia, întregul univers începe numărătoarea de la Big Bang. Lumea materială e generată de energie, iubirea însă şi este ENERGIE. Aplicând ideea în microcosmos, în lumea cuplului, dragostea, de asemenea, rămâne energia vitală care creaza lumea materialistă. De la „Big Bang" până la „Compresia Mare", în vidul nesfârşit al Universului, nu ne rămâne nimic altceva decât dragostea!

— Vau, cât de romantic, cât de romantic, sunt umedă nu numai la păsărică ci şi la suflet. Sufletul e excitat ca şi sânii. Scumpilicule, tu eşti idealul feminin, ce cuvinte mari, ce gesturi, *cherchez la femme*... Şi n-ai observat propriile neajunsuri?

— Da, am o mulţime de dificultăţi. Pentru aceasta sunt creat om... Numai Dumnezeu e perfect, nu îi vei găsi defecte, dar el nu coboară ca şi zeii mitologici de pe Olympus către femeile pământeşti. Numai noi, prometeii murdari, putem transmite focul divin pentru femeile terestre. Şi nu numai a transmite, dar şi, de asemenea, a menţine flacăra şi a proteja căldura.

V

— Deci, dragostea interetnică – babilonică, cum şi Turnul Babel, a rămas neterminată. Am sărit ca Bucephalus prin stepele macedonene şi numai ea a ştiut să mă îmblânzească doar cu privirea. Am fost gata să plec cu ea pentru a cuceri India Nouă, Utopia, Atlantida, El Dorado, dar ea s-a întors şi a dispărut după orizont. S-a topit foarte lent, precum gheţarii alpini în încălzirea globală. A rămas în memoria mea ca un tablou de Peter Breughel – „Turnul Babel".

Când eşti infatuat de iubire copleşitoare, elimină „ochelarii roz" şi uită-te din nou la dragoste, la unghi de 190 grade. Ce să mai spun! Doar 5 din o 100 *love story* se termin cu final fericit. Când îi faci fetei cadou un buchet de flori – nu uita şi de un coş de gunoi, ca să aibă unde le-a arunca, când zâmbeşti – aranjează-ţi lacrimile, iar atunci când eşti amorezat – pregăteşte-te pentru cea mai proastă situaţie şi atunci când ai ceva – aşteaptă că vei pierde totul, numai aşa nu vei pierde nimic. Un fir de indiferenţă pentru iubire e acelaşi lucru ci şi o gură de aer pentru foc.

— Ce pălăvrăgii, relaţia voastra nici n-a început bine, nici n-aţi ajuns la perioada de bomboane-buchete, şi tu ai fugit la Moscova şi te-ai criogenizat pentru două mii de ani! Voi, bărbaţii, întotdeauna astfel faceţi, dacă nu frânaţi vă congelaţi, dar aici, la naiba, pentru două mii de ani! Poate că ea te căuta apoi, poate că s-a îndrăgostit şi ea până la urmă. De unde să ştii care a fost soarta ei? Doar n-ai făcut nimic pentru amor, ai dispărut, aceasta este cea mai simplă opţiune. Mărturiseşte-mi sincer, ai fugit de la posibilitatea de dragoste, nu-i aşa?

— Femeia e imposibil de înţeles, nici vipera nelumească sau diavolul mecanic al roboţilor nu o va înţelege. Ba sunteţi geloase una pe alta, vă smulgeţi părul reciproc, ba poftim! – Solidaritatea feminină între fosta şi actuala. Te înşeli, eu pur şi simplu am dispărut, deja după „înmormântarea" iubirii. Atunci când nici o alternativă nu era posibilă. Crezi că eu nu simt o vină că n-am luptat pentru dragoste, că n-am mers până la capăt, că m-am retras, am cedat...

— O prietenă mi-a adus ieri o sticlă de ţucă. Un robot, în secret, face contrabandă

cu o ţucă impecabilă, vrei un păhar?
— Vrei să mă spovedeşti Maicuţă Tereza?
— Nu fiule Scaraoţchi, vreau să te aduc pe calea adevărului!
— Această cale este mai jos de ombilicul, undeva între Clitorpolis şi Drumul Mătăsii?
— Haide vom cinsti câte un păhar şi ne vom linişti. Nu trebuie de făcut dragoste acum, când trebuie să vorbim despre iubire!
— Noi aveam un obicei de a spune un toast, înainte de a bea trebuie de dorit ceva bun.
— Atunci, poftim, zi-i înainte...
— Ἀγάπη – înţelegerea antică al cuvântului respectiv de mult a murit în cei mai mulţi dintre oameni, dar e singurul lucru care ne-a rămas. Poate, doar pentru acest lucru şi ar trebui să trăim o perioadă de timp, care este o sclipire în ochii Universului. Nici celulele stem, precum şi criogenizarea, nici clonarea sau chiar Premiul Nobel nu ne face nemuritori. Miliardele nu pot salva miliardarii. Şi ne rămâne doar iubirea-agape, deoarece aceste sentimente atenuează semnificaţia morţii. Haide să bem pentru iubirea-agape, băutura nemuririi!
— Realizez foarte bine că e dificil de a asculta creierul atunci când inima atât de tare bate la uşă, dar ascultă ce-ţi voi spune. Imposibil de a revigora o relaţie moartă de două milenii, dar poţi să menţii ceea ce ai. „Nu căuta o stea pe cer, atunci când soarele e la picioarele tale.”
— Ema, draga mea, îmi faci o declaraţie de dragoste?
— Noi suntem deprinşi cu aşa ceva, însă ce se fac cu tine, doar trebuie cineva să-ţi deschidă ochii?!
— Fluturaşule, Emo, eşti doar beată.
— Oare de ce, de câte ori o femeie e înamorată, se spune că e beată? Crezi că dacă o femeie e îndrăgostită nu poate gândi real?
— De ce nu poate, poate... Apropo, asemenea te iubesc. Dar pentru mine tu eşti întruchiparea lui Olea
— Ei bine, nu vrei să-mi spui Ema, numeşte-mă Olga. Din deplasarea paradigmelor nu se schimbă conţinutul. Dacă nu vrei să vezi postfemeia din mine, voi sta iubita ta femeie, femeia epocii tale.
— Nu trebuie de căzut în extreme. O persoană ar trebui să poată să se adapteze la locul şi circumstanţele. O femeie nu trebuie să fie mironosiţă în pat, dar nici nu e bine să răsucească din şolduri în biserică. De asemenea, trebuie de ştiut măsură în toate. De căutat o cale de mijloc. Calea Tao – e calea cerului, atât pentru femei cât şi pentru bărbaţi. Nu umpleţi bolul peste margine, beţi viaţa completamente, dar cu înghiţituri temperate...
— Atenţiune-atenţie-atalica!!! Doi amorezaţi trebuie să fie puţin „orbi”, pentru a lăsa reciproc suficient spaţiu personal. Fără acesta „balonaş de oxigen” liber, ei nu vor rezista mult timp împreună. Pentru ca tandemul lor să continue, unul dintre înamoraţi trebuie să îşi asume rolul de „orb” şi să ignore unele lucruri.

Deşi aparţin părţii „păroase” a omenirii, dar în cazul de faţă trebuie să fiu de partea Femeii, aici Ea are dreptate. Şi să nu le numiţi feministe extreme, ele sunt

realiste! Mai degrabă noi ne-am pierdut în tehnica Sfumato a abstracţionismului extrem...

GALA „CORNELIU COPOSU” – CONCERT CARITABIL LA BUCUREȘTI PENTRU SUSȚINEREA ȘCOLILOR ROMÂNEȘTI DIN CERNĂUȚI

Iuliana Gorea Costin
București

Sufletele mici nu se pot ridica niciodată la gânduri mari – Corneliu Coposu Seniorul – aşa i se adresa o Ţară întreagă. Astfel a rămas în amintire. Aşa a fost evocat în seara de 11 noiembrie 2019, în Sala Mare a Teatrului Naţional „Ion Luca Caragiale” din Bucureşti, la 24 de ani de la trecerea în nemurire a lui Corneliu Coposu.

Gala „Corneliu Coposu” – ediţia a IV-a, organizată de Fundaţia „Corneliu Coposu” împreună cu Fundaţia „Hanns Seidel” şi Fundaţia „Academia Civică” a inclus lansarea cărţii de poezii, concepute în închisorile comuniste şi scrise pe hârtie la ieşirea din detenţie, un concert susţinut de Jan Akkerman (născut la Akkerman, Cetatea Albă), considerat unul din cei mai mari chitarişti ai lumii şi premierea câştigătorilor concursului de eseuri „Prin ce diferă România din 2019 de România de până la 1989”.

Cartea de poezii, prefaţată de Ana Blandiana, a fost prezentată de renumitul critic literar Alex Ştefănescu, urmat de un recital în interpretarea marelui actor Ion Caramitru.

Printre premianţi l-am ascultat, plăcut surprinsă, pe Oleg Chiseliov , elev în clasa a 9-a de la liceul „Pro-Succes” din Chişinău, câştigătorul locului III. A vorbit liber, din inimă, promiţând încurajator să mai participe până va câştiga locul I şi atenţionându-l, între altele, pe Prim-ministrul României, Ludovic Orban, prezent la Gală alături de Alteţa Sa Regală Principesa Sofia, să nu uite că dincolo de Prut locuiesc români. Elevul a cucerit publicul prin discursul sincer şi firesc, fiind răsplătit cu îndelungi aplauze. M-am bucurat pentru el, pentru bunica lui, care l-a crescut, pentru doamna directoare Nadea Cristea, despre care mi-a vorbit cu respect.

Astfel de concursuri au menirea de a stimula gândirea creatoare, de a cultiva atitudinea faţă de înaintaşi, de a manifesta nivelul de cultură şi starea noastră spirituală.

Avem nevoie de memorie, avem nevoie de modele pentru a nu rămâne încătuşaţi în propriile neputinţe şi hăţişuri. Pentru români, Corneliu Coposu este unul din ele, este

cel care a rămas neclintit şi fidel principiilor sale, înfruntând teroarea securisto-comunistă, muncile silnice şi frigul din închisori. I s-a cerut nu o dată să se dezică, să trădeze în schimbul libertăţii. A rezistat cu stoicism, convins fiind că adevărata libertate nu depinde de factorii exteriori.

Ieşit din închisoare, după 17 ani de detenţie, Domnia Sa era cel care mângâia, îndruma, încuraja, devenind una cu rugăciunea sa şi mulţimea murmurândă: „Cerne, Doamne, liniştea uitării / Peste nesfârşita suferinţă / Samănă întinderi de credinţă /Și sporește roua îndurării / Răsădește dragostea şi crinul / În ogorul năpădit de ură/ Și aşterne peste munţi de zgură / Liniştea iertarea şi seninul”.

În 1990 devine liderul fondator al Partidului Naţional Ţărănesc Creştin Democrat pe care-l conduce în strictă concordanţă cu crezul său, afirmat răspicat şi cu blândeţe cu diverse ocazii: „N-am nici o consideraţie pentru oamenii care se cred mai presus de Dumnezeu”; „calităţile de căpetenie pe care le-aş cere eu unui om politic sunt fermitatea în concepţii, iubirea pentru adevăr şi refuzul de a tranzacţiona principii” ; „patriotismul este o dragoste discretă pentru ţară, o disponibilitate de a-ţi da oricând viaţa pentru ea şi de a nu mărturisi acest sentiment”; „negociem orice, dar nu negociem principii”; „nu poate exista o politică veritabilă fără consecvenţă şi moralitate”.

La înălţarea la ceruri a Seniorului, la 11 noiembrie 1995, se părea că întreaga ţară a împânzit străzi, poteci, pieţe pentru a-l conduce în ultimul drum pământesc . O atmosferă similară de împietrire în durere mi-a fost dat să trăiesc de câteva ori în viață, alta – la funeraliile Regelui Mihai I.

Corneliu Coposu a fost însă regele încununat cu coroana onoarei și demnității de însuși faptele sale.

Peste ani, constatăm cu adâncă durere şi tristeţe că, contrar zicalei: Sunt! Există oameni de neînlocuit! Seniorul Corneliu Coposu este unul din cei puțini de neînlocuit în istoria națiunii române.

Lumină lină din Lumină…

La îndemnul Preasfinţiei Sale, Mihai Frăţilă, Episcop Greco-catolic de Bucureşti, Gala Corneliu Coposu a început cu o rugăciune *In memoriam* pentru iertarea şi înălţarea sufletului Seniorului Corneliu Coposu

Ion Andrei Gherasim, preşedintele Fundaţiei „Corneliu Coposu”, a anunţat că sumele adunate în acest an din vânzări de bilete şi donaţii vor fi direcţionate către şcolile cu predare în limba română din nordul Bucovinei, pentru crearea şi dotarea de laboratoare de limba şi literatura română.

TRUPA TEATRULUI „MIHAI EMINESCU” DIN CHIȘINĂU A CUCERIT INIMILE ROMÂNILOR CERNĂUȚENI

Nicolae Șapcă*
Cernăuți

Trupa Teatrului Național „Mihai Eminescu” din Chișinău a zguduit inimile spectatorilor care au umplut până la refuz sala Teatrului muzical-dramatic „Olga Kobileanska” din Cernăuți. Actorii Teatrului chișinăuian au adus în scenă drama în două acte „Dosarele Siberiei”.

Timp de aproape trei ore spectatorii de parcă au trăit acel calvar stalinist prin care au trecut românii din Basarabia în 1940 și după 1944, când armata roșie a venit să elibereze aceste pământuri de „sub ocupația română”. Pe exemplul unor sate din Moldova regizorul aduce în scenă, cu marele său talent și iscusința actorilor, iadul prin care au trecut oamenii locului odată cu ocupația sovietică – deportările în masă a populației autohtone în Siberia rusească, extremul nordic și stepele Kazahstanului. Aici bieții români, bărbați, femei, copii, duși săptămâni întregi în vagoane de animale, însetați și înfometați, au lucrat la tăierea pădurilor, constituirea colhozurilor, măcinarea pietrei. Orice încercare de a aduna un pumnișor de boabe de grâu din noroi sau de sub zăpadă se pedepsea drastic. Acești oameni, numiți și tratați de noile autorități ca „dușmani ai poporului”, au văzut adevăratul iad pe pământ, însă acei care l-au supraviețuit nu și-au trădat limba și pământul lor sfânt.

Pe această temă s-au scris sute, poate mii de articole, au fost înregistrate sute de mărturisiri ale celor care au reușit totuși să-l învingă pe Stalin prin supraviețuirea lor, s-au editat cărți, sau turnat filme. Însă o dramă jucată pe scena de teatru, atât de impunător și atât de aproape de adevăr, nu prea cunoaștem. Și atât de adevărat puteau s-o pună în fața spectatorului doar urmașii celor care au trăit această urgie bolșevică.

*__Nicolae Șapcă__, jurnalist, scriitor, vicepreședinte al Societății pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina „Mihai Eminescu”, redactor-șef al ziarului „Monitorul de Hliboca”

Spectatorul nord-bucovinean a primit cu deosebite emoții această capodoperă teatrală. Soarta înaintașilor oamenilor adunați în sala Teatrului cernăuțean a fost identică cu a fraților lor basarabeni: aceleași deportări, aceleași calvaruri, aceleași GULAG-uri. Nu odată scriind și publicând mărturisiri ale consătenilor mei iordănești sau ale celor din satele învecinate, citind ceea ce au scris în timp colegii de breaslă de la alte publicații despre distrugerea directă a unui popor – toate acestea au fost văzute pe principala scenă teatrală din nordul Bucovinei în trăirile actorilor de la Chișinău.

Talentul marelui regizor Petru Hadârcă, prezent în sală, ne-a îmbrăcat în pielea înaintașilor noștri care au primit „lumina Moscovei". Și de mirare rămâne faptul când unii, chiar intelectuali de factură, de la noi, mai „cântă" și astăzi Moscovei cu atâta dragoste, de te iau fiorii. Ei neapărat trebuie să vadă „Dosarele Siberiei", iar acei care le-au văzut, dar mai regretă după ruși, să mai caute această dramă, s-o vadă, s-o vadă, s-o vadă și să-și imagineze prin ce au trecut buneii și înaintașii lor...

Principalul complice în organizarea spectacolului la Cernăuți a fost Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina „Mihai Eminescu". Președintele acesteia, Vasile Bâcu, a mulțumit în prezența spectatorilor directorilor a două Teatre – de la Chișinău și Cernăuți – și le-a înmânat directorilor acestor instituții Petru Hadârcă și Iurii Marceac câte o Diplomă de Excelență din partea Societății „Mihai Eminescu".

Petru Hadârcă a mulțumit publicului bucovinean față de care și-a exprimat admirația, acesta din urmă minute în șir aplaudând în picioare. Victor Jurat, directorul adjunct al Teatrului „Olga Kobileanska" pentru organizarea spectatorilor, a invitat trupa Teatrului „Mihai Eminescu" din Chișinău la o colaborare pe viitor.

Regizorul Petru Hadârcă susține că ideea spectacolului o poartă de mult timp în minte și în suflet. „Soarta românilor basarabeni persecutați, masacrați și exterminați de regimul comunist prin foamete organizată, prin deportări în masă și prin încarcerare în GULAG este o temă la care am revenit și am lucrat mai bine de zece ani, profitând de șansa de a monta mai multe spectacole-document la Teatrul Național Radiofonic de la București, la Teatrul Național «Vasile Alecsandri» din Iași. După șocul produs de lectura Arhipelagul-ului GULAG de Aleksandr Soljenițân, am citit alte materiale, în special memorii ale conaționalilor noștri trecuți prin malaxorul represiunilor staliniste, descoperind treptat o realitate ascunsă, paralelă și diferită de cea trăită de mine în perioada copilăriei și tinereții. Am descoperit îngrozit că alături de noi, pionieri și comsomoliștii ce recitam voioși ode lui Lenin și Partidului, trăiau

oameni care sufereau în tăcere, își plângeau în taină părinții, surorile și frații, bunicii, prietenii, uciși de sistemul odios și pervers, creat de cei pe care noi îi glorificam cu atâta inconștiență înflăcărată. De atâtea ori am trecut alergând pe coridoarele școlii pe lângă învățătoarea Ecaterina Chele, de atâtea ori am întâlnit-o pe drumurile satului

și, cum se obișnuiește la țară, o salutam în grabă, dar niciodată n-am bănuit câtă suferință poartă în inima ei. Nu bănuiam că, în multe case, consătenii mei se măcinau, se stingeau lent de durere mută și neîmpărtășită. La fel cum nu mi-am putut închipui că Sângereiul meu drag, loc al bucuriei, a putut fi un loc al vaietelor și terorii, și în ’41, și în ’49, și în ’51, mi se ridică părul în cap când îmi imaginez cum drumurile satului s-au umplut de femei bocind și urlând de disperare, de copii plângând ținându-se de părinții și bunicii lor înnebuniți de frică și neputință, mânați cu toții în Siberia. Șocul emoțional produs de lectura amintirilor Ecaterinei Chele și ale altor martori oculari ai acelor timpuri, a fost răvășitor, însoțit de un sentiment de vină pentru inconștiența noastră, pentru că nu am știut și am fost atât de indiferenți față de oamenii îndureraţi de lângă noi. Este adevărat că atunci această temă era tabu. Au trecut aproape trei decenii de când documentele de arhivă au fost desecretizate, supraviețuitorii au putut, în sfârșit, să spargă gheața tăcerii și să povestească experiențele traumatizante, istoricii au publicat studii, dar la nivelul mentalului colectiv rămâne un mare gol și o mare confuzie – nu s-a produs o asumare și o conștientizare a crimelor orchestrate de regimul comunist, așa cum s-a întâmplat cu cele ale fascismului”, precizează regizroul.

Spectacolul „Dosarele Siberiei”, potrvit lui Petru Hadârcă, este doar o parte „din cel pe care îl mai port în sufletul și mintea mea. Este doar o parte, întrucât fiecare carte de memorii scrise la această temă oferă subiecte aparte pentru spectacole și filme. Este doar o parte, întrucât a trebuit să renunț la unele idei pe care le-aș fi vizualizat scenic, dacă m-aș fi oprit la soarta unei singure familii. Totuși, de această dată am optat în favoarea cantității materialului documentar și a textului povestit de cele trei surse: Ecaterina Chele, deportată în 1941, Margareta Cemârtan-Spânu, în 1949 și Ion Moraru, condamnat politic în 1950 la GULAG, pentru că a condus organizația de luptă împotriva puterii sovietice «Sabia Dreptății»”.

TO CONTRIBUTORS

Authors are invited to send us original studies in the fields of history, literature and culture, essays, literary texts, and reviews of published volumes or magazines, particularly on the subject of Bukovina or relating to authors from Bukovina, and book presentations, lectures or other materials of topical interest that fall within the other headings of the review.

We regret that unpublished manuscripts cannot be returned. Studies or essays shall extend to a maximum of 25-30 pages and shall include a summary (1/2 – 1 page) in Romanian and English. Materials shall be typed up using Microsoft Word. Texts in electronic format can be sent via e-mail as attached documents.

Articles that have not been drafted correctly in Romanian with all the necessary diacritical marks and handwritten texts and summaries will not be considered for publication. The drafting of manuscripts shall follow the standards laid out by the 2007 edition of *Dicţionarul explicativ al limbii române (DEX)*, Editura Univers Enciclopedic sau http://dexonline.ro, and the 2005 edition of *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (DOOM), Editura Univers Enciclopedic. Proposed articles that have been wholly or partly published in other reviews and those that do not have the pertinent academic content and up-to-date and relevant bibliographical apparatus shall be rejected.

Authors bear exclusive responsibility for the content of materials.

The title of articles shall be written in capital letters and shall be followed by the name of the author and his or her town of residence. Bibliographical references shall be made either by using numbers in the text, with the necessary notes positioned at the end of the work in the order in which they are referred to, indicating the page on which the quotation appears respectively. Volume numbers shall be indicated using Roman numerals, in the second position.

Photographs (illustrations, drawings, figures, tables) shall be produced using the appropriate computer programmes and shall be in black and white, with a contrast suitable for print publication. Abbreviations and acronyms shall be explained where they appear for the first time in the body of the text.

Authors are likewise requested to send us a few essential details about their academic activity and important publications (academic title, position, place of work, country, contact details: telephone, e-mail etc.), in order for these to be presented within the issue.

Acces online: www.icr.ro și www.bucpress.eu

The adress of the editorial offices
Chernivtsi, Ukraine:
Alexandru cel Bun Publishing House,
str. Komarova 30/38
Tel.: 0038 0372/ 90 30 43
Tel. mobil Ukraine: +380 990 731 246; +380 068 086 5524
Editor-in-chief: Alexandrina Cernov
E-mail: alex_cernoff@yahoo.com
maringherman2014@gmail.com; cristina_2007cv@yahoo.com
Postal address: str. Komarova 30/38 (for „The Voice of Bukovina" review)
Chernivtsi, 58013, Ukraine

Bucharest, Romania:
The Romanian Cultural Institute (for „The Voice of Bukovina" review),
Aleea Alexandru, nr. 38
011824 Bucharest, Romania
Tel. (+40)0317.10.06.34
Fax: (+40)0317.10.06.07

CĂTRE COLABORATORI

Autorii sunt invitaţi să ne trimită studii originale de istorie, literatură şi cultură, eseuri, opere literare, recenzii ale unor volume publicate sau ale unor reviste, cu precădere despre Bucovina sau aparţinând unor autori bucovineni, prezentări de carte, conferinţe sau alte materiale de actualitate ce se încadrează în celelalte rubrici ale revistei.

Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

Studiile sau eseurile, însoţite de un rezumat (1/2 – 1 pagină) în limba română sau engleză, vor fi extinse până la maximum 25-30 de pagini. Materialele se vor culege în Microsoft Word, 14 pt. Textele vor fi prezentate în format electronic (CD, stick) sau pot fi trimise prin e-mail, ca fişiere ataşate.

Studiile care nu sunt tehnoredactate corect în limba română, cu semnele diacritice respective, cât şi cele scrise de mână nu vor fi luate în discuţie spre publicare. Redactarea manuscriselor va respecta standardele precizate de *Dicţionarul explicativ al limbii române (DEX)*, ediţia 2007, Editura Univers Enciclopedic sau http://dexonline.ro, *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române* (DOOM), ediţia 2005, Editura Univers Enciclopedic. Sunt respinse propunerile de articole care au fost publicate parţial sau integral în alte reviste, cele care nu au conţinut ştiinţific pertinent, elemente originale, resurse bibliografice relevante şi de actualitate.

Autorilor le revine în exclusivitate responsabilitatea pentru conţinutul materialelor.

Titlul articolelor se va scrie cu litere mari şi va fi urmat de numele autorului şi oraşul de reşedinţă. Referinţele bibliografice se vor face prin numere în text, notele necesare fiind aşezate la sfârşitul lucrării în ordinea în care se face trimiterea la ele, indicând pagina din care a fost extras citatul. Volumul va fi indicat cu cifre latine, în poziţia a doua. Este acceptată referirea în text la numele autorului amintit în bibliografie, cu indicarea anului apariţiei lucrării.

Fotografiile (ilustraţiile, desenele, figurile, tabelele) se vor realiza cu programe informatice respective, în alb-negru, cu un contrast accesibil publicării. Abrevierile şi acronimele se explică atunci când apar pentru prima dată în corpul textului.

Autorii sunt rugaţi de asemenea să ne transmită şi câteva date esenţiale despre activitatea lor ştiinţifică şi publicaţiile mai importante (titlul ştiinţific, funcţia, locul de muncă, localitatea, ţara, datele de contact: telefon, e-mail etc.), pentru a le prezenta la sfârşitul volumului.

Revista poate fi citită online pe: www.icr.ro și www.bucpress.eu

Adresele redacţiei:
Cernăuţi, Ucraina
Editura *Alexandru cel Bun*
str. Komarova 30/38
Tel. 0038 372 / 90 30 43
Telefon mobil, Ucraina: +380990731246; +380 068 086 5524
Redactor-şef Alexandrina Cernov
E-mail: alex_cernoff@yahoo.com
maringherman2014@gmail.com; cristina_2007cv@yahoo.com
Adresa poştală: str. Komarova 30/38, (pentru revista „Glasul Bucovinei”)
Cernăuţi, 58013, Ucraina.

Bucureşti, România
Institutul Cultural Român (pentru revista „Glasul Bucovinei”)
Aleea Alexandru, nr. 38,
011824 Bucureşti, România
Tel. (+40)0317.10.06.34
Fax: (+40)0317.10.06.07

Bun de tipar: 2019
Apărut: 2019
Traducător: Iuliana Luceac
DTP: Marin Gherman